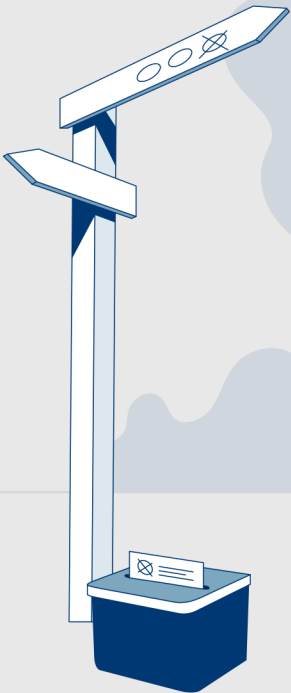

Eva Klemenčič Mirazchiyski

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2022)

Nacionalno poročilo – prvi rezultati

Eva Klemenčič Mirazchiyski

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2022)

Nacionalno poročilo – prvi rezultati

Pedagoški inštitut, 2023

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2022)

Nacionalno poročilo – prvi rezultati

Avtorica: dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

Jezikovni pregled: Davorin Dukič

Oblikovanje in prelom: dr. Žan Lep

Izdal in založil: JRZ Pedagoški inštitut

Zanj: dr. Igor Ž. Žagar

Ljubljana, 2023

1. izdaja, 1. natis

Tisk: Grafika 3000 d.o.o.

Naklada: 250 izvodov

Izdaja dostopna (tudi) na

https://www.pei.si/wp-content/uploads/2023/12/nacionalno_porocilo_ICCS22.pdf

©2023 Pedagoški inštitut, Ljubljana

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.017.4(497.4)

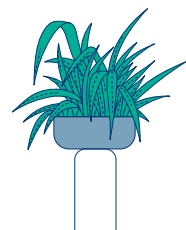
KLEMENČIČ Mirazchiyski, Eva, 1978-

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2022) :
nacionalno poročilo - prvi rezultati / Eva Klemenčič Mirazchiyski. - 1. izd., 1. natis. -
Ljubljana : Pedagoški inštitut, 2023

ISBN 978-961-270-390-5

COBISS.SI-ID 178543619

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva -
Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca.

Kazalo

Kazalo slik	6
Kazalo tabel	7
Predgovor	13
1 · Uvod	17
1.1 · Teoretična izhodišča ICCS 2022.....	18
1.1.1 · Historična perspektiva.....	18
1.1.2 · Nedavni razvoj in še vedno prisotni izzivi.....	20
1.1.2.1 · Razširitev vsebinskih področij ICCS.....	21
1.2 · Kontekstualni in ocenjevalni okvir, raziskovalna vprašanja, instrumenti, populacija/vzorčenje ICCS 2022	22
1.2.1 · Kontekstualni okvir ICCS	22
1.2.2 · Ocenjevalni okvir ICCS.....	24
1.2.2.1 · Pokritost domen (kognitivnih in vsebinskih) ter afektivno-vedenjskih področij	28
1.2.3 · Raziskovalna vprašanja	29
1.2.4 · Instrumenti ICCS 2022.....	30
1.2.5 · Računalniško podprta izvedba.....	33
1.2.6 · Populacija in vzorčenje.....	33
1.2.7 · Sodelujoči izobraževalni sistemi v ICCS 2022	34
1.3 · Slovenija v raziskavi ICCS 2022 – izvedba, kratek opis vzorca.....	36
2 · Nacionalni konteksti državljanske vzgoje in izobraževanja	39
2.1 · Avtonomija in organizacija državljanske vzgoje in izobraževanja.....	41
2.2 · Cilji državljanske vzgoje in izobraževanja v sodelujočih izobraževalnih sistemih	43
2.3 · Udeležba učiteljev na usposabljanjih ter pripravljenost za poučevanje državljskih tem in veščin.....	48
3 · Državljska vednost učencev	53
3.1 · Preverjanje državljanske vednosti.....	53
3.2 · Zahtevnostne ravni, primeri nalog, sidrišče	56
3.2.1 · Razvoj zahtevnostnih ravni ICCS	56
3.2.2 · Zahtevnostne ravni ICCS 2022 s primeri.....	57
3.3 · Porazdelitev državljanske vednosti po državah	60
3.4 · Trendi državljanske vednosti	66
3.4.1 · Trendi državljanske vednosti glede na zahtevnostne ravni.....	69

3.5 · Državljska vednost glede na spol	71
3.5.1 · Trendi v državljanski vednosti glede na spol.....	72
3.6 · Povezava med državljansko vednostjo in socialno-ekonomskimi ozadji.....	74
4 · Družbeno/državljsko delovanje (angažiranost).....	79
4.1 · Prepričanja učencev o delovanju.....	80
4.1.1 · Zanimanje za družbena in politična vprašanja.....	80
4.2 · Državljska samoučinkovitost.....	82
4.3 · Učenčevo dojemanje vpliva na šolske odločitve	84
4.4 · Viri informacij in pogovarjanje s starši in prijatelji o političnih in družbenih vprašanjih.....	86
4.4.1 · Pogovarjanje s starši in prijatelji o družbenih in političnih temah – glede na socialno-ekonomski status, učenčev interes in državljansko vednost.....	89
4.4.2 · Angažiranje učencev pri političnih in družbenih vprašanjih preko družbenih omrežij.....	91
4.5 · Sodelovanje učencev v skupinah ali organizacijah v skupnosti in v šoli	94
4.6 · Pričakovana udeležba v prihodnjih državljanskih dejavnostih na šoli in izven nje.....	97
4.7 · Pričakovana udeležba na volitvah in v drugih oblikah politične participacije (ko bodo učenci odrasli).....	106
5 · Stališča do pomembnih vprašanj v družbi	112
5.1 · Pogledi na politični sistem in demokratične institucije	113
5.1.1 · Mnenja učencev o političnem sistemu njihovih držav ter njihova zaznava nevarnosti za demokracijo.....	114
5.1.2 · Stališča do omejitev svobode v izrednih razmerah	120
5.1.3 · Zaupanje učencev v državljanske institucije.....	123
5.2 · Stališča do raznolikosti v družbi (enake pravice).....	126
5.2.1 · Stališča do enakosti/enakopravnosti spolov	127
5.2.2 · Stališča do priseljencev	129
5.2.3 · Stališča do enakih pravic za etnične skupine	129
5.3 · Stališča, povezana z državljansko odgovornostjo in okoljem (trajnost, globalno državljanstvo).....	132
5.3.1 · Stališča do konvencionalnega in nekonvencionalnega državljanstva ter globalnega državljanstva	133
5.3.2 · Stališča do varovanja okolja in zaznavanje globalnih okoljskih groženj	140
6 · Šolski konteksti in konteksti razreda/oddelka za državljansko vzgojo in izobraževanje.....	145
6.1 · Participativni procesi in socialne interakcije v šoli.....	146
6.1.1 · Participacija na ravni šol	146
6.1.2 · Šolska in razredna/oddelčna klima	150
6.1.3 · Pristopi k raznolikosti v šoli.....	154

6.2 · Izvajanje/aktivnosti državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli	161
6.2.1 · Dejavnosti državljanske vzgoje v lokalni skupnosti	161
6.2.2 · Dejavnosti državljanske vzgoje v razredu/oddelku	165
6.2.3 · Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgoja in izobraževanje za globalno državljanstvo (VIGD)	170
7 · Razširjeni povzetek	177
7.1 · Zasnova Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja (ICCS 2022)	177
7.1.1 · Namen raziskave ICCS	177
7.1.2 · Ocenjevalni okvir	178
7.1.3 · Izvedba cikla 2022	178
7.2 · Ključne ugotovitve ICCS 2022	178
7.3 · Pogled naprej	191
7.4 · Mednarodna primerjava lestvic ICCS 2022	192
Literatura in viri	197
Priloga	207

Kazalo slik

6

Slika 1.1 · Kontekstualni okvir ICCS 2022	23
Slika 1.2 · Sodelujoči izobraževalni sistemi v ICCS 2022	35
Slika 1.3 · Sodelujoče skupine in število udeležencev v ICCS 2022.....	36
Slika 3.1 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven D)	58
Slika 3.2 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven C)	59
Slika 3.3 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven B)	59
Slika 3.4 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven A)	60
Slika 3.5 · Razsewni grafikon povprečnih rezultatov na lestvici državljanske vednosti in HDI	66
Slika 3.6 · Spremembe v državljanski vednosti med cikloma 2016 in 2022.....	67
Slika 3.7 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti – sumarni prikaz	71
Slika 3.8 · Razlike v državljanski vednosti glede na socialno-ekonomski status (SES) – glede na število knjig doma	74
Slika 7.1 · Porazdelitev državljanske vednosti v ICCS 2022	179
Slika 7.2 · Trendi v povprečni državljanski vednosti skozi cikle ICCS	180
Slika 7.3 · Odstotki učencev na posamezni ravni državljanske vednosti v ICCS 2022	182
Slika 7.4 · Prepričanja učencev.....	186
Slika 7.5 · Delovanja učencev in namera njihovega prihodnjega delovanja	189
Slika P1 · Uvod v modul volilna aplikacija.....	207
Slika P2 · Primer 10 (modul volilna aplikacija: naloga 1).....	207
Slika P3 · Primer 11 (modul volilna aplikacija: naloga 2).....	207
Slika P4 · Uvod v interaktivno nalogo modula volilna aplikacija.....	208
Slika P5 · Primer 10 (modul volilna aplikacija: naloga 1).....	208
Slika P6 · Primer 13 (modul volilna aplikacija: naloga 4).....	208
Slika P7 · Primera 14 in 15 (nalogi 5 in 6 modula volilna aplikacija).....	209
Slika P8 · Zaključek modula volilna aplikacija	209
Slika P9 · Nahajanje primerov na lestvici državljanske vednosti ICCS 2022.....	210

Kazalo tabel

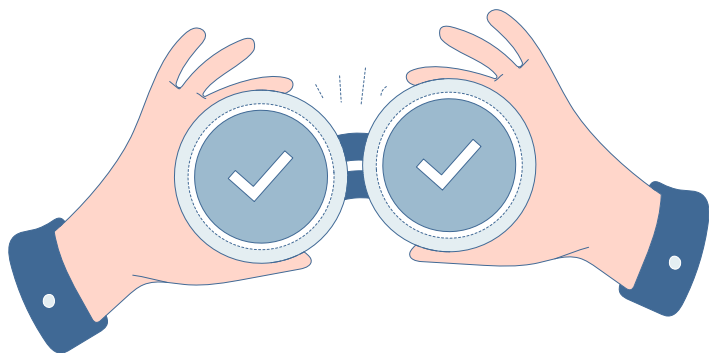
Tabela 1.1 · Mapiranje spremenljivk za kontekstualni okvir (primeri).....	25
Tabela 1.2 · Pokritost kognitivnih in vsebinskih domen v preizkusu državljanske vednosti ICCS 2022.....	29
Tabela 1.3 · Pokritost afektivno-vedenjskih področij in podpodročij v Vprašalniku za učence ICCS 2022 in Evropskem regionalnem modulu	29
Tabela 1.4 · Instrumenti ICCS 2022.....	32
Tabela 1.5 · Število in odstotek nalog oz. postavk iz ICCS 2016 in tistih, ki so bile na novo razvite za ICCS 2022 (glavna raziskava).....	32
Tabela 2.1 · Stopnja avtonomije posamezne šole v procesih odločanja	40
Tabela 2.2 · Dojemanja ravnateljev o šolski avtonomiji pri načrtovanju državljanske vzgoje in izobraževanja	42
Tabela 2.3 · Predvideni pristopi k državljanski vzgoji in izobraževanju v kurikulumu za učence ciljnega razreda	43
Tabela 2.4 · Poročanje ravnateljev o šolskih pristopih k poučevanju državljanske vzgoje in izobraževanja	44
Tabela 2.5 · Ocene ravnateljev o najpomembnejših ciljih državljanske vzgoje in izobraževanja.....	46
Tabela 2.6 · Ocene učiteljev o najpomembnejših ciljih državljanske vzgoje in izobraževanja	47
Tabela 2.7 · Sodelovanje učiteljev v tečajih ter usposabljanjih iz teme, povezano z državljansko vzgojo in izobraževanjem (ko so študirali za učitelje in/ali v okviru nadaljnjega strokovnega usposabljanja).....	49
Tabela 2.8 · Pripravljenost učiteljev za poučevanje tem in veščin državljanske vzgoje in izobraževanja	51
Tabela 3.1 · Pokritost kognitivnih in vsebinskih domen v preizkusu državljanske vednosti ICCS 2022.....	55
Tabela 3.2 · Porazdelitev državljanske vednosti.....	62
Tabela 3.3 · Primerjave povprečnih rezultatov izobraževalnih sistemov na lestvici državljanske vednosti po parih	63
Tabela 3.4 · Odstotki učencev na posamezni ravni državljanske vednosti.....	65
Tabela 3.5 · Spremembe v povprečni državljanski vednosti skozi cikle ICCS	68
Tabela 3.6 · Spremembe v odstotkih učencev na in nad ravno znanja B skozi ICCS-cikle	69
Tabela 3.7 · Spremembe v odstotkih učencev na in pod ravno znanja D skozi ICCS-cikle	70
Tabela 3.8 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti.....	72
Tabela 3.9 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti skozi cikle ICCS	73
Tabela 3.10 · Odstotki po kategorijah za najvišji poklic staršev, izobrazbo staršev in število knjig doma ter primerjava povprečne državljanske vednosti med kategorijami	76
Tabela 3.11 · Odstotek po kategorijah za priseljsko ozadje in jezik, ki se govori doma, ter primerjava povprečne državljanske vednosti med kategorijami	78

Tabela 4.1 · Zanimanje učencev za politična in družbena vprašanja.....	81
Tabela 4.2 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici državljanske samoučinkovitosti učencev	83
Tabela 4.3 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčevega poročanja o državljanski samoučinkovitosti glede na spol, učenčev interes in raven državljanske vednosti.....	84
Tabela 4.4 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici učenčevega dojemanja o vplivu na šolske odločitve	85
Tabela 4.5 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah.....	87
Tabela 4.6 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah (pogovarjanje s starši).....	88
Tabela 4.7 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah (pogovarjanje s prijatelji)	89
Tabela 4.8 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčevega diskutiranja o političnih in družbenih temah izven šole glede na socialno-ekonomsko ozadje, učenčev interes in raven državljanske vednosti.....	90
Tabela 4.9 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici učenčevega angažiranja preko družbenih omrežij	92
Tabela 4.10 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčeve vključenosti v politična in družbena vprašanja z uporabo družbenih omrežij glede na spol, učenčev interes in raven državljanske vednosti	93
Tabela 4.11 · Sodelovanje učencev pri izbranih organizacijah in skupinah v skupnosti.....	95
Tabela 4.12 · Sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih v šoli.....	96
Tabela 4.13 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo na pripravljenost učencev za sodelovanje v šolskih dejavnostih.....	98
Tabela 4.14 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici pripravljenosti učencev za sodelovanje v šolskih dejavnostih glede na spol, interes in raven državljanske vednosti.....	99
Tabela 4.15 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev v legalnih dejavnostih	101
Tabela 4.16 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev v nelegalnih dejavnostih	102
Tabela 4.17 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo na učenčevo pričakovano udeležbo v aktivnostih za zaščito okolja.....	104
Tabela 4.18 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvicah pripravljenosti učencev na izražanje mnenja skozi legalne, nelegalne in okoljske dejavnosti glede na raven državljanske vednost	105
Tabela 4.19 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev na volitvah.....	107
Tabela 4.20 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev na volitvah, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti	108
Tabela 4.21 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev	109

Tabela 4.22 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti.....	111
Tabela 5.1 · Pogledi učencev na politični sistem	115
Tabela 5.2 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici pozitivnih in negativnih pogledov na politični sistem.....	117
Tabela 5.3 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo prepričanja učencev o grožnjah demokraciji	118
Tabela 5.4 · Nacionalni povprečni rezultati o zadovoljstvu oz. kritičnih pogledih učencev na politični sistem ter njihovih prepričanjih o grožnjah demokraciji, glede na raven državljanske vednosti	119
Tabela 5.5 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici podpore omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah	121
Tabela 5.6 · Nacionalna povprečja učenčeve podpore omejitvam v izrednih nacionalnih razmerah glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti.....	122
Tabela 5.7 · Zaupanje učencev v izbrane skupine ali institucije	124
Tabela 5.8 · Nacionalna povprečja na lestvici učenčevega zaupanja v državljanske institucije glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti.....	125
Tabela 5.9 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo učenčev odnos do enakosti/enakopravnosti spolov	128
Tabela 5.10 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki prikazuje pozitivna stališča učencev do priseljencev.....	130
Tabela 5.11 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo podporo učencev enakim pravicom za vse etnične	131
Tabela 5.12 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo percepcije učencev o pomembnosti konvencionalnega in z družbenim gibanjem povezanega državljanstva.....	134
Tabela 5.13 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo percepcije učiteljev o pomembnosti konvencionalnega in z družbenim gibanjem povezanega državljanstva.....	135
Tabela 5.14 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo percepcije učencev o pomenu globalno usmerjenega državljanstva.....	136
Tabela 5.15 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo percepcije učiteljev o pomenu globalno usmerjenega državljanstva.....	138
Tabela 5.16 · Nacionalna povprečja na lestvici, ki prikazujejo stališča učencev o pomembnosti pomenov konvencionalnega, z družbenim gibanjem povezanega in globalno usmerjenega državljanstva, glede na raven državljanske vednosti	139
Tabela 5.17 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo odnos učencev do varovanja okolja	141
Tabela 5.18 · Percepcije učencev o globalnih okoljskih grožnjah	142
Tabela 5.19 · Percepcije učencev o globalnih grožnjah	143

Tabela 5.20	Percepcije učencev o globalnih grožnjah	144
Tabela 6.1	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o sodelovanju učencev na šolskih volitvah	147
Tabela 6.2	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o vključenosti učencev v šolo	149
Tabela 6.3	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o prispevanju učencev pri odločanju v šoli.....	150
Tabela 6.4	Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo, kako učenci dojemajo odprtost razprav v razredu	152
Tabela 6.5	Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo, kako učenci dojemajo odnose med učenci in učitelji v šoli.....	153
Tabela 6.6	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o dejavnostih, povezanih z raznolikostjo	156
Tabela 6.7	Poročanja učiteljev o dejavnostih, ki obravnavajo raznolikost.....	157
Tabela 6.8	Stališča učiteljev o vplivu kulturnih in etničnih razlik na poučevanje in učenje.	158
Tabela 6.9	Stališča učiteljev o vplivu socialnih in ekonomskih razlik na poučevanje in učenje.....	160
Tabela 6.10	Odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali o možnostih učencev za sodelovanje v državljskih dejavnostih.....	162
Tabela 6.11	Poročanje učiteljev o dejavnostih učencev v skupnosti	163
Tabela 6.12	Poročanja učencev o državljskem učenju v šoli	166
Tabela 6.13	Poročanja učiteljev o priložnostih učencev za učenje o državljskih temah in spretnostih	167
Tabela 6.14	Poročanja učiteljev o dejavnostih državljanske vzgoje in izobraževanja v razredu	169
Tabela 6.15	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o okolju prijaznih praksah v šoli.....	171
Tabela 6.16	Poročanja učiteljev o okoljskih dejavnostih učencev v šoli.....	173
Tabela 6.17	Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o šolskih dejavnostih za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo (VITR/VIGD)	174
Tabela 6.18	Poročanja učiteljev o dejavnostih, povezanih z globalnimi vprašanji.....	176
Tabela 7.1	Primeri na posameznih zahtevnostnih ravneh državljanske vednosti.....	181
Tabela 7.2	Trendi doseganja posameznih zahtevnostnih ravni državljanske vednosti med letoma 2022 in 2016 (v odstotkih učencev) v Sloveniji.....	183
Tabela P1	Primer 1 (zgoraj) in 2 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih za primer 1	211
Tabela P2	Primer 1 (zgoraj) in 2 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih za primer 2.....	212
Tabela P3	Primer 3 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih	213
Tabela P4	Primer 4 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih	214
Tabela P5	Primer 5 (zgoraj) in 9 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po	

izobraževalnih sistemih za primer 5.....	215
Tabela P6 · Primeri 6, 7 in 8 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih.....	216
Tabela P7 · Primera 5 (zgoraj) in 9 (spodaj) s kodirno shemo in z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih	217
Tabela P8 · Povzetek informacij o primerih od 10 do 14 za sestavljanje aplikacije za glasovanje	218

Predgovor

Želela bi začeti s širšim kontekstom državljske vzgoje in izobraževanja¹ (ter aktivnega državljanstva) in njegovim pomenom za sodobno družbo. V današnjem globaliziranem svetu, ki ga poleg hitrih in nenehnih sprememb zaznamujeta tudi krepitev možnosti (op. p.) politične participacije in šibitev socialne kohezivnosti ter skupnih vrednot multikulturnih družb, je postala potreba po iskanju možnih odgovorov na izziv povečanja aktivnega državljanstva posebej pomembna (Klemenčič in Štremfel, 2011; Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019). Kljub temu da je zapisana ugotovitev, lahko bi rekli tudi »stara«, velja še danes, verjetno še toliko bolj.

Državljska vzgoja in izobraževanje ter aktivno državljanstvo sta že od nekdaj bistvena za delovanje demokratičnih družb, zaradi številnih razlogov, in sicer (pa zagotovo niso naštetih prav vsi) naj naštejemo vsaj nekaj njih, pri čemer je treba reči, da se tukaj ne osredotočam na znanje oz. državljsko vednost, o tem se bo namreč v tem poročilu diskutiralo kasneje (kjer bo iz rezultatov razvidno, da se državljska vednost pogosto povezuje z določenimi prepričanji (stališči) in prav tako z delovanjem ali pripravljenostjo na delovanje (angažiranostjo) – še več, ti razlogi se včasih tudi medsebojno povezujejo):

- 1. Spodbujanje demokratičnih vrednot:** Državljska vzgoja in izobraževanje pomaga pri uvajanju, spodbujanju in utrjevanju demokratičnih vrednot, kot so svoboda, enakost, pravičnost, solidarnost itd. (in tudi vseh ostalih, na tem mestu bi namreč lahko naštel nepregleden seznam različnih vrednot – te so lahko bolj ali manj univerzalne). Posameznike uči o njihovih pravicah in odgovornostih ter spodbuja razumevanje delovanja demokratičnih institucij in načina, kako lahko državljani sodelujejo z njimi.
- 2. Spodbujanje politične participacije in sodelovanja v družbi:** Aktivno državljanstvo ljudi spodbuja, da sodelujejo (participirajo) v političnem procesu, vključno z udeležbo na volitvah in s sodelovanjem v skupnosti. Te dejavnosti so lahko zelo raznolike. Sta pa politična participacija in nasploh sodelovanje v družbi ena ključnih pogojev za delovanje »zdrave« demokracije.
- 3. Razvijanje kritičnega mišljenja:** Državljska vzgoja in izobraževanje spodbuja kritično mišljenje in informirano sprejemanje odločitev. Posameznike usposablja za kritično presojo političnih in družbenih vprašanj, medijskih vsebin, nenazadnje tudi (aktualne) politične retorike, kar jim omogoča sprejemanje informiranih odločitev.
- 4. Krepitev družbene kohezije:** Z izobraževanjem o različnih socialnih, kulturnih, etničnih, verskih in vseh drugih skupinah v državi državljska vzgoja in izobraževanje spodbuja medsebojno spoštovanje in razumevanje. To je bistvenega pomena za ohranjanje socialne kohezije in preprečevanje konfliktov v vse bolj raznolikih družbah.
- 5. Opolnomočenje marginaliziranih skupin:** Aktivno državljanstvo lahko opolnomoči marginalizirane skupine (tudi te so lahko najrazličnejše), saj jim daje znanja in »orodja« za zagovarjanje njihovih pravic ter interesov. To lahko pomaga odpraviti (oz. odpravljati) družbene neenakosti in zagotoviti, da ima vsak posameznik (ali vsaka skupina) glas v svoji družbi.
- 6. Globalna ozaveščenost:** V vse bolj povezanem in soodvisnem svetu državljska vzgoja in izobraževanje posameznikom pomaga razumeti globalna vprašanja, kot so podnebne spremembe, človekove pravice in mednarodni odnosi (in seveda številna druga). Ta globalna perspektiva je bistvena za reševanje izzivov, ki presegajo nacionalne meje.

13

¹Namenoma ne ločujem med vzgojo in izobraževalno komponento.

- 7. Vzdrževanje (trajnost) demokracije:** Državljska vzgoja in izobraževanje je ključnega pomena za trajnost demokracije. Prihodnje generacije pripravlja na to, da prevzamejo vlogo ozaveščenih in angažiranih državljanov, kar zagotavlja nadaljnje delovanje in razvoj demokratičnih sistemov.

Skratka, državljanska vzgoja in izobraževanje ter aktivno državljanstvo sta bistvenega pomena za krepitev demokratičnih vrednot, spodbujanje politične participacije (in sodelovanja v družbi nasploh), razvijanje kritičnega mišljenja, krepitev socialne kohezije, opolnomočenje marginaliziranih skupin, spodbujanje globalne ozaveščenosti in ohranjanje demokracije. Ti elementi so ključni za blaginjo in napredek družb v 21. stoletju. Vendar pa je **v sodobnem času več razlogov, zakaj sta državljanska vzgoja in izobraževanje ter aktivno državljanstvo verjetno še pomembnejša kot v preteklosti** in zakaj bosta na pomembnosti v prihodnje najverjetneje še pridobila. V bistvu **vloga državljanske vzgoje in izobraževanja (ter aktivnega državljanstva) zaradi vse večje medsebojne povezanosti in kompleksnosti sveta ter nenehnih izzivov demokratičnim normam še nikoli ni bila tako ključna. Dobro obveščeni in angažirani posamezniki so temelj uspešne in odporne demokracije.** Spodaj sem nekaj perspektiv strnila v nekaj točkah in tudi tukaj želim poudariti, da je teh perspektiv verjetno še več. Prav tako je treba poudariti, da se te perspektive do določene mere tudi medsebojno povezujejo.

- 1. Preobremenjenost z informacijami:** Živimo v dobi informacij, ko internet in platforme družbenih medijev zagotavljajo ogromne količine podatkov. Ker je na voljo toliko informacij, je za posameznike ključnega pomena, da ločijo dejstva od izmišljotin. Ustrezna državljanska vzgoja in izobraževanje posameznike opremi z orodji za kritično analizo informacij in sprejemanje informiranih odločitev.
- 2. Vse večja kompleksnost (družbenih) vprašanj:** Globalizacija, tehnološki napredek in razvijajoča se družbena vprašanja so privedli do zapletenih izzivov, ki zahtevajo niansirano razumevanje družbe. Aktivni in ozaveščeni posamezniki so bolj pripravljeni na sodelovanje v teh zapletenih razpravah.
- 3. Polarizacija:** V mnogih družbah se povečuje polarizacija političnih in družbenih prepričanj. Državljska vzgoja in izobraževanje poudarja razumevanje različnih stališč, iskanje skupnih temeljev in spodbujanje družbene razprave, ki je ključnega pomena za premostitev različnih razkorakov.
- 4. Erozijska demokratičnih norm (in vrednot):** V več državah po svetu je opaziti upadanje spoštovanja demokratičnih norm (in vrednot). Državljska vzgoja in izobraževanje zagotavlja znanja o načelih in strukturah demokracije, zato je bistveno orodje za njeno ohranjanje.
- 5. Globalna medsebojna povezanost:** Naš svet je povezan bolj kot kdaj koli prej. Odločitve, sprejete v eni državi, imajo lahko posledice drugje. Dobro informirani posamezniki so bolj pripravljeni razumeti te globalne posledice in učinkovito sodelovati v diskusijah o temeljnih vprašanjih družbe.
- 6. Angažiranost mladih:** S pojavom in z razširitvijo (možnosti in uporabe) tehnologije imajo mlajše generacije edinstvene možnosti in priložnosti za doseganje sprememb. Državljska vzgoja in izobraževanje pomaga te posameznike vključiti že v otroštvu/mladostništvu, kar zagotavlja novo generacijo aktivnih in ozaveščenih posameznikov.
- 7. Grožnje za okolje (in trajnostna naravnost skupnosti nasploh):** Vprašanja, kot so podnebne spremembe, zahtevajo globalno sodelovanje in razumevanje. Državljska (ali širše družbena) angažiranost zagotavlja, da se posamezniki ne le zavedajo teh izzivov, temveč so tudi motivirani za ukrepanje na lokalni in globalni ravni.

8. **Vzpon populizma:** Vzpon populističnih gibanj v različnih državah poudarja potrebo po posameznikih, ki razumejo vrednote, pravice in odgovornosti, ki so neločljivo povezane z demokratičnim sistemom.
9. **Migracije in raznolikost:** S selitvijo ljudi po svetu družbe postajajo vse bolj raznolike. Aktivno državljanstvo spodbuja razumevanje in vključevanje ter zagotavlja, da imajo vsi člani družbe glas in so zastopani.
10. **Tehnološki napredek:** Inovacije, zlasti na področju digitalnih tehnologij, so spremenile način komuniciranja, dela in celo glasovanja. Za posameznike je ključnega pomena, da razumejo posledice teh tehnologij za demokracijo, zasebnost in pravice posameznikov.

Ker se bom številnim podrobnostim raziskave ICCS (ne le rezultatom, ampak tudi zasnovi raziskave, številnim ozadenjskim podatkom in rezultatom itd.) posvetila v naslednjih poglavjih, na tem mestu izpostavljam le nekatere vidike. **V tem poročilu predstavljam prve rezultate Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja** (International Civic and Citizenship Education Study – ICCS), in sicer njen cikel **2022**. V Sloveniji to raziskavo koordinira Pedagoški inštitut, na mednarodni ravni pa jo koordinira Mednarodna zveza za evalvacijo izobraževalnih dosežkov (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA). **Pedagoški inštitut** je s to raziskavo (podobno kot z ostalimi mednarodnimi primerjalnimi raziskavami, ki potekajo na vsakih nekaj let) **izvedel neodvisno evalvacijo tega segmenta šolskega sistema (se pravi področja državljanske vzgoje in izobraževanja)**. Pri tem velja posebno opozorilo, da **ne** evalviramo **zgolj dosežkov posebnega predmeta** (tj. domovinske in državljanske kulture in etike), ki ga imamo v Sloveniji v osnovni šoli, temveč **gre za širšo evalvacijo** (znanja pridobljena pri različnih predmetih, prav tako stališča, izkušnje z delovanjem, ne le to, gre za celotno delovanje šole v okviru tega raziskovanega segmenta šolskega sistema).

15

Raziskava ICCS tako preverja **državljsko vednost**, kar meri na različnih zahtevnostnih ravneh, pa tudi **stališča učencev do pomembnih vprašanj v družbi** in politiki, nenazadnje tudi **delovanje (udejstvovanje, angažiranost), odnos do delovanja in pripravljenost za delovanje učencev v prihodnje**. Raziskava prav tako **zbira številne kontekstualne podatke**, ki se pogosto povezujejo z državljansko vednostjo pa tudi s stališči in pripravljenostjo za delovanje.

ICCS je ciklična raziskava; Slovenija je v mednarodni raziskavi na področju državljanske vzgoje in izobraževanja (praviloma osmošolcev) prvič sodelovala leta **1999** (takrat je imela raziskava kratico **CivEd**), nato **2009 (prvič s kratico ICCS)**, nato **2016** in **nazadnje v ciklu leta 2022**. Ker države (tudi Slovenija) sodelujejo v številnih ciklih, so **možne tudi primerjave med posameznimi cikli ali dolgoročno**, kar v nacionalnem poročilu naslavljam z besedo trendi. Pa vendarle, **raziskovalni okvir** iz prejšnjih ciklov je bil nekoliko **dopolnjen**, da bolje odraža razmere današnjega časa, prav tako se je spremenila sama izvedba. Raziskavo smo leta 2022 prvič izvajali na računalnikih in ta cikel tako za kar nekaj držav pomeni prehod na digitalno merjenje državljanske vednosti, pri čemer je bilo to treba narediti na način, da so primerjave med cikli, se pravi raziskovanje trendov, še vedno mogoče. Zaradi tega je bila izvedena tudi t. i. »bridge« raziskava.

V raziskavi **ICCS 2022** je na mednarodni ravni sodelovalo **22 držav oz. izobraževalnih sistemov in 2 referenčni udeleženci**. Velika večina jih prihaja iz Evrope (podobno je bilo tudi v prejšnjih ciklih raziskave).

V tem poročilu najdemo prve rezultate za ICCS 2022; pa ne le osnovnih rezultatov o državljanske vednosti osmošolcev, v besedilu navajam tudi rezultate iz ozadenjskih vprašalnikov (ki so jih izpolnjevali učenci, učitelji in ravnatelji). Ti podatki so namreč zelo pomembni pri interpretaciji »osnovnih« rezultatov: in sicer, ker je raziskava ICCS zasnovana tako, da meri raven **državljske vednosti** (praviloma) **osmošolcev in osmošolk**, kar preverimo

s preizkusom znanja, nam ti **ozadenjski vprašalniki (kontekstualni podatki) pomagajo prav pri boljši interpretaciji teh rezultatov**. Ozadenjski vprašalniki so naslednji: Vprašalnik za učence, Evropski regionalni modul (gre za vprašalnik) – njegovih rezultatov v tem poročilu ne navajam (ti bodo na mednarodni ravni sporočeni konec februarja 2024), Vprašalnik za učitelje in Vprašalnik za šolo (slednjega izpolnjujejo ravnatelji). Prav tako smo nacionalni raziskovalni koordinatorji (za vsakega od sodelujočih izobraževalnih sistemov) rešili Nacionalni kontekstualni vprašalnik, določen del podatkov pa prihaja iz uradnih evidenc.

V poročilu za osmošolce in osmošolke uporabljam moško slovnično obliko: naslavljam jih z učenci ali osmošolci, razen v primerih, kjer posebej opisujemo razlike med osmošolci in osmošolkami (se pravi razlike glede na spol) v doseženi državljanski vednosti ali pri posameznih stališčih, (so)delovanjih (angažiranosti). Večinoma opisujem le rezultate tistih držav oz. izobraževalnih sistemov, ki so dosegle/-i najstrožje zahteve realizacije vzorca.

Kar se tiče same strukture poročila, sem skušala čim bolj slediti Raziskovalnemu okviru ICCS 2022 (Schulz et al., 2023), predvsem pa mednarodnemu poročilu in tudi teoretskim diskusijam, vključenim v to poročilo (Schulz et al., 2023b), ki je izšlo ob sprostitvi prvih rezultatov (dostopno je na tej povezavi: <https://www.iea.nl/studies/iea/iccs/2022>), in v določeni meri tudi nacionalnemu poročilu iz leta 2016 (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019).

Zahvala za tehnično pomoč pri izdelavi tabel v poročilu in oblikovanju le-tega gre dr. Žanu Lepu, za pomoč pri osnutku prevodov večine tabel ge. Špeli Javornik, dr. Plamnu Mirazchijskemu za dodatne analize, za lekturo teksta g. Davorinu Dukiču. Prav tako se želim zahvaliti IEA za možnost modifikacije nekaterih slik in/ali infografik.

16 Posebej se pa želim **zahvaliti vsem šolam (ravnateljem)**, šolskim koordinatorjem, **učiteljem in** učencem, ki so sodelovali v raziskavi ICCS 2022. Brez njih ne bi mogli zbrati podatkov, ki so nujni za poročanje o državljanski vednosti, stališčih, delovanju in pripravljenosti za delovanje osmošolcev ter ozadenjskih podatkov, ki so pomembni pri interpretaciji rezultatov učencev. Še več, ker je bil odziv dovolj visok, smo prišlo do rezultatov, ki niso veljavni zgolj za testirane osmošolce, temveč za celotno populacijo osmošolcev v Sloveniji (v letu 2022), se pravi gre za reprezentativne rezultate za osmošolce (v Sloveniji).

Dr. Eva Klemenčič Mirazchijski,
nacionalna koordinatorka raziskave ICCS

1 • Uvod

Namen državljanske vzgoje in izobraževanja² je mladim zagotoviti znanje, dispozicije in razumevanje, ki jim omogočajo državljansko participacijo v družbi.³ Njen cilj je podpora razumevanju in vključevanju v družbena načela ter institucije, razvijanje in uporaba kritične presoje pa tudi, da se mladi naučijo in spoštujejo državljanske pravice in odgovornosti. Ti atributi so ključnega pomena za pravilno delovanje demokracije, kjer državljani namesto pasivnega opazovanja aktivno sodelujejo pri odločanju, upravljanju in spremembah. Priznanje bistvenega razmerja med izobraževanjem in demokracijo ima v literaturi o izobraževalnih politikah in praksah dolgo tradicijo (glej npr. Dewey, 1916), medtem ko primerjalne raziskave potrjujejo, da je državljanska vzgoja in izobraževanje v mnogih državah vključena v nacionalne kurikule (Schulz et al., 2018). Temu pritrjuje tudi zadnja Eurydiceova študija o državljanski vzgoji in izobraževanju, ki prav tako izpostavi različno organiziranost tega področja v različnih izobraževalnih sistemih (2017; 2018). Med aktivnimi mednarodnimi organizacijami na tem področju (osmišljanje državljanske vzgoje in izobraževanja za uspešnejše sobivanje v svetu hitrih sprememb) bi veljajo omeniti vsaj še Svet Evrope in Unesco (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019, str. 16). Raziskava je pomembna ne le za razvoj izobraževalnih sistemov sodelujočih držav, temveč mnogo širše – za razvoj evropskih družb⁴ –; o tem verjetno priča tudi dejstvo, da je Evropska komisija sofinancirala velik del mednarodnih stroškov te raziskave za sodelujoče izobraževalne sisteme v EU in v enem primeru širši Evropi (Evropi v geografskem smislu).

Glavni cilj raziskave ICCS, ki je na svetovni ravni edina raziskava, katere namen je raziskovanje državljanske vzgoje in izobraževanja, je raziskati, kako se mladi v različnih državah oz. izobraževalnih sistemih pripravljajo na vlogo (oz. vloge) aktivnih državljanov. Da bi dosegli ta cilj, raziskava zbira podatke o konceptualnem znanju in razumevanju učencev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja (v najširšem smislu), zbira tudi podatke o stališčih in angažiranosti (trenutnih in v smislu namer za prihodnost) učencev – s posebnim fokusom na področje državljanske vzgoje. Prav tako, ker bi bilo nemogoče razpravljati o dosežkih pri državljanski vzgoji brez drugih kontekstov, raziskava zbira tudi druge kontekstualne podatke (ne le vezane na učence), le-te pa zbere tudi z drugimi instrumenti oz. vprašalniki.

V tem poglavju najprej predstavim kratek historiat raziskovanja državljanske vzgoje in izobraževanja, področje umestim v širše družbene kontekste in predstavim pomen raziskave

17

²V publikaciji namenoma uporabljam oba termina, tako vzgojo kakor izobraževanje. Slednje je namreč (v Sloveniji) pogosto v središču ideoloških debat, zato se tovrstni tematizaciji področja želim izogniti.

³Tudi pri pojmu participacija najdemo različna razumevanja. Rečemo lahko, da je sam pojem participacija družbenorelacijski – vedno se veže na neko določeno družbeno stanje oz. entiteto; se pravi, da so pri tem zelo pomembni konteksti. Prav zaradi tega ima različne pomeni – vse tja od vsakodnevne uporabe pojma (ki ga v slovenščini najpogosteje prevajamo kar »sodelovanje« in v tem smislu tudi uporabljamo) pa do filozofskih, religijskih in političnih kontekstov. Osnovna problema tika torej ni povezana zgolj s prevodom v slovenski jezik, temveč bolj z dosledno uporabo pojma participacija v različnih kontekstih. Že ko imamo opravka z drugimi družboslovnimi pojmi, ki se povezujejo s pojmom participacija, imamo pogosto različna razumevanja le-teh. Tako, recimo, že o sami družbi govorimo v širšem in ožjem pomenu, sem sodijo debate o politiki, državljanstvu, religiji, kulturi, demokraciji, pravzaprav o vsem. V tem delu skušamo termin participacija tako tudi uporabljati. Povezuje se namreč tako s politično kot z družbeno pismenostjo. In ker politično pismenost na ravni obveznega izobraževanja razumemo prav v kontekstu družbenega ter kot proces in cilj (ko npr. učenci sodelujejo pri izboru predstavnika razreda, to lahko tudi v slovenskem jeziku poimenujemo participacija, ravno zaradi tega, ker gre za proces učenja – njihovo participacijo v tem primeru razumemo kot učenje (proces) prihodnje družbene pa tudi politične participacije) (Klemenčič, 2014a, str. 131–136). Vendar v tem poročilu mestoma uporabljam tudi izraz sodelovanje, predvsem v primerih, kjer se navezujem na konkretne postavke iz vprašalnikov.

⁴Slednje namenoma naslavljam v množini – če sprejmemo predpostavko, da so si te družbe vendarle različne.

danes, kontekstualni in raziskovalni okvir same raziskave, ključna raziskovalna vprašanja, vzorčenje, instrumente itd. Nenazadnje pa predstavim tudi izvedbo – z nekaj ključnimi podatki – v Sloveniji. Razumevanje teh vsebin nam lahko namreč pomaga pri interpretaciji rezultatov, ki jih predstavljam v kasnejših poglavjih poročila.

1.1 · Teoretična izhodišča ICCS 2022

Teoretična izhodišča raziskave bom najprej orisala skozi zgodovinsko perspektivo, nato skozi nedavni razvoj področja in še vedno prisotne izzive, nato samo zasnovo raziskave. Šele nato prehajam na zasnovo raziskave, raziskovalna vprašanja, instrumente, vzorčenje, izvedbo.

1.1.1 · Historična perspektiva

Kako družbeni dejavniki vplivajo na razvoj mednarodnih raziskav znanja, je vidno tudi iz zgodovine razvoja mednarodne raziskave o državljanski vzgoji. Prva mednarodna raziskava IEA na področju študija državljanske vzgoje je bila izvedena kot del t. i. Raziskave šestih predmetov (Six Subject Survey), s podatki, zbranimi v letu 1971. Torney-Purta in Schwille ugotavljata, da v obdobju od konca 70. let do poznih 80. let državljanska vzgoja ni bila v središču zanimanja organizacije IEA, nato sledi preobrat. Leta 1988 je bilo izvedeno merjenje NAEP⁵ (nacionalno merjenje znanja v ZDA), ki je testiralo državljansko vedenje v 4., 8. in 12. razredu in katerega sekundarne analize so pokazale, da takratno izobraževanje na tem področju ni prineslo želenih učinkov. Podobni pozivi glede učinkovitosti državljanske vzgoje in ravni participacije mladih so prihajali tudi iz drugih držav, denimo Avstralije in Anglije. Najvplivnejši politični dogodek tistega časa je bil padec Berlinskega zidu in kolaps komunizma v centralni in vzhodni Evropi. S tem povezano vprašanje je bilo, kako so izobraževalni sistemi nekdanjih vzhodnoblokovskih držav pripravljeni na mladim namenjeno poučevanje demokracije. Svet Evrope in druge organizacije so v tistem času začele sklicevati sestanke, na katere so sočasno vabile vzhodno- in zahodnoevropske učitelje. Leta 1993 je Torney-Purta pripravila predlog mednarodne raziskave državljanske vzgoje, ki so ga, po pričevanju avtorice, predlagali nekateri predstavniki vzhodnoevropskih držav (držav, ki so sicer že sodelovale v raziskavah IEA na področju matematike ali bralne pismenosti). Kajti zaznali so relevantnost komparativne metodologije za temo, ki je bila takrat visoko na njihovi agendi – tj. (potreba vedeti) kako bodo naslednje generacije pripravljene na demokracijo. Zniževanje ravni političnega interesa in participacije med mladimi pa je motiviralo nekatere predstavnike zahodnoevropskih držav v IEA, da so prav tako podprli predlog te raziskave (Torney-Purta in Schwille, 2011, str. 100–103; Klemenčič, 2015; Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019, str. 17).

Pa vendarle, samo področje državljanske vzgoje in izobraževanja se, podobno kot koncepti, iz katerih potreba po slednjem izhaja, nenehno širi oz. se mu dodajajo novi koncepti. Tako se v vsakem novem ciklu raziskave na področju državljanske vzgoje in izobraževanja⁶ osmislijo spremembe fokusa domen merjenja, dodajajo se tudi merjenja novih, prej še »nepoznanih« ali

⁵V angl. *The National Assessment of Educational Progress* (NAEP).

⁶Označene s kraticami ICCS – International Civic and Citizenship Education Study v njenem angleškem izvirniku, pred tem CivEd – Civic Education Study ali tudi takrat, ko je bilo to področje merjenja vključeno v t. i. Raziskavo šestih predmetov – (Six Subject Survey). Pri tem naj opozorim, da letnica ob kratki raziskave pomeni letnico zajema podatkov glavne raziskave za severno poloblo (leto pred tem namreč praviloma poteka faza zbiranja podatkov v predraziskavi, še pred tem pilotni del raziskave). Prav tako je treba poudariti, da letnica ob kratki ne pomeni, da bodo podatki na voljo že takrat. Prvi mednarodni podatki so namreč na voljo konec prihodnjega leta, mednarodna baza, ki omogoča iz račune primerjav, pa še kasneje.

pred tem manj poznanih konceptov. V 21. stoletju se namreč ne sprašujemo več, ali je področje državljanske vzgoje in izobraževanja sploh mogoče meriti in mednarodno primerjati ali ne (debatam o tem smo bili priča konec 80. let prejšnjega stoletja), temveč je danes jasno, da je to mogoče. To pomeni tudi to, da obstaja skupen nabor domen merjenja, naj si bo to državljanska vednost ali stališča, vrednote, pripravljenost za delovanje v sodobnem svetu (tako družbenem kakor političnem) (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019, str. 18).

Omenila sem že, da je bila prva raziskava državljanske vzgoje in izobraževanja IEA izvedena kot del Raziskave šestih predmetov, za katero so bili podatki zbrani leta 1971. Druga raziskava državljanske vzgoje IEA (CivEd) je bila izvedena leta 1999 (z dodatno raziskavo na srednješolski populaciji (za sodelujoče izobraževalne sisteme, ki so to želeli)). Za boljše razumevanje samega koncepta cikla 2022 (pa tudi predhodnih ciklov) si v nadaljevanju oglejmo fokuse raziskovanja teh prvih zajemov podatkov na zadevnem področju. Raziskava CivEd (angl. Civic Education Study) je imela dvojni fokus – učenje v šoli in možnosti državljanske participacije izven šole. Osredotočala se je na tri domene merjenja: (i) demokracijo in državljanstvo, (ii) nacionalno identiteto in mednarodne odnose ter (iii) družbeno kohezijo in raznolikost. Raziskava ICCS 2009 (Schulz et al., 2010) je bila zasnovana na način, ki je ponujal eksplicitne navezave na raziskavo CivEd. Prav tako je bila zasnovana tako, da služi kot izhodišče za prihodnje cikle ICCS. Kakor CivEd je tudi ICCS vsebovala (kognitivni) test za učence s področja državljanske vednosti in razumevanja pa tudi vprašalnike za učence, učitelje, in ravnatelje. Medtem ko raziskava ICCS še vedno ohranja mnogo vidikov raziskave CivEd, pa sta se kljub temu znatno razširila zasnova in obseg določenih (že preverjenih) vidikov. Zlasti je bil razširjen ocenjevalni okvir, in sicer z (i) močnejšo osredotočenostjo na motivacijo in mehanizme participacije, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem, (ii) vključevanjem širšega obsega vsebin ter (iii) večjim poudarkom na razvoju utemeljevanja in analiziranja, pri čemer se še naprej osredotoča na pridobivanje znanja. ICCS 2009 je sprejela angleški izraz *civic and citizenship education*, da je poudarila širjenje koncepta, procesov in praks, ki so se na tem izobraževalnem področju pojavili na prelomu stoletja. Mnogo držav danes raje uporablja ta izraz namesto prejšnjega, ožjega izraza *civic education* oz. so ga nadomestili s širšim izrazom *citizenship education* (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019).

V zadnjih letih so specifični dogodki v svetu oz. družbi rezultirali v številnih izzivih za državljansko vzgojo in izobraževanje, povzročili pa so tudi spremembe kontekstov, v katerih poteka tovrstno izobraževanje. Med njimi so učinki globalne finančne krize med letoma 2007 in 2008 ter recesija, ki je sledila; skrbi, ki jih povzroča vpliv človeka na okolje; prizadevanja za zagotavljanje usklajenih odnosov v šolskih skupnostih; gibanja velikega števila beguncev iz držav Srednjega vzhoda v druge države (večinoma evropske), in sicer migracije na splošno; povečana uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) za namene državljanske participacije (Schulz et al., 2018, str. 1). Vse te spremembe so se posebej odražale že v konceptualnem okviru cikla 2016, niso pa bili to edini izzivi pri reviziji konceptualizacije raziskave sedaj že prejšnjega cikla. Nekateri izzivi, ki seveda imajo vpliv na področje državljanske vzgoje in izobraževanja, so prav tako še vedno aktualni – tudi v ciklu 2016 so bile še vedno aktualni – in so bili tudi preverjeni v prejšnjih ciklih, npr. koncept(i) demokracije, ki je (so) intrinzično povezan(i) s pojmom državljanstva – demokratični procesi so po navadi odvisni od informiranosti in aktivnosti (kolektivnega) državljanstva⁷ – v smislu neke (geografske) entitete, ki se jih obravnava kot skupino; vse intenzivnejša globalizacija vpliva na diskusije o državljanski vzgoji in izobraževanju, kar tradicionalno razumevanje državljanstva (povezanega z nacionalno državo) sooča z nadnacionalnimi koncepti (globalnega) državljanstva in novimi vrstami izkušenj z državljanstvom čez (državne – op. p.) meje kot rezultatom migracij

⁷V angleščini se za slednje ponavadi uporablja termin *citizentry*.

(Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019). Spet drugi konteksti so bili npr. v ciklu 2016 bolj poudarjeni kot v predhodnih ciklih (1999 in 2009). Mednje štejemo predvsem dva konteksta, in sicer ekonomsko ozaveščenost kot vidik državljanstva ter vlogo moralnosti v državljanski vzgoji in izobraževanju (Schulz et al., 2018, str. 5). Spet druga področja so bila bolj poudarjena kot v predhodnem ciklu (tukaj se to opažanje nanaša na cikel 2016), in sicer okoljska trajnost v državljanski vzgoji in izobraževanju, socialna interakcija v šoli, uporaba socialnih medijev za državljansko angažiranje (Schulz et al. 2016, Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019).

V nadaljevanju si pogledjmo te konceptualne (najprej vsebinske) »novosti« za cikel 2022. Prav tako je treba opozoriti, da vsi koncepti niso novi, so pa nekateri spremenjeni (vsaj njihovi poudarki). Kajti tudi cikel 2022, katerega rezultate predstavljam v tem poročilu (gre za tretji cikel ICCS), je bil namreč razvit ob upoštevanju trenutnega razvoja in izzivov na področju državljanske vzgoje in izobraževanja.

1.1.2 · Nedavni razvoj in še vedno prisotni izzivi

Od predhodnega cikla je prišlo do sprememb v globalnem kontekstu državljanske vzgoje in izobraževanja z implikacijami za to učno področje. Poleg tega pa se nekateri izzivi pri preučevanju državljanske vzgoje in izobraževanja še vedno nadaljujejo.⁸ Naslednje teme in rezultati ICCS 2016 so pomembni za obravnavo in relevantni za raziskavo državljanske vzgoje in izobraževanja (tudi za ICCS cikel 2022) – tukaj se osredotočamo na mednarodne rezultate in ne izpostavljam rezultatov za Slovenijo, kajti tudi raziskovalni okvir raziskave mora biti ustrezen za vse sodelujoče države ali izobraževalne sisteme:

- Spremljanje državljanskega učenja glede na spreminjajoče se okoliščine za državljansko vzgojo in izobraževanje: Rezultati ICCS 2016 so pokazali, da se je državljanska vednost od leta 2009 okrepila v približno polovici sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov, čeprav so se znotraj držav in med njimi še vedno pojavljale precejšnje razlike.
- Pregled vzorcev državljanskega udejstvovanja/delovanja in stališč do njega: Rezultati ICCS 2016 so od leta 2009 pokazali spremembe vzorcev v zvezi z uporabo medijskih informacij, s številom razprav o političnih in družbenih vprašanjih ter pričakovano državljansko udeležbo v nekaterih državah; vendar so bili učenci z več znanja in razumevanja področja, tako v ciklu 2009 kot 2016, manj nagnjeni k temu, da bi v prihodnosti aktivno sodelovali v politiki (z uporabo običajnih kanalov), kot tisti z manj znanja in razumevanja.
- Zbiranje podatkov o odnosu učencev do državljanstva in enakih pravic: Rezultati ICCS 2016 so pokazali močno podporo enakim pravicam, kot je bilo ugotovljeno v prejšnjem ciklu, in nekaj več strpnosti; vendar pa razlage pozitivnih in negativnih situacij za demokracijo niso bile vedno skladne po državah.
- Zagotavljanje celovitejšega obsega informacij o šoli kot prostoru za učenje: Rezultati ICCS 2016 so omogočili dodaten vpogled v vlogo šole kot prostora za učenje o državljanskih vprašanjih ter demokratičnega okolja, v katerem lahko učenci uveljavljajo svoje pravice in odgovornosti; vendar so rezultati pokazali tudi, da je potrebnih več informacij o odzivnosti šol na potrebe učencev, njihovi podpori občutku pripadnosti šolski skupnosti in zagotavljanju podpore za sodelovanje v kognitivnih vidikih državljanskega učenja.

⁸To podpoglavje in naslednja (vse do podpoglavja o populaciji in vzorčenju) so v večji meri (ne izključno) povzetek Raziskovalnega okvira ICCS (angl. Assessment framework ICCS) (več informacij je mogoče najti v Schulz et al., 2023).

Pri razvoju ICCS 2022 je bil upoštevan globalni razvoj naslednjih dogodkov, ki so v zadnjih letih postali še posebej pomembni:

- **Krepitev globalizacija in migracij ter spreminjajoči se vzroki za migracije** (zlasti naraščajoče število beguncev, ki bežijo z vojnih območij ali pred političnim zatiranjem), ki postavljajo pod vprašaj pojmovanje državljanstva, vezanega na nacionalne države. Ta globalna dogajanja je treba obravnavati v okviru vsebin in ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja, vključno z nedavnimi gibanji, ki zavračajo globalizacijo in zahtevajo vrnitev k nacionalno opredeljenim prednostnim nalogam (Bauman, 2016; Reimers, 2013; UNESCO, 2015).
- Vse **večje zavedanje o posledicah vse večje raznolikosti za državljansko vzgojo in izobraževanje, s poudarkom na tem, kako šole upoštevajo in priznavajo raznolikost v družbah** glede na značilnosti, kot so etnična pripadnost, vera, spol in spolna usmerjenost ter oviranosti (Banks, 2001; Osler, 2012; Sincer, Severiens in Volmer, 2019).
- Vse **večja ozaveščenost o okoljskih vprašanjih in zaskrbljenost glede posledic podnebnih sprememb** za prihodnost tega planeta, ki je privedla do **pojava mednarodnih mladinskih gibanj, kot so Petki za prihodnost** (de Moor et al, 2020; Marquardt, 2020), prišlo pa je tudi do uradnega **priznanja globalnega pomena vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo**, in sicer z njuno vključitvijo v Agendo Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti v obliki cilja trajnostnega razvoja 4.7 (SDG: 4.7) (Council of the European Union, 2021; United Nations, 2015, str. 17; UNESCO, 2020; 2021).
- Vse **večji pomen izmenjave informacij in sodelovanja preko digitalnih medijev**, ki so pomembno vplivali na to, kako se državljani obveščajo in izražajo o aktualnih dogodkih ter **kako sodelujejo z uporabo alternativnih kanalov sodelovanja** (Anduiza, Jensen in Jorba, 2012; Bachen et al., 2008). Poleg tega so s tem vprašanjem povezana **vprašanja o tveganjih, povezanih s tem razvojem**, kot so ravnanje z zasebnimi informacijami, **porast grozeče in agresivne komunikacije** (»sovražni govor«) ter **pomisleki, da mladi niso sposobni ločiti zanesljivih informacij od zavajajočih** (Howard in Hussain, 2011; Kaufman, 2020; McGrew et al., 2017).
- Politični dogodki v številnih državah, ki so privedli do **oslabitve tradicionalnih političnih sistemov in celo ogrozili stabilnost dolgoletnih demokracij**. Ti dogodki so lahko povezani z **odtujenostjo skupin v družbi**, pogosto povezano z ekonomskimi neenakostmi, in sprožajo vprašanja o prihodnjem udejstvovanju/delovanju/angažiranosti mladih (Boogards, 2017; Hobolt et al., 2016; Inglehart in Norris, 2016).
- V začetku leta 2020 je družbe po vsem svetu izzval **izbruh pandemije covida-19**, ki je **povzročil omejitve svobode gibanja in demokratične participacije**. Pojav izrednih državnih (in globalnih – op. p.) razmer je **sprožil vprašanja o vidikih demokratičnih procesov**, vključno s sprejemanjem omejitev svobode posameznika in z ustreznostjo prenosa več pooblastil na izvršilno oblast v času krize (Marzocchi, 2020; Landman in Di Gennaro Splendore, 2020) **pa tudi o sposobnosti demokracij za obvladovanje takšnih razmer** (Frey, Chen in Presidente, 2020).

1.1.2.1 · Razširitev vsebinskih področij ICCS

Da bi upoštevali nedavne dogodke in še vedno prisotne izzive v globalnem okviru, so bila za tretji cikel ICCS določena osrednja vsebinska področja. Pomembno je priznati, da so lahko nekateri novi ali dopolnjeni/nadgrajeni vidiki, merjeni v raziskavi ICCS 2022, pomembni za več

kot eno od osrednjih področij (npr. dojemanje raznolikosti) in da so bile ustrezne vsebine za vsako od teh področij vključene že v prejšnjih raziskavah ICCS.

Osrednja področja so:

- **trajnostni razvoj;**
- delovanje oz. **angažiranje s pomočjo digitalnih tehnologij;**
- **raznolikost;**
- **pogledi mladih na politični sistem.**

Opredeljeno je bilo še eno področje, ki si zasluži izrecnejše priznanje, saj gre za krovno področje, povezano z vidiki, ki so že prisotni v ICCS, ali z zgoraj navedenimi osrednjimi področji:

- **globalno državljanstvo.**

1.2 · Kontekstualni in ocenjevalni okvir, raziskovalna vprašanja, instrumenti, populacija/vzorčenje ICCS 2022

V nadaljevanju bom predstavila ključne značilnosti kontekstualnega in ocenjevalnega okvira raziskave ICCS, instrumente, raziskovalna vprašanja, populacijo oz. vzorčenje v raziskavi; nenazadnje pa tudi to, zakaj je bila sprejeta odločitev za prehod na računalniško podprto izvedbo (CBA).

22

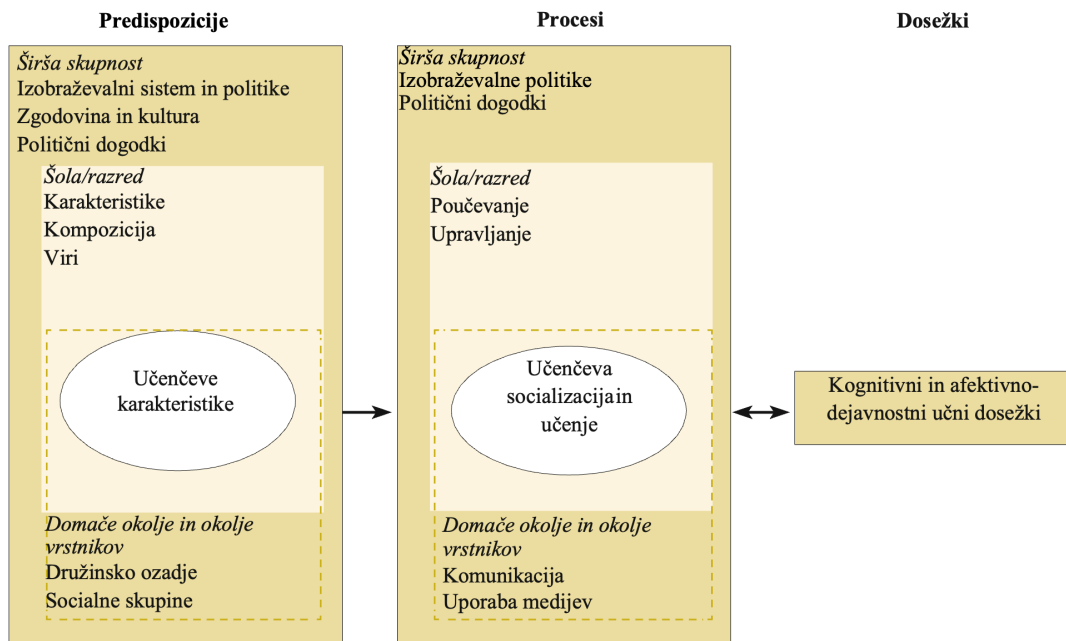
1.2.1 · Kontekstualni okvir ICCS

Raziskave o rezultatih državljanske vzgoje in izobraževanja morajo upoštevati kontekst, v katerem poteka državljansko učenje. Mladi razvijajo svoje razumevanje o svojih vlogah državljana s številnimi dejavnostmi in izkušnjami, ki potekajo doma, v šoli, v razredu in v širši skupnosti. Kontekstualni dejavniki učinkujejo na učne rezultate državljanske vzgoje in izobraževanja (**Slika 1.1**). Dvostranska puščica na sliki med procesi in učnimi izidi oz. dosežki prikazuje recipročno razmerje. Učenci z višjo stopnjo državljanskega znanja in participacije so učenci, ki bodo verjetneje sodelovali v aktivnostih (na šoli, doma, znotraj skupnosti), ki promovirajo te dosežke,⁹ bomo pa seveda to preverili preko rezultatov te raziskave in tudi tega cikla raziskave. Enostranska puščica med predhodnimi in procesnimi kontekstualnimi vplivi opisuje razmerje med enostranskimi dejavniki. Prav tako pa se je pomembno zavedati, da lahko kljub enosmerni povezavi med predispozicijami in procesi procesi na višji ravni vplivajo na predispozicije in verjetno je, da lahko dosežki (predvsem če jih gledamo z dolgoročne perspektive) vplivajo na spremenljivke, ki so predispozicije za učne procese.

V primerjavi s konceptualnima okviroma za ICCS 2009 in 2016 je glavna sprememba v ocenjevalnem okviru ICCS 2022 ta, da je prejšnji okvir državljanske vzgoje in izobraževanja (ki opisuje kognitivne in afektivno-vedenjske vsebine) zdaj predstavljen v dveh ločenih okvirih, kot okvir državljanske vednosti ter kot okvir državljanskih stališč in delovanj (angažiranosti). To je bilo uvedeno zaradi poenostavitve strukture ocenjevalnega okvira in večje notranje skladnosti. Pomembno je poudariti, da te spremembe strukture ne vplivajo na primerljivost vsebine in obsega ICCS 2022 s prejšnjimi cikli. Okvir državljanskih stališč in delovanj dodatno vključuje podstrukturo, ki zajema podobne elemente kot vsebinska področja v okviru državljanske

⁹Pri tem želim posebej opozoriti, da slednjega ne smemo razumeti v smislu kavzalnosti, bolj gre za povezanost.

Slika 1.1 · Kontekstualni okvir ICCS 2022

vednosti, tako da nova struktura okvira še naprej omogoča raziskovanje povezav državljanske vednosti s stališči in z dejavnostjo.

Kontekstualni okvir loči naslednje 4 ravni:

- **Kontekst širše skupnosti:** vključuje širši kontekst, v katerem delujejo šole in domača okolja (od lokalne do globalne ravni). Dejavniki so prisotni na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Za številne države je postala pomembna tudi nadnacionalna raven, npr. za države članice Evropske unije. Glede na vse večji pomen digitalnih tehnologij za komunikacijo in sodelovanje oz. delovanje so del tega konteksta tudi virtualne skupnosti, povezane preko interneta.
- **Kontekst šol in razredov:** vključuje dejavnike, ki se nanašajo na poučevanje in učenje, šolsko kulturo in splošno šolsko okolje.¹⁰
- **Kontekst domačega okolja in vrstnikov:** vključuje dejavnike, povezane z domačim okoljem in neposrednim družbenim zunajšolskim okoljem učenca (npr. dejavnosti vrstniške skupine).
- **Kontekst posameznika:** nanaša se na individualne karakteristike učencev (npr. spol, izobrazbene aspiracije).

¹⁰Zaradi načina vzorčenja za ICCS ni mogoče ločiti ravni šole in razreda. Na splošno je v vsaki šoli, ki je vključena v vzorec, izbran le en razred. Res pa je, da smo v ICCS 2022 izvedli tudi t. i. *bridge study* in je bilo na ta način nekaj šol, kjer sta bila vzorčena po 2 razreda, in sicer v naslednji kompoziciji: nekaj šol s samo 1 razredom in z računalniško izvedbo raziskave, nekaj šol z dvema razredoma (1 računalniška izvedba in 1 na papir) ter nekaj šol s samo papirnato izvedbo raziskave oz. preizkusa znanja.

ICCS kontekstualne spremenljivke razvršča tudi v naslednje vrste spremenljivk:

- **Predispozicije:** so že obstoječe spremenljivke, ki določajo, kako poteka učenje učencev ter njihovo pridobivanje državljanskih razumevanj in percepcij. Ti dejavniki so specifični za določeno raven, nanje pa lahko vplivajo predispozicije ali procesi na višji ravni. Npr., na usposabljanje učiteljev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja lahko vplivajo zgodovinski dejavniki in/ali politike, ki se izvajajo na nacionalni ravni.
- **Procesi:** so tiste spremenljivke, ki so povezane z državljanskim učenjem in pridobivanjem razumevanja, kompetenc in dispozicij. Omejujejo ali omogočajo jih predispozicije, nanje pa lahko vplivajo tudi spremenljivke, povezane z višjimi ravni večravnenske strukture.

Predispozicije in procesi so spremenljivke, ki lahko vplivajo na učne dosežke na ravni posameznega učenca. Dosežke, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem na ravni učenca, je mogoče obravnavati tudi kot agregate na višjih ravneh (šola, država), kjer lahko vplivajo na dejavnike, povezane s procesi. Npr., višja raven državljanskega razumevanja in dejavnosti (angažiranosti) lahko na učence vpliva na način, kako šole in učitelji poučujejo vsebine ali organizirajo dejavnosti, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem.

V **tabeli 1.1** so prikazani primeri možnih spremenljivk (ali skupin spremenljivk), zbranih z različnimi instrumenti ICCS, za vsako celico v tej mreži. Spremenljivke, povezane s kontekstom države/skupnosti, se zbirajo predvsem z Nacionalnim kontekstualnim vprašalnikom in drugimi možnimi viri podatkov. Spremenljivke, povezane s kontekstom šol in razredov, se zbirajo z Vprašalnikom za šole in Vprašalnikom za učitelje. Vprašalnik za učence zagotavlja informacije o predispozicijah posameznega učenca in domačega okolja ter informacije o nekaterih spremenljivkah, povezanih s procesom (npr. učne dejavnosti). S Preizkusom znanja za učence in z Vprašalnikom za učence se zbirajo podatki o dosežkih. Poleg tega Vprašalnik za učence vključuje vprašanja o sodelovanju učencev v dejavnostih, povezanih z državljanstvom, ki zagotavljajo kazalnike aktivnega državljanstva, povezane z vsebinskim področjem 3 (državlјanska participacija). Nekaterе potencialne spremenljivke se lahko merijo na eni ravni, ki se nanaša na drugo raven (npr. zaznavanje lokalne skupnosti s strani ravnateljev šol), in niso vključene v mapiranje – te so prikazane v **tabeli 1.1**. Pomembno je tudi opozoriti, da se lahko učenčeva opažanja učnih praks v razredu agregirajo oz. združijo in uporabijo kot spremenljivke razreda ali šole. Poleg tega lahko podatki iz vprašalnikov za učence, šole in učitelje zagotovijo tudi informacije o kontekstu lokalne skupnosti, povezane z državlјanstvom.

1.2.2 · Ocenjevalni okvir ICCS

Osrednji del raziskave ICCS je preizkus državljanske vednosti. Da lahko učenci odgovorijo na vprašanja v tem preizkusu, ki ocenjujejo njihovo znanje in razumevanje vprašanj, povezanih z državlјanstvom, morajo uporabiti različne kognitivne procese za državljanske vsebine. V okviru ICCS se je državljanska vednost razvila kot izraz, ki se uporablja za dokazljive dosežke učencev na podlagi uporabe kognitivnih procesov pri vsebini, ki se meri s preizkusom znanja ICCS. V ICCS izraz **državlјanska vednost zajema dosežke učencev, ki presegajo njihovo sposobnost priklіca informacij in vključujejo njihovo sposobnost, da svoje znanje utemeljijo in uporabijo (sklepajo in analizirajo)**. Vsebine, ki so podlaga za merjenje državljanske vednosti učencev v ICCS 2022, so tako kot v prejšnjih ciklih organizirane v skladu s **štirimi različnimi vsebinskimi področji**. Da bi bilo mogoče dodatno podpreti celovito predstavitev kognitivnih vidikov, na katerih temelji izražanje državljanske vednosti učencev, ocenjevalni okvir ICCS 2022

Tabela 1.1 • Mapiranje spremenljivk za kontekstualni okvir (primeri)

Raven ...	Predispozicije	Procesi	Dosežki
Širše skupnosti	NCS in drugi viri: zgodovina demokracije, struktura izobraževalnega sistema	NCS in drugi viri: predvideni kurikulum, politični razvoj	StT, StQ, StE & StL: državljanska vednost, stališča in delovanje/sodelovanje (angažiranost)
Šole/razreda	ScQ in TcQ: šolske karakteristike, viri	ScQ in TcQ: implementiran kurikulum, politike in prakse	
Učencev	StQ: spol, starost	STQ: državljansko učenje, izkušnje delovanja/sodelovanja (angažiranja)	
Domačega okolja in okolja vrstnikov	STQ: socialno-ekonomsko ozadje, jezik, ki ga učenci uporabljajo doma, država rojstva	STQ: komunikacija v družini, komunikacija z vrstniki, medijske informacije	

Legenda: NCS = Nacionalni kontekstualni vprašalnik, ScQ = Vprašalnik za šolo, TcQ = Vprašalnik za učitelje, StE = Evropski regionalni modul (gre za dodatni vprašalnik za učence), StL = Latinskoameriški vprašalnik (dodatni vprašalnik za učence),¹¹ StQ = Vprašalnik za učence, StT = Preizkus oz. test državljanske vednosti za učence.

razlikuje med dvema kognitivnima domenama, ki opisujeta vrste kognitivnih procesov, ki jih učenci uporabljajo, ko odgovarjajo na naloge v preizkusu državljanske vednosti.

25

Vsebinske domene

Vsebinske domene opisujejo področja, povezana z državljansko vzgojo in izobraževanjem, o katerih lahko posamezniki razvijejo znanje in razumevanje. Vsako vsebinsko področje je razdeljeno na podpodročja, vsako podpodročje pa je povezano s številnimi vidiki, ki se lahko tudi prekrivajo.

Obstajajo štiri vsebinske domene (nato se vsaka členi še na poddomene in nato na vidike):

- 1. državljanske institucije in sistemi:** (i) **državne institucije** (zakonodajni organi oz. parlamenti, vlade, nadnacionalni/medvladni organi upravljanja, sodni organi, organi kazenskega pregona, nacionalne obrambne sile, ponudniki javnih storitev, volilne komisije), (ii) **ekonomski sistemi** (ekonomske oz. gospodarske strukture, mehanizmi in pogoji, ekonomske interesne skupine (npr. gospodarske zbornice), podjetja/korporacije, finančne institucije (nacionalne in nadnacionalne), tarife in trgovinski odnosi med državami, obdavčitev), (iii) **civilna družba** (sindikati, politične stranke, nevladne organizacije, zagovorniške skupine (npr. skupine za pritisk, lobije, kampanje, skupine s posebnimi interesi), tradicionalni mediji (npr. časopis, televizija in radio), novi mediji (npr. spletni forumi, blogi, Twitter oz. X, Instagram, Facebook in podkasti), verske ustanove, šole, kulturne organizacije) – 21 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to vsebinsko domeno;

¹¹Ta vprašalnik so reševali le učenci vključenih držav iz Latinske Amerike, zato se nanj v nadaljevanju ne sklicujem. Podobno kot so Evropski regionalni modul reševali le učenci držav oz. izobraževalnih sistemov iz Evrope.

2. **državljska načela:** (i) **enakost** (enake možnosti, enake pravice, neenakosti v družbah in znotraj njih), (ii) **svoboda** (svoboda mnenja in izražanja, svoboda gibanja in prebivanja, svoboda mišljenja, vesti in veroizpovedi, svoboda mirnega zbiranja in združevanja, svoboda pred strahom, svoboda pred pomanjkanjem¹²), (iii) **vladavina prava** (priznavanje nadrejenosti prava, enakost pred zakonom ne glede na izvor in osebne značilnosti (kot so spol, rasa, vera, oblast ali družbeni položaj), pravičnost pri uporabi prava, ločitev pristojnosti, mehanizmi in institucije za izpodbijanje obstoječih zakonov, sodelovanje pri sprejemanju odločitev, pravna varnost, pravna in postopkovna transparentnost), (iv) **trajnost** (okoljska, družbena in ekonomska trajnost), (v) **solidarnost** (socialno varstvo, dobrotelost, vzajemna pomoč ali podpora, nadnacionalna pomoč ali podpora) – 36 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to vsebinsko domeno;
3. **c) državljanska participacija:** (i) **odločanje** (sodelovanje oz. angažiranost pri organizacijskem upravljanju/vodenju, glasovanje), (ii) **vplivanje** (angažiranost oz. vključevanje v javno razpravo (vključno s sodelovanjem preko družbenih medijev), vključevanje v demonstracije javne podpore ali proteste (vključno z »virtualnim« sodelovanjem z uporabo npr. spletnih peticij), sodelovanje pri oblikovanju politik, priprava predlogov za ukrepanje ali zagovorništvo, selektivno kupovanje izdelkov glede na etična prepričanja o načinu njihove proizvodnje (etična potrošnja/etično potrošništvo), prepoznavanje korupcije), (iii) **(so)delovanje v skupnosti** (prostovoljstvo, sodelovanje v kulturnih, skupnostnih ali interesnih organizacijah (vključno z virtualnimi/internetnimi skupnostmi), pridobivanje informacij (preko tradicionalnih medijev, družbenih medijev, spletnih strani ali osebne komunikacije) – 34 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to vsebinsko domeno;
4. **družbene vloge in identitete:** (i) **državlani** (vloge državljanov v civilni družbi, odgovornosti državljanov v njihovi civilni družbi, možnosti državljanov, da se angažirajo znotraj svoje civilne družbe (npr. volilne pravice)), (ii) **državljska samopodoba** (identiteta globalnega državljanstva, nadnacionalna identiteta, nacionalna identiteta, kulturna identiteta, etnična identiteta, spolna identiteta, verska identiteta, identifikacija s skupnostmi (lokalnimi, interesnimi, virtualnimi)); (iii) **državljska povezanost** (sprejemanje, spoštovanje in priznavanje drugačnosti (včasih imenovano tudi strpnost), globalna ozaveščenost, občutek za skupnost, socialna kohezija) – 9 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to vsebinsko domeno.

26

Prva vsebinska domena, **državljske institucije in sistemi**, se nanaša na mehanizme, sisteme in organizacije, na katerih temeljijo družbe. Druga vsebinska domena, **državljska načela**, se nanaša na skupne etične temelje državljanskih družb. Tretja vsebinska domena, **državljska participacija**, se nanaša na naravo procesov in praks, ki opredeljujejo in usmerjajo oz. zagotavljajo participacijo državljanov v njihovih državljanskih skupnostih. Raziskava priznava osrednjo vlogo posameznega državljan pri četrti vsebinski domeni, **državljske vloge in identitete**. Ta domena se nanaša na formalne ali neformalne državljanske vloge, državljane in posameznikovo osebno percepcijo, da je akter državljanskega delovanja s povezavami z več skupnostmi. Te štiri domene skupaj opisujejo državljanske vsebine, ki so preverjane v preizkusu državljanske vednosti raziskave ICCS. Pomembno je poudariti, da vsebinska področja v ICCS ne predpostavljajo analitične strukture, zato je tudi državljanska

¹²Svoboda pred strahom pomeni, da se nihče ne sme bati svoje vojske, vlade, policije, ki delujejo nedemokratsko (ali celo svojih sosedov), pri svobodi pred pomanjkanjem pa gre za razumevanje svobode v smislu, da nihče ne sme biti prikrajšan za osnovne potrebe oz. jim ne sme biti onemogočen dostop do teh osnovnih potreb.

vednost predstavljena kot ena sama dimenzija (več o tem glej v Schulz et al., 2010; 2018). Namen predstavitve vsebin preko štirih domen je predvsem tematsko organizirati vsebine na način, ki je skladen s kurikuli državljanske vzgoje in izobraževanja, okrepiti vsebinsko veljavnost instrumentov in bralcem omogočiti dostopnost okvirnih vsebin.

Kognitivne domene

Vsaka od štirih vsebinskih domen zajema različne vrste znanja, ki se nanašajo na državljanska vprašanja (faktično, proceduralno, konceptualno in metakognitivno). Okvir državljanske vednosti upošteva, v kolikšni meri učenci razvijajo sposobnost, da obdelajo vsebino štirih domen in pridejo do zaključkov, ki so širši od katerega koli posameznega delčka znanja. To vključuje procese, povezane z razumevanjem kompleksnih sklopov dejavnikov, ki vplivajo na državljanska dejanja, ter z načrtovanjem in vrednotenjem strateških rešitev in rezultatov. Obseg državljanske vednosti, kot je zasnovan za ICCS, ni omejen na neposredno uporabo znanja, ki omogoča sklepanje o konkretnih situacijah. Vključuje tudi izbiro in usvajanje znanja ter razumevanje več konceptov, tako da je mogoče sklepati o kompleksnih, večplastnih, neznanih in abstraktnih situacijah. Da bi zajela te različne značilnosti kognitivnega znanja, ICCS 2022 razlikuje med pomnjenjem ali priklicem informacij ali obdelavo vsebine v smislu razumevanja in uporabo razumevanja v novih situacijah.¹³

Pri podajanju odgovorov na preizkusu ICCS morajo učenci poznati vsebine s področja državljanske vzgoje in izobraževanja, ki se preverja. Prav tako morajo biti pri svojem državljanskem znanju sposobni uporabiti kompleksnejše kognitivne procese ter svoje znanje in razumevanje povezati z dejanskim državljanskim delovanjem. Posledično je mogoče opazovati dve kognitivni domeni, pri čemer prvo, **znanje/poznavanje, opisuje vrste informacij o državljanstvu, katerih poznavanje morajo učenci dokazati**. Druga domena, sklepanje in analiziranje, podrobno opisuje kognitivne procese, ki jih učenci potrebujejo, da pridejo do zaključkov in svoje znanje prenesejo v državljansko delovanje.

Dve kognitivni domeni:

1. **znanje oz. poznavanje** – učenci znajo oz. so sposobni: **(i) opredelitev** oz. definiranje: identificirati izjave/trditve, ki neposredno opredeljujejo državljanske koncepte in vsebine, **(ii) opisovanje**: prepoznati izjave oz. trditve, ki neposredno opisujejo ključne značilnosti državljanskih konceptov in vsebin, **(iii) ponazoritev s primeri**: navesti primere, ki neposredno podpirajo ali pojasnjujejo izjave o državljanskih konceptih in vsebinah – 30 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to kognitivno domeno;
2. **sklepanje in analiziranje** – učenci znajo oz. so sposobni: **(i) interpretacija informacij**: prepoznati izjave o informacijah, predstavljenih v besedilni, grafični in/ali tabelarični obliki, ki informacije osmišljajo v luči državljanskega koncepta, **(ii) povezovanje**: uporabiti ključne vidike, ki opredeljujejo koncept državljanstva, da pojasnijo ali prepoznajo, kako primer ponazarja koncept, **(iii) utemeljevanje**: uporabiti dokaze ter državljanske koncepte, da oblikujejo ali prepoznajo utemeljen argument v podporo svojemu stališču, **(iv) povezovanje**: prepoznati/identificirati povezave med različnimi koncepti v različnih temah ter v različnih državljanskih vsebinskih domenah, **(v) posploševanje**: prepoznati konceptualna načela državljanstva, ki se kažejo v konkretnih primerih, in pojasniti, kako se lahko uporabljajo v drugih kontekstih državljanstva in

¹³Ta klasifikacija je poenostavljena različica hierarhije kognitivnih procesov, ki sta jo oblikovala Anderson in Krathwohl (2001). Poenostavitev naj bi odražala, kaj je primerno za učence v ciljnem razredu in kaj je najpomembnejše za preučevanje njihovega znanja o državljanskih in družbenih vprašanjih.

državlanske vzgoje, **(vi) vrednotenje**: prepoznati prednosti in slabosti alternativnih stališč ali pristopov k državljskim konceptom in dejanjem, **(vii) predlaganje rešitev**: opredeliti načine delovanja ali razmišljanja, ki jih je mogoče uporabiti za ublažitev državljskih in družbenih težav, izraženih kot konflikt, napetost in/ali nerešene ali sporne ideje, **(viii) predvidevanje/napovedovanje**: opredeliti verjetne rezultate določenih strategij in/ali ukrepov na področju državljskih politik – 70 % nalog v preizkusu državljanske vednosti sodi v to kognitivno domeno.

Kognitivna domena, **znanje oz. poznavanje**, se nanaša na **naučene** državljanske »informacije«, ki jih učenci uporabljajo pri izvajanju kompleksnejših kognitivnih nalog, ki jim pomagajo osmisliti njihov državljanski svet. Od učencev se pričakuje, da si **zapomnijo, priključijo ali prepoznajo opredelitve, opise in ključne lastnosti državljskih konceptov in vsebin ter jih ponazorijo s primeri**. Zaradi narave ICCS kot mednarodne raziskave se pričakuje, da bodo učenci **poznali konkretne in abstraktne pojme, ki jih je mogoče posplošiti v vseh družbah**. Kognitivna domena, **sklepanje in analiziranje**, se nanaša na **načine, na katere učenci uporabljajo »informacije« o državljanstvu, da bi prišli do zaključkov, ki so širši od vsebine posameznega koncepta, in jih uporabili v kontekstih resničnega sveta**. Sklepanje in analiziranje vključujeta npr.: uporabo znanja za sklepanje o znanih konkretnih situacijah; izbiro in »prilagajanje« znanja in razumevanja več konceptov; vrednotenje predlaganih in sprejetih načinov ukrepanja; dajanje priporočil za rešitve ali načine ukrepanja.

1.2.2.1 · Pokritost domen (kognitivnih in vsebinskih) ter afektivno-vedenjskih področij

28

Iz **tabele 1.2** vidimo pokritost kognitivnih in vsebinskih domen – prikazuje, koliko nalog v načinu izvedbe na papirju (PBA)¹⁴ in v načinu izvedbe na računalniku (CBA)¹⁵ se nanaša na vsako kognitivno in vsebinsko domeno. Največje število nalog/postavk se nanaša na vsebinsko domeno državljanska načela, sledijo državljanske institucije in sistemi ter državljanska participacija, najmanjše število nalog pa se nanaša na državljanske vloge in identitete. Približno dve tretjini skupnih nalog se nanaša na kognitivno domeno sklepanje in uporaba, tretjina pa na znanje oz. poznavanje (oboje sem v konkretnjših odstotkih navedla že prej). Vseh 15 računalniško nadgrajenih nalogah (angl. *computer-enhanced items*) je povezanih z vsebinskim področjem državljanska participacija ter s kognitivnim področjem sklepanje in analiziranje.

Iz **tabele 1.3** razberemo pokritost afektivno-vedenjskih področij in podpodročij, ki so zajeta v Vprašalnik za učence in Evropski regionalni modul (o rezultatih slednjega v tem poročilu sicer ne poročamo, ker bo za ta modul pripravljeno posebno poročilo). Afektivno-vedenjsko področje loči med prepričanji (stališči) ter delovanjem, izkušnjo delovanja in namero za delovanje v prihodnje. Iz tabele prav tako razberemo koliko postavk s posameznih področij in podpodročij je bilo zajetih v vprašalnika, pri čemer bi želela poudariti, da postavke, ki so bile mednarodno opcijske ali dodane kot dodatne nacionalne postavke, v ta prikaz niso vključene. Kot vidimo, je bilo v mednarodnem Vprašalniku za učence večina postavk vezanih na preverjanje prepričanj, povezanih z državljskimi vprašanji in institucijami, sledijo prepričanja o državljskih načelih, nato pa prepričanja o državljskih vlogah in identitetah. Tudi v Evropskem regionalnem modulu (ki so ga reševali le učenci iz sodelujočih evropskih izobraževalnih sistemov) je bila večina postavk prav tako vezanih na prepričanja o državljskih vprašanih in institucijah (sledijo prepričanja o državljskih načelih, nato prepričanja o državljskih vlogah in identitetah). Pri

¹⁴V angl. *paper based assessment* (PBA).

¹⁵V angl. *computer based assessment* (CBA).

Tabela 1.2 · Pokritost kognitivnih in vsebinskih domen v preizkusu državljanske vednosti ICCS 2022

	Državljske institucije in sistemi	Državljska načela	Državljska participacija	Državljske vloge in identitete	Vsebinska domena skupaj
Znanje oz. poznavanje	9	22	5	6	42
Sklepanje in analiziranje	21	29	PBA: 22, CBA: 38	7	PBA: 79, CBA: 95
Kognitivna domena skupaj	30	51	PBA: 27, CBA: 43	13	PBA: 121, CBA: 137

Opomba: Če število postavk/nalog ni prikazano ločeno, je enako za CBA in PBA. CBA = na računalniku, PBA = na papirju.

Tabela 1.3 · Pokritost afektivno-vedenjskih področij in podpodročij v Vprašalniku za učence ICCS 2022 in Evropskem regionalnem modulu

Afektivno-vedenjska področja in podpodročja	Vprašalnik za učence	Evropski regionalni modul
Prepričanja		
Prepričanja o državljskih načelih	24	24
Prepričanja o državljskih vprašanih in institucijah	49	41
Prepričanja o državljskih vlogah in identitetah	13	18
Delovanje		
Izkušnje z delovanjem	17	/
Odnos do delovanja	8	/
Pričakovano prihodnje delovanje	26	/

Opomba: Opcijske postavke niso vključene.

področju »delovanje« je bila večina postavk v mednarodnem Vprašalniku za učence vezanih na pričakovano prihodnje delovanje, sledile so postavke s podpodročja izkušnje z delovanjem, nato postavke, ki so se nanašale na izkušnje učencev z delovanjem oz. angažiranjem. Prepričanja o delovanju pa niso bila predmet preverjanja v Evropskem regionalnem modulu.

Navedla sem že, da raziskavo ICCS ne zanima le državljanska vednost, temveč tudi stališča/prepričanja (vezano na vsebinske domene) in delovanje (izkušnje delovanja, odnos do delovanja, pričakovano prihodnje delovanje). Vse to se odraža v raziskovalnih vprašanih, kar predstavljam v nadaljevanju, seveda pa tudi v ozadenjskih instrumentih (vprašalnikih).

1.2.3 · Raziskovalna vprašanja

Ključna raziskovalna vprašanja za raziskavo ICCS 2012 se nanašajo na učenčev državljansko vednost, na njegovo pripravljenost vključevanja v družbo in na odnos do državljskih vprašanj. Vprašanja se fokusirajo tudi na kontekste za ta izobraževalna področja. Raziskovalna vprašanja

so imela odločilno vlogo pri oblikovanju raziskave in instrumentarijev ICCS 2022. Prav tako je bil na podlagi raziskovalnih vprašanj razvit ocenjevalni okvir. Nekatera raziskovalna vprašanja so podobna tistim iz predhodnih ciklov, sicer pa ima vsako takšno splošno raziskovalno vprašanje (RV) še številna specifična raziskovalna podvprašanja. Slednjih v tem poročilu ne navajam, navajam pa nekaj njihovih fokusov. Sicer pa na raziskovalna vprašanja odgovarjamo s pomočjo podatkov iz prav vseh razvitih instrumentov. Slednje opisujem v naslednjem podpoglavju.

RV1: *Kako se v sodelujočih izobraževalnih sistemih izvaja državljanska vzgoja in izobraževanje?*

To raziskovalno vprašanje zanimajo predvsem nacionalni konteksti za državljansko vzgojo in izobraževanje, npr. cilji in načela, kurikularni pristopi, izzivi in razvoj tega področja, kakšna je vloga in kako jo vidijo različni deležniki (ravnatelji, učitelji) državljanske vzgoje in izobraževanja v sodelujočih izobraževalnih sistemih.

RV2: *Kakšen je obseg in kakšne so razlike državljanske vednosti učencev znotraj in med sodelujočimi izobraževalnimi sistemi?* To raziskovalno vprašanje zanimajo predvsem variacije državljanske vednosti in povezava le-te s karakteristikami in ozadenskimi podatki učencev.

RV3: *Kakšen je obseg učenčeve angažiranosti na različnih družbenih področjih in kateri dejavniki znotraj ali med izobraževalnimi sistemi so s tem povezani?* To raziskovalno vprašanje zanimajo predvsem kazalniki angažiranosti učencev, npr. prepričanja/stališča, ki jih imajo učenci glede svoje angažiranosti in glede pomena državljanske participacije, obseg in variacije državljanske participacije učencev v šoli in izven nje, pričakovanja učencev glede njihove družbene in politične participacije v prihodnje, sicer pa tudi morebitni trendi pri vsem tem, se pravi ali med cikli raziskave obstajajo kakšne razlike ali ne.

30 **RV4:** *Kakšna prepričanja imajo učenci v sodelujočih izobraževalnih sistemih glede pomembnih državljanskih vprašanj v moderni družbi in kateri dejavniki učinkujejo na variacijo teh prepričanj?* To raziskovalno vprašanje je povezano predvsem z različnimi afektivnimi področji, npr. prepričanja učencev o različnih načelih, na katerih temelji demokratična družba (vrednote demokracije, državljanstva itd.), stališči učencev do državljanskih institucij in do družbe, njihovo percepcijo glede socialne kohezivnosti in raznolikosti v družbi v kateri živijo, seveda pa tudi z morebitnimi spremembami med posameznimi cikli.

RV5: *Kako so šole v sodelujočih izobraževalnih sistemih organizirane v zvezi z državljansko vzgojo in izobraževanjem ter kakšna je povezava z učnimi izidi pri učencih?* To raziskovalno vprašanje je povezano z načini, na katere šole (v okviru svoje skupnosti) zagotavljajo prostor za državljansko vzgojo in izobraževanje, npr. participatorni procesi v šoli, ki omogočajo državljansko delovanje/udejstvovanje, interakcija med šolami in skupnostmi, ki spodbujajo državljansko delovanje/udejstvovanje in učenje učencev, programi ali dejavnosti šol, povezani/-e z državljanskim učenjem in izkušnjami (vključno z dejavnostmi, povezanimi z globalno ozaveščenostjo, okoljsko trajnostjo, miroljubnim sobivanjem, delovanjem/udejstvovanjem na lokalni, nacionalni in globalni ravni ter odgovorno uporabo družbenih medijev).

1.2.4 · Instrumenti ICCS 2022

Nekaj o uporabljenih instrumentih v ICCS sem zapisala že prej. Na tem mestu predstavljam nekaj drugih informacij, vezanih nanje (in kontekste).

Z različnimi instrumenti ICCS, in sicer preverjanjem državljanske vednosti, vprašalniki za šole, ravnatelje, učitelje in **nacionalnim kontekstualnim vprašalnikom**, so bili zbrani podatki za več spremenljivk ali skupin spremenljivk. Vprašalnik o nacionalnem kontekstu in drugi objavljeni viri podatkov so priskrbeli podatke za spremenljivke, ki so primarno povezane s kontekstom države ali skupnosti. Vprašalnika za šolo in učitelje sta zbirala podatke za spremenljivke, povezane s konteksti šole in razreda, z vprašalnikom za učence pa kontekst

domačega okolja, razredni, šolski kontekst itd. V nadaljevanju na kratko predstavljam vsebino teh vprašalnikov (brez mednarodnih in nacionalnih opsijskih vprašanj); mnogo jasneje si bo slednje mogoče predstavljati iz samih rezultatov ICCS 2022, kar bo predstavljeno v nadaljevanju poročila. Spodaj predstavljam skupna »sidrišča« v tem ciklu in prejšnjih ciklih, in ne navajam specifičnih vprašanj (nekatera so sicer ista kot v prejšnjih ciklih, zato je mogoče pogledati tudi trende rezultatov, nekaj vprašanj je spremenjenih, dodanih na novo – da pač najbolje odražajo kontekste v obdobju, ko je cikel raziskave nastal). Kot rečeno, podrobneje si je slednje mogoče predstavljati na podlagi predstavitve rezultatov.

Vprašalnik za šolo, ki so ga izpolnjevali ravnatelji sodelujočih šol, je zbral podatke o pomembnih predhodnih spremenljivkah, kot so značilnosti ravnateljev, šole in virov. Spraševal je tudi o spremenljivkah, povezanih s procesi, ki zadevajo upravljanje šole, šolsko

klimo, učitelje, starše in učenčev sodelovanje/participacijo v šoli ter izvajanje državljanske vzgoje in izobraževanja v šoli, nenazadnje tudi kontekst odnosov med lokalno in šolsko skupnostjo. Prav tako so bile s tem vprašalnikom pridobljene informacije o obstoju družbenih napetosti v skupnostih ter o tem, kako to vpliva na življenje v šoli.

Vprašalnik za učitelje je zbral podatki o značilnostih učenja. Vključeval je spraševanje o demografskih značilnostih učiteljev (spol, starost) in značilnostih predmetov, ki so jih poučevali. Zbrane informacije so vključevale tudi učiteljevo mnenje o šolski kulturi ter klimi, o njegovi participaciji pri odločitvah o vodenju šole in vidikih njegovega poučevanja. Z Vprašalnikom za učitelje so bili zbrani podatki o udeležbi učiteljev/učencev pri dejavnostih, povezanih z državljanskimi aktivnostmi v lokalni skupnosti, ter o osebni udeležbi učiteljev v skupinah ali organizacijah v lokalni skupnosti. Kakor predhodni cikli raziskave je tudi v tem ciklu Vprašalnik za učitelje vključil mednarodno možnost. Slednja se je nanašala na vprašanja o državljanski vzgoji in izobraževanju na šoli ter o učnih praksah, ki jih je šola uvedla na tem izobraževalnem področju. Ta, zadnji del vprašalnika so izpolnili le učitelji, ki učijo predmete, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem.

Vprašalnik za učence je, poleg zgoraj navedenega, meril percepcije učencev o kontekstih šole in razreda. Vprašanja so vključevala trditve o razredni klimi pri učenju državljanske vzgoje in izobraževanja, izkušnje učencev z učenjem državljanske vzgoje ter njihove percepcije glede šolske klime. Vprašalnik za učence je spraševal tudi po domačem in vrstniškem kontekstu, vključujoč različne interakcije. Znotraj konteksta državljanske vzgoje in izobraževanja ima lahko ta kontekst velik vpliv na razvoj znanja, stališč in prepričanj ter nenazadnje tudi na pripravljenost delovanja. Vprašalnik je vseboval tudi vprašanja o značilnostih učenca, kot so spol, starost ter pričakovana dosežena stopnja izobrazbe, pa tudi mnoga druga vprašanja.

Preizkus državljanske vednosti smo podrobneje predstavili v prejšnjih podpoglavjih. Instrument, katerega rezultatov nismo vključili v to publikacijo, je bil tudi **Evropski regionalni modul**, ki so ga reševali učenci iz evropskih držav oz. šolskih sistemov. Nanašal se je na stališča učencev do pomembnih tem, ki smo jih zaznali prav v evropskem geografskem prostoru. Vključeni so bili učenci iz sodelujočih šolskih sistemov iz Evrope, ne le Evropske unije.

Iz **tabele 1.4** vidimo, kdo so bili respondenti za posamezni instrument (preizkus za učence ter vprašalnike) ter koliko časa so imeli predvidoma za reševanje. Treba je poudariti, da je bil čas za reševanje v vseh šolskih sistemih natančno odmerjen edino za preizkus državljanske vednosti (vsi učenci, v vseh državah ali izobraževalnih sistemih, so ga reševali natanko 45 minut), pri ostalih instrumentih navajam približen čas reševanja (na mednarodni ravni), je pa to seveda odvisno od tega, koliko nacionalnih dodatkov vključimo v raziskavo v posamezni državi oz. izobraževalnem sistemu.

V tem poročilu sem že večkrat omenila, da je mogoče z raziskavo preveriti tudi trende (med cikli 2022, 2016 in 2009), ker je določen del nalog ali vprašanj ostal skupen predhodnim ciklom.

Tabela 1.4 • Instrumenti ICCS 2022

Instrument	Način	Čas za reševanje	Respondenti
Mednarodni test oz. preizkus znanja za učence (StT)	CBA ali PBA	Točno 45 minut	Učenci
Vprašalnik za učence (StQ)	CBA ali PBA	Pribl. 40–50 minut	Učenci
Evropski regionalni modul (vprašalnik) (StE)	CBA ali PBA	Pribl. 20 minut	Učenci
Vprašalnik za učitelje (TcQ)	Spletno ali na papirju	Pribl. 30 minut	Učitelji
Vprašalnik za šolo (ScQ)	Spletno ali na papirju	Pribl. 30 minut	Ravnatelji
Nacionalni kontekstualni vprašalnik (NCS)	Spletno	Ni bilo predviden-ega časovnega okvira	Nacionalni raziskovalni koordinatorji

Opomba: CBA = na računalniku, PBA = na papirju.

Tabela 1.5 • Število in odstotek nalog oz. postavk iz ICCS 2016 in tistih, ki so bile na novo razvite za ICCS 2022 (glavna raziskava)

Instrumenti	ICCS 2016 trend naloge oz. postavk	Nove ICCS 2022 naloge oz. postavke	Skupaj
Preizkus državljanske vednosti na papirju (PBA)	55 (45 %)	66 (55 %)	121
Preizkus državljanske vednosti na računalniku (CBA)	55 (40 %)	81 (60 %)	136
Vprašalnik za učence	125 (68 %)	60 (32 %)	185
Evropski regionalni modul	42 (48 %)	46 (52 %)	88
Vprašalnik za učitelje	54 (55 %)	45 (45 %)	99
Vprašalnik za šolo	75 (58 %)	54 (42 %)	129

Opomba: Tabela ne vključuje mednarodnih opsijskih postavk (kot so npr. vprašanja za učitelje predmetov, povezanih z državljansko vzgojo in izobraževanjem, ali druge neobvezne postavke). Novi testni elementi ICCS 2022 za CBA vključujejo 66 postavk, ki so skupne testu PBA, in 15 postavk, ki so edinstvene za test CBA.

V tabeli 1.5 te deleže predstavljam glede na predhodni cikel ICCS.

Iz **tabele 1.5** vidimo, da je bilo ponovljenih skoraj polovica nalog iz cikla 2016 (za PBA-različico; pri CBA-različici je zaradi nekaj edinstvenih nalog ta delež bolj v prid novim nalogam, in sicer gre za ponovitev 40 % nalog iz prejšnjega cikla). Pri Vprašalniku za učence smo ohranili približno 2/3 postavk predhodnega cikla, v Evropskem regionalnem modulu slabo polovico postavk. Kot vidimo, sta se nekoliko spremenila tudi vprašalnika za učitelje in šole, vendar je več kot polovica postavk pri teh dveh vprašalnikih ostala istih. Zato imamo pri vprašalnikih možnost kar velikega dela poročanja trendov.

Tudi ciljno populacijo sem že omenila v prejšnjih segmentih poročila, a v nadaljevanju vseeno predstavljam nekaj konkretnjših značilnosti populacije in vzorčenja. Najprej pa nekaj informacij, ki bodo pomagale razumeti prehod na računalniško izvedbo.

1.2.5 · Računalniško podprta izvedba

Številne mednarodne primerjalne raziskave in nacionalna preverjanja znanja so prešli na računalniško podprte oblike preverjanja ali trenutno prehajajo nanje (Beller, 2013; Sibberns, 2020). Aktualni cikel v okviru ICCS prvič ponuja možnost računalniške izvedbe in približno dve tretjini sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov je izbralo ta novi način izvedbe. Pri tem je treba omeniti, da je bila spletna izvedba vprašalnikov za učitelje in šole na voljo v vseh ciklih ICCS že od njenega začetka leta 2009. Število držav in respondentov v državah, ki uporabljajo spletno izvedbo vprašalnikov za učitelje in šole, sta se v vseh ciklih ICCS povečala, zato se pričakuje, da bo spletna izvedba postala standardni način zbiranja podatkov za te kontekstualne instrumente tudi v prihodnjih ciklih ICCS. Eden od pomembnih argumentov za prehod na računalniško podprto izvedbo je, da **se informacije o političnih in družbenih vprašanjih vse pogosteje posredujejo preko elektronskih medijev in da obstaja vse večji potencial za državljansko sodelovanje/angažiranje preko družbenih medijev in drugih spletnih orodij**. Računalniška izvedba ponuja priložnost, da se pri testiranju zagotovi digitalna vsebina, ki odraža, kako vse večji delež učencev doživlja vsebine, povezane z državljskimi vprašanji. Medtem ko se večina preverjanja državljske vednosti učencev izvede v enakem formatu tako v računalniškem (CBA) kot v papirnatem (PBA) načinu, računalniško podprto preverjanje znanja vključuje tudi module, ki vednost učencev merijo z zagotavljanjem računalniško podprtega gradiva za postavke. V teh računalniško podprtih modulih učenci sodelujejo v simuliranih participativnih scenarijih resničnega sveta z uporabo spletnega konteksta. Kot del vsakega od teh scenarijev učenci opravljajo dinamične interaktivne naloge, ki vključujejo določeno obliko povratnih informacij o njihovih odgovorih. Interaktivnost nalog, možnost dinamičnih povratnih informacij in pripovedi, ki učence postavljajo v vlogo udeležencev državljskega delovanja v digitalnem okolju, so tisto, kar računalniško izboljšane module razlikuje od nalog, ki se izpolnjujejo tako na papirju kot na računalniku.

33

Tako kot druge mednarodne raziskave se tudi ICCS 2022 sooča z izzivom zagotavljanja primerljivosti rezultatov računalniškega in papirnatega izvajanja svojih instrumentov. To je pomembno z vidika primerjave rezultatov držav oz. izobraževalnih sistemov tako med obema načinoma, ki sta prisotna v raziskavi, kot tudi z rezultati prejšnje (papirnat) izvedbe. Čeprav so izkušnje pokazale, da obstaja možnost učinkov glede na način izvedbe, rezultati kažejo tudi, da obstaja precejšnja skladnost merjenja konstruktov (glej npr. Fishbein et al., 2018).

Natančnejše informacije glede prehoda na CBA, *bridge study*, izenačevanja podatkov, ne glede na njihov način zbiranja, tako, da se ujemajo z lestvico državljske vednosti ICCS (tudi s trendi) itd., bodo dostopne v Tehničnem poročilu ICCS.

1.2.6 · Populacija in vzorčenje

Raziskava ICCS 2022 oz. glavni zajem podatkov te raziskave je (v Sloveniji) potekal v obdobju ob koncu šolskega leta 2021/2022, se pravi od aprila do junija 2022. Pred tem je bil določen vzorec, na katerem se je podatke sploh zbiral.

Vzorčenje v ICCS je dvostopenjsko (podobno kot tudi v ostalih raziskavah IEA) – najprej se vzorči šole (po uporabljeni metodi PPS¹⁶ – verjetnost, ki je sorazmerna z velikostjo glede na število učencev),¹⁷ nato pa še po en oddelek 8. razredov na vsaki od vzorčenih šol (vendar smo zaradi prehoda na računalniško izvedbo izpeljali tudi t. i. *bridge study*, da bi ugotovili morebitni

¹⁶Angl. *probability proportional to size*.

učinek načina izvedbe (angl. mode effect), kjer so določeni razredi reševali različico na papirju (PBA)). To je v praksi pomenilo, da sta bili na določenih šolah vzorčena po dva oddelka. Standardi vzorčenja raziskave v vzorcu zahtevajo vsaj 150 šol. Ker ima npr. Malta manj šol, kakor je za to postavljena meja, so v tej državi sodelovale vse šole (to imenujemo cenzus). Prav tako je natančno število šol v vsakem od izobraževalnih sistemov določeno glede na nacionalne karakteristike, pa tudi glede na to, če želijo države oz. izobraževalni sistemi kakšne posebne nacionalne primerjave skupin (npr. primerjati javne in zasebne šole, regije itd.). Populacija učencev v ICCS zajema (praviloma) po 1 oddelk (na šolo) učencev v 8. letu šolanja (učenci, ki so stari približno 14 let, oz. povprečna starost učencev tega razreda v času izvedbe ne sme biti pod 13,5 leta).¹⁸ Populacija za reševanje Vprašalnika za učitelje je definirana na način, da se vključi 15 naključno vzorčenih učiteljev (ne glede na to, katere predmete poučujejo),¹⁹ ki poučujejo učence ciljnih razredov od začetka šolskega leta, v katerem se je testiralo.²⁰ Del Vprašalnika za učitelje rešujejo vsi učitelji ciljnih razredov, drugi del vprašalnika je mednarodna opcija, rešujejo ga le učitelji, ki poučujejo predmete, ki jih štejemo kot področja državljanske vzgoje in izobraževanja. V primeru Slovenije so bili to učitelji predmetov domovinska in državljanska kultura in etika, zgodovina, slovenščina in geografija (tukaj vsaka država sama identificira predmete, ki sodijo na področje državljanske vzgoje in izobraževanja, pač glede na nabor tamkajšnjih poimenovanih predmetov). Pomembna karakteristika zagotavljanja kakovosti in primerljivosti so tudi zahteve glede realizacije vzorcev. V ICCS je ta zahteva postavljena na 85 % realizacije.²¹ Stopnja udeležbe šol in učencev v izbranem razredu, da vzorec še predstavlja populacijo, ne sme biti pod to mejo, sicer podatki za izbrano populacijo in izobraževalni sistem niso reprezentativni in ne mednarodno primerljivi. Pri vzorcu učiteljev je podobna zahteva, a potrebno je še eno opozorilo: gre za vzorca, ki sta obravnavana neodvisno, kar je posebej pomembno pri sekundarnih analizah in interpretacijah podatkov. V Sloveniji smo tudi v ciklu 2016 dosegli vse vzorčne standarde, zato so naši podatki primerljivi med posameznimi cikli, pa tudi mednarodno.

1.2.7 · Sodelujoči izobraževalni sistemi v ICCS 2022

V raziskavi ICCS 2022 je sodelovalo 22 izobraževalnih sistemov in 2 referenčni udeleženci; med njimi večina izobraževalnih sistemov prihaja iz Evrope (in EU).

Na [sliki 1.2](#) vidimo sodelujoče izobraževalne sisteme v ciklu 2022, pa tudi tiste, ki so zadnjič sodelovali bodisi leta 2009 ali 2016. Kot je možno razbrati, so sodelujoče države oz.

¹⁷Določenemu številu šol so vzorčene tudi t. i. nadomestne šole, ki se jih vključi, če šola, izbrana za sodelovanje, slednje zavrne. Vendar tudi tukaj ostaja pomembno določilo realizacije prvotno oblikovanega vzorca. Če naj bi bili rezultati za izobraževalni sistem še primerljivi (in ne navedeni kot nereprezentativen vzorec za izbrano populacijo), je mogoče nadomestiti le manjše število šol. Države oz. izobraževalni sistemi, ki tudi po zamenjavi niso izpolnili zahtevane realizacije vzorca, so navedeni ločeno pod glavnim odsekom vsake mednarodne tabele v nadaljevanju tega poročila. Vidimo lahko, da določene države realizacije vzorca niso dosegle le pri posameznih populacijah (npr. učiteljih).

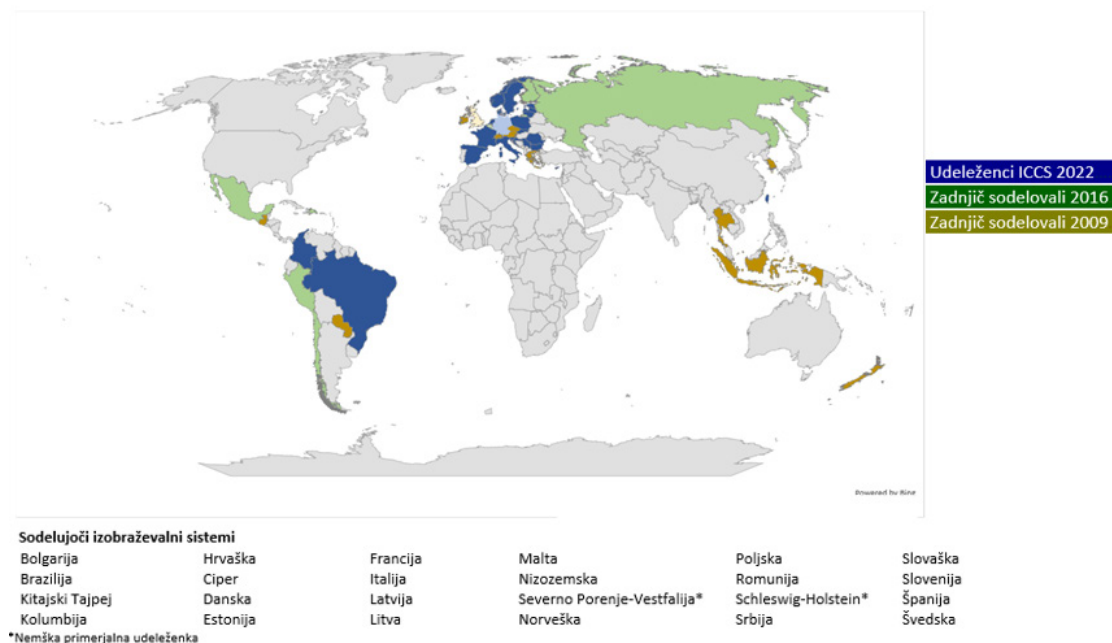
¹⁸Če je povprečna starost učencev v razredu manj kot 13,5 leta, ciljna populacija postanejo učenci 9. razreda. Pri tem bi želela opozoriti, da to ne velja v primeru Norveške, ki se je tudi v tem ciklu in tej raziskavi načrtno (zaradi primerjave z drugimi raziskavami, vezano na definicijo standardov znanj v njihovi državi, in hkratne primerjave glede na povprečne starosti v drugih zanje primerljivih sistemih) odločila za vzorčenje 9. razredov.

¹⁹Na šolah, kjer je takih učiteljev do 20, so v testiranje zajeti vsi učitelji.

²⁰Vsi učitelji, ki v posameznih oddelkih 8. razredov poučujejo redne šolske predmete (sem sodijo tudi učitelji, ki poučujejo jo obvezne izbirne predmete) v času od aprila do junija 2022 – in so na šoli zaposleni od začetka šolskega leta. Šolsko osebje, ki ne poučuje nobenega predmeta (svetovalci, psihologi, socialni delavci), ter asistente in učitelje, ki poučujejo neobvezne predmete, ki niso del učnega načrta, ne štejemo v število učiteljev. Takšno definicijo smo uporabili konkretno v Sloveniji in je skladna z mednarodno definicijo.

²¹Oz. skupna otežena stopnja sodelovanja ne sme biti pod 75 %.

Slika 1.2 · Sodelujoči izobraževalni sistemi v ICCS 2022

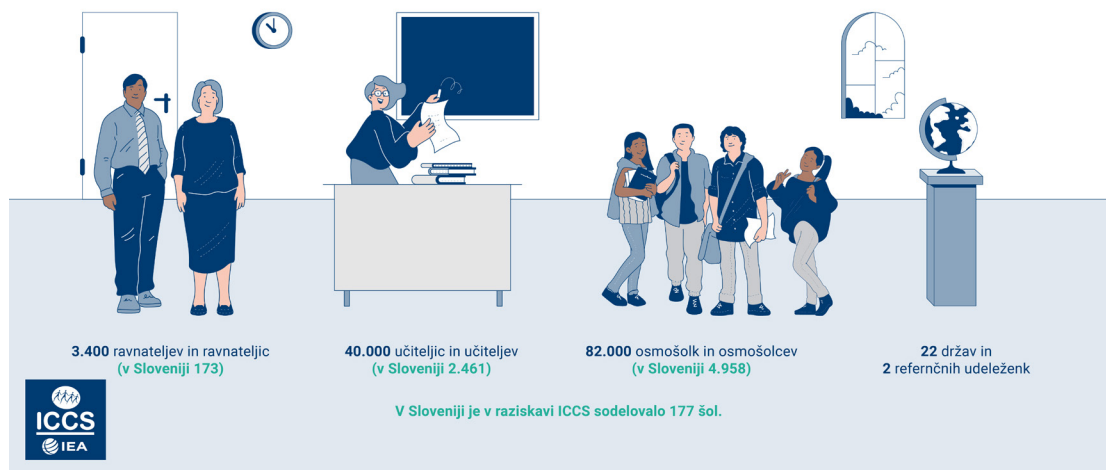

izobraževalni sistemi še vedno pretežno iz Evrope. V ciklu 2022 je tako sodelovalo 17 držav članic EU, iz Evrope (geografsko) še Norveška in Srbija, prav tako pa tudi dve nemški primerjalni regiji. Iz rezultatov v nadaljevanju bo razvidno, da je za večino sodelujočih v ciklu 2022 možno poročati tudi trende, ker so sodelovali v vsaj enem predhodnem ciklu raziskave, nekatere pa, kot je to v primeru Slovenije, v vseh treh ciklih ICCS. Za te države oz. izobraževalne sisteme je mogoče poročati o trendih v treh časovnih obdobjih. Natančneje jih tukaj ne izpostavljam, kajti vse te informacije bodo vidne v naslednjih poglavjih, ko poročamo o rezultatih ICCS 2022 in rezultatih glede na trende s predhodnimi cikli. Želela bi le še opozoriti, da lahko trende preiskujemo tako pri državljanski vednosti kot pri kontekstualnih rezultatih (pri velikem delu postavk iz petih instrumentov – učenčeveškega, učiteljskega, šolskega, nenazadnje pa tudi iz Evropskega regionalnega modula pa tudi Nacionalnega kontekstualnega vprašalnika).

Kot je razvidno že iz **slike 1.3**, je ICCS edina raziskava na svetu, katere temeljni namen je preučevanje državljanske vzgoje in izobraževanja ter ki hkrati preverja državljansko vednost osmošolcev, stališča in delovanje/udejstvovanje ter pripravljenost za delovanje/udejstvovanje v družbi in politiki. Če se omejim na mednarodno raven, je v raziskavi ICCS 2022 sodelovalo okoli 3.400 šol (ravnateljcev), 40.000 učiteljev (ki poučujejo ciljno populacijo, kar so praviloma 8. razredi) in 82.000 (praviloma, razen v enem primeru) osmošolcev. Na podrobnejše karakteristike vzorca v Sloveniji se osredotočam v nadaljevanju.

Slika 1.3 · Sodelujoče skupine in število udeležencev v ICCS 2022

ICCS je največja mednarodna in edina namenska raziskava, ki preučuje državljansko vzgojo in izobraževanje. ICCS 2022 je zbral visokokakovostne podatke od:

36

1.3 · Slovenija v raziskavi ICCS 2022 – izvedba, kratek opis vzorca

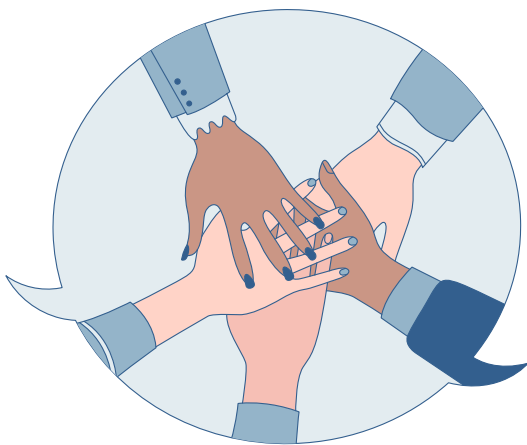
Izvedba raziskave ICCS, tako kot to velja za ostale mednarodne primerjalne raziskave, sledi mednarodni časovnici. Najprej je treba dodelati raziskovalni okvir, temu sledi razvoj instrumentov (vprašalnikov, testov). Pri vsem tem je treba paziti tudi na to, da določen del nalog (in postavk) ostane enak predhodnim ciklom. Le na ta način lahko namreč preverjamo tudi trende. Res pa je tudi, da je v vsakem ciklu en del nalog in postavk (zaradi spremenjenih, novih konceptov) razvit popolnoma na novo, spet tretji del rahlo modificiran. Ko so instrumenti narejeni, sledijo prevajanje, adaptacije, verifikacija, postavitve, spet verifikacija. Pomembna faza raziskave je tudi vzorčenje, ki je izvedeno neodvisno od vsake sodelujoče države oz. izobraževalnega sistema. Vzorčenje je dvostopenjsko: najprej so izbrane šole, nato razredi znotraj šol (nekaj od njih ima tudi nadomestne šole, ki jih je možno kontaktirati v primeru, da prvotno izbrana šola zavrne sodelovanje; vendar je lahko teh nadomestnih šol precej malo, sicer je slednje posebej označeno v končni bazi in je treba biti pri opisu rezultatov previden). Prav tako so že na začetku izbrane šole za predraziskavo in glavno raziskavo. Ko je vse omenjeno razvito, sledi faza predraziskave (še prej faza pilotaže, a slednja ni obvezna), kjer se instrumente preveri, sicer na nekem manjšem vzorcu, a imamo v tej fazi neko drugo posebnost, tj. da se preveri večji delež razvitih nalog in postavk, kot jih je potem vključenih v fazo glavne raziskave. Ko se podatki zberejo, sledijo njihov vnos (za instrumente, izvedene na papirju – v ciklu 2022 smo večino izvedli na računalniku, razen enega dela preizkusa znanja, t. i. *bridge study*), kodiranje odgovorov, čiščenje baze. Vse države so aktivno vključene v vse omenjene faze, sicer raziskave ne bi bilo mogoče izvesti. Poročanje je na koncu, pri čemer je treba poudariti dvoje. Najprej sta na vrsti ime raziskave in opredelitev letnice: v primeru raziskave ICCS 2022 nam leto 2022

pove, kdaj je bil izveden glavni zajem podatkov. V našem primeru gre torej za leto 2022 – takrat smo izvajali glavno raziskavo na terenu. To hkrati ne pomeni, da so podatki dostopni to leto, temveč so prvi podatki (oz. rezultati) dostopni šele konec naslednjega leta, mednarodna baza pa šele nekaj mesecev za tem. Seveda potem sledijo sekundarne raziskave, ki so v interesu vsake sodelujoče države. Pri sami izvedbi raziskave je treba opozoriti na to, kar smo pisali že v poglavju o konceptualnem in ocenjevalnem okviru raziskave ICCS, in sicer da ima raziskava več instrumentov, s katerimi zbira podatke. V ICCS so tako poleg učencev (osmošolcev), ki so reševali test oz. preizkus iz državljanske vednosti pa tudi vprašalnik, sodelovali tudi učitelji, ravnatelji (odgovarjali so na vprašalnik za šole), prav tako so učenci reševali tudi regionalni modul. Naši učenci so tako rešili Evropski regionalni modul (vprašalnik). To pomeni, da je treba izvesti vse te instrumente, da na koncu dobimo pravo sliko o državljanski vednosti osmošolcev pa tudi vse tiste kontekstualne podatke (šolske, izvenšolske, kurikularne oz. širše nacionalne), ki se povezujejo z državljansko vednostjo izbrane populacije.

Sama izvedba glavnega zajema podatkov je v vseh sodelujočih državah in sistemih (se pravi tudi v Sloveniji) potekala enako: preverjanje državljanske vednosti (test oz. **preizkus državljanske vednosti**) za učence (osmošolce) **poteka natančno 45 minut**, nato učenci rešijo še **Vprašalnik za učence in učenke**. Reševanje slednjega ni časovno omejeno, vendar glede na obseg traja nekje **med 40 in 50 minut**. Sledi reševanje **Evropskega regionalnega modula**, trajajoče tudi nekje **20 minut**. V Sloveniji in nekaterih drugih državah smo se odločili še za en dodatek, in sicer za Vprašalnik o beguncih (učenci so ga reševali približno 5 minut), o katerega rezultatih se mednarodno ne bo poročalo. Vmes so predvideni odmor. Obseg **Vprašalnika za učitelje** je tak, da naj bi ga učitelji rešili v približno **30 minutah**, ravnatelji pa **Vprašalnik za šolo** prav tako v približno **30 minutah**.

V Sloveniji smo raziskavo na terenu (se pravi glavni zajem podatkov) izvajali v času **med 11. aprilom in 22. junijem 2022**. Na največ šolah je bila raziskava izvedena v mesecu maju. V njej so sodelovali učenci (osmošolci), učitelji in ravnatelji. Če konkretiziramo – v raziskavi v Sloveniji je sodelovalo:

- **177 osnovnih šol**: 176 šol plus še ena šola, kjer pa ni bilo prisotnih dovolj učencev šol, kljub ponovitveni izvedbi; od tega je bilo 8 šol s PBA izvedbo (oz. 10 izvedb), 65 šol s CBA izvedbo + PBA izvedbo (se pravi po dva oddelka na šolo – skupaj s ponovitvami 153 izvedb; od tega CBA 82 izvedb in PBA 71 izvedb) in 104 šole s CBA izvedbo (139 izvedb). Vseh izvedb skupaj je bilo 302. Se pravi, da je bilo za *bridge study* 81 izvedb. Na 111 šolah je bila izvedba v enem razredu, ostalo sta bili po dve izvedbi na šoli.
- **4.958 učencev** (osmošolcev), od teh 1.478 učencev s PBA izvedbo;
- **2.448 učiteljev**;
- **173 ravnateljev** vzorčenih šol.

2 · Nacionalni konteksti državljske vzgoje in izobraževanja

V tem poglavju predstavljam različne rezultate, vezane na kontekste državljske vzgoje in izobraževanja v različnih sodelujočih izobraževalnih sistemih v raziskavi ICCS 2022. Še prej pa želim omeniti nekaj zanimivosti kot oris družbenega in političnega konteksta sodelujočih izobraževalnih sistemov oz. držav:

- velikost populacij variira od zelo majhnih do zelo velikih držav oz. izobraževalnih sistemov, jih je pa večina iz Evrope;
- gre za države, ki so bile leta 2022 glede na Indeks človekovega razvoja (angl. Human Development Index) praktično razvrščene precej visoko (večina sodi v kategorijo zelo visoko, preostale 4 pa v kategorijo visoko – gre za Brazilijo, Bolgarijo, Kolumbijo in Hrvaško), čeprav gre pri rangih držav na podlagi tega indeksa za precejšnje razlike (npr. sodelujoče skandinavske države so rangirane precej »visoko« in precej »nižje« sodelujoče države izven Evrope);
- skoraj vse države imajo kot predpisano starost za volilno pravico postavljeno pri 18 letih in prav tako so volitve neobvezne, razen Brazilije (predpisana najnižja starost pri 16 letih) ter Kitajskega Tajpeja (starost pri 20 letih), prav tako gre za državi, kjer je udeležba na volitvah obvezna;
- sodelujoče države se precej razlikujejo tudi po drugih kriterijih, npr. indeksih liberalne demokracije, percepcije korupcije, BDP-ju, javnih izdatkih za izobraževanje in številnih drugih;
- nenazadnje, sodelujoče države oz. izobraževalni sistemi se razlikujejo tudi glede na raven avtonomije pri načrtovanju kurikula, izdatkov ali pa nasploh pri upravljanju šol.

39

Prav zaradi te raznolikosti je pri načrtovanju preverjanja državljske vednosti in seveda tudi vseh kontekstualnih podatkih, s katerimi lažje interpretiramo osnovne rezultate, pa tudi zato, ker se družbeni in politični (seveda tudi ekonomski in kulturni; v kolikor kulture ne štejejo že v družbeni) kontekst družbe ter izobraževalnega sistema nenehno spreminja, družbene in politične spremembe treba upoštevati – seveda na način, da še vedno ohranimo možnost raziskovanja trendov. Prav zaradi tega v vsakem izmed ciklov ICCS raziskovalni okvir dopolnjujemo. Seveda to ni značilnost le zdajšnjega časa, več o tem (zgodovinski razvoj področja merjenja državljske vzgoje v okviru raziskave ICCS) sem zapisala že v prejšnjem poglavju, kakor tudi o tem, kaj dejansko se je v ciklu 2022 spremenilo. V nadaljevanju se osredotočam posebej na kontekst (ali pa perspektive), v katerem se pravzaprav dogaja učenje in poučevanje državljske vzgoje in izobraževanja. Najprej si zato oglejmo nekaj o sami organizaciji ter ciljih državljske vzgoje in izobraževanja v posameznih (sodelujočih) izobraževalnih sistemih. Pri prikazu rezultatov so uporabljeni podatki iz Nacionalnega kontekstualnega vprašalnika, pa tudi iz Vprašalnika za učitelje ter Vprašalnika za šolo (ki so ga izpolnjevali ravnatelji sodelujočih šol).

Iz **tabele 2.1** razberemo odgovore, ki so jih za vsako sodelujočo državo posredovali nacionalni raziskovalni koordinatorji raziskave ICCS (gre za podatke iz Nacionalnega kontekstualnega vprašalnika), in sicer oceno glede različnih vidikov avtonomije, ki jo imajo šole v procesih odločanja (pri čemer smo vsak posamezen vidik ovrednotili z višjo oz. visoko, s srednjo ali z nizko stopnjo avtonomije). Seveda je govora o ravni osnovne šole v Sloveniji (oz., natančneje, v mednarodni primerjavi je govora o nižjem sekundarnem izobraževanju). Iz rezultatov je

Tabela 2.1 · Stopnja avtonomije posamezne šole v procesih odločanja

Izobraževalni sistemi	Vodenje šole (npr. finančno upravljanje celotne šole, postavljanje strateških ciljev, izvajanje učnega načrta)	Dodeljevanje sredstev v okviru šolskega proračuna	Zaposlovanje učiteljev	Načrtovanje in izvajanje kurikula za državljsko vzgojo in izobraževanje	Pedagogika ali pristopi k poučevanju državljske vzgoje in izobraževanja	Zagotavljanje priložnosti za osebje, da sodeluje v strokovnem izpopolnjevanju na področju državljske vzgoje in izobraževanja	Ocenjevanje učencev pri državljski vzgoji in izobraževanju	Razporeditev učencev v razrede
Brazilijska	○	○	○	○	●	●	●	●
Bolgarija	●	●	●	○	●	●	●	●
Kitajski Tajpej	●	●	●	○	●	●	●	●
Kolumbija	●	●	●	●	●	●	●	●
Hrvaška	●	●	●	○	●	●	●	●
Ciper	●	○	○	○	●	●	●	○
Danska	●	●	●	○	●	●	●	●
Estonija	●	●	●	○	●	●	●	●
Francija	○	○	○	○	●	●	●	●
Italija	●	●	○	●	●	○	●	●
Latvija	●	○	●	○	●	●	●	●
Litva	●	●	●	●	●	●	●	●
Malta	●	●	○	○	●	●	○	●
Nizozemska	●	●	●	●	●	●	●	●
Norveška	●	●	●	○	●	●	●	○
Poljska	●	●	●	○	●	●	●	●
Romunija	●	○	○	○	○	○	○	○
Srbija	●	●	●	●	●	●	●	●
Slovaška Republika	●	●	●	○	●	○	●	●
Slovenija	●	○	●	○	●	●	●	●
Španija	●	●	●	○	●	●	●	●
Švedska	●	●	●	○	●	●	○	●
Nemški primerjalni regiji								
Severno Porenje - Vestfalija	●	●	●	○	●	●	●	●
Schleswig-Holstein	●	●	●	○	●	●	●	●

● = Višja stopnja avtonomije

○ = Srednja stopnja avtonomije

○ = Nizka stopnja avtonomije

razvidno, da je pri tem prisotna precejšna razlika med posameznimi izobraževalnimi sistemi. V večini od njih imajo šole vsaj določeno stopnjo avtonomije pri upravljanju (vključno s finančnim upravljanjem, postavljanjem strateških ciljev ter z izvajanjem učnega načrta oz. načrtov). Čeprav, kot vidimo iz tabele, imajo v Braziliji in Franciji pri tem le malo avtonomije, večina jih ima nekaj avtonomije (kategorija srednja stopnja). Na drugi strani pa imamo več držav, kjer imajo višjo stopnjo avtonomije, in sicer pri pedagogiki oz. izbiri pristopov k poučevanju državljanske vzgoje, ocenjevanju, načrtovanju ter izvajanju kurikula za področje državljanske vzgoje in izobraževanja, pri zaposlovanju učiteljev (pri slednjem imajo visoko avtonomijo šole iz 10 izobraževalnih sistemov) itd. Za 15 držav oz. izobraževalnih sistemov je poročano, da imajo šole vsaj nekaj avtonomije (srednja kategorija) pri načrtovanju ter izvajanju kurikula za državljansko vzgojo in izobraževanje, ena država manj pri pedagogiki oz. pristopih poučevanja državljanske vzgoje in izobraževanja, 13 držav pri zagotavljanju priložnosti osebja, da sodeluje pri strokovnem izpopolnjevanju na področju državljanske vzgoje in izobraževanja. Kot vidimo iz prikaza, je edino za Nizozemsko poročano, da imajo šole visoko avtonomijo pri vseh vidikih. V večini (razen treh izobraževalnih sistemih – gre za Ciper, Norveško in Romunijo) imajo šole pri razporeditvi učencev v razrede vsaj nekaj (se pravi srednjo avtonomijo), če ne že visoke avtonomije. Pri tem bi želela poudariti, da ima prav vsak od teh vidikov avtonomije več dimenzij, zato tega ne smemo jemati v zelo absolutnem smislu.

2.1 · Avtonomija in organizacija državljanske vzgoje in izobraževanja

Državljska vzgoja in izobraževanje je lahko (in je) v različnih šolskih sistemih organizirana različno. Še pred tem pa nas zanima, koliko avtonomije imajo dejansko šole pri načrtovanju tega pomembnega področja na ravni šol, npr. pri načrtovanju kurikula, izbiri učbenikov, ocenjevanju, določanju vsebin programov strokovnega izpopolnjevanja učiteljev in drugih pomembnih vidikih. To podatke je pomembno zbrati zato, ker nacionalni predpisi in standardi v zvezi z rezultati, ki naj bi jih učenci dosegli, ne pomenijo nujno, da šole izvajajo podobne programe in pristope k poučevanju (European Commission/EACEA/Eurydice, 2017), prav tako se lahko čas namenjen državljanski vzgoji in izobraževanju, usposobljenost učiteljev in podpora, ki jo ravnatelj zagotavlja temu področju, po šolah precej razlikujejo (Malak-Minkiewicz in Torney-Purta, 2021). Kot smo poročali že pri opisu rezultatov prejšnje tabele, glede na podatke iz Nacionalnega kontekstualnega vprašalnika vidimo, da imajo le v redkih izobraževalnih sistemih šole pri državljanski vzgoji in izobraževanju popolno oz. visoko avtonomijo pri odločanju o načrtovanju kurikula in njegovem izvajanju.

Oglejmo si še rezultate o dojemanju ravnateljev oz. njihovo oceno pri tem, koliko avtonomije imajo pri različnih vidikih. Te rezultate predstavljam v **tabeli 2.2**. Kot lahko vidimo, so šole oz. ravnatelj poročali, da imajo največ avtonomije pri organiziranju izvenšolskih dejavnosti, kar je tudi skladno s prejšnjim ciklom raziskave ICCS. 94 % učencev je namreč v šolah, za katere so ravnatelj poročali o polni ali precejšnji avtonomiji pri tem vidiku. V Sloveniji (pa tudi v 8 drugih državah oz. izobraževalnih sistemih) je ta odstotek učencev celo nekoliko višji (za približno 3 odstotne točke) in je nad mednarodnim povprečjem sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov. Precej pod mednarodnim povprečjem pa sta pri tej postavki Poljska in Ciper. Če se osredotočim na rezultate za Slovenijo, je le-ta (glede na deleže učencev, ki so vključeni v šole, za katere so o postavkah o avtonomiji poročali njihovi ravnatelj) nad mednarodnim povprečjem pravzaprav pri večini postavk (izbira učbenikov in drugih učnih pripomočkov, oblikovanje postopkov in orodij za ocenjevanje učencev, določanje vsebine programov strokovnega izpopolnjevanja učiteljev, organiziranje izvenšolskih dejavnosti, sklepanje dogovorov o sodelovanju z organizacijami in institucijami (npr. univerzami in raziskovalnimi ustanovami, lokalnimi oblastmi, združenji, fundacijami), sodelovanje v projektih v partnerstvu z drugimi šolami tako v državi kot mednarodno), razen pri načrtovanju kurikula. V tem primeru je odstotek učencev v šolah, katerih ravnatelj so poročali, da imajo polno ali precejšnjo avtonomijo, 49, kar je precej pod mednarodnim povprečjem. Precej pod mednarodnim povprečjem pri tej postavki so tudi Malta, Ciper in Francija. Prav tako vidimo, da je zraven te postavke še ena, kjer so določene države precej nad ali pod mednarodnim povprečjem – gre za določanje vsebine programov strokovnega izpopolnjevanja učiteljev. Vidimo pa tudi, da je pri vseh postavkah (v mednarodnem povprečju) delež učencev v šolah, kjer so ravnatelj v (mednarodnem) povprečju poročali o polni ali precejšnji avtonomiji, približno okrog 80 % (natančneje, najnižja povprečna vrednost za delež učencev je na mednarodni ravni 79 %) in več.

In kako je državljanska vzgoja in izobraževanje organizirana v sodelujočih sistemih? To vidimo iz rezultatov **tabele 2.3** in **tabele 2.4**. V **tabeli 2.3** so rezultati iz Nacionalnega kontekstualnega vprašalnika, v **tabeli 2.4** pa iz Vprašalnika za šole. Izbrala sem obe tabeli, ker je prva za hiter pregled organiziranosti tega področja (glede na različne pristope) enostavnejša, druga pa ponuja podrobnejše odgovore.

Rezultati **tabele 2.3** kažejo, da se v 14 sodelujočih izobraževalnih sistemih državljanska vzgoja in izobraževanje poučuje kot ločen predmet. V vseh izobraževalnih sistemih, razen v Italiji in Srbiji, je to področje integrirano v humanistične/družboslovne predmete. Za 20 od

sodelujočih 24 izobraževalnih sistemov smo nacionalni raziskovalni koordinatorji tudi poročali, da je pričakovano, da je državljanska vzgoja in izobraževanje vključena v vse šolske predmete. Za 9 izobraževalnih sistemov je to področje prepoznano kot obšolska dejavnost.

Na mednarodni ravni je največji odstotek učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali, da je državljanska vzgoja in izobraževanje organizirana na način (kar vidimo iz **tabele 2.4**), da je integrirana v humanistične in družboslovne predmete (npr. zgodovino, geografijo). Gre za 74 % učencev iz šol na mednarodni ravni. Vendar to ne pomeni, da ta pristop ni uporabljen tudi v primerih, kjer je državljanska vzgoja in izobraževanje organizirana v obliki posebnega predmeta, vključena v vse šolske predmete ali je obšolska dejavnost – slednje je sicer značilno v najmanjši meri (glede na število učencev, ki obiskujejo šole, o katerih so tako poročali ravnatelji). To velja za mednarodno povprečje, velja pa tudi za Slovenijo; 4 % učencev v Sloveniji je namreč v šolah, za katere so ravnatelji poročali, da je državljanska vzgoja in izobraževanje obšolska dejavnost. Tudi ti rezultati, podobno kot je bilo pri rezultatih prejšnjih ciklov raziskave ICCS (pa tudi rezultati, zbrani z Nacionalnim kontekstualnim vprašalnikom), potrjujejo to, da so v večini držav oz. izobraževalnih sistemov na področju državljanske vzgoje in izobraževanja prisotni različni pristopi.

Tabela 2.2 · Dojemanja ravnateljev o šolski avtonomiji pri načrtovanju državljanske vzgoje in izobraževanja

Odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali, da imajo polno ali precejšnjo avtonomijo pri naslednjih postavkah:

Izobraževalni sistemi	Izbira učbenikov in drugih učnih pripomočkov	Oblikovanje postopkov in orodij za ocenjevanje učencev	Načrtovanje kurikula	Določanje vsebine programov strokovnega izpopolnjevanja učiteljev	Organiziranje izvenšolskih dejavnosti	Sklepanje dogovorov o sodelovanju z organizacijami in institucijami (npr. univerzami in raziskovalnimi ustanovami, lokalnimi oblastmi, združenji, fundacijami)	Sodelovanje v projektih v partnerstvu z drugimi šolami tako v državi kot mednarodno
Bolgarija	97 (1,6) ▲	98 (1,1) ▲	87 (3,1) ▲	93 (2,2) ▲	100 (0,0) ▲	97 (1,3) ▲	90 (2,0) ▲
Kitajski Tajpej	100 (0,0) ▲	98 (1,2) ▲	97 (1,8) ▲	95 (2,1) ▲	96 (1,4) ▲	88 (2,7) ▲	79 (3,2) ▲
Kolumbija	86 (3,1) ▲	96 (1,8) ▲	97 (1,3) ▲	84 (3,4) ▲	93 (2,0) ▲	83 (3,8) ▲	76 (4,3) ▲
Hrvaška ¹	93 (2,2) ▲	93 (2,3) ▲	94 (1,9) ▲	91 (2,4) ▲	96 (1,7) ▲	96 (1,7) ▲	95 (2,1) ▲
Ciper	27 (0,2) ▼	42 (0,3) ▼	26 (0,2) ▼	71 (0,3) ▼	82 (0,2) ▼	67 (0,2) ▼	79 (0,2) ▼
Estonija	97 (2,1) ▲	90 (3,3) ▲	76 (5,7) ▲	92 (3,2) ▲	100 (0,0) ▲	94 (2,4) ▲	98 (1,5) ▲
Francija	96 (1,9) ▲	92 (2,6) ▲	54 (4,8) ▼	42 (5,0) ▼	87 (3,3) ▼	75 (4,2) ▼	80 (4,1) ▼
Italija	99 (0,7) ▲	99 (0,9) ▲	97 (1,3) ▲	97 (1,3) ▲	97 (1,3) ▲	93 (2,5) ▲	92 (2,5) ▲
Latvija ¹	92 (2,3) ▲	89 (2,7) ▲	68 (4,1) ▼	85 (3,0) ▲	99 (0,7) ▲	92 (2,1) ▲	91 (2,1) ▲
Litva	91 (2,6) ▲	90 (2,7) ▲	80 (3,9) ▲	94 (1,9) ▲	97 (1,5) ▲	96 (1,3) ▲	96 (1,7) ▲
Malta	42 (2,9) ▼	43 (2,2) ▼	37 (7,0) ▼	57 (13,5) ▼	89 (7,4) ▼	74 (11,1) ▼	85 (8,7) ▼
Nizozemska ¹	96 (2,1) ▲	98 (1,5) ▲	100 (0,0) ▲	99 (0,6) ▲	97 (1,9) ▲	87 (3,8) ▲	86 (4,4) ▲
Norveška (9) ¹	88 (3,0) ▲	93 (2,5) ▲	93 (2,5) ▲	35 (4,8) ▼	88 (3,1) ▲	73 (3,9) ▼	77 (4,2) ▼
Poljska	97 (1,4) ▲	97 (1,3) ▲	90 (2,4) ▲	98 (0,9) ▲	80 (3,2) ▼	86 (2,4) ▲	88 (2,4) ▲
Romunija	92 (2,2) ▲	91 (3,8) ▲	92 (2,7) ▲	64 (8,4) ▼	99 (1,0) ▲	98 (1,1) ▲	98 (1,1) ▲
Srbija	95 (1,9) ▲	94 (1,9) ▲	82 (3,7) ▲	95 (2,0) ▲	97 (1,6) ▲	93 (2,4) ▲	93 (2,3) ▲
Slovaška	86 (3,0) ▲	95 (1,6) ▲	80 (3,4) ▲	93 (2,2) ▲	99 (0,8) ▲	97 (1,6) ▲	92 (2,5) ▲
Slovenija	98 (1,1) ▲	95 (1,7) ▲	49 (3,6) ▼	91 (2,5) ▲	97 (1,4) ▲	94 (1,9) ▲	97 (1,4) ▲
Španija	97 (1,5) ▲	96 (1,7) ▲	79 (3,6) ▲	86 (2,9) ▲	98 (1,4) ▲	94 (2,0) ▲	93 (2,2) ▲
Švedska ¹	98 (1,6) ▲	64 (4,5) ▼	100 (0,0) ▲	93 (2,5) ▲	85 (3,6) ▼	70 (4,3) ▼	86 (3,5) ▼
Povprečje ICCS 2022	88 (0,5)	88 (0,6)	79 (0,8)	83 (1,0)	94 (0,6)	87 (0,8)	89 (0,7)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	84 (3,2) ▲	90 (2,9) ▲	85 (3,2) ▲	57 (4,6) ▲	84 (3,2) ▲	57 (4,2) ▲	53 (4,5) ▲
Danska	93 (2,4) ▲	71 (4,4) ▲	87 (3,4) ▲	83 (3,9) ▲	78 (4,2) ▲	95 (2,3) ▲	88 (2,8) ▲
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	95 (2,0) ▲	78 (3,9) ▼	65 (3,9) ▼	97 (1,7) ▲	97 (1,6) ▲	96 (1,6) ▲	95 (1,6) ▲
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	98 (1,7) ▲	83 (3,7) ▲	54 (6,4) ▼	95 (2,6) ▲	100 (0,0) ▲	100 (0,0) ▲	98 (1,8) ▲

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

* Skrajni doseženi standardi vzorčenja, šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

V nadaljevanju se, znotraj opisa kontekstov državljanske vzgoje in izobraževanja, osredotočam predvsem na cilje tega področja, in sicer cilje, kot jih vrednotijo ravnatelj, in cilje kot jih vrednotijo učitelji.

2.2 · Cilji državljanske vzgoje in izobraževanja v sodelujočih izobraževalnih sistemih

Podobno kot v prejšnjih ciklih raziskave ICCS smo učitelje in ravnatelje prosili, da rangirajo pomembnost različnih ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja ter njihov pomen za poučevanje v razredu. Seznam ciljev je bil v Vprašalniku za učitelje in Vprašalniku za šolo (ravnatelje) enak. Anketirance smo prosili, da izberejo tri cilje, ki so po njihovem mnenju najpomembnejši. Izbirali so med naslednjimi cilji: (a) spodbujanje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih institucijah; (b) spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja; (c) spodbujanje znanja učencev o povezavah med lokalnimi in globalnimi vprašanji; (d) razvijanje spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov; (e) širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov; (f) spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti; (g) spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev; (h) spodbujanje občutka pripadnosti globalni skupnosti med učenci; (i) podpora pri razvijanju učinkovitih strategij za boj proti rasizmu; (j) pripravljanje učencev za bodoče politično udejstvovanje; (k) spodbujanje sposobnosti za zagovarjanje

Tabela 2.3 · Predvideni pristopi k državljanski vzgoji in izobraževanju v kurikulumu za učence ciljne-ga razreda

Pristopi k državljanski vzgoji in izobraževanju v ciljnem razredu

Izobraževalni sistemi	Poučuje se kot ločen predmet.	Integrirana je v humanistične/družboslovne predmete (npr. zgodovina, geografija).	Vključena je v vse šolske predmete.	Je obšolska dejavnost.
Brazilija		•	•	•
Bolgarija		•	•	
Kitajski Tajpej	•	•	•	•
Kolumbija		•	•	
Hrvaška	•	•	•	•
Ciper		•	•	
Danska	•	•	•	
Estonija	•	•	•	•
Francija	•	•	•	
Italija	•		•	
Latvija	•	•	•	•
Litva		•	•	•
Malta		•		
Nizozemska		•	•	
Norveška		•	•	
Poljska	•	•		
Romunija	•	•		•
Srbija	•			
Slovaška	•	•	•	
Slovenija	•	•	•	
Španija		•	•	
Švedska		•	•	
Nemški primerjalni regiji				
Severno Porenje - Vestfalija	•	•	•	•
Schleswig-Holstein	•	•	•	•

Tabela 2.4 · Poročanje ravnateljev o šolskih pristopih k poučevanju državljanske vzgoje in izobraževanja

Odstotki učencev v šolah kjer so ravnatelji poročali, da se je državljanska vzgoja:

Izobraževalni sistemi	Poučuje kot ločen predmet	Integrirana v humanistične/družboslovne predmete (npr. zgodovina, geografija)	Vključena v vse šolske predmete	Obšolska dejavnost
Bolgarija	19 (3,7) ▼	92 (2,4) ▲	47 (4,6) ▽	25 (4,3)
Kitajski Tajpej	82 (3,2) ▲	70 (4,2)	59 (4,6)	45 (4,3) ▲
Kolumbija	17 (3,9) ▼	96 (1,5) ▲	64 (4,6)	14 (3,3) ▽
Hrvaška ¹	5 (1,8) ▼	92 (2,6) ▲	78 (3,8) ▲	16 (2,4)
Ciper	2 (0,1) ▼	90 (0,1) ▲	38 (0,3) ▼	15 (0,2) ▽
Estonija	55 (5,5) ▲	69 (6,0)	52 (6,1)	33 (6,0) ▲
Francija	49 (4,2) ▼	95 (2,2) ▲	36 (4,3) ▼	2 (1,5) ▼
Italija	12 (2,7) ▼	32 (3,7) ▼	97 (1,5) ▲	7 (4,9) ▼
Latvija ¹	16 (3,5) ▼	99 (0,7) ▲	75 (3,7) ▲	81 (3,6) ▲
Litva	17 (3,6) ▼	59 (4,2) ▼	79 (3,6) ▲	60 (4,7) ▲
Malta	42 (11,3) ▼	93 (5,5) ▲	37 (10,4) ▼	13 (5,0)
Nizozemska [†]	11 (3,1) ▼	79 (5,4)	65 (5,2)	39 (5,3) ▲
Norveška (9) ¹	8 (2,6) ▼	94 (2,3) ▲	86 (2,9) ▲	10 (2,9) ▼
Poljska	100 (0,0) ▲	77 (3,1) ▼	46 (3,6) ▼	18 (2,2)
Romunija	82 (5,5) ▲	56 (8,1) ▼	43 (8,0) ▼	17 (4,6)
Srbija	93 (1,8) ▲	16 (3,1) ▼	14 (2,9) ▼	10 (3,1) ▼
Slovaška	100 (0,4) ▲	54 (4,4) ▼	44 (4,1) ▼	5 (1,9) ▼
Slovenija	99 (0,7) ▲	53 (4,0) ▼	41 (3,6) ▼	4 (1,6) ▼
Španija	38 (4,3) ▼	79 (3,4)	64 (4,2)	5 (1,9) ▼
Švedska ¹	18 (4,2) ▼	96 (1,7) ▲	57 (4,9)	4 (1,3) ▼
Povprečje ICCS 2022	43 (0,9)	74 (0,9)	56 (1,1)	21 (0,8)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja				
Brazilija	9 (2,8)	91 (2,7)	77 (4,3)	20 (3,9)
Danska	40 (5,2)	89 (3,1)	57 (5,3)	1 (1,0)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja				
Severno Porenje - Vestfalija	29 (3,9) ▼	80 (4,1)	54 (5,1)	61 (4,2) ▲
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja				
Schleswig-Holstein	32 (5,6)	68 (6,0)	68 (6,0)	70 (4,6)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

lastnega stališča; (l) spodbujanje sodelovanja učencev v življenju šole; (m) spodbujanje angažiranosti učencev za pravičnejši svet in več miru na svetu.

Te zgoraj omenjene cilje (izpisani so tudi v **tabelah 2.5** in **2.6**), je mogoče uvrstiti na tri krovna konceptualna področja, in sicer:

- znanje in veščine (razvoj) – postavke a, c, d, e, g;²²
- občutek odgovornosti (razvoj) – postavke b, h, i, k;
- aktivna participacija (razvoj) – postavke f, j, l, m.

Najprej bom prikazala, kateri cilji državljanske vzgoje in izobraževanja se zdijo najpomembnejši ravnateljem, nato pa, kateri se zdijo najpomembnejši učiteljem. Pri tem je treba opozoriti, da so na to vprašanje odgovarjali vsi učitelji, ne le tisti, ki jih identificiramo kot učitelje državljanske vzgoje in izobraževanja (vsaj v večji meri, prej sem namreč navedla, da je lahko to področje tudi stvar drugih predmetov).

V **tabeli 2.5** vidimo rezultate **glede najpomembnejših ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja za ravnatelje**. Že hiter pregled pokaže, da gre pri tem za precejšnjo variacijo med izobraževalnimi sistemi pa tudi glede na pomembnost samih ciljev, kakor so jih izbrali ravnatelji. Med najpomembnejšimi cilji **na mednarodni ravni** so tako naslednji: **spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev** (58 % učencev na mednarodni ravni, gre za povprečje vseh sodelujočih izobraževalnih sistemov, obiskuje šole, kjer je to po mnenju ravnateljev eden najpomembnejših ciljev; tudi v Sloveniji je ta odstotek približno enak – gre za razliko ene odstotne točke), **širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov** (46 % učencev na mednarodni ravni in 44 v Sloveniji), **spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja** (36 % učencev na mednarodni ravni in 37 v Sloveniji). Zanimive so tudi variacije med državami, npr. pri spodbujanju spoštovanja okolja in njegovega varovanja med 58 % v Litvi do 19 % učencev na Norveškem. Tudi pri nekaterih drugih ciljih so variacije med državami precejšnje. **Med najmanj pomembnimi cilji pa sta pripravljane učencev za bodoče politično udejstvovanje** (2 % na mednarodni ravni in 1 v Sloveniji) ter **podpora pri razvijanju učinkovitih strategij za boj proti rasizmu** (3 % na mednarodni ravni in 1 v Sloveniji obiskuje šole, kjer je ta cilj po mnenju ravnateljev eden najpomembnejših ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja). Iz tabele tudi razberemo, da **Slovenija praktično ne odstopa od mednarodnega povprečja pri nobenem izmed ciljev**. Če pogledamo trende za Slovenijo: v ICCS 2016 (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019) je bilo spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev tudi izmed takrat možnih ciljev (večina jih je vendarle ostala istih, nekaj smo jih pa tudi dodali) po izboru ravnateljev eden najpomembnejših.

V **tabeli 2.6** vidimo rezultate glede najpomembnejših ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja pri učiteljih. Rezultati kažejo, da je **spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev tudi za učitelje eden izmed najpomembnejših ciljev** (55 % učiteljev na mednarodni ravni in 57 % učiteljev, ki poučujejo 8. razrede, v Sloveniji), **sledi spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja** (46 % na mednarodni ravni, v Sloveniji 47 %) ter **razvijanje spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov** (42 % na mednarodni ravni in 41 % v Sloveniji). Če pogledamo trende za Slovenijo: v ICCS 2016 (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019) je bilo spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev tudi izmed takrat možnih ciljev (večina jih je vendarle ostala istih, nekaj smo jih pa tudi dodali) po izboru učiteljev eden najpomembnejših. Če **pri odgovorih ravnateljev v ciklu 2022 pri najpomembnejših ciljih državljanske vzgoje in izobraževanja glede na mednarodno povprečje ni bilo razlik, pri nekaterih ciljih, ki so jih izbirali naši učitelji, te razlike so**. Naslednji cilji so **pod mednarodnim**

²²Postavke so v prejšnjem odstavku tako tudi označene.

Tabela 2.5 · Ocene ravnateljev o najpomembnejših ciljih državljsanske vzgoje in izobraževanja

Odstotki učencev na šolah, kjer ravnatelj meni, da je pomemben cilj državljanske vzgoje in izobraževanja:											
Spodbujanje znanja o državljskih institucijah	Spodbujanje znanja o pomembnih vrednotah in vrednotah v družbi	Spodbujanje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev
Spodbujanje znanja o državljskih institucijah	Spodbujanje znanja o pomembnih vrednotah in vrednotah v družbi	Spodbujanje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev	Spodbujanje kritičnega mišljenja učencev
Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi	Izobraževalni sistemi
Brazila	36 (4,0)	16 (3,4)	50 (4,2)	7 (2,2)	46 (3,9)	15 (2,9)	15 (2,9)	1 (0,7)	12 (2,4)	18 (3,3)	28 (4,0)
Kirgizija	33 (3,6)	17 (3,6)	50 (4,2)	15 (3,0)	75 (3,2)	41 (7,7)	41 (7,7)	3 (1,3)	6 (1,9)	13 (2,9)	31 (3,8)
Kolumbija	20 (4,0)	15 (3,2)	62 (4,6)	7 (2,2)	36 (4,9)	4 (1,7)	4 (1,7)	2 (1,2)	5 (2,7)	15 (3,3)	27 (4,5)
Hrvatska	41 (5,1)	15 (3,2)	53 (4,5)	10 (2,8)	51 (4,1)	16 (0,2)	16 (0,2)	1 (0,7)	13 (2,8)	13 (2,7)	29 (3,9)
Črna gora	25 (0,2)	15 (0,1)	37 (0,2)	12 (0,3)	45 (0,3)	7 (2,5)	7 (2,5)	15 (0,2)	2 (0,1)	19 (0,3)	28 (0,2)
Estonska	30 (5,9)	36 (6,2)	47 (5,7)	12 (3,3)	67 (6,1)	28 (5,2)	28 (5,2)	1 (0,8)	9 (2,7)	15 (4,7)	15 (3,6)
Francija	49 (4,1)	19 (4,1)	73 (4,4)	6 (2,4)	63 (5,1)	9 (2,5)	9 (2,5)	2 (1,1)	2 (1,2)	8 (2,1)	23 (4,5)
Italija	31 (4,9)	11 (2,7)	73 (4,4)	26 (3,3)	60 (3,9)	60 (3,9)	60 (3,9)	0 (0,0)	3 (1,6)	9 (2,8)	23 (3,2)
Luksemburg	28 (3,9)	24 (3,9)	44 (4,0)	20 (3,3)	56 (4,7)	14 (3,3)	14 (3,3)	15 (3,4)	4 (1,7)	26 (3,5)	22 (3,7)
Litva	26 (3,6)	24 (3,9)	44 (4,0)	14 (3,3)	64 (4,0)	8 (2,2)	8 (2,2)	0 (0,0)	16 (3,1)	24 (3,5)	23 (3,2)
Malta	37 (7,6)	19 (8,8)	29 (4,1)	16 (9,4)	57 (12,8)	22 (5,0)	22 (5,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	18 (7,2)	38 (7,3)
Nizozemska*	29 (5,9)	22 (5,1)	51 (10,5)	21 (4,4)	68 (4,9)	75 (4,2)	75 (4,2)	1 (0,1)	11 (2,7)	15 (3,6)	35 (4,8)
Norveška (9)*	44 (4,7)	28 (4,5)	35 (5,4)	13 (4,4)	75 (4,2)	14 (3,4)	14 (3,4)	4 (2,2)	4 (2,5)	14 (2,9)	45 (6,0)
Poljska	11 (2,5)	17 (3,0)	44 (3,9)	32 (3,4)	52 (4,2)	37 (7,1)	37 (7,1)	2 (1,2)	2 (1,1)	20 (6,0)	42 (6,7)
Romunija	27 (6,6)	21 (5,8)	51 (7,4)	21 (4,4)	56 (3,8)	10 (2,6)	10 (2,6)	3 (1,4)	3 (1,0)	13 (3,4)	19 (3,1)
Srbija	28 (4,1)	13 (3,1)	57 (4,5)	12 (2,8)	54 (3,9)	9 (2,5)	9 (2,5)	1 (0,9)	1 (0,9)	14 (3,2)	19 (3,1)
Slovaška	30 (4,0)	21 (3,1)	55 (4,1)	11 (2,8)	54 (3,9)	9 (2,5)	9 (2,5)	1 (0,9)	4 (1,7)	19 (3,4)	26 (4,1)
Slovenija	31 (3,7)	20 (3,2)	44 (4,0)	13 (2,9)	59 (3,5)	9 (2,4)	9 (2,4)	1 (0,9)	13 (2,6)	16 (3,1)	27 (3,7)
Španija	9 (2,5)	49 (4,1)	32 (3,9)	2 (1,2)	62 (4,4)	9 (2,5)	9 (2,5)	0 (0,0)	6 (1,7)	11 (2,7)	45 (4,5)
Švedska*	17 (5,1)	21 (4,1)	55 (6,2)	0 (0,0)	78 (3,4)	28 (4,3)	28 (4,3)	11 (2,8)	9 (2,9)	11 (2,8)	29 (3,9)
Povprečje ICCS 2022	28 (1,1)	18 (0,9)	46 (1,1)	12 (0,8)	58 (1,1)	12 (0,8)	12 (0,8)	3 (0,3)	2 (0,3)	17 (0,8)	28 (1,0)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegla standardov vzgoje											
Brazila	30 (4,6)	27 (4,3)	55 (4,5)	6 (2,0)	30 (4,4)	9 (2,6)	9 (2,6)	10 (2,9)	2 (1,2)	8 (2,3)	37 (4,5)
Danska	31 (4,3)	22 (4,2)	31 (4,9)	3 (1,3)	87 (2,5)	13 (3,1)	13 (3,1)	0 (0,0)	11 (2,8)	8 (2,6)	51 (4,5)
Norska primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzgoje											
Severno Pomerje - Vestfold	22 (4,0)	13 (3,2)	13 (2,6)	5 (2,0)	63 (4,4)	40 (2,8)	40 (2,8)	12 (2,9)	11 (3,3)	20 (3,0)	29 (4,1)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzgoje											
Schleswig-Holstein	23 (5,6)	7 (2,0)	9 (3,3)	7 (3,4)	63 (6,4)	7 (3,6)	7 (3,6)	10 (3,8)	24 (6,4)	29 (6,4)	37 (6,8)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Vred. med 10 odstotkih šol, nad ICCS-prototipom

Sistemsko različno nad ICCS-prototipom

Sistemsko različno pod ICCS-prototipom

Vred. med 10 odstotkih šol, pod ICCS-prototipom

Opozorila:
(9) Statistične napake so na vedene v oklepajih. Ker so rezultati zaskočeni na najbližje celo število, se lahko nekateri vrednotni zdiijo ne skladni.
(10) Izobraževalni sistem je odločil, da mednarodno opredeljena populacija, na katero so izvedli v tej raziskavi.
(11) Skupaj dosežena s standardi vzgoje šole, ki so bila vključena tudi na mednarodni šoli.
(12) Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % celotne populacije.

Tabela 2.6 · Ocene učiteljev o najpomembnejših ciljih državljanske vzgoje in izobraževanja

Odstotki učiteljev, ki menijo, da je pomemben cilj državljanske vzgoje in izobraževanja:													
	Spodbujanje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih institucijah	Spodbujanje splošnega znanja in razumevanja okolice in njezovega varovanja	Spodbujanje o povezavah med lokalnimi in globalnimi vrednotami in globalni vrednoti	Razvijanje spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov	Širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov	Spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti	Spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev	Spodbujanje občutka pripadnosti učniški skupnosti in globalni skupnosti med učenci	Podpora pri razvijanju učniških strategij za bolj prosto razmišljanje	Pripravljanje učencev za bodoče politično udejstvovanje	Spodbujanje spoštovanja lastnega in tuje kulture	Spodbujanje sodelovanja učencev v življenju šole	Spodbujanje angažiranosti učencev za pravilnejši svet in več miru na svetu
Izobraževalni sistemi													
Bolgarija	28 (1,4)	Δ	45 (1,1)	16 (1,0)	38 (1,6)	9 (1,0)	43 (1,6)	8 (1,0)	2 (0,3)	2 (0,3)	19 (1,2)	Δ	28 (1,5)
Klasijski Tajpej	20 (1,1)	▽	38 (1,1)	27 (1,0)	36 (1,2)	9 (0,7)	67 (1,3)	5 (0,5)	4 (0,5)	2 (0,4)	6 (0,6)	Δ	26 (1,0)
Hrvaška	21 (1,5)	Δ	41 (1,4)	13 (1,0)	42 (1,3)	12 (1,0)	52 (1,2)	8 (0,7)	3 (0,5)	2 (0,4)	22 (1,0)	▽	29 (1,1)
Italija	24 (1,0)	Δ	60 (1,7)	10 (0,6)	48 (1,4)	6 (0,5)	53 (1,2)	20 (0,9)	9 (0,7)	1 (0,2)	8 (0,8)	▽	32 (1,0)
Litva	12 (0,9)	▽	56 (1,5)	14 (0,7)	45 (1,2)	20 (0,9)	56 (1,2)	8 (0,9)	2 (0,5)	1 (0,3)	15 (0,9)	Δ	20 (1,1)
Malta	14 (1,9)	Δ	57 (2,5)	16 (1,9)	35 (3,4)	14 (1,3)	61 (2,4)	15 (2,3)	8 (1,1)	2 (0,5)	6 (2,0)	Δ	31 (2,8)
Norveška (9)	27 (1,3)	Δ	29 (1,4)	18 (1,3)	23 (1,3)	10 (0,9)	65 (1,5)	16 (1,2)	10 (1,0)	3 (0,4)	13 (1,2)	Δ	38 (1,9)
Poljska	17 (1,3)	▽	39 (1,2)	21 (1,2)	27 (0,9)	23 (1,7)	47 (1,5)	7 (0,8)	5 (0,5)	4 (0,6)	16 (0,8)	Δ	17 (0,9)
Romunija	17 (1,4)	Δ	54 (1,6)	13 (1,2)	45 (1,9)	37 (1,7)	40 (2,0)	8 (0,7)	8 (0,8)	5 (0,6)	22 (1,1)	Δ	41 (1,5)
Srbija	22 (2,4)	Δ	44 (1,6)	12 (1,2)	45 (2,3)	7 (1,0)	60 (2,3)	10 (0,8)	4 (0,5)	2 (0,4)	16 (1,6)	Δ	31 (1,4)
Slovaška	28 (1,3)	Δ	45 (1,4)	17 (1,1)	42 (1,7)	8 (0,8)	52 (1,1)	8 (0,8)	5 (0,7)	2 (0,4)	27 (1,2)	▲	12 (1,0)
Slovenija	19 (0,9)	Δ	47 (1,5)	13 (0,7)	41 (1,3)	32 (1,4)	57 (1,1)	12 (0,8)	4 (0,5)	2 (0,3)	24 (1,0)	Δ	24 (0,9)
Španija	8 (0,7)	▲	44 (1,5)	13 (0,8)	30 (1,1)	4 (0,6)	62 (1,6)	10 (0,9)	7 (0,8)	1 (0,2)	11 (0,9)	▽	39 (1,3)
Povprečje ICCS 2022	20 (0,4)	Δ	46 (0,4)	16 (0,3)	42 (0,5)	36 (0,5)	55 (0,4)	10 (0,3)	5 (0,2)	2 (0,1)	16 (0,3)	Δ	28 (0,4)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja													
Brazilijska	33 (1,6)	Δ	45 (1,4)	28 (2,2)	40 (1,7)	7 (1,0)	34 (2,1)	9 (1,3)	9 (1,0)	5 (0,6)	11 (1,0)	11 (1,1)	30 (1,9)
Kolumbija	35 (3,1)	Δ	53 (3,0)	16 (2,1)	48 (2,5)	19 (2,3)	23 (1,9)	9 (1,0)	1 (0,4)	6 (1,7)	5 (0,9)	9 (1,3)	24 (2,2)
Čiper	22 (1,5)	Δ	45 (1,6)	14 (1,1)	34 (1,8)	9 (0,8)	50 (1,7)	12 (1,1)	13 (1,0)	14 (1,2)	11 (0,9)	15 (1,2)	26 (1,5)
Danska	26 (3,6)	Δ	15 (3,2)	19 (3,7)	30 (4,6)	6 (1,3)	84 (2,7)	13 (3,3)	7 (3,1)	16 (3,7)	13 (2,5)	4 (1,6)	40 (3,5)
Estonska	32 (1,4)	Δ	24 (1,2)	26 (1,2)	44 (1,4)	10 (0,7)	60 (1,4)	8 (0,6)	1 (0,3)	2 (0,4)	19 (1,1)	11 (0,8)	22 (1,2)
Francija	34 (1,7)	Δ	37 (1,7)	6 (0,8)	58 (1,9)	6 (0,9)	58 (1,8)	8 (1,0)	9 (1,0)	3 (0,5)	24 (1,4)	9 (1,0)	29 (1,4)
Latvija	21 (1,5)	Δ	35 (1,5)	22 (1,4)	28 (1,7)	7 (0,8)	58 (1,4)	14 (1,1)	1 (0,3)	6 (0,6)	26 (1,5)	23 (1,6)	21 (1,3)
Nizozemska	23 (1,8)	Δ	34 (2,1)	10 (1,4)	38 (1,8)	18 (2,2)	64 (2,1)	15 (2,1)	10 (1,6)	7 (1,2)	31 (1,4)	11 (1,6)	44 (1,7)
Svedska	14 (1,0)	Δ	37 (1,6)	12 (1,0)	25 (1,3)	2 (0,5)	70 (1,4)	15 (1,0)	18 (1,2)	2 (0,5)	10 (1,0)	12 (0,9)	33 (1,7)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja													
Severno Porenje - Vestfalija	18 (0,7)	Δ	36 (1,1)	15 (0,6)	15 (0,6)	4 (0,4)	67 (0,9)	11 (0,6)	14 (0,8)	5 (0,5)	19 (0,7)	8 (0,6)	39 (0,9)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

▲ Več kot 10 odstotkov učencev nad ICCS-povprečjem

Δ Statistično značilno nad ICCS-povprečjem

▽ Statistično značilno pod ICCS-povprečjem

▲ Več kot 10 odstotkov učencev nad ICCS-povprečjem

Opombe:
(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.
(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je standardne vzorčenja za število sodelujočih šol dosegel šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

povprečjem (pri nas jih je izbralo manj učiteljev, kot je to značilno za mednarodno povprečje): **spodbujanje znanja učencev o povezavah med lokalnimi in globalnimi vprašanji, širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov, spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti, podpora pri razvijanju učinkovitih strategij za boj proti rasizmu**. Pri enem izmed izbranih ciljev pa so **naši učitelji nad mednarodnim povprečjem** – gre za cilj **spodbujanje sposobnosti za zagovarjanje lastnega stališča** (24 % učiteljev v Sloveniji je ta cilj izbralo kot enega izmed pomembnejših pri državljanski vzgoji in izobraževanju, na mednarodni ravni pa 16 %).

Glede na rezultate Vprašalnika za učitelje in Vprašalnika za šolo (ravnatelje)²³ so bili najnižji povprečni odstotki (5 ali manj kot 5 %, tudi v Sloveniji v manj kot 5 %) v državah, ki so sodelovale v ICCS 2022 zabeleženi pri ciljih, vključenih na področje aktivne participacije, kot sta priprava učencev na prihodnje politično udejstvovanje ter podpora razvoju učinkovitih strategij za zmanjšanje rasizma.

2.3 · Udeležba učiteljev na usposabljanjih ter pripravljenost za poučevanje državljskih tem in veščin

Izobraževanje učiteljev je seveda za sam prenos znanja na učence zelo pomembno; tako tekom njihovega usposabljanja za pridobitev kvalifikacij za učiteljski poklic (na zadevnem področju), prav tako pa tudi v obliki nadaljevalnega usposabljanja na teh področjih. Zato smo učitelje v raziskavi vprašali, na katerih področjih so imeli možnost izobraževati se (bodisi tekom pridobivanja svojih poklicnih kvalifikacij, da so postali učitelji, bodisi v okviru nadaljnega profesionalnega usposabljanja). Tako kot že v prejšnjih ciklih raziskave ICCS je bil en del vprašalnika namenjen le učiteljem, ki v 8. razredu poučujejo enega od naslednjih predmetov, ki se nanašajo na državljansko vzgojo in izobraževanje: domovinsko in državljansko kulturo in etiko, zgodovino, slovenščino, geografijo. V Sloveniji so bili izbrani ti predmeti (kar je skladno tudi s prejšnjimi cikli raziskave ICCS), v kateri drugi državi pa pač tamkajšnji konkretni predmeti. Rezultati, vključeni v obe tabeli tega podpoglavja, so del te posebne sekcije Vprašalnika za učitelje.

V **tabeli 2.7** navajam odstotke učiteljev, ki so **tekem svojega izobraževanja in izpopolnjevanja sodelovali v usposabljanjih in/ali tečajih** na katero od naslednjih tem – skratka v obliki formalnega izobraževanja tekom pridobivanja poklicne kvalifikacije in/ali v obdobju nadaljnega strokovnega usposabljanja. Rezultati pri učiteljih sodelujočih izobraževalnih sistemov kažejo na precejšnje razlike. V povprečju sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov so bili najvišji odstotki zabeleženi pri odgovorni uporabi interneta, npr. zasebnost, zanesljivost virov, družabni mediji itd. (66 %), reševanju konfliktov (65 %), raznolikosti in vključevanju (59 %), kritičnem in samostojnem mišljenju (57 %), človekovih pravicah (54 %), pravicah in dolžnostih državljanov (53 %) ter okolju in okoljski trajnosti (51 %). Zanimivo je, da je v vseh državah v povprečju le 37 % učiteljev poročalo, da so se v okviru študija in/ali kasneje v okviru stalnega strokovnega usposabljanja izobraževali iz teme glasovanja in volitev, kar bi lahko veljalo za ključno temo na tem učnem področju. Vendar pa so bile tudi v posameznih državah pri tej temi velike razlike v odstotkih, ki so se gibale od 11 % v Italiji do 90 % v Kitajskem Tajpeju. Kot še lahko vidimo

²³Pri tem je treba opozoriti, da naj se primerjave med rezultati teh dveh vprašalnikov obravnavajo previdno, saj se o zaznavah ravnateljev poroča na ravni učencev, medtem ko so zaznave učiteljev nanašajo na populacijo učiteljev (8. razreda). Poleg tega se število držav oz. izobraževalnih sistemov, ki se uporablja za izračun mednarodnega povprečja ICCS 2022, v obeh vprašalnikih razlikuje zaradi izključitve nekaterih nacionalnih vzorcev pri izračunu za povprečje učiteljev, ker niso izpolnjevali strogih zahtev realizacije vzorca v raziskavah IEA, kar je treba pri primerjavah vendarle upoštevati.

Odstotki učiteljev, ki so tekom svojega izobraževanja in izpopolnjevanja sodelovali v usposabljanjih in tečajih na katero od naslednjih tem oz. vsečin:

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem Δ

Statistical modeling and ICDG conventions 17

STATISTICS IN TRANSITION for 2003

j) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo ne skladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstotal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je standardje vzorčenja za število sodelujočih šol dosegel šele, ko so bile v ključene tudi nadomestne šole.

Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

iz tabele, sta Hrvaška in Norveška primera držav, kjer se je pri vseh temah izobraževal manjši (nacionalni) delež učiteljev v primerjavi z mednarodnim povprečjem izobraževanj iz vsake od posameznih tem. Še nekaj držav je podobno izstopajočih, sicer ne pri vseh temah, vendar pri večini ali velikem številu (v smislu manjšega deleža učiteljev v primerjavi z mednarodnim povprečjem), npr. Italija in Španija. Na drugi strani pa imamo **primer Kitajskega Tajpeja, kjer so pri vseh temah deleži učiteljev večji, kot je to značilno za mednarodna povprečja.**

Kot prav tako vidimo iz **tabele 2.7, učitelji iz Slovenije pri določenih temah precej izstopajo (v smislu precej večjih ali manjših deležev učiteljev, ki so se udeležili bodisi stalnega strokovnega usposabljanja na posamezno temo ali pa je bila ta tema vključena v njihov študijski program** (ko so pridobivali kvalifikacijo za učitelja)). Najbolj izstopajoči odstotki deleži so naslednji: **precej večji delež učiteljev, kot to velja za mednarodno povprečje, pri temah človekove pravice** (v Sloveniji 66 % učiteljev, v mednarodnem okviru 54 %), **glasovanje in volitve** (v Sloveniji 49 %, v mednarodnem okviru 37 %), **emigracija in imigracija** (v Sloveniji 50 %, v mednarodnem okviru 38%), **ustava in politični sistemi** (v Sloveniji 65 %, v mednarodnem okviru 44 %), **odgovorna raba interneta** (npr. zasebnost, zanesljivost virov, družabni mediji) (v Sloveniji 82 %, v mednarodnem okviru 66%), **kritično in samostojno mišljenje** (v Sloveniji 77 %, v mednarodnem okviru 57%), **reševanje konfliktov** (v Sloveniji 81 %, v mednarodnem okviru 65%), **globalna vprašanja** (kot so svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo, socialna pravičnost) (v Sloveniji 58 %, v mednarodnem okviru 48 %). Pri še nekaj ostalih temah je delež učiteljev v Sloveniji prav tako višji kot v mednarodnem okviru (in sicer gre za do 10 odstotnih točk razlike). Gre za naslednje teme: globalna skupnost in mednarodne organizacije, pravice in dolžnosti državljanov, raznolikost in vključevanje. Pri temah okolje in okoljska trajnost ter enake možnosti za moške in ženske pa ni značilne razlike med deležem učiteljev v Sloveniji in v deležem učiteljev mednarodnem okviru.

Če pogledamo te rezultate malo drugače, in sicer s posebnim fokusom na Sloveniji, vidimo, **da se je v Sloveniji največ učiteljev 8. razreda med študijem in/ali na delu izobraževalo oz. usposabljalno iz tem odgovorne rabe interneta** (npr. zasebnost, zanesljivost virov, družabni mediji), **razreševanja konfliktov ter kritičnega in samostojnega mišljenja.** Kar je, glede na rezultate ICCS 2016 (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019) precej podobno tudi temu ciklu, katerega rezultate poročam v tem poročilu. Tudi takrat so bila to področja oz. izpostavljene teme, na katerih se je izobraževalo/usposabljalajo največ učiteljev. Na drugi strani pa rezultati cikla 2022 pričajo o tem, da so se učitelj **najmanj (oz. natančneje najmanj njih) izobraževali oz. usposabljali v temah enake možnosti za moške in ženske, glasovanje in volitve, globalna skupnost in mednarodne organizacije,** nenazadnje pa tudi v temi **emigracije in migracije ter okolje in okoljska trajnost,** kar je tudi **precej podobno s ciklom ICCS 2016.**

Iste učitelje smo tudi vprašali, kako dobro so po svojem občutku pripravljeni za poučevanje istih tem (in veščin), o katerih smo spraševali, in ali so se v času študija ali kasneje na delovnem mestu o teh temah izobraževali oz. usposabljali. Rezultate prikazujem v **tabeli 2.8.** V tabeli so združeni rezultati za kategoriji »zelo dobro pripravljen/-a« in »dobro pripravljen/-a«. Mednarodni rezultati kažejo na visoko stopnjo pripravljenosti učiteljev pri vseh ponujenih temah in veščinah. Najvišji odstotki so bili v povprečju zabeleženi pri kritičnem in samostojnem mišljenju (91 %), pravicah dolžnostih državljanov (90 %), človekovih pravicah (89 %), enakih možnostih za moške in ženske (87 %), odgovorni rabi interneta (87 %), razreševanju konfliktov (86 %), okolja in okoljske trajnosti (84 %) in globalnih vprašanjih (npr. svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo, socialna pravičnost (85 %). Kljub razmeroma nizkim odstotkom učiteljev, ki so poročali o udeležbi na tečajih in usposabljanjih na temo glasovanja in volitev, se je v povprečju 79 % učiteljev počutilo zelo ali kar dobro pripravljenih za poučevanje o tej temi. Če so bili **pri prejšnji tabeli rezultati glede izobraževanja in usposabljanja pri učiteljih**

Tabela 2.8 • Pripravljenost učiteljev za poučevanje tem in veščin državljanske vzgoje in izobraževanja

Odstotki ki učiteljev, ki se počutijo zelo dobro ali kar dobro pripravljeni za poučevanje naslednjih tem in veščin:

Izobraževalni sistemi	Človekove pravice	Glasovanje in volitve	Globalna skupno število in mednarodne organizacije	Okolje in okoljska trajnost	Emigracija in imigracija	Enake možnosti za moške in ženske	Pravice in dolžnosti državljanov	Ustava in politični sistemi	Odgovorna raba interneta (npr. zasebnost, varnost, družabni mediji)	Kritično in samostojno mišljenje	Razreševanje konfliktov	Globalna vprašanja (kot so svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo, socialna pravičnost)	
												Raznolikost in vključevanje	
Bolganjati	87 (3,3)	88 (3,2)	85 (4,6)	85 (4,3)	84 (5,0)	83 (4,5)	87 (3,9)	85 (4,3)	83 (4,4)	90 (3,0)	87 (3,2)	87 (4,1)	76 (5,8)
Klasiški Tajpej	93 (2,4)	96 (1,9)	85 (3,2)	89 (2,6)	41 (3,4)	95 (2,3)	97 (1,5)	92 (2,6)	93 (2,0)	90 (3,9)	82 (4,2)	88 (2,6)	88 (2,9)
Hrvaška	82 (1,3)	66 (1,5)	50 (1,6)	81 (1,2)	54 (1,3)	80 (1,1)	78 (1,2)	50 (1,5)	87 (1,2)	87 (1,2)	89 (0,8)	78 (1,1)	76 (1,5)
Italija	85 (1,1)	61 (1,5)	61 (1,6)	91 (1,1)	74 (1,2)	88 (0,8)	91 (0,8)	68 (1,6)	86 (0,7)	90 (0,8)	73 (0,8)	82 (1,2)	91 (1,0)
Litva	81 (2,2)	78 (2,0)	73 (2,2)	80 (1,7)	84 (1,6)	78 (2,1)	90 (1,3)	68 (2,4)	85 (1,4)	85 (1,8)	91 (1,2)	83 (1,9)	71 (2,4)
Malta	88 (3,3)	78 (4,1)	66 (4,1)	81 (3,7)	71 (4,4)	90 (2,7)	88 (3,6)	53 (7,4)	89 (5,7)	91 (3,2)	74 (4,4)	82 (3,9)	91 (3,4)
Norveška (9)	96 (1,4)	96 (1,2)	85 (2,3)	89 (2,1)	92 (2,0)	95 (1,3)	88 (2,1)	90 (1,7)	96 (1,0)	96 (1,6)	88 (2,2)	95 (1,3)	94 (1,5)
Poljska	98 (1,0)	98 (0,6)	90 (3,0)	81 (3,7)	96 (1,5)	93 (1,9)	99 (0,6)	98 (1,1)	97 (1,3)	97 (1,3)	97 (1,3)	95 (1,9)	84 (2,9)
Romunija	88 (2,0)	69 (3,7)	64 (3,4)	72 (2,9)	70 (3,0)	83 (3,2)	86 (3,6)	62 (4,0)	76 (3,5)	83 (3,1)	87 (3,8)	77 (3,4)	73 (2,6)
Srbija	98 (1,0)	78 (3,9)	64 (4,6)	88 (3,6)	71 (5,3)	88 (4,9)	94 (2,6)	55 (7,4)	92 (2,8)	94 (2,6)	97 (1,2)	87 (3,0)	90 (2,9)
Slovaška	89 (1,6)	80 (2,6)	68 (2,9)	87 (1,5)	72 (2,7)	82 (2,2)	91 (1,5)	72 (2,5)	87 (1,8)	87 (1,6)	89 (2,7)	87 (1,8)	73 (2,1)
Slovenija	85 (1,5)	74 (1,8)	57 (2,0)	77 (1,8)	65 (1,6)	78 (1,7)	88 (1,1)	69 (1,7)	84 (1,5)	92 (1,0)	87 (1,4)	79 (1,5)	79 (1,5)
Španija	88 (2,1)	69 (3,3)	62 (3,3)	84 (2,3)	79 (2,5)	92 (1,6)	88 (2,1)	69 (3,3)	72 (2,5)	93 (1,6)	82 (2,2)	81 (2,3)	80 (2,9)
Povprečje ICCS 2022	89 (0,6)	79 (0,7)	70 (0,9)	84 (0,8)	73 (0,8)	87 (0,7)	90 (0,6)	72 (1,1)	87 (0,7)	91 (0,6)	86 (0,7)	85 (0,7)	82 (0,8)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja													
Brazilijska	87 (2,8)	81 (2,9)	68 (4,2)	80 (4,6)	88 (2,2)	94 (1,6)	91 (2,6)	73 (3,4)	82 (2,3)	88 (2,5)	77 (2,6)	85 (2,8)	88 (1,9)
Kolumbijska	84 (2,6)	80 (3,5)	51 (4,7)	83 (3,5)	67 (4,2)	90 (1,8)	92 (1,9)	71 (3,7)	74 (4,3)	84 (3,3)	88 (1,8)	70 (3,8)	78 (3,9)
Ciper	84 (1,7)	51 (2,5)	55 (2,5)	80 (2,0)	71 (2,4)	90 (1,6)	85 (1,5)	42 (2,3)	76 (1,8)	91 (1,6)	87 (1,6)	84 (1,3)	84 (1,9)
Danska	94 (3,7)	96 (3,0)	82 (5,0)	77 (4,8)	87 (3,9)	88 (5,4)	96 (2,6)	97 (2,1)	85 (5,1)	94 (2,7)	83 (5,7)	90 (4,7)	71 (7,5)
Estonska	83 (2,4)	78 (2,7)	56 (3,2)	79 (3,0)	51 (3,2)	85 (2,4)	91 (2,0)	70 (2,7)	88 (1,9)	93 (1,6)	83 (2,2)	74 (2,7)	75 (3,3)
Francija	91 (2,0)	94 (1,6)	84 (3,3)	87 (2,2)	89 (2,6)	92 (1,4)	94 (1,8)	88 (2,3)	76 (1,3)	92 (2,6)	59 (3,6)	82 (2,7)	85 (4,0)
Latvija	96 (1,4)	90 (2,4)	82 (3,8)	85 (2,9)	80 (4,0)	91 (3,3)	98 (0,8)	90 (2,3)	89 (3,0)	95 (1,8)	91 (3,6)	82 (3,2)	85 (3,8)
Nizozemska	65 (4,6)	77 (3,2)	71 (4,1)	81 (2,5)	69 (5,0)	85 (4,7)	71 (3,2)	64 (4,6)	84 (2,8)	95 (1,5)	79 (2,5)	85 (2,9)	69 (6,3)
Švedska	99 (0,6)	96 (1,4)	94 (1,6)	92 (2,2)	96 (1,8)	97 (1,8)	99 (0,7)	94 (1,7)	96 (1,0)	97 (1,7)	82 (2,5)	97 (1,0)	89 (2,2)
Nemška primerljiva regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja													
Severno Porenje - Vestfalija	84 (1,4)	73 (1,8)	57 (2,0)	83 (1,4)	63 (1,8)	85 (1,3)	77 (1,7)	68 (1,4)	79 (1,7)	93 (1,3)	89 (1,2)	84 (1,3)	63 (1,8)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotkov točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotkov točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(2) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

(3) Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

*Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

iz Slovenije v večini primerov nad mednarodnim povprečjem (nekoliko ali celo precej nad njim), rezultati na vprašanje o občutku pripravljenost učiteljev v Sloveniji glede teh istih tem kažejo precej drugačno sliko (ko slednje primerjamo z mednarodnim okvirom). In sicer, pri večini tem, razen pri štirih (kjer ni odstopanja od mednarodnega povprečja), so rezultati za Slovenijo pod mednarodnim povprečjem. Še posebej pod mednarodnim povprečjem so pri temi globalna skupnost in mednarodne organizacije (v Sloveniji 57 % učiteljev pravi, da se za poučevanje te teme počutijo zelo ali dobro pripravljene, v mednarodnem merilu gre za 70 % učiteljev). To pomeni, da se manjši delež učiteljev počuti zelo dobro ali kar dobro pripravljen za poučevanje omenjenih izbranih tem s področja državljanske vzgoje in izobraževanja. Če pogledamo rezultate za Slovenijo iz leta 2016 (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019), sta bili temi globalna skupnost in mednarodne organizacije ter emigracije in imigracije tisti, pri katerih se je najmanjši delež naših učiteljev počutil zelo ali dobro pripravljen za poučevanje.

Čeprav rezultati v tabeli 2.8 kažejo na subjektivno oceno učiteljev, kako dobro mislijo, da so pripravljeni za poučevanje specifičnih tem in veščin, povezanih z državljansko vzgojo in izobraževanjem, so ti rezultati zelo pomembni. Kajti **pomembno je, da poznamo teme, kjer se učitelji ne čutijo suverene pri poučevanju**. Nekaj tem je takih, pri katerih je kar dosti učiteljev, ki se jim zdi, da za njihovo poučevanje bodisi niso prav dobro pripravljeni ali pa da sploh niso pripravljeni. **Pri tem izstopajo naslednje teme: globalna skupnost in mednarodne organizacije, emigracija in imigracija, ustava in politični sistem, glasovanje in volitve. Vse te štiri teme so bile že v ciklu 2016 izpostavljene kot tiste, kjer se relativno nezanemarljiv delež učiteljev ni počutil pripravljenih za poučevanje** (oz. natančneje, počutili so se bodisi ne prav dobro ali pa celo sploh ne pripravljeni). To je vsekakor pomembna povratna informacija za pripravo bodočih izobraževanj in usposabljanj učiteljev.

3 · Državljska vednost učencev

V tem poglavju najprej na kratko predstavim instrument za preverjanje državljanske vednosti in zahtevnostne ravni, na katerih temelji preverjanje državljanske vednosti učencev, nato rezultate državljanske vednosti cikla 2022 pa tudi trendov (se pravi primerjavo s prejšnjimi cikli in rezultate za tiste države oz. izobraževalne sisteme, ki so sodelovali v vsaj enem predhodnem ciklu). Na koncu poglavja so predstavljeni nekateri rezultati povezav med državljansko vednostjo in ozadenjskimi spremenljivkami (npr. spol, socialno-ekonomski status (SES), migrantsko oz. priseljsko in jezikovno ozadje učencev). Najprej pa si pogledimo karakteristike zahtevnostnih ravni državljanske vednosti ICCS 2022 ter nekaj nalog s primeri rešitev in rezultatov po državah oz. izobraževalnih sistemih.

3.1 · Preverjanje državljanske vednosti

ICCS 2022 je peta mednarodna raziskava IEA, ki vključuje merjenje državljanske vednosti. IEA-raziskava državljanske vzgoje in izobraževanja iz leta 1971 je vključevala preizkus državljanske vednosti s 47 nalogami izbirnega tipa (angl. *multiple-choice items*), kjer je bilo navedenih več možnih odgovorov in je bilo treba pravilni odgovor izbrati izmed ponujenih možnosti za 14-letnike v devetih državah (Torney, Oppenheim in Farnen, 1975). IEA-raziskava CivEd, izvedena leta 1999, je vključevala preizkus znanja z 38 nalogami izbirnega tipa za 14-letne učence v 28 državah (Torney-Purta et al., 2001) in preizkus z 42 nalogami za 17- do 18-letnike v 16 državah (Amadeo et al., 2002), se pravi učence v srednji šoli. Pa vendarle bi želela opozoriti, da so bili vsi cikli vezani na referenčni razred, ne na starost učencev ali dijakov.

V ICCS državljanska vednost vključuje učenčevu zmožnost priklica informacij, vendar to presega in vključuje tudi »zmožnost utemeljevanja ter uporabe znanja« (Schulz et al., 2023, str. 36) oz. sklepanja in analiziranja – gre za dve kognitivni domeni, in sicer znanje ter sklepanje in analiziranje. Skratka, raziskava ICCS državljansko vednost vidi kot ključno komponento učinkovite državljanske participacije. Znotraj konteksta ICCS državljanska vednost ne pomeni zgolj poznavanja vsebine, ki je opisana v ocenjevalnem okviru ICCS 2016, temveč tudi sposobnost, da se pri tej vsebini uporabljajo relevantni kognitivni procesi (Schulz et al., 2016, Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019). Obseg državljanske vednosti, kot se ocenjuje v ICCS, vključuje učenčeve zmožnosti uporabe znanja v konkretnih situacijah pa tudi koncepte, povezane z demokratičnimi vrednotami, ki se lahko nanašajo na različne kontekste. Državljsko znanje je pomembno v vseh štirih vsebinskih domenah okvira (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019), o čemer bom, tudi primerjalno, nekaj več napisala v nadaljevanju.²⁴

ICCS 2009 je vključeval 80 nalog, od tega 74 z izbirnimi odgovori in 6 s tvorjenim odgovorom (angl. *constructed-response items*, se pravi gre za naloge odprtega tipa nalog, pri katerih učenci svoj odgovor skonstruirajo sami). Naloge so bile najprej razporejene v klastre, nato v »zvezke« po načelu rotacije. Vsak učenec je izpolnil en zvezek. Tudi v ICCS 2016 in ICCS 2022 je bila uporabljena ta vrsta zasnove preizkusov znanja (delno uravnotežena zasnova nepopolnih blokov). Preizkus znanja v ICCS 2016 je vključeval 88²⁵ nalog. **V ICCS 2022 je bilo zaradi prehoda na računalniško izvedbo raziskave ter večjega poudarka na vzgoji in izobraževanju za globalno državljanstvo** (v nadaljevanju VIGD, GCED²⁶ pa je kratica za različico v angleščini)

²⁴Ta del je povzetek Raziskovalnega okvira ICCS 2022 (Schulz et al., 2023) in internega delovnega gradiva.

²⁵V ICCS 2016 je ena naloga pokazala nezadostne merske lastnosti za vključitev v končni nabor nalog za analizo.

in vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR v nadaljevanju, oz. s kratico ESD²⁷ za angleško različico) **treba povečati število nalog v primerjavi s prejšnjimi cikli**. Tako je kognitivni test oz. instrument preverjanja znanja **ICCS 2022 vseboval skupno 141 nalog**. 121 od teh je bilo razporejenih med 11 klastrov, ki so bili izvedeni vzporedno v papirnatem (angl. *paper-based assessment* – PBA) in računalniškem načinu izvedbe (angl. *computer-based assessment* – CBA). 20 nalog je bilo razdeljenih med tri klastre, ki so bili izvedeni samo na računalniški način. Posledično je bilo pri ICCS 2022 v papirnati obliki (PBA) 11 klastrov, pri računalniški (CBA) pa 14 klastrov. Elementi v 11 klastrih, ki so se izvajali v obeh načinih, se pravi v PBA in CBA, so vključevali majhno število dekontekstualiziranih vprašanj o znanju ali razumevanju, večina nalog pa je bila predstavljena v enotah. Vsaka enota je običajno vključevala kratki kontekstualni stimulus (sliko ali besedilo), ki so ji sledile postavke oz. naloge, povezane s kontekstom, določenim s tem stimulusom. 108 nalog je bilo izbirnega tipa, 13 pa jih je imelo obliko tvorjenega odgovora oz. odprtega tipa nalog. Vsak od treh klastrov, ki so se izvajali samo na računalniški način (računalniško podprti moduli), je imel edinstveno temo, povezano z državljansko participacijo. Naloge znotraj vsakega od teh modulov so bile predstavljene v zaporedju v obliki pripovedne strukture, ki je uporabljala temo modula kot kontekst za ocenjevanje državljanske vednosti učencev. 6 od teh nalog je imelo obliko izbirnega tipa, 9 pa obliko konstruiranega odgovora (se pravi gre za naloge odprtega tipa), 2 nalogi sta bili »povleci in spusti« (angl. *drop-and-drag*), 3 pa so zahtevale, da učenci upravljajo drsnike (angl. *sliders*), da bi prikazali svoje odgovore. Ti dve zadnji obliki odgovorov sta bili izvedljivi le pri računalniškem načinu, kar je logično, kajti papirnati način ne omogoča takih tipov nalog.

54

Lestvica državljanske vednosti ICCS je bila oblikovana leta 2009. O podatkih, zbrani v raziskavi ICCS 2016, se je poročalo na podlagi iste lestvice in se jih uporabilo za razširitev opisa lestvice. V ICCS 2022 smo vključili nabor 55 nalog, uporabljenih v ICCS 2016 (26 nalog, uporabljenih v ICCS 2009 in 2016, ter 29 nalog, prvič uporabljenih v ICCS 2016), da bi zagotovili podlago za poročanje o podatkih ICCS 2022 na obstoječi lestvici državljanske vednosti ICCS. Vseh teh 55 nalog je bilo porazdeljenih med 11 klastrov, ki so se v ICCS 2022 izvajali v papirnati in računalniški obliki – skratka, tukaj govorimo o trend nalogah. Vseh nalog, vključenih v ICCS je bilo več, in sicer 141, kot sem že navedla.

Preizkus državljanske vednosti ICCS 2022 zajema štiri vsebinska in dve kognitivni področji, opisani v raziskovalnem okviru ICCS (Schulz et al., 2023). Vsaka naloga preverjanja znanja se nanaša na eno vsebinsko in eno kognitivno domeno, skratka, ta instrument (preverjanja znanja) zajema vsebine z vseh področij in odraža različne uporabe teh vsebin. Deleži nalog na štirih vsebinskih področjih so bili naslednji:

- domena 1 (**državljanske institucije in sistemi**): **21 %**;
- domena 2 (**državljanska načela**): **36 %**;
- domena 3 (**državljanska participacija**): **34 %**;
- domena 4 (**državljanske vloge in identitete**): **9 %**.

Deleži na obeh kognitivnih področjih pa so bili naslednji:

- domena 1 (**znanje oz. poznavanje**): **30 %**;
- domena 2 (**analiziranje in sklepanje**): **70 %**.

²⁶V angl. *global citizenship education*.

²⁷V angl. *education for sustainable development*.

Tabela 3.1 · Pokritost kognitivnih in vsebinskih domen v preizkusu državljanske vednosti ICCS 2022

	Državljske institucije in sistemi	Državljska načela	Državljska participacija	Državljske vloge in identitete	Vsebinska domena skupaj
Znanje oz. poznavanje	9	22	5	6	42
Sklepanje in analiziranje	21	29	PBA: 22, CBA: 38	7	PBA: 79, CBA: 95
Kognitivna domena skupaj	30	51	PBA: 27, CBA: 43	13	PBA: 121, CBA: 137

Opomba: Če število postavk/nalog ni prikazano ločeno, je enako za CBA in PBA. CBA = na računalniku, PBA = na papirju.

Zgoraj sem predstavila »pokritost« ICCS 2022 (vsebinskega in kognitivnega področja) glede na odstotke. Tukaj, v **tabeli 3.1**, pa prikazujem to isto pokritost, vezano na število nalog (posebej po domenah za vsako od dveh kognitivnih področij in vsako od štirih vsebinskih področij), pa tudi razlikovalno glede na način izvedbe instrumenta za preverjanje državljanske vednosti ICCS 2022 (se pravi PBA in CBA).

V primerjavi z ICCS 2016 je preizkus znanja, ki je bil uporabljen v ICCS 2022, vseboval manjši delež nalog, povezanih z vsebinsko domeno 1, in večji delež nalog, povezanih z vsebinskima domenama 2 in 3. Te razlike so posledica treh dejavnikov:

1. V raziskovalnem okviru ICCS 2022 je prišlo do sprememb vsebinske strukture, tako da je bilo nekaj gradiva za naloge, ki je bilo leta 2016 dodeljeno vsebinski domeni 1, leta 2022 prerazporejeno v vsebinsko domeno 4.
2. Povečalo se je število nalog, povezanih z vsebinsko domeno 2, kar je posledica večjega poudarka, ki ga ICCS namenja vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR).
3. Število nalog, povezanih z vsebinsko domeno 3, se je v letu 2022 povečalo zaradi vključitve treh klastrov, ki se izvajajo samo z računalnikom (CBA), s temami, ki se osredotočajo na državljansko participacijo.

Lestvica državljanske vednosti ICCS je bila razvita leta 2009 z uporabo Raschevega modela. Zasnovana je bila tako, da je bila povprečna vrednost državljanske vednosti 500 in standardni odklon 100 za enako utežene nacionalne vzorce v ICCS 2009 (po izločitvi podatkov iz vzorcev, ki niso izpolnjevali zahtev IEA za odzivnost vzorca).²⁸ Ta lestvica je bila določena na podlagi podatkov, zbranih samo z uporabo papirnate verzije (PBA) preizkusa državljanske vednosti, kar je logično, ker računalniške izvedbe (CBA) takrat še ni bilo. V ICCS 2022 so bili podatki, odvisno od države oz. izobraževalnega sistema, zbrani bodisi na papirju (PBA) bodisi na računalniku (CBA). Mednarodni konzorcij ICCS je moral za vse podatke raziskave ICCS 2022, ne glede na način njihovega zbiranja, izenačiti variabilnost lestvice državljanske vednosti predhodnih ciklov ICCS. Zato so bili tako pomembni pridobljeni podatki iz *bridge study* v ciklu 2022, kar smo izvedli tudi v Sloveniji. Natančnejši opis teh postopkov bo objavljen leta 2024 v Tehničnem poročilu ICCS 2022.

²⁸Lestvice stališč pa imajo povprečno vrednost 50 in standardni odklon 10.

3.2 · Zahtevnostne ravni, primeri nalog, sidrišče

V tem poglavju se najprej osredotočam na razvoj zahtevnostnih ravni državljanske vednosti v raziskavi ICCS, nato pa vsako tudi opišem s primeri. To nam bo služilo pri kasnejšem boljšem razumevanja tega, kaj dejansko se pričakuje, da učenci, ki so na določeni zahtevnostni ravni ICCS, znajo, so sposobni razumeti, analizirati, sklepati. Seveda se zahtevnostne ravni ne navezujejo le na kognitivne procese (dve domeni), pač pa vsaka od zahtevnostnih ravni vključuje tudi vsebinske domene (štiri domene), kar sem že opisovala v prejšnjih poglavjih.²⁹

3.2.1 · Razvoj zahtevnostnih ravni ICCS

Prej opisana lestvica državljanske vednosti ICCS 2009 je bila določena tako, da je bila upoštevana vsebina nalog v testu oz. preizkusu ICCS skupaj z njihovimi težavnostnimi lestvicami, pridobljenimi iz podatkov, zbranih v raziskavi leta 2009. Pri vsaki nalogi so bili opisane različne vsebine in kognitivni procesi s področja merjenja, nato pa naloge razvrščene (od najnižje do najvišje) glede na lestvico njihove težavnosti. Analiza vsebine nalog in relativne težavnosti je omogočila identifikacijo skupnih tem tako vsebin kot procesov, s katerimi so bile opredeljene ravni lestvice. Ta postopek je bil ponavljajoč, pri čemer so se spreminjali položaji meja in pregledovale konceptualne vsebine na vsaki od nastalih okvirnih ravni, dokler ni vsaka od končnih treh ravni pokazala jasno razločevalne značilnosti in je bilo na vseh ravneh razvidno smiselno napredovanje od nizkih do visokih dosežkov. Meje ravni so bile določene na 395, 479 in 563 točkah lestvice. Nato je bilo treba sintetizirati vsebino opisnikov nalog znotraj ravni, da bi bilo mogoče opisati ključne značilnosti vsebine in procesa na vsaki ravni državljanske vednosti. V ICCS 2016 so bile spremenjene oznake za ravni (iz števil v črke), opisniki ravni pa so bili ponovno pregledani in izpopolnjeni, dodanih pa je bilo tudi nekaj primerov dosežkov, ki so odražali vsebino iz ICCS 2016. V okviru ICCS 2022 so bili opisniki ravni ponovno pregledani in izpopolnjeni, dodani pa so bili tudi dodatni primeri dosežkov, ki dopolnjujejo opisnike lestvic oz. ravni. Čeprav so bile spremembe opisnikov ravni in primerov v treh ciklih ICCS razmeroma majhne, je bil postopek pregleda in izpopolnjevanja uporabljen za zagotovitev, da opis lestvice državljanske vednosti ostaja skladen v raziskovalnih (ocenjevalnih) okvirih in vsebini instrumentov v vseh treh ciklih. Za ICCS 2022 je to vključevalo povečanje stopnje, do katere se vsebina, povezana z vzgojo in izobraževanjem za globalno državljanstvo (VIGD) ter vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj (VITR), izrecno sklicuje na lestvico, in oblikovanje kratkih vsebinskih naslovov ravni, ki nakazujejo ključne značilnosti vsake ravni.

Kljub temu da zahtevnostne ravni, ki predpostavljajo neke vrste hierarhijo državljanske vednosti v smislu sofisticiranosti vsebinskega znanja in kognitivnih procesov – naraščajoče ravni na lestvici državljanske vednosti pa običajno predstavljajo vedno zapletenejše vsebinske in kognitivne procese, ki jih učenci dokazujejo s svojim dosežkom, pa **lahko vse ravni lestvice državljanske vednosti vključujejo vsebine, povezane z obema kognitivnima področjema** (znanje/poznavanje ter sklepanje in analiziranje), in **napredovanje ni le razširitev od preprostega vsebinskega znanja na spodnji stopnji do sklepanja in analiziranja na zgornji stopnji**. Zahtevnost dokazljivega dosežka, ki se ocenjuje pri posamezni nalogi, je **rezultat medsebojnega vpliva med državljansko vsebino ter kognitivnim procesom, ki se uporablja pri tej vsebini**.

²⁹Tudi to poglavje povzemam po Raziskovalnem okviru ICCS 2022 (Schulz et al. 2023) ter delovnem gradivu prejšnjih ciklov in tekočega cikla.

Lestvica državljanske vednosti na splošno odraža predvideni razvoj od konkretnih, znanih in bolj mehaničnih elementov državljanstva do širših političnih in institucionalnih procesov, ki določajo obliko naših državljskih skupnosti. Lestvica je hierarhična v smislu, da **državljska vednost postaja vse bolj sofisticirana, ko učenci napredujejo po lestvici navzgor**. Čeprav lestvica ne opisuje nujnega zaporedja učenja, predvideva, da »rast« učenja običajno sledi zaporedju, ki ga opisuje lestvica. Lestvica je bila skonstruirana ob predpostavki, da lahko vsak posamezen učenec **demonstrira, da dosega vsebine lestvice pod svojo izmerjeno ravno dosežkov**.

Če učenec na lestvici državljanske vednosti ICCS doseže izmerjeno zahtevnost na določeni ravni, smo lahko prepričani, da je pravilno odgovoril na vsaj polovico postavk, ki zajemajo to raven. Posledično lahko domnevamo, da opis dosežkov za katero koli raven na splošno velja za vse učence z izmerjeno zahtevnostjo na tej ravni, ne glede na to, kje na tej ravni je učenčeva vednost.

Lestvica državljanske vednosti upošteva relativno težavnost postavk/nalog ter vsebine in kognitivnih procesov. Postavke, ki ocenjujejo **učenčovo zmožnost sklepanja in analiziranja, niso nujno težje od tistih, ki neposredno ocenjujejo znanje**. Težavnost nalog/postavk je posledica **kombinacije dveh dejavnikov**: (i) kako dobro je **učenec seznanjen s koncepti, ki jih vsebuje ta postavka**, in (ii) **vrste kognitivnih procesov**, ki jih mora učenec uporabiti, da pravilno odgovori na postavko. Kot je razvidno s **slike P9 (v Prilogi)**, je **lahko razmeroma preprosta obdelava kompleksne vsebine podobna zahtevnosti, ki je potrebna za kompleksno obdelavo znane vsebine**.

V vseh ciklih raziskave ICCS je državljanska vednost učencev vključevala koncepte, povezane z vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgojo in izobraževanjem za globalno državljanstvo (VIGD) (Damiani in Fraillon, v pripravi). V ICCS 2009 je bil trajnostni razvoj kot ključni koncept vključen na vsebinsko področje 1 (civilna družba in sistemi) (Schulz et al., 2008). V ICCS 2016 je bil eno od novih ključnih področij raziskave okoljski trajnostni razvoj pri državljanski vzgoji in izobraževanju ter je bil kot ključni koncept vključen v vsebinsko področje 1 (civilna družba in sistemi). Globalno državljanstvo je bilo kot ključni koncept vključeno v vsebinsko področje 4 (državljske identitete) (Schulz et al., 2016). Koncepti, ki jih povezujemo z VITR in VIGD, so ostali v sklopu preizkusa znanja ICCS (vsebinska domena) in so posledično prispevali k merjenju državljanske vednosti ter opisu te lestvice. V ICCS 2022 sta bili področji VITR in VIGD v raziskovalnem/ocenjevalnem okviru ICCS izrecneje poudarjeni (Schulz et al., 2023), preizkus znanja ICCS 2022 pa je vključeval podмноžico postavk/nalog, razvitih za ocenjevanje vsebin, povezanih z VITR in VIGD. V obdobju razvoja nalog za preverjanje državljanske vednosti ICCS je bilo še vedno odprto vprašanje, ali bo le-te mogoče vključiti v obstoječo lestvico državljanske vednosti ICCS ali ne (ali bo morebiti potrebna nova lestvica), a so rezultati predraziskave in glavne raziskave pokazali, da je tudi o teh konceptih mogoče poročati kot o delu lestvice državljanske vednosti.

3.2.2 · Zahtevnostne ravni ICCS 2022 s primeri

V ICCS 2022 je najvišja neomejena raven A. Ravni B, C in D so zaporedno pod ravno A, neomejeno območje lestvice pod spodnjo mejo ravni D pa se imenuje »pod ravno D«.

Zahtevnostna lestvica državljanske vednosti ICCS (**sliki 3.1 in 3.2**) vključuje opise vsebine lestvice in »narave« napredovanja po ravneh državljanske vednosti. Za vsako raven so navedeni primeri nalog/postavk, ki ponazarjajo tipe učnih vsebin in kognitivnih procesov, ki jih učenci uporabljajo, ko odgovarjajo na postavke s te ravni.

Učenci, ki dosežejo **zahtevnostno raven D** (gre za najnižjo zahtevnostno raven), dokažejo **poznavanje konkretnih, eksplicitnih vsebin in primerov, povezanih z osnovnimi značilnostmi demokracije**. Prepoznajo predvidene rezultate preprostih primerov pravil in zakonov ter prepoznajo **eksplicitno funkcijo ključnih državljskih institucij**. Prepoznajo tudi **primere spoštovanja pravic drugih in te pravice lahko vidijo kot motivacijo za državljansko udejstvovanje** oz. angažiranost. **Ključni dejavniki, ki razlikujejo dosežke učencev na ravni D od dosežkov na višjih ravneh**, se nanašajo na (a) **izkazano širino znanja učencev o temeljnih vidikih demokracije in demokratičnih institucij** ter (b) **spodobnost učencev, da se ukvarjajo z abstraktnimi pojmi**, ki presegajo konkretne, eksplicitne primere demokratičnih načel in državljskega vedenja (v smislu obnašanja).

Učenci, ki dosežejo **zahtevnostno raven C**, **razumejo temeljna načela in širše pojme**, na katerih temelji državljanstvo. Učenci, ki delujejo na tej ravni, poznajo nekatere »velike ideje« državljanstva; na splošno so **spodobni natančno določiti, kaj je pošteno ali nepošteno v znanih okoliščinah**, in pokazati **nekaj znanja o osnovnem delovanju državljskih in civilnih institucij**. Učenci, ki delujejo na ravni C, se običajno **zavedajo tudi, da lahko državljani vplivajo na svoj lokalni kontekst**. **Ključna dejavnika, ki razlikujeta dosežke učencev na ravni C od dosežkov tistih na višjih ravneh**, sta povezana s (a) **stopnjo specifičnosti znanja učencev** in (b) **količino mehničnega in ne relacijskega razmišljanja**, ki ga učenci izražajo **v zvezi z delovanjem državljskih in civilnih institucij**.

Učenci, ki dosežejo **zahtevnostno raven B**, običajno izkazujejo določeno **specifično znanje in razumevanje najbolj razširjenih civilnih in državljskih institucij, sistemov in konceptov**. Ti učenci na splošno razumejo **medsebojno povezanost med civilnimi in državljskimi institucijami** ter **processe in sisteme, preko katerih delujejo**, in ne le znajo opredeliti njihove najočitnejše značilnosti. Učenci na ravni B so **spodobni pokazati tudi razumevanje povezave med načeli ali ključnimi idejami in kako se to odraža v politikah in praksah v vsakdanjih, znanih kontekstih**. **Nekatere formalne državljanske procese znajo povezati s svojimi vsakdanjimi izkušnjami** in se zavedajo, da **potencialno področje vpliva (in odgovornosti) aktivnih državljanov presega njihov lokalni kontekst**. **Ključni dejavnik, ki razlikuje raven B od ravni C**, je **stopnja, do katere so učenci sposobni uporabiti znanje in razumevanje za vrednotenje in utemeljevanje politik in praks**.

Slika 3.1 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven D)

Zahtevnostna raven D: od 311 do 394 točk

Učenci na ravni D prepoznajo eksplicitne primere, ki predstavljajo osnovne značilnosti demokracije. Prepoznajo predvidene rezultate preprostih primerov pravil in zakonov ter motivacijo ljudi ali institucij, ki se ukvarjajo z dejavnostmi, ki prispevajo k enakosti in skupnemu dobremu.

Učenci na ravni D npr.:

- Razumejo, da je obramba države ključna naloga vojske.
- Povežejo pravico do zdravstvene pomoči z motivacijo za delo v humanitarni organizaciji.
- Povežejo enakopravnost pri šolanju s potrebo po razumevanju izkušenj učencev s posebnimi potrebami.
- Prepoznajo razmerje med tajnim glasovanjem in svobodo volilne izbire.
- Razumejo, da prostovoljci prispevajo k skupnosti.
- Razumejo, da so vsi ljudje enaki pred zakonom.

Slika 3.2 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven C)

Zahtevnostna raven C: od 395 do 478 točk

Učenci na ravni C pokažejo seznanjenost s pojmi enakost, svoboda in socialna kohezija ter jih prepozna kot načela demokracije. Ta široka načela povezujejo z vsakodnevnimi primeri situacij, v katerih se izkaže zaščita ali izpodbijanje načel. Učenci izkazujejo tudi seznanjenost s temeljnimi koncepti posameznika kot aktivnega državljana: prepoznajo nujnost posameznikovega spoštovanja zakona; povezujejo posamezne ukrepe z verjetnimi rezultati; in povezujejo osebne lastnosti s sposobnostjo posameznika, da vpliva na državljanske spremembe. Dokažejo poznavanje trajnostnega razvoja in pogostih primerov, povezanih z okoljsko trajnostjo.

Učenci na ravni C npr.:

- Povežejo pojem svobode tiska z natančnostjo informacij, ki jih javnosti poročajo mediji.
- Utemeljijo prostovoljno glasovanje v okviru svobode političnega izražanja.
- Povežejo zmanjševanje odpadkov iz plastične embalaže s trajnostnim načinom življenja.
- Izpostavijo, da bi se morali demokratični voditelji zavedati, kaj so potrebe naroda, ki mu vladajo.
- Prepoznajo običajen vir obnovljive energije.
- Vedo, da naj bi Splošna deklaracija ZN o človekovih pravicah veljala za vse ljudi.
- Prepoznajo državljanstvo kot človekovo pravico.
- Posplošijo pomen interneta kot komunikacijskega orodja za državljansko udeležbo.
- Ugotovijo, da je trajnostni razvoj pomemben za ves svet.
- Prepoznajo pomen informiranega volilca.
- Se zavedajo, da ima vlada odgovornosti do vseh državljanov.
- Se zavedajo, da lahko humanitarna pomoč pripomore k stabilnosti v regiji.
- Prepoznajo državljansko motivacijo, ki stoji za dejanjem etičnega potrošništva.

Slika 3.3 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven B)

Zahtevnostna raven B: od 479 do 562 točk

Učenci na ravni B izkazujejo seznanjenost s širokim konceptom predstavniške demokracije kot političnega sistema. Prepoznajo načine, kako je mogoče uporabiti institucije in zakone za zaščito ter spodbujanje vrednot in načel družbe. Prepoznajo potencialno vlogo volilca v reprezentativni demokraciji, prav tako znajo posplošiti načela in vrednote v specifičnih primerih politik ter zakonov (vključno s človekovimi pravicami). Učenci dokažejo, da razumejo, kakšen vpliv ima lahko aktivno državljanstvo tudi izven lokalne skupnosti. Vlogo posameznega aktivnega državljana posplošujejo na širše civilne družbe in svet, vključno s tem, kako se povezuje z globalnim državljanstvom in etično potrošnjo.

Učenci na ravni B npr.:

- Povežejo neodvisnost zakonsko določenega organa s pomembnostjo vzdrževanja zaupanja javnosti v odločitve organa.
- Iz lokalnega konteksta posplošijo gospodarsko tveganje, ki ga za države v razvoju prinaša globalizacija.
- Izpostavijo, da so dobro obveščeni državljani sposobnejši sprejemati odločitve, ko pride do glasovanja na volitvah.
- Povežejo odgovornost posameznika za udeležbo na volitvah z reprezentativnostjo demokracije.
- Prepoznajo okoljske in družbene motivacije, povezane z etično potrošnjo.
- Opišejo glavno vlogo državnega zbora.
- Opišejo glavno vlogo ustave.
- Prepoznajo odnos med vlado in vojsko v demokraciji.
- Ugotovijo vedenje, ki je skladno z identifikacijo globalnega državljana.
- Prepoznajo nevarnost medijev, ki jih nadzira vlada.
- Povežejo odgovornost za varstvo narave s posameznikom.

Slika 3.4 · ICCS-raven državljanske vednosti s primeri (raven A)**Zahtevnostna raven A: 563 točk ali več**

Učenci na ravni A povezujejo procese družbene in politične organizacije ter vpliva, prav tako prepoznajo pravne in institucionalne mehanizme, s katerimi se jih nadzira. Postavljajo natančne hipoteze o koristi, motivaciji in verjetnem izidu institucionalnih politik ter državljskih aktivnosti. Vključujejo, utemeljujejo in ovrednotijo mnenja, politike ali zakone, ki temeljijo na načelih, ki jih podpirajo. Učenci prikažejo seznanjenost s širšimi mednarodnimi ekonomskimi/gospodarskimi silami in s strateškimi prednostmi aktivne pravicipacije.

Učenci na ravni A npr.:

- Opredelijo verjetne strateške cilje etične potrošnje.
- Predlagajo mehanizme, s katerimi lahko javna razprava in komuniciranje koristita družbi.
- Povežejo demokratični proces z vključitvijo spornih (oziroma kontroverznih) vprašanj v javno razpravo.
- Predlagajo sorodne koristi razširjenega kognitivnega medkulturnega oziroma interkulturnega razumevanja v družbi.
- Upravičijo ločevanje pristojnosti med sodstvom in vlado.
- Povežejo načeli poštenega in enakopravnega vladanja z zakoni, ki javno razkrivajo podatke o donacijah političnim strankam.
- Ovrednotijo politiko z upoštevanjem načel enakosti in vključenosti.
- Ugotovijo dejavnike, ki lahko vplivajo na spremembe volilne udeležbe skozi čas.
- Identificirajo razlog, zakaj ima državni zbor omejen mandat.
- Opredelijo glavne značilnosti prostega tržnega gospodarstva in lastništva multinacionalnih korporacij.

60

Učenci, ki dosežejo **zahtevnostno raven A**, izkazujejo **bolj celostno kot pa razdrobljeno znanje in razumevanje državljanskih konceptov**. **Vrednotijo prednosti politik in ravnanj z določenih vidikov, znajo utemeljiti stališča ali predloge in predvideti rezultate na podlagi svojega razumevanja državljanskih sistemov in praks**. Učenci, ki delujejo na ravni A, **aktivno državljansko prakso razumejo kot sredstvo za dosego cilja** in ne kot bolj »samodejen odziv« v določenem kontekstu. Ti učenci so tako **sposobni ovrednotiti aktivno državljansko vedenje** (v smislu obnašanja) glede na želene rezultate.

V **Prilogi 1** prikazujem nekaj nalog, ki so bile uporabljene v ICCS 2022, pri čemer bi želela opozoriti, da gre za naloge, ki so sproščene, kar pomeni, da jih v nobenem od prihodnjih ciklov ne bomo več uporabili.

3.3 · Porazdelitev državljanske vednosti po državah

To podpoglavje začnem s prikazom porazdelitve državljanske vednosti po državah oz. izobraževalnih sistemih, ki so sodelovali v ICCS 2022. Lestvica državljanske vednosti je bilo razvito v ICCS 2009, kjer je bilo določeno povprečje pri 500 točkah (s standardnim odklonom 100) za vse sodelujoče države oz. izobraževalne sisteme z uporabo enako uteženih nacionalnih vzorcev. Povprečni rezultat na izenačeni lestvici za države oz. izobraževalne sisteme ICCS 2022 je znašal 508 točk na lestvici (bralci naj upoštevajo razlike v sestavi skupine sodelujočih držav oz. sistemov v obeh cikliih), standardni odklon pa 100 točk na lestvici za vse podatke držav oz. izobraževalnih sistemov z enako uteženimi nacionalnimi vzorci.

Iz **tabele 3.2** razberemo ne le sodelujoče države oz. izobraževalne sisteme in njihove povprečne dosežke na lestvici državljanske vednosti, temveč tudi druge pomembne podatke. Tako vidimo, da je večina sodelujočih držav (izobraževalnih sistemov) v raziskavi res sodelovala z 8. razredom, razen Norveške (ki je sodelovala z 9. razredom). Vidimo tudi povprečno starost učencev (v mednarodnem okviru in po posameznih državah oz. izobraževalnih sistemih). Leto šolanja je v medijskih objavah in komentarjih (v Sloveniji) pogosto tisto, ki je deležno mnogo pozornosti, češ, učenci vendarle niso bili enako stari. Naj na tem mestu pojasnim, da starost učencev sama po sebi ni tako odločilna. Na to kažejo tudi že opravljene analize iz preteklih

ciklov, in sicer 2009 in 2016, ki so pokazale, da je povezava med dosežkom in starostjo pogosto celo negativna (visok delež sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov z negativno povezanostjo starosti učencev in dosežka iz državljanske vednosti je tipični izid raziskav, ki temeljijo na vzorčenju razredov učencev) – da mlajši učenci vedo celo več, kar je bilo dokazano v več izobraževalnih sistemih, pa tudi, ko se je analiziralo na mednarodni ravni (več o tem glej v Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019, str. 66–67)²⁹.

Tudi za cikel 2022 je že bila narejena ta analiza; izkazalo se je, da je bil vzorec povezav med starostjo učencev in dosežki pri državljanski vednosti zelo podoben prejšnjim ciklom raziskave ICCS, in sicer je večina držav oz. sodelujočih izobraževalnih sistemov zabeležila statistično značilno negativne povezave med starostjo in dosežkom (posebej velike razlike so bile v Franciji, na Nizozemskem, v Slovaški republiki in Španiji), ena država pozitivno povezavo (Malta), v nekaterih pa ni bilo razlike. Tudi v Sloveniji je bila povezava negativna, in sicer primerjaje z drugimi sodelujočimi državami oz. izobraževalnimi sistemi nekje na sredini (ne izrazito velika ne izrazito majhna). V skupnem mednarodnem vzorcu je bila povezava med starostjo učencev in državljanskim znanjem znotraj držav negativna in statistično značilna.³⁰

Kar želim povedati, je, da razlika v povprečni starosti ne igra tako velike vloge (oz. včasih igra celo obratno vlogo), kot bi ji jo radi včasih pripisali, če naši učenci na lestvici niso razvrščeni zelo visoko. Skratka, pri raziskavi o državljanski vzgoji in izobraževanju (in tudi nekaterih drugih) je bolj kot sama starost pomembno leto šolanja – to je fokus. Rezultati **tabele 3.2** kažejo, da je mednarodno povprečje državljanske vednosti pri 508 točkah. Vidimo tudi razvrstitev držav, katerih povprečni dosežki državljanske vrednosti so pod ali nad mednarodnim povprečjem (označeno s trikotnikom), in države, pri katerih ni razlik z mednarodnim povprečjem. Prav tako vidimo, da je okrog Slovenije še nekaj držav, kjer sem celice obarvala z modro – med vsemi temi državami kljub razlikam v povprečnem dosežku, dejansko ni razlik (te namreč niso statistično značilne) in na to moramo biti pri interpretaciji pozorni. Prav tako same točke ne pomenijo, koliko točk na testu so učenci v povprečju dejansko dosegli (upoštevati je namreč treba, da učenci ne rešujejo vseh nalog, in tudi vse ostale karakteristike zasnove raziskave). Naveden je tudi Indeks človekovega razvoja 2021 (Human Development Index – HDI) za vsako sodelujočo državo oz. izobraževalni sistem, ki bo uporabljen v eni kasnejših analiz.

Iz rezultatov **tabele 3.2** vidimo, da so povprečni dosežki pri državljanski vednosti razporejeni med 452 in 583 točkami na lestvici. Tudi porazdelitev rezultatov (državljanske vednosti) se med državami oz. izobraževalnimi sistemi razlikuje. To vidimo grafično prikazano - kjer dolžina premice prikazuje porazdelitev rezultatov učencev za vsako državo oz. izobraževalni sistem. Opaziti je sicer mogoče precejšnje razlike pri državljanski vednosti v posameznih državah oz. izobraževalnih sistemih. Vidimo tudi, katere države oz. izobraževalni sistemi so dosegli najvišjo državljansko vednost (začenši z osmošolci iz Kitajskega Tajpeja) in kateri najnižjo (osmošolci iz Kolumbije). Tiste države oz. izobraževalni sistemi, pri katerih je simbol ▲, so dosegle dosežke nad povprečnimi (mednarodnimi) dosežki ICCS 2022. Gre za naslednje: Kitajski Tajpej, Švedska, Poljska, Estonija, Hrvaška in Norveška (9). Nekateri države imajo ob dosežku simbol ▼, ki pomeni, da so povprečni dosežki pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022. Gre za naslednje: Slovaška, Latvija, Malta, Romunija, Srbija, Ciper, Bolgarija in Kolumbija. Pri povprečnem dosežku nekaterih držav pa ni nobenega simbola – to pomeni, da se statistično

²⁹Nenazadnje, v nekaterih izobraževalnih sistemih učenci, ki jih prepoznajo kot tiste z visokim akademskim potencialom, vstopijo v šolo mlajši in skozi leta šolanja napredujejo hitreje kakor ostali učenci. Na ta način prispevajo k večjemu deležu mlajših učencev na ravni razredov. Variacije v politikah zadrževanja (ponavljanja) in napredovanja v različnih izobraževalnih sistemih prav tako vplivajo na povezave med starostjo in dosežki znotraj teh posameznih izobraževalnih sistemov.

³⁰Primerjalo se je dosežke mlajših učencev z dosežki več kot eno leto starejših učencev v istem razredu. Podrobnosti bodo dostopne v prihajajočih publikacijah, ki bodo obravnavale ICCS 2022.

Tabela 3.2 · Porazdelitev državljanske vednosti

Izobraževalni sistemi	Stopnja	Povprečna starost	Državljanška vednost					Povprečna vrednost na lestvici HDI		
			250	350	450	550	650	750		
Kitajski Tajpej	8	14,2							583 (2,3)	▲ 0,93
Švedska [†]	8	14,8							565 (3,5)	▲ 0,95
Poljska	8	14,4							554 (2,5)	▲ 0,88
Estonija	8	15,0							545 (5,5)	▲ 0,89
Hrvaška [†]	8	14,7							531 (2,6)	▲ 0,86
Norveška (9) [†]	9	14,9							529 (2,8)	▲ 0,96
Italija	8	13,8							523 (3,6)	▲ 0,90
Španija	8	14,0							510 (3,3)	0,91
Litva	8	14,8							509 (4,0)	0,88
Nizozemska [†]	8	14,1							508 (4,1)	0,94
Francija	8	13,9							508 (3,3)	0,90
Slovenija	8	13,9							504 (2,3)	0,92
Slovaška	8	14,3							501 (3,3)	▼ 0,85
Latvija [†]	8	14,8							490 (2,8)	▼ 0,86
Malta	8	13,6							490 (7,4)	▼ 0,92
Romunija	8	15,0							470 (9,1)	▼ 0,82
Srbija	8	14,6							464 (3,4)	▼ 0,80
Ciper	8	13,9							459 (2,5)	▼ 0,90
Bolgarija	8	14,8							456 (4,6)	▼ 0,80
Kolumbija	8	14,1							452 (3,8)	▼ 0,75
Povprečje ICCS 2022		14,4	Pod D	D	C	B	A		508 (0,9)	

62

Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja

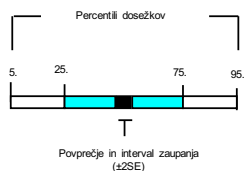
Brazilijska	8	14,1							457 (3,3)	0,75
Danska	8	14,8							556 (3,5)	0,95

Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja

Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	8	14,3							524 (2,6)	▲ 0,94
--	---	------	--	--	--	--	--	--	-----------	--------

Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja

Schleswig-Holstein (Nemčija)	8	14,5							544 (4,4)	0,92
------------------------------	---	------	--	--	--	--	--	--	-----------	------

Znatno višji dosežki
od mednarodnega
povprečja ▲Znatno nižji dosežki
od mednarodnega
povprečja ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 ciljne populacije.² Izobraževalni sistem je raziskavo izvedel v prvi polovici šolskega leta.

HDI = Indeks človekovega razvoja.

značilno ne razlikujejo od mednarodnega povprečja. V ta sklop sodijo dosežki osmošolcev in Slovenije pa tudi nekaterih drugih sodelujočih držav, in sicer: Španije, Litve, Nizozemske in Francije. Dejala sem že, da »višje/nižje točke« še ne pomenijo, da so med dvema primerjalnima državama ali sistemoma tudi dejanske razlike v povprečnem dosežku učencev (upoštevati je namreč treba statistično značilnost). Če to pogledamo na primeru Slovenije, kjer sem vse države, ki imajo pri državljanski vednosti približno enak dosežek, obarvala z modro, kar pomeni, da dosežki osmošolcev iz Španije (kljub temu, da je povprečni dosežek za 10 točk višji kot v Sloveniji) niso boljši (višji) kot dosežki učencev iz Slovenije – so približno enaki. Podobno to pomeni, da dosežki osmošolcev iz Malte niso nižji kot dosežki osmošolcev iz Slovenije. Dejansko pri državljanski vednosti ni statistično značilne razlike med Slovenijo in Španijo, Litvo, Nizozemsko, Francijo, Slovaško in Malto. Na tej sliki sem z modro obarvala le tiste države okoli Slovenije, kjer razlik med slednjo in obarvanimi ni.

Med katerimi državami oz. izobraževalnimi sistemi obstaja razlika v povprečnem dosežku (in kakšna ta je – v smislu višje ali nižje) in med katerimi zaradi nujnosti upoštevanja statistično značilnih razlik ne, je možno razbrati iz tabele, ki primerja dosežke vsake države posebej z drugo državo ali izobraževalnim sistemom. Skratka, gre za t. i. parne primerjave.

Iz **tabele 3.3** vidimo primerjave povprečnih rezultatov izobraževalnih sistemov na lestvici državljanske vednosti po parih. Za Slovenijo sem slednje označila že pri **tabeli 3.2** (prav tako pa tudi tukaj z modro barvo). Iz tabele si oglejmo nekaj drugih primerov. Vidimo, da je povprečni dosežek pri državljanski vednosti učencev iz Kitajskega Tajpeja višji kot povprečni

Tabela 3.3 · Primerjave povprečnih rezultatov izobraževalnih sistemov na lestvici državljanske vednosti po parih

Izobraževalni sistem	Povprečni rezultat na lestvici	Kitajski Tajpej	Švedska ¹	Poljska	Estonija	Hrvaška ¹	Norveška (9) ¹	Italija	Španija	Litva	Nizozemska ¹ †	Francija	Slovenija	Slovaška	Latvija ¹	Malta	Romunija	Srbija	Ciper	Bolgarija	Kolumbija
Kitajski Tajpej	583 (2,3)	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Švedska ¹	565 (3,5)	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Poljska	554 (2,5)	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Estonija	545 (5,5)	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Hrvaška ¹	531 (2,6)	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Norveška (9) ¹	529 (2,8)	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Italija	523 (3,6)	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Španija	510 (3,3)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Litva	509 (4,0)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Nizozemska ¹ †	508 (4,1)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Francija	508 (3,3)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Slovenija	504 (2,3)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Slovaška	501 (3,3)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Latvija ¹	490 (2,8)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Malta	490 (7,4)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Romunija	470 (9,1)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Srbija	464 (3,4)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Ciper	459 (2,5)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Bolgarija	456 (4,6)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Kolumbija	452 (3,8)	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲

▲ Dosežek je statistično značilno višji kot v primerjanem izobraževalnem sistemu

▼ Dosežek je statistično značilno nižji kot v primerjanem izobraževalnem sistemu

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja, šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Državna populacija pokriva od 90 % do 95 % nacionalne ciljne populacije.

dosežek njihovih vrstnikov iz katere koli druge sodelujoče države oz. izobraževalnega sistema. Povprečni dosežek učencev iz Švedske je sicer nižji (ne govorimo le o točkah, ampak statistično značilnem razlikovanju) kot povprečni dosežek učencev iz Kitajskega Tajpeja, a je hkrati višji kot povprečni dosežek učencev iz preostalih sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov. Kar se tiče Poljske, je povprečni dosežek nižji od tistega v Kitajskem Tajpeju ali na Švedskem in enak povprečnemu dosežku učencev iz Estonije (to vidimo, ker ni nobene indikacije trikotnika), od povprečnih dosežkov vseh preostalih sodelujočih držav ali izobraževalnih sistemov pa višji. Ta ista logika velja tudi naprej. Če pogledamo primer Kolumbije, vidimo, da je povprečni dosežek učencev iz te države nižji od večine držav, je pa približno enak (se pravi razlike v točkah ne moremo interpretirati kot dejanske razlike pri državljanski vednosti) dosežkom tistih učencev, ki prihajajo iz Romunije, Cipra in Bolgarije.

V nadaljevanju si oglejmo deleže učencev pri državljanski vednosti glede na doseganje posameznih zahtevnostnih ravni le-te. To nam namreč daje natančnejši vpogled v državljansko vednost znotraj posameznih držav oz. izobraževalnih sistemov. Ti deleži so prikazani v odstotkih, države oz. izobraževalni sistemi pa so razvrščeni glede na deleže doseganja ravni A, ki je, kot že omenjeno, najvišja zahtevnostna raven v raziskavi ICCS (po padajočem vrstnem redu).

Iz **tabele 3.4** vidimo, da na **mednarodni ravni zahtevnostno raven A** (ki je najvišja raven državljanske vednosti) **dosega nekaj več kot 30 % učencev in v Sloveniji dobrih 25 %**, v Kitajskem Tajpeju dobrih 62 %, na Švedskem slabih 53 % itd.; najmanjši delež učencev, ki dosegajo to zahtevnostno raven, je v Kolumbiji, gre za okoli 12 % učencev. **Raven B na mednarodni ravni dosega okoli 31 % učencev, v Sloveniji 36** (na Hrvaškem slabih 38). **Zahtevnostno raven C na mednarodni ravni dosega slabih 24 % učencev, v Sloveniji slabih 28**, zahtevnostno **raven D pa na mednarodni ravni slabih 11 in v Sloveniji slabih 10 %**. Delež učencev, ki ne dosega dejansko prve (najnižje) zahtevnostne ravni (se pravi so pod ravno D), je v mednarodnem oziru nekaj manj kot 3 % in v Sloveniji nekaj več kot 1. Najvišji deleži učencev, ki so pod ravno D, so v Bolgariji (skoraj 8 %), nato sledijo Ciper, Romunija, Kolumbija, Malta in Srbija. Iz tabele se da razbrati tudi to, da nekaj več kot 60 % (skoraj 62) učencev na mednarodni ravni dosega ravni A in B, kar je zelo primerljivo deležu v Sloveniji, ki je prav tako skoraj 62 %. Na mednarodni ravni sicer v povprečju največji delež učencev dosega raven B, podobno je v Sloveniji (poleg Slovenije gre še za deset držav oz. izobraževalnih sistemov). **V šestih državah oz. izobraževalnih sistemih je največji delež učencev na ravni A (Kitajski Tajpej, Švedska, Poljska, Estonija, Norveška (9) in Hrvaška)**. V štirih državah je največji delež učencev na ravni C. V vseh državah oz. izobraževalnih sistemih so določeni deleži učencev tudi »zgoraj« na ravni D ali pod njo. Delež učencev, ki so dosegli raven D ali nižjo (se pravi so pod ravno D), se je v državah oz. izobraževalnih sistemih gibal od okoli 3 do okoli 31 %, v petnajstih državah oz. izobraževalnih sistemih pa je znašal 10 % ali več.

Vrednost Indeksa človekovega razvoja 2021 (HDI)³¹ v tabeli, ki prikazuje porazdelitev državljanske vednosti med državami oz. izobraževalnimi sistemi, ki so sodelovali v ICCS 2022, je »zbirno merilo povprečnih dosežkov na ključnih področjih človekovega razvoja: dolgo in zdravo življenje, znanje in dostojen življenjski standard« (UNDP, 2022). Vrednost indeksa HDI znaša od 0 do 1 in ima štiri kategorije: zelo visoka (HDI nad 0,9), visoka (HDI nad 0,8 in do 0,9), srednja (HDI med 0,5 in do 0,8) in nizka (HDI pod 0,5). HDI omogoča tudi razvrstitev držav med razvite (zelo visok HDI) ali države v razvoju (vse druge kategorije HDI). Čeprav se je v državah oz. izobraževalnih sistemih, sodelujočih v ICCS 2022, med HDI in povprečnim dosežkom na

³¹Vrednosti za ta indeks zagotavlja Program Združenih narodov za razvoj (United Nations Development Programme – UNDP).

Tabela 3.4 · Odstotki učencev na posamezni ravni državljanske vednosti

Izobraževalni sistem	Pod ravno D	Raven D	Raven C	Raven B	Raven A
Kitajski Tajpej	0,3 (0,1)	2,8 (0,4)	9,3 (0,7)	25,5 (1,1)	62,1 (1,2)
Švedska ¹	1,2 (0,3)	6,4 (0,7)	14,3 (0,8)	25,2 (0,9)	52,8 (1,4)
Poljska	0,5 (0,2)	4,3 (0,5)	15,4 (0,8)	32,2 (1,1)	47,6 (1,3)
Estonija	0,8 (0,3)	5,5 (0,7)	18,9 (1,3)	31,5 (1,5)	43,4 (2,4)
Norveška (9) ¹	2,6 (0,4)	9,3 (0,7)	18,1 (0,8)	29,4 (0,8)	40,6 (1,2)
Hrvaška ¹	[^] 1,1 (0,3)	[^] 5,0 (0,6)	20,9 (1,1)	37,6 (1,3)	36,1 (1,3)
Italija	1,1 (0,3)	7,0 (0,8)	22,3 (1,6)	34,8 (1,4)	34,7 (2,0)
Nizozemska [†]	2,0 (0,4)	12,0 (1,2)	23,7 (1,3)	31,5 (1,6)	30,8 (1,8)
Litva	1,8 (0,3)	10,6 (0,9)	24,9 (1,2)	32,5 (1,1)	30,1 (1,8)
Francija	1,6 (0,3)	9,9 (0,8)	25,5 (0,9)	33,9 (0,9)	29,0 (1,2)
Španija	1,5 (0,3)	9,6 (0,9)	24,1 (1,2)	36,1 (1,1)	28,8 (1,3)
Slovaška	2,9 (0,6)	11,4 (1,1)	25,2 (1,1)	32,5 (1,2)	28,0 (1,3)
Malta	4,4 (1,4)	15,2 (1,6)	25,1 (1,3)	29,3 (1,7)	25,9 (2,1)
Slovenija	1,2 (0,2)	9,5 (0,6)	27,8 (1,0)	36,1 (1,2)	25,4 (1,2)
Latvija ¹	1,8 (0,3)	11,8 (0,9)	30,8 (1,2)	35,6 (1,5)	20,0 (1,1)
Romunija	5,5 (1,1)	18,8 (2,1)	26,8 (2,1)	30,6 (2,5)	18,3 (3,1)
Bolgarija	7,9 (1,0)	22,7 (1,6)	27,5 (1,4)	24,7 (1,4)	17,3 (3,1)
Ciper	5,8 (0,6)	21,9 (0,9)	31,0 (1,2)	25,9 (1,0)	15,4 (0,8)
Srbija	4,2 (0,6)	19,4 (1,8)	32,7 (1,7)	29,6 (1,2)	14,0 (1,1)
Kolumbija	5,2 (0,6)	23,6 (1,5)	32,4 (1,4)	26,7 (1,4)	12,2 (1,1)
Povprečje ICCS 2022	2,6 (0,1)	11,8 (0,2)	23,8 (0,3)	31,1 (0,3)	30,6 (0,4)
Pod ravno D Raven D Raven C Raven B Raven A					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja					
Brazilijska	6,8 (0,6)	22,7 (0,9)	30,7 (1,0)	24,2 (1,0)	15,7 (1,1)
Danska	1,3 (0,3)	6,1 (0,6)	15,3 (0,9)	27,3 (1,1)	49,9 (1,5)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja					
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	1,5 (0,2)	9,0 (0,7)	22,8 (1,1)	30,5 (1,2)	36,3 (1,1)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja					
Schleswig-Holstein (Nemčija)	1,1 (0,4)	7,8 (1,2)	17,9 (1,6)	27,9 (1,6)	45,2 (1,9)

Opombe:

Izobraževalne sisteme smo predstavili v padajočem vrstnem redu glede na odstotek učencev z rezultati, ki so jih uvrstili na raven znanja A na lestvici.

(¹) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Državna populacija pokriva od 90 do 95 % nacionalne ciljne populacije.

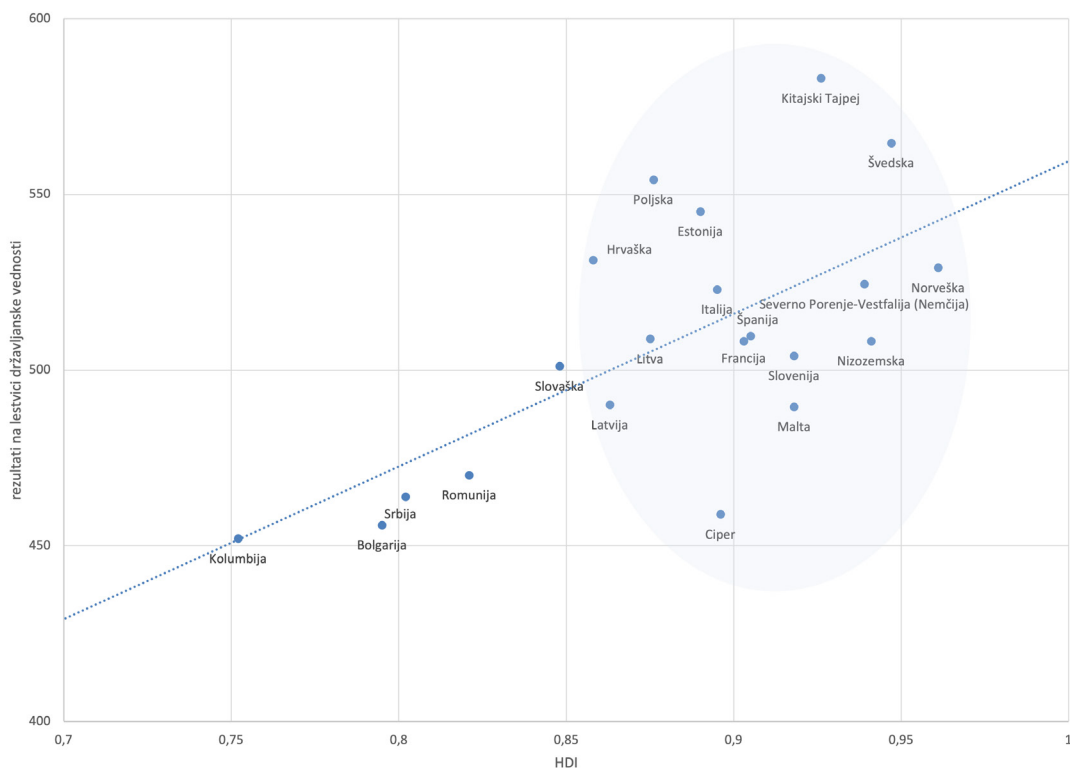
[^] Število učencev je premajhno, da bi poročali o odstotkih na tem ravni.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

lestvici državljanske vednosti ($r = 0,655$,³² $p = 0,576$ ³³) pokazala zmerna povezanost, je ta v veliki meri posledica razlik v dosežkih med državami z relativno nižjim HDI v primerjavi z večjo skupino držav z relativno višjim HDI. To je prikazano na **sliki 3.5** s svetlo modrim ovalom, ki prikazuje skupino držav s HDI nad 0,85 (sredina kategorije visokega HDI). Kot je razvidno iz porazdelitve teh držav, prikazane na **sliki 3.5**, je povezava med povprečno državljansko vednostjo in HDI nizka ($r = 0,215$, $p = 0,146$). Ker je v ICCS 2022 le pet držav s HDI, nižjim od 0,85 (gre za Kolumbijo, Bolgarijo, Srbijo, Romunijo in Slovaško), je težko oblikovati trdne zaključke o povezavi med HDI in državljansko vednostjo učencev na nacionalni ravni. Kljub temu pa obstaja nekaj dokazov, ki kažejo, da je povezava nižja v državah s HDI nad relativno visokim pragom (kot je 0,85) kot v večjem naboru držav, vključno s tistimi z relativno nižjim HDI. Od osmih držav (oz. izobraževalnih sistemov) s povprečnimi rezultati državljanske vednosti, ki so statistično

³²Pearsonov koeficient korelacije med povprečnimi dosežki na lestvici državljanske vednosti v državi in HDI.

³³Spearmanova korelacija med povprečnimi rangi na lestvici državljanske vednosti v državi (oz. izobraževalnem sistemu) in HDI države.

Slika 3.5 · Razsewni grafikon povprečnih rezultatov na lestvici državljanske vednosti in HDI

značilno nad mednarodnim povprečjem 508 točk lestvice državljanske vednosti ICCS 2022, so imele štiri zelo visok HDI in štiri visokega. Nasprotno pa je imela med osmimi državami (oz. izobraževalnimi sistemi) s povprečnimi dosežki državljanske vednosti, ki so statistično značilno nižji od 508 točk, ena zelo visok HDI, pet visokega in ena srednjega. V raziskavi ICCS 2022 ni sodelovala noben izobraževalni sistem oz. država z nizkim HDI.

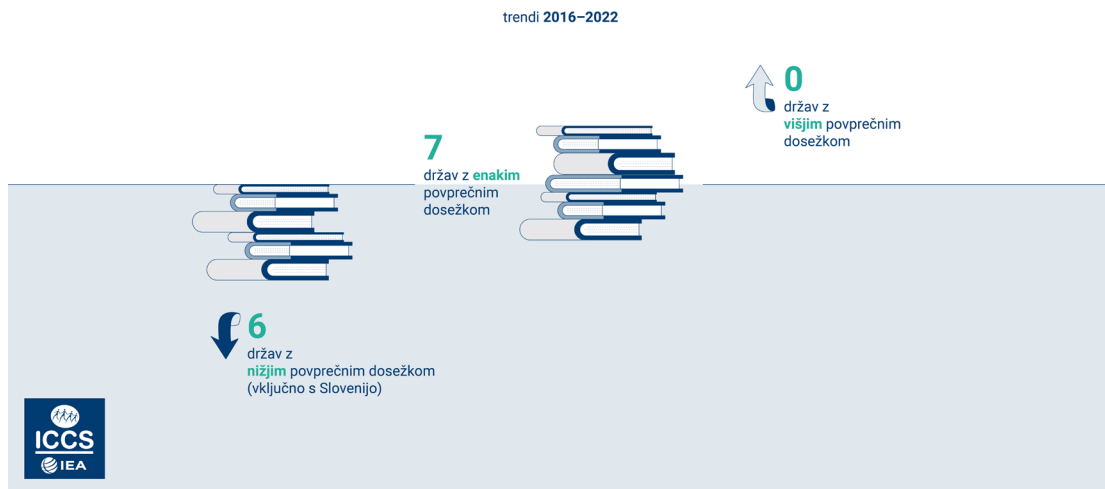
3.4 · Trendi državljanske vednosti

Preizkus državljanske vednosti v ICCS 2022 je vključeval 55 varovanih (se pravi nikoli objavljenih) nalog iz ICCS 2016 (26 uporabljenih tako v ciklu 2009 kot 2016 ter 29 nalog, prvič uporabljenih v ICCS 2016). Zato lahko poročamo o rezultatih državljanske lestvice za trenutni cikel ICCS na lestvici, določeni leta 2009, in hkrati lahko primerjamo spremembe državljanske vednosti med tremi cikli ICCS. V tem podpoglavju se osredotočam na spremembe (se pravi trende) med letom 2022 in vsakim od prejšnjih dveh ciklov ICCS. Primerljivi rezultati so navedeni za trinajst držav, ki so sodelovale v ICCS 2016 in ICCS 2022, ter za petnajst držav, ki so sodelovale v ICCS 2009 in ICCS 2022. Sicer pa mednarodno poročilo ICCS 2016 vsebuje podrobno razlago sprememb državljanske vednosti za države, ki so sodelovale v ICCS 2009 in ICCS 2016 (glej Schulz et al., 2018).

Na podlagi rezultatov iz ICCS 2016 smo poročali, da je večina sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov izboljšala državljansko vednost med cikloma 2009 in 2016

Slika 3.6 · Spremembe v državljanski vednosti med cikloma 2016 in 2022

Čeprav se je državljanska vednost med državami, ki so sodelovale v ciklih 2009 in 2016, zvišala, se ni zvišala med državami, ki so sodelovale v ciklih 2016 in 2022.

(Schulz, et al., 2018; Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019). Pa ugotavljamo spremembe, če pogledamo tudi rezultate cikla 2022? Na to se osredotočam v nadaljevanju.

S **slike 3.6** vidimo, da je **6 držav oz. izobraževalnih sistemov, ki so sodelovali tako v ciklu 2016 kot v ciklu 2022, poslabšalo povprečni dosežek državljanske vednosti (med njimi je tudi Slovenija), v 7 državah oz. izobraževalnih sistemih med tema dvema cikloma ni razlik pri državljanski vednosti, prav tako pa ni nobena država izboljšala svojega povprečnega dosežka pri državljanski vednosti.**

Razlike pri trendih konkretnih držav oz. izobraževalnih sistemov prikazujem v **tabeli 3.5**. Ne le trende med cikloma 2016 in 2022, ampak za 11 držav oz. izobraževalnih sistemov, ki so sodelovale v treh ciklih – med njimi je tudi Slovenija –, je mogoče preverite trende za 3 cikle (2009, 2016 in 2022).

Iz rezultatov **tabele 3.5** tako razberemo, da se je povprečna **državljanska vednost med državami oz. izobraževalnimi sistemi, ki so sodelovali v vseh treh ciklih ICCS (2009, 2016 in 2022), gre pa za Kitajski Tajpej, Švedsko, Estonijo, Norveško (9), Italijo, Litvo, Slovenijo, Latvijo, Malto, Bolgarijo in Kolumbijo, med cikloma 2009 in 2016 zvišala v 8 od 11 držav oz. izobraževalnih sistemov (to velja tudi za Slovenijo). V 5 od teh držav oz. izobraževalnih sistemov (Švedska, Norveška (9), Slovenija, Bolgarija in Kolumbija) je zvišanju državljanske vednosti med cikloma 2009 in 2016 sledil padec v ciklu 2022. V 3 (Kitajskem Tajpeju, Estoniji in Litvi) se je državljanska vednost med letoma 2009 in 2016 zvišala, nato pa se med letoma 2016 in 2022 ni spremenila** (opisujem zgolj rezultate, ki so statistično značilno višji/nižji). Poleg prej omenjenih 11, ki so sodelovale v vseh ciklih ICCS, sta sodelovali še dve državi (a le v dveh ciklih), in sicer leta 2016 in 2022 – Hrvaška in Nizozemska: na Nizozemskem se je državljanska vednost znižala, na Hrvaškem pa ni razlik. Sicer pa, kot že zapisano pri prejšnji sliki, tudi iz te tabele vidimo, da se je povprečna državljanska vednost **med cikloma 2016 in**

Tabela 3.5 · Spremembe v povprečni državljanski vednosti skozi cikle ICCS

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	Razlika (2016–2009)	400 450 500 550 600
Izobraževalni sistemi							
Kitajski Tajpej	583 (2,3) ▲	581 (3,0)	559 (2,4)	2 (4,6)	24 (5,3)	22 (5,0)	
Švedska ¹	565 (3,5) ▲	579 (2,8)	537 (3,1)	-15 (5,2)	28 (6,2)	42 (5,2)	
Poljska	554 (2,5) ▲	-	536 (4,7)	-	18 (6,7)	-	
Estonija	545 (5,5) ▲	546 (3,1)	525 (4,5)	-1 (6,8)	20 (8,2)	21 (6,3)	
Hrvaška ¹	531 (2,6) ▲	531 (2,5)	-	0 (4,5)	-	-	
Norveška (9) ¹	529 (2,8) ▲	564 (2,2)	538 (4,0)	-35 (4,4)	-9 (6,4)	25 (5,5)	
Italija	523 (3,6) ▲	524 (2,4)	531 (3,3)	-1 (5,1)	-8 (6,3)	-6 (5,1)	
Španija	510 (3,3)	-	505 (4,1)	-	5 (6,7)	-	
Litva	509 (4,0)	518 (3,0)	505 (2,8)	-9 (5,7)	4 (6,4)	13 (5,2)	
Nizozemska [†]	508 (4,1)	523 (4,5)	-	-15 (6,7)	-	-	
Francija	508 (3,3)	-	-	-	-	-	
Slovenija	504 (2,3)	532 (2,5)	516 (2,7)	-28 (4,3)	-12 (5,4)	16 (4,8)	
Slovaška	501 (3,3) ▼	-	529 (4,5)	-	-28 (6,9)	-	
Latvija ¹	490 (2,8) ▼	492 (3,1)	482 (4,0)	-2 (5,0)	9 (6,4)	11 (5,9)	
Malta	490 (7,4) ▼	491 (2,7)	490 (4,5)	-2 (8,3)	0 (9,6)	2 (6,1)	
Romunija	470 (9,1) ▼	-	-	-	-	-	
Srbija	464 (3,4) ▼	-	-	-	-	-	
Ciper	459 (2,5) ▼	-	453 (2,4)	-	6 (5,3)	-	
Bolgarija	456 (4,6) ▼	485 (5,3)	466 (5,0)	-29 (7,6)	-11 (8,0)	19 (8,0)	
Kolumbija	452 (3,8) ▼	482 (3,4)	462 (2,9)	-30 (5,7)	-10 (6,3)	20 (5,5)	
Povprečje ICCS 2022	508 (0,9)						
Povprečje ICCS 2022/2016	514 (1,1)	527 (0,9)		-13 (3,0)			
Povprečje ICCS 2022/2009	511 (1,0)		509 (1,0)		2 (4,3)		
Povprečje ICCS 2016/2009		527 (1,0)	510 (1,1)			17 (3,4)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	457 (3,3)	-	-	-	-	-	
Danska	556 (3,5)	-	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	524 (2,6) ▲	-	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	544 (4,4)	-	-	-	-	-	
Nacionalni rezultati ICCS 2022 so: Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▲ Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▼							2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja 2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja 2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja Post range B Raven B ali več

Opombe:(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

† Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

9 Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

1 Državna populacija pokriva od 90 do 95 % nacionalne ciljane populacije.

- Podatki niso na voljo.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

2022 znižala v 6 državah oz. izobraževalnih sistemih od 13, v 7 pa ostala na približno enaki ravni. Največji padec pri državljanski vednosti beleži Norveška (35 točk na lestvici), **v Sloveniji je padec 28 točk**. Če pogledamo mednarodno povprečje, je **med cikloma 2016 in 2022 na mednarodni ravni zaznati povprečni padec za 13 točk**. Sicer pa, **v Sloveniji se je državljanska vednost med cikloma 2009 in 2016 zvišala za 16 točk**, je pa tudi **(v ciklu 2022) precej nižja, kot je bila leta 2009**, in sicer **za 12 točk**. Iz tabele prav tako vidimo, katere države oz. izobraževalni sistemi so nad ali pod mednarodnim povprečjem sodelujočih v ciklu 2022, vendar tega tukaj ne ponavljam, ker sem slednje podrobno opisala že pri **tabeli 3.2**.

Glede na to, da sem prej podrobno opisala karakteristike zahtevnostnih ravni v raziskavi ICCS, pa tudi deleže učencev, ki mednarodno ali v posamezni državi oz. izobraževalnem sistemu dosegajo katero od teh ravni, si sedaj oglejmo še trende pri zahtevnostnih ravneh, in sicer za raven B in nad to ravno, se pravi skupaj za raven B in A ter za raven D (ki je najnižja raven) ter pod ravno le-te (prav tako deleže skupaj).

Tabela 3.6 · Spremembe v odstotkih učencev na in nad ravno B skozi ICCS-cikle

Izobraževalni sistemi	2022 (raven B in več)	2016 (raven B in več)	2009 (raven B in več)	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)
Kitajski Tajpej	88 (0,7)	87 (1,0)	80 (1,0)	1 (1,3)	8 (1,5)
Poljska	80 (1,0)		72 (1,7)		8 (2,3)
Švedska ¹	78 (1,0)	83 (1,0)	72 (1,2)	-5 (1,6)	6 (1,9)
Estonija	75 (1,7)	80 (1,2)	70 (1,8)	-5 (2,3)	5 (2,8)
Hrvaška ¹	74 (1,4)	76 (1,4)		-2 (2,2)	
Norveška (9) ¹	70 (1,1)	82 (0,8)	72 (1,6)	-12 (1,6)	-2 (2,2)
Italija	70 (1,6)	71 (1,2)	73 (1,4)	-1 (2,1)	-3 (2,6)
Španija	65 (1,6)		63 (2,0)		2 (2,9)
Francija	63 (1,4)				
Litva	63 (1,6)	69 (1,5)	63 (1,5)	-6 (2,5)	-1 (2,7)
Nizozemska [†]	62 (2,0)	68 (2,3)		-5 (3,1)	
Slovenija	61 (1,2)	75 (1,1)	66 (1,4)	-13 (1,9)	-5 (2,4)
Slovaška	61 (1,5)		71 (1,7)		-10 (2,7)
Latvija ¹	56 (1,6)	58 (1,7)	52 (2,1)	-3 (2,7)	4 (3,3)
Malta	55 (2,9)	58 (1,3)	57 (2,0)	-3 (3,4)	-1 (3,8)
Romunija	49 (4,3)				
Srbija	44 (1,7)				
Bolgarija	42 (2,1)	55 (2,1)	47 (2,3)	-13 (3,0)	-5 (3,3)
Ciper	41 (1,3)		40 (1,2)		1 (2,1)
Kolumbija	39 (1,9)	53 (1,8)	43 (1,5)	-14 (2,8)	-4 (3,0)
Povprečje ICCS 2022	62 (0,4)				
Povprečje ICCS 2016/2022	64 (0,5)	70 (0,4)		-6 (1,1)	
Povprečje ICCS 2022/2009	63 (0,4)		63 (0,4)		0 (1,5)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja					
Brazilijska	40 (1,4)				
Danska	77 (1,3)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja					
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	67 (1,3)				
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja					
Schleswig-Holstein (Nemčija)	73 (1,9)				

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p > 0,05$) med letoma 2022 in 2016 ter med letoma 2022 in 2009 so prikazane v krepki pisavi.

(¹) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

3.4.1 · Trendi državljanske vednosti glede na zahtevnostne ravni

Rezultati **tabele 3.6** kažejo spremembe v odstotkih učencev na in nad ravno B za vse 3 cikle raziskave ICCS. V **mednarodnem okviru zahtevnostno povprečno raven B in nad njo** (se pravi tudi raven A, gre za dve najvišji zahtevnostni ravni) **v ciklu ICCS 2022 dosega 62 % učencev (v Sloveniji 61 %)**. Če se osredotočim na Slovenijo, je to manjši delež, kot je bil v ciklu 2016 (75 % učencev v Sloveniji je takrat dosegalo to raven) pa tudi v ciklu 2009 (66 %). Skratka, za **Slovenijo je zaznati manjši delež učencev na ravni B ali nad njo kot v obeh predhodnih ciklih. Razlika med cikloma 2016 in 2022 je za Slovenijo 13 odstotnih točk** (na mednarodni ravni 6 odstotnih točk), **med cikloma 2009 in 2022 pa 5** (na mednarodni ravni pa te razlike ni). Iz prikaza prav

Tabela 3.7 · Spremembe v odstotkih učencev na in pod ravno znanja D skozi ICCS-cikle

Izobraževalni sistemi	2022 (raven D in manj)	2016 (raven D in manj)	2009 (raven D in manj)	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)
Kitajski Tajpej	3 (0,5)	3 (0,5)	5 (0,4)	0 (0,7)	-2 (0,7)
Poljska	5 (0,5)		9 (1,0)		-4 (1,3)
Hrvaška ¹	5 (0,7)	4 (0,5)		1 (0,9)	
Estonija	6 (0,9)	3 (0,5)	8 (1,1)	3 (1,1)	-2 (1,5)
Švedska ¹	8 (0,8)	4 (0,6)	8 (0,8)	3 (1,0)	0 (1,2)
Italija	8 (0,8)	7 (0,7)	7 (0,7)	1 (1,2)	1 (1,3)
Slovenija	11 (0,6)	5 (0,5)	9 (0,9)	6 (1,0)	2 (1,3)
Španija	11 (1,0)		11 (1,3)		0 (1,8)
Francija	12 (0,9)				
Norveška (9) ¹	12 (0,8)	5 (0,4)	10 (0,4)	7 (1,0)	2 (1,0)
Litva	12 (0,9)	7 (0,9)	9 (0,8)	5 (1,4)	4 (1,5)
Latvija ¹	14 (1,0)	12 (1,2)	15 (1,6)	1 (1,7)	-1 (2,1)
Nizozemska [†]	14 (1,3)	9 (1,5)		5 (2,1)	
Slovaška	14 (1,2)		7 (0,9)		7 (1,8)
Malta	20 (2,7)	19 (1,0)	17 (1,6)	1 (2,9)	2 (3,2)
Srbija	24 (1,8)				
Romunija	24 (2,8)				
Ciper	28 (1,1)		28 (1,0)		0 (1,8)
Kolumbija	29 (1,8)	16 (1,2)	21 (1,3)	13 (2,5)	8 (2,7)
Bolgarija	31 (2,1)	22 (2,1)	27 (1,8)	8 (3,1)	4 (2,9)
Povprečje ICCS 2022	14 (0,3)				
Povprečje ICCS 2016/2022	14 (0,3)	9 (0,2)		5 (0,4)	
Povprečje ICCS 2022/2009	13 (0,4)		11 (0,2)		1 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja					
Brazilija	29 (1,2)				
Danska	7 (0,8)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja					
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	10 (0,7)				
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja					
Schleswig-Holstein (Nemčija)	9 (1,3)				

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p > 0,05$) med letoma 2022 in 2016 ter med letoma 2022 in 2009 so prikazane v krepki pisavi.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

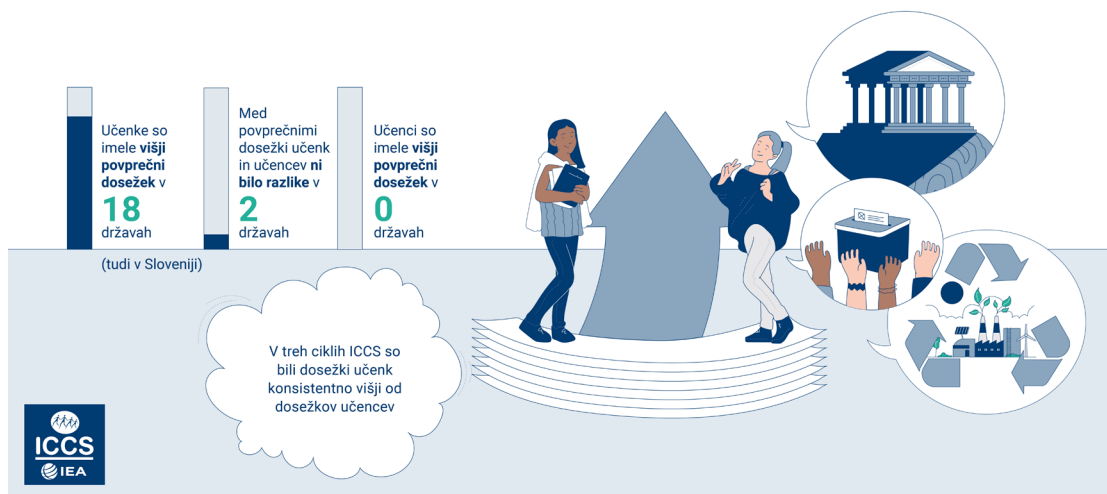
Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

tako vidimo, v katerih državah oz. izobraževalnih sistemih so v ciklu 2022 (in tudi predhodnih ciklih) deleži učencev, ki dosegajo zahtevnostno raven B ali višje, precej večji kot v Sloveniji, in sicer začenši s Kitajskim Tajpejem, Poljsko, Švedsko, Estonijo, Hrvaško itd. Nenazadnje vidimo tudi to, v katerih državah oz. izobraževalnih sistemih so deleži učencev, ki dosegajo raven B ali več, nižji – gre za Kolumbijo, Ciper, Bolgarijo, Srbijo itd.

V **tabeli 3.7** prav tako vidimo spremembe v deležih učencev, tukaj **za raven D** (ki je najnižja zahtevnostna raven) **in pod njo**. Rezultati na mednarodni ravni za cikel 2022 kažejo, da je v **mednarodnem povprečju raven D ali pod njo dosega 14 % učencev (v Sloveniji 11, v ciklu 2016 pa 5 % učencev)**. Sta pa **deleža učencev v Sloveniji med letoma 2009 in 2022 približno podobna** (ni statistično značilne razlike, kljub razliki dveh odstotnih točk).

Slika 3.7 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti – sumarni prikaz

V mednarodni perspektivi so v ICCS 2022 **učenke izkazale višjo državljansko vednost kot učenci.**

V večini izobraževalnih sistemov, ki sodelujejo v mednarodnih raziskavah znanja učencev v 4. ali 8. razredu šolanja, se kažejo razlike med spoloma v kognitivnih dosežkih. V Sloveniji se zdi, da gre na nekaterih področjih merjenja pri dosežkih za razmeroma konstantno prevlado deklic. To so namreč pokazali tudi zadnji cikli raziskav na področju bralne pismenosti (IEA PIRLS 2021), računalniške in informacijske pismenosti (IEA ICILS 2013) pa tudi na področju državljanske vednosti (IEA ICCS 2016). Pri TIMSS (2015, matematika in naravoslovje, 4. in 8. razred) ni razlik, razen v naravoslovju v 4. razredu, kjer so uspešnejši dečki. Poglejmo torej, kaj kažejo rezultati zadnjega cikla raziskave ICCS v Sloveniji in sodelujočih izobraževalnih sistemih.

3.5 · Državljska vednost glede na spol

S **slike 3.7** vidimo, da so v mednarodnem povprečju ICCS 2022 **dekleta izkazala višjo državljansko vednost kot fantje, kar v povprečju velja za vse 3 dosedanje cikle raziskave ICCS**. Sicer pa so v 18 državah oz. izobraževalnih sistemih dekleta pri državljanski vednosti v primerjavi s fanti dosegla višji povprečni dosežek, v 2 pa ni bilo razlik med spoloma (tukaj upoštevamo le tiste države, ki so dosegle ustrezne standarde realizacija vzorca, se pravi, ne upoštevamo dosežkov iz Brazilije in Danske, pa tudi ne obeh primerjalnih regij iz Nemčije). Pa si v nadaljevanju te razlike oglejmo nekoliko podrobneje.

V **tabeli 3.8** so prikazane razlike med spoloma pri državljanski vednosti v ICCS 2022 za vsako izmed sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov. Iz rezultatov vidimo, da na mednarodni ravni razlike med dekleti in fanti znašajo 26 točk v prid dekletom. V Sloveniji je ta razlika 29 točk, vendar obstajajo tudi države oz. izobraževalni sistemi, kjer je razlika znotraj države oz. izobraževalnega sistema še večja, npr. v Bolgariji 41 točk, na Švedskem 37 točk itd. (v pride deklicam). Obstajajo pa tudi države oz. izobraževalni sistemi, kjer razlike med spoloma

Tabela 3.8 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti

Izobraževalni sistemi	Povprečna vednost na lestvici znanja za dekleta	Povprečna vednost na lestvici znanja za fante	Razlika med spoloma (dekleta : fante)	Razlika med spoloma (dekleta - fante)			
				-50	0	50	100
Bolgarija	477 (5,3)	436 (5,9)	41 (6,5)				
Švedska [†]	583 (4,5)	546 (4,0)	37 (4,8)				
Litva	527 (4,3)	491 (4,5)	35 (4,1)				
Norveška (9) [†]	550 (3,0)	514 (3,4)	36 (3,3)				
Romunija	487 (8,7)	454 (10,0)	33 (4,9)				
Ciper	476 (3,4)	443 (3,2)	33 (4,3)				
Latvija [†]	507 (3,2)	474 (3,4)	33 (3,4)				
Hrvaška [†]	547 (3,2)	515 (3,8)	31 (4,7)				
Slovenija	519 (2,8)	490 (3,1)	29 (3,7)				
Malta	503 (8,5)	476 (8,7)	26 (8,7)				
Srbija	476 (3,5)	451 (4,4)	25 (4,1)				
Italija	537 (4,5)	510 (3,7)	27 (3,9)				
Poljska	566 (2,7)	542 (3,4)	24 (3,5)				
Estonija	558 (5,6)	533 (6,2)	24 (4,9)				
Slovaška	511 (3,6)	492 (4,0)	19 (3,9)				
Kitajski Tajpej	594 (2,5)	574 (3,3)	20 (3,8)				
Španija	519 (3,6)	502 (4,0)	17 (3,9)				
Francija	515 (3,6)	502 (4,2)	13 (4,2)				
Nizozemska†	514 (5,8)	504 (4,7)	10 (6,5)				
Kolumbija	456 (4,9)	449 (4,3)	6 (5,2)				
Mednarodno povprečje	521 (1,0)	495 (1,1)	26 (1,1)				
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	467 (3,4)	446 (4,0)	22 (3,5)				
Danska	575 (4,1)	543 (4,2)	33 (4,9)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	525 (3,7)	524 (3,0)	2 (4,1)				
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein (Nemčija)	547 (5,7)	541 (5,8)	6 (7,7)				

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

■ Statistično značilna razlika med spoloma na ravni ,05
□ Razlika med spoloma ni statistično značilna

ni (Nizozemska in Kolumbija) ali pa so razlike manjše kot v Sloveniji, kot npr. v Franciji 13 točk, Španiji 17 točk itd.

Zanimivo je pogledati tudi razlike med spoloma pri državljanski vednosti glede na cikle ICCS in po posameznih državah oz. izobraževalnih sistemih.

3.5.1 · Trendi v državljanski vednosti glede na spol

Rezultati v **tabeli 3.9** kažejo, da **vzorec razlik med spoloma v državljanski vednosti podoben tistemu, ki je bil zabeležen v prejšnjih ciklih ICCS**. V vseh treh ciklih ICCS so bili **dosežki deklet na mednarodni ravni dosledno višji od dosežkov fantov**, pri čemer se te razlike med tremi cikli niso jasno spreminjale. V 13 državah oz. izobraževalnih sistemih, ki so sodelovali v ICCS 2022 in ICCS 2016, so bili povprečni dosežki deklet na lestvici državljanske vednosti za 27 točk višji od dosežkov fantov v ICCS 2022 in za 29 točk višji od dosežkov fantov v ICCS 2016. V 15 državah oz. izobraževalnih sistemih, ki so sodelovali v ICCS 2022 in ICCS 2009, je bil povprečni dosežek

Tabela 3.9 · Razlike med spoloma v državljanski vednosti skozi cikle ICCS

Izobraževalni sistemi	2022 (dekleta : fantje)		2016 (dekleta : fantje)	2009 (dekleta : fantje)	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)
Bolgarija	41 (6,5) △		37 (5,6)	26 (5,3)	4 (8,6)	15 (8,4)
Švedska [†]	37 (4,8) △		36 (4,3)	21 (4,5)	1 (6,4)	16 (6,6)
Litva	35 (4,1) △		28 (3,7)	35 (3,0)	7 (5,5)	1 (5,1)
Norveška (9) [†]	36 (3,3) △		34 (2,4)	25 (4,4)	2 (4,1)	11 (5,5)
Romunija	33 (4,9)					
Ciper	33 (4,3)			40 (3,7)		-7 (5,7)
Latvija [†]	33 (3,4) △		30 (4,2)	30 (3,7)	3 (5,4)	3 (5,0)
Hrvaška [†]	31 (4,7)		26 (3,2)		5 (5,7)	
Slovenija	29 (3,7)		35 (3,4)	30 (4,0)	-6 (5,0)	-1 (5,5)
Malta	26 (8,7)		38 (5,4)	34 (8,2)	-12 (10,2)	-7 (12,0)
Srbija	25 (4,1)					
Italija	27 (3,9)		20 (3,6)	18 (3,3)	7 (5,3)	9 (5,1)
Poljska	24 (3,5)			33 (4,3)		-8 (5,6)
Estonija	24 (4,9)		33 (3,6)	33 (3,9)	-9 (6,1)	-9 (6,2)
Slovaška	19 (3,9)			18 (4,2)		2 (5,8)
Kitajski Tajpej	20 (3,8)		34 (3,4)	26 (2,5)	-14 (5,1)	-6 (4,5)
Španija	17 (3,9) ▽			19 (3,6)		-2 (5,4)
Francija	13 (4,2) ▽					
Nizozemska [†]	10 (6,5) ▽		13 (4,0)		-4 (7,6)	
Kolumbija	6 (5,2) ▽		9 (3,9)	3 (4,1)	-2 (6,5)	(3,6) (6,6)
Povprečje ICCS 2022	26 (1,1)					
Povprečje ICCS 2016/2022	27 (1,4)		29 (1,1)		-1 (1,8)	
Povprečje ICCS 2022/2009	27 (1,2)			26 (1,1)		1 (1,7)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilija	22 (3,5)					
Danska	33 (4,9)					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	2 (4,1) ▽					
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein (Nemčija)	6 (7,7)					

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

Statistično značilno nad ICCS 2022 povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022 povprečjem ▽

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

deklet na lestvici za 27 točk na lestvici višji od povprečnega dosežka fantov v ICCS 2022 in za 26 točk višji od dosežka fantov v ICCS 2009. Razlike med ocenjenimi razlikami v dosežkih deklet in fantov pri primerjavi rezultatov iz leta 2022 z rezultati iz let 2016 in 2009 se v vseh primerjavah, razen v treh, niso statistično značilno razlikovale: na Švedskem je bila razlika med spoloma leta 2022 bistveno večja kot leta 2009 (+16 točk), prav tako na Norveškem (+11 točk), v Kitajskem Tajpeju pa je bila leta 2022 bistveno manjša kot leta 2016 (-14 točk). Na splošno so se **povprečne razlike med dosežki glede na spol v primerjanih državah oz. izobraževalnih sistemih med letoma 2009 in 2022 ter med letoma 2016 in 2022 zelo malo spremenile**. Kot je razvidno za **primer Slovenije, je razlika med spoloma za cikel 2022 29 točk, za cikel 2016 35 in za cikel 2009 30**. Vendar, ko **primerjamo te razlike, med cikloma 2009 in 2022 ni statistično značilnih razlik, prav tako jih ni med cikloma 2016 in 2022**.

3.6 · Povezava med državljansko vednostjo in socialno-ekonomskimi ozadji

V obeh prejšnjih ciklih raziskave ICCS je bilo socialno-ekonomsko ozadje spremenljivka ozadja učenca, ki je bila najdosledneje in najmočnejše povezana z državljansko vednostjo učencev. Vendar se je moč povezave med socialno-ekonomskim ozadjem in dosežki državljanske vednosti med državami oz. izobraževalnimi sistemi zelo razlikovala (Schulz et al., 2010; Schulz et al., 2018). Za merjenje socialno-ekonomskega ozadja in poročanje o njem so bili tudi v ICCS 2022 uporabljeni podatki iz Vprašalnika za učence. Ti so se nanašali na poklicni status staršev, izobrazbo staršev in število knjig doma (gre za iste spremenljivke socialno-ekonomskega ozadja, ki so bile uporabljene tudi v ciklih 2009 in 2016).

Kot vidimo iz **slike 3.8** je v mednarodnem povprečju še vedno (se pravi tudi v ciklu ICCS 2022) prisotna povezava med SES (številom knjig doma) in povprečno državljansko vednostjo, in sicer na način, da učenci z višjim SES (z večjim številom knjig doma) izkazujejo povprečno višjo državljansko vednost kot njihovi vrstniki, ki prihajajo iz družin nižjega SES (oz. z manjšim številom knjig doma). Na mednarodni ravni je ta razlika 532 proti 467 točkam, v Sloveniji 521 proti 467 (v prid učencev z višjim SES oz. večjim številom knjig doma). Vendar je SES-ozadje zanimivo pogledati še nekoliko podrobneje.

Poklici staršev (ki so jih učenci navedli oz. opisali v odgovorih na vprašanja z odprtim odgovorom) so kodirani v skladu s klasifikacijo ISCO-08 (International Labour Organization, 2012). To klasifikacijo se je nato preoblikovalo v oceno glede na Mednarodni socialno-ekonomski indeks (SEI) poklicnega statusa (Ganzenboom, de Graaf in Trieman, 1992). Če je učenec navedel podatke za oba starša, je kot kazalnik poklicnega statusa staršev uporabljena najvišja ocena SEI. Lestvica SEI je zvezna in se giblje od 16 do 90. Da bi bilo mogoče

74

Slika 3.8 · Razlike v državljanski vednosti glede na socialno-ekonomski status (SES) – glede na število knjig doma

vzpostaviti primerljive opise povezav med vsako od treh socialno-ekonomskih spremenljivk in državljansko vednostjo učencev, sta se za vsako spremenljivko določili dve kategoriji na podlagi vsebinskega pomena kategorij in deleža učencev v vsaki kategoriji. Pri povzemanju povezave med poklicnim statusom staršev in državljansko vednostjo učencev je lestvica SEI razdeljena v dve kategoriji na podlagi mednarodnih mejnih točk, ki označujejo »nizek in srednji poklicni status« (pod 50 točk lestvice SEI) in »srednje visok poklicni status« (50 točk lestvice SEI in več). V državah oz. izobraževalnih sistemih, ki sodelujejo v ICCS, v povprečju približno 7 % odstotkom učencev ni bilo mogoče dodeliti točk SEI, ker niso odgovorili na vprašanje. Med učenci z veljavnimi podatki jih je bilo 51 % v kategoriji nizko-srednje in 49 % v kategoriji srednje-visoko. Za merjenje stopnje izobrazbe vsakega od staršev (na podlagi odgovorov učencev) so uporabljene vnaprej določene kategorije, ki označujejo stopnje izobrazbe v vsaki državi oz. izobraževalnem sistemu. Te so oblikovane glede na Mednarodno standardno klasifikacijo ravni izobraževanja (ISCED) in obsegajo »ISCED 6, 7 ali 8«, »ISCED 4 ali 5«, »ISCED 3«, »ISCED 2« in »ni dokončal ISCED 2«. ³⁴ Kadar so učenci posredovali podatke za oba starša, je kot kazalnik izobrazbe staršev uporabljena najvišja stopnja ISCED, pri povzemanju povezave med najvišjo stopnjo izobrazbe staršev in državljansko vednostjo učencev pa sta uporabljeni dve kategoriji izobrazbe staršev: pod ISCED 6 proti ISCED 6, 7 ali 8. V povprečju sta v v ICCS sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih manjkala podatka 2 % učencev. Med učenci z veljavnimi podatki jih je 63 % poročalo o najvišji stopnji izobrazbe staršev, ki je bila nižja od ISCED 6, 37 pa jih je poročalo o doseženi stopnji ISCED 6 ali več. Kot merilo domačih virov (pismenosti) je bila prav tako uporabljena ocena učencev, in sicer glede števila knjig doma (razdeljenih v 6 kategorij). Gre za naslednje kategorije: »0 do 10 knjig«, »11 do 25 knjig«, »26 do 100 knjig«, »101 do 200 knjig« in »več kot 200 knjig«. Pri povzemanju povezave med številom knjig doma in državljansko vednostjo učencev sta bili uporabljeni dve kategoriji: »manj kot 26 knjig« in »26 knjig in več«. V povprečju je za to manjkal manj kot 1 % odgovorov učencev. Med učenci z veljavnimi podatki jih je 31 % navedlo, da imajo doma manj kot 26 knjig, 69 % pa, da imajo doma 26 ali več kot 26 knjig. V vseh teh primerih gre za mednarodna povprečja.

V nadaljevanju predstavljam rezultate državljanske vednosti učencev glede na poklic in izobrazbo staršev ter število knjig doma, nato pa še glede na priseljenko ozadje in jezik, ki ga učenci govorijo doma (v družini).

Kot kažejo rezultati, predstavljeni v **tabeli 3.10**, obstajajo (statistično značilne) **povezave med vsako od treh spremenljivk socialno-ekonomskega ozadja** (poklic staršev, izobrazba staršev, število knjig doma) in državljansko vednostjo učencev, in sicer **na mednarodni ravni, prav tako pa tudi, če pogledamo vsako sodelujočo državo oz. izobraževalni sistem posebej (velja tudi za Slovenijo)**. Iz prikaza vidimo smer povezave (zeleni vodoravni stolpci) **v korist skupine z »višjim« SES in tudi v korist skupine z »višjimi« vrednostmi pri vsaki od posameznih spremenljivk**. Skratka, pri vseh treh spremenljivkah socialno-ekonomskega ozadja je povprečna državljanska vednost učencev v višjih skupinah statistično značilno višja od državljanske vednosti učencev v nižjih skupinah. Vendar se **velikost razlik med skupinami pri vseh treh spremenljivkah med državami oz. izobraževalnimi sistemi precej razlikuje**. **Na mednarodni ravni je razlika med skupino učencev z visoko (SEI 50 ali več) in nizko (SEI manj kot 50) »poklicno aktivnostjo« 53 točk na lestvici državljanske vednosti**, pri čemer je bila ta razlika najmanjša v Kitajskem Tajpeju, Italiji in Španiji (okoli 41 točk) ter največja na Slovaškem in v Bolgariji (70 točk ali več). **V Sloveniji gre za razliko 42 točk na lestvici državljanske vednosti učencev**, se pravi **se uvrščamo v sklop držav oz. izobraževalnih sistemov z najmanjšimi razlikami**. Razlika med povprečnimi vrednostmi na lestvici državljanske vednosti učencev v skupinah z visoko (**raven ISCED 6 in več**) in nizko (**pod ravnjo ISCED 6**) izobrazbo staršev je

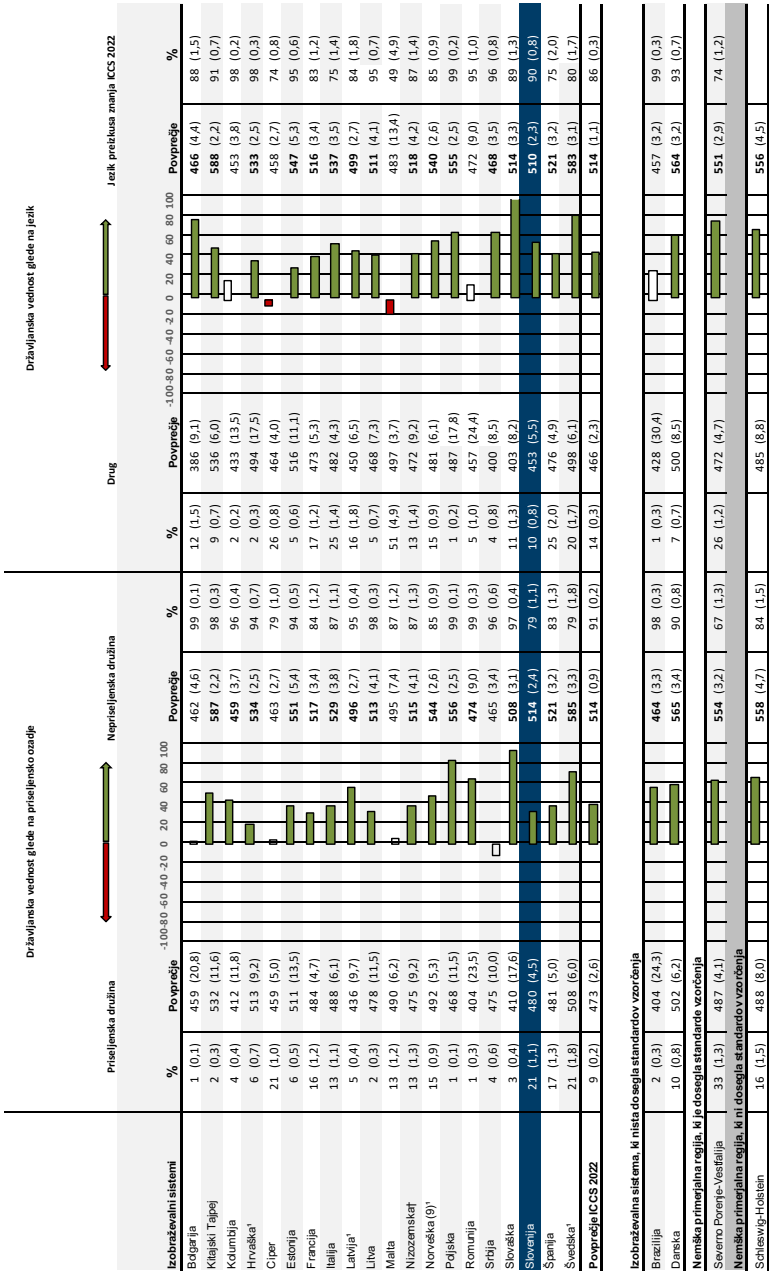
³⁴Seveda so bili opisniki prilagojeni glede na dve različici – predbolonjsko in bolonjsko.

bila v **mednarodnem povprečju 47 točk** na lestvici državljanske vednosti učencev, pri čemer je **najmanjša razlika** prav **v Sloveniji (28 točk)**, nato sledi Kolumbija (34 točk), največja pa je v Bolgariji, Litvi in na Slovaškem. V vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih je bila tudi pri tej postavki razlika statistično značilna (tako kot pri indeksu SEI in glede na število knjig doma). V **mednarodnem povprečju** je **razlika** med povprečnimi rezultati na lestvici državljanske vednosti učencev, ki so poročali, **da imajo doma 26 ali več knjig, in učencev, ki so poročali, da imajo doma manj kot 26 knjig, 65 točk**, od tega je najmanjša, 38 točk, na lestvici državljanske vednosti učencev na Hrvaškem in največja, 90 točk, na lestvici državljanske vednosti učencev v Slovaški republiki (velike razlike so bile tudi v Bolgariji, na Švedskem in Norveškem ter v nekaterih drugih izobraževalnih sistemih). **V Sloveniji je ta razlika 54 točk**. Iz prikaza prav tako vidimo deleže (odstotke učencev) za vsako od primerjalnih skupin (glede na posamezno spremenljivko).

Vprašalnik za učence ICCS 2022 je vključeval dve vprašanji, ki omogočata merjenje in poročanje o priseljenkem in jezikovnem ozadju učencev ter ugotavljanje povezav med temi spremenljivkami in državljansko lestvico. Učence smo prosili, da so navedli, v kateri državi so bili rojeni sami in vsak od njihovih staršev ali skrbnikov. Za potrebe analize je bil vsak učenec in vsak starš (tega učenca) razvrščen bodisi v kategorijo »rojeni v državi preizkusa« (v primeru Slovenije torej v Sloveniji) bodisi »niso rojeni v državi preizkusa«. Ti podatki so sedaj pretvorjeni v eno od spremenljivk, ki se nanaša na učenca, tj. »priseljenska družina«, in sicer kadar je učenec poročal, da sta oba starša (ne glede na to, kje je rojen učenec) rojena izven države, v kateri je bila izvedena raziskava ICCS; in »nepriseljenska družina«, kadar je vsaj en starš rojen v državi, kjer je bila izvedena raziskava. V povprečju je v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih manjkalo ustreznih podatkov za približno 5 % učencev. Kot vidimo iz prikaza **tabele 3.11**, je **na mednarodni ravni okoli 91 % učencev (v Sloveniji 79)** poročalo, da so **iz »nepriseljenske družine«**, **9 % pa, da so iz »priseljenske« (v Sloveniji 21 %)**. Učence smo tudi vprašali, kateri jezik večinoma govorijo doma. Ta spremenljivka je kodirana kot »jezik testa oz. preizkusa ICCS« (se pravi, ker smo v Sloveniji izvajali raziskavo le v slovenščini, je to slovenščina) in »drugo«. V povprečju je v sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih manjkalo manj kot 1 % učencev s tem relevantnim podatkom. Iz tabele prav tako vidimo, da je **na mednarodni ravni 86 % učencev poročalo, da doma večinoma govorijo jezik testiranja (v Sloveniji 90 %), 14 % pa, da govorijo večinoma nek drug jezik (v Sloveniji je 10 % takih učencev)**.

Podobno kot v raziskavah ICCS 2009 in 2016 je tudi v raziskavi ICCS 2022 mogoče videti pomembne povezave med priseljenkim statusom, jezikovnim ozadjem ter državljansko vednostjo učencev. Mednarodno povprečje sodelujočih držav za cikel 2016 je pokazalo, da gre za razliko 44 točk na lestvici državljanske vednosti (v prid učencem brez priseljenskega statusa – razlika v Sloveniji je bila takrat 41 točk). Prav tako je bila povprečna državljanska vednost učencev, ki doma večinoma govorijo jezik preizkusa, na mednarodni ravni za 48 točk višja (v Sloveniji pa 53 točk na tej isti lestvici) (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019, str. 70–71). V **tabeli 3.11** vidimo rezultate za cikel 2022. Razlika **glede na priseljenki status** je **na mednarodni ravni v ciklu 2022 41 točk, v Sloveniji pa 34** – v obeh primerih **v prid učencem brez priseljenskega statusa**. Največja razlika je na Slovaškem (98 točk na lestvici državljanske vednosti). **Razlika** na lestvici državljanske vednosti **glede na jezik, ki ga učenci večinoma govorijo doma**, pa je **na mednarodni ravni 48 točk (v Sloveniji 57 točk)**. Največja razlika je tudi v tem primeru na Slovaškem, in sicer 111 točk. Vidimo pa iz prikaza tudi razlike za vse ostale sodelujoče države oz. izobraževalne sisteme, kakor tudi, pri katerih od njih dejansko ni (statistično značilnih) razlik med primerjanima skupinama. Glede na priseljenki status ni razlik v Bolgariji, na Cipru in Malti, v Srbiji. Glede na jezik, ki ga večinoma govorijo učenci doma, pa ni razlik v Kolumbiji in Romuniji. Na Cipru in na Malti obstajajo razlike, in sicer v prid jezika, ki ni bil jezik testiranja.

Tabela 3.11 · Odstotek po kategorijah za priseljsko ozadje in jezik, ki se govori doma, ter primerjava povpreč-
ne državljsanske vednosti med kategorijami

Opombe:
Povprečja, ki so statistično značilno višja (p < 0,05) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.
(1) Standardne napake so navedene v oklepajih, ker so rezultat zaokrožen na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.
(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so bvedli v višjem razredu.
¹ Skrajni doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.
¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.
Ker so rezultat zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

4 · Družbeno/državljsko delovanje (angažiranost)

Poglavje sem tako poimenovala zato, ker se ukvarja z različnimi vidiki delovanja oz. udejstvovanja (angažiranja) učencev v družbenem in političnem življenju – čeprav kasneje te distinkcije (med izrazoma delovanje in udejstvovanje) ne uporabljam dosledno, saj se izraza v veliki meri prekrivata. Tako lahko razumemo tisto delovanje, ki ni ozko vezano zgolj na delovanje v političnem življenju, temveč se lahko nanaša tudi na povezanost ljudi z življenjem njihove skupnosti (Putnam, 1995, str. 665).

Državljsko delovanje (oz. udejstvovanje, angažiranost) je ena osrednjih značilnosti demokratičnih družb, spodbujanje državljanskega delovanja pa je običajno eden izmed ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja. Državljsko delovanje je bilo v središču pozornosti IEA že pri raziskavi CivEd iz leta 1999, ki je poročala o priložnostih za državljansko delovanje ter o odnosu državljanskega delovanja do poučevanja državljanske vzgoje in izobraževanja ter do državljanske vednosti (Torney-Purta et al., 2001). Poudarek na državljanskem delovanju je bil prisoten v prejšnjih ciklih ICCS (Schulz et al., 2010; 2018) in je tudi v ICCS 2022 (Schulz et al., 2023).

Državljsko delovanje se ne nanaša le na osebno udeležbo učencev v teh dejavnostih, temveč tudi na njihovo motivacijo za delovanje v državljanskih aktivnostih, samozaupanje v učinkovitost njihove participacije ter prepričanja o zmožnostih, da se aktivno vključijo. Velik del literature na tem tematskem področju se nanaša na državljansko delovanje učencev, ki ga podpirajo in spodbujajo šole (Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2019). Eden od pomembnih prispevkov znanstvene literature na temo delovanja je distinkcija med emocionalnim delovanjem (pozitivne in negativne reakcije na učitelje, akademsko delo in šolo), behaviorističnim delovanjem (sodelovanje v akademskih, socialnih in izvenšolskih dejavnostih) in kognitivnim delovanjem (pripravljenost in prizadevanje, da bi razumel kompleksne ideje in obvladal različne spretnosti) (Fredericks, Blumenfeld in Paris, 2004).

V tem poglavju je državljansko delovanje/udejstvovanje obravnavano kot tisto, ki zajema:

- prepričanja učencev o njihovi zmožnosti za državljansko delovanje (delovanje v družbi);
- trenutno državljansko delovanje učencev v njihovih šolah in drugih organizacijah (kot so mladinske skupine, lokalne skupine);
- pričakovano prihodnje državljansko delovanje učencev s spodbujanjem državljanskih vprašanj ter prispevanjem k političnim sistemom z volilnimi procesi in aktivno politično participacijo.

Konceptualno je mogoče razumeti, da na zmožnost udejstvovanja/delovanja in sedanje državljansko delovanje »vplivajo« številna ozadja (npr. spol, socialno-ekonomski status, priseljski status) in razvite značilnosti (npr. državljansko znanje in razumevanje ter zanimanje za družbena in politična vprašanja). Sposobnost delovanja in trenutna državljanska angažiranost sta med seboj povezana dvosmerno. Oboje naj bi vplivalo (vsaj do neke mere) tudi na pričakovano prihodnje delovanje/udejstvovanje (torej odraslih posameznikov).

Ceprav se poglavje osredotoča na prepričanja učencev o njihovi zmožnosti za državljansko delovanje/udejstvovanje, njihovo trenutno državljansko delovanje v šolah in drugih organizacijah ter njihovo pričakovano prihodnje državljansko delovanje, v njem predstavim tudi povezave teh vidikov delovanja z izbranimi značilnostmi učencev. Želela bi poudariti, da je v tem poglavju

varstvo okolja kot vidik trajnosti obravnavano kot vprašanje pričakovanega prihodnjega državljanskega delovanja in način, kako je to pričakovanje povezano z učenjem. Državljsko udejstvovanje s pomočjo digitalnih tehnologij, bodisi za pridobivanje informacij bodisi za izmenjavo mnenj z drugimi, dejansko predstavlja različne oblike državljskega udejstvovanja mladih. Raznolikost in pogledi mladih na politične sisteme so podrobneje obravnavani v petem poglavju, ki se osredotoča na državljska stališča oz. prepričanja. Globalno državljanstvo je obravnavano v tem poglavju kot del pričakovanega državljskega udejstvovanja/delovanja v odrasli dobi.

4.1 · Prepričanja učencev o delovanju

V tem podpoglavju se najprej osredotočam na obravnavamo treh meril prepričanj o delovanju oz. angažiranosti. Najprej obravnavam zanimanje učencev za politična in družbena vprašanja. Sledi obravnavo državljske samoučinkovitosti kot lastnosti, ki so jo razvili učenci in za katero je bilo v prejšnjih ciklih ICCS ugotovljeno, da je povezana s pričakovanim prihodnjim državljskim udejstvovanjem (Schulz et al., 2018). Nato predstavim podatke o prepričanjih učencev o njihovem vplivu na sprejemanje odločitev na njihovih šolah.

4.1.1 · Zanimanje za družbena in politična vprašanja

80

Zanimanje za politična vprašanja pogosto velja za predpogoj za delovanje (udejstvovanje, angažiranost) državljanov (Verba, Scholzman in Brady, 1995; Prior in Bougher, 2018), povečanje zanimanja med učenci pa je lahko eden od pomembnih ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja (Claes in Hooghe, 2016). Obstajajo dokazi, da na zanimanje za politiko močno vpliva socializacija doma (Neundorff in Smets, 2017), skupaj z državljsko vednostjo pa lahko velja za mediatorja med poučevanjem o državljanstvu in pripravljenostjo učencev za sodelovanje (Alscher, Ludewig in McElvancy, 2022).

Medtem ko sta prejšnji raziskavi IEA o državljski vzgoji in izobraževanju že vključevali postavke zanimanja učencev, ki so se izkazale kot pozitiven napovednik državljske vednosti in participacije, so bilo v ciklu ICCS 2009 uporabljene postavke, ki zajemajo zanimanje učencev za širši spekter šestih različnih političnih in družbenih vprašanj. Rezultati raziskave iz prvega cikla ICCS (se pravi 2009) so pokazali, da se učenci običajno precej zanimajo za politična in družbena vprašanja v svojih državah, manj pa za mednarodno politiko (Schulz et al., 2010). V ICCS 2016 je bilo dodano vprašanje o (splošnem) zanimanju učencev za politična in družbena vprašanja ter o zanimanju njihovih staršev za ta vprašanja. Ugotovljeno je bilo, da je zanimanje učencev pozitivno povezano s pričakovanim državljskim udejstvovanjem v prihodnosti (Schulz et al., 2018). Zanimanje učencev in staršev/skrbnikov za politična in družbena vprašanja je bilo v ICCS 2022 merjeno z enakim vprašanjem kot v prejšnjem ciklu, zato je mogoče pogledati tudi rezultate trendov.

Učence smo vprašali, koliko se oni in njihov starš oz. starša ali skrbnik(a) zanimajo za politična in družbena vprašanja.

Tabela 4.1 prikazuje nacionalne odstotke učencev, ki so navedli, da jih politična in družbena vprašanja precej ali zelo zanimajo, v sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih v ICCS 2022 v primerjavi z rezultati iz prejšnjega cikla (tj. 2016). Iz tabele je tudi razvidno, kako se deleži zainteresiranih učencev razlikujejo glede na stopnjo zanimanja staršev ali skrbnikov. Rezultati kažejo, da na splošno v ICCS 2022 (se pravi **na mednarodni ravni**) le nekaj manj kot tretjina (**30 %**) učencev navaja, da jih **politična in družbena vprašanja zelo zanimajo ali zanimajo**, in sicer

Tabela 4.1 · Zanimanje učencev za politična in družbena vprašanja

Izobraževalni sistemi	Odstotki učencev, ki se zelo zanimajo ali se zanimajo za politična in družbena vprašanja:					
	Glede na ICCS-cikel:			Glede na poročanje o zanimanju staršev:		
	2022	2016	Razlika (2022–2016)	Zelo se zanima ali zanima se	Ne zanima se zelo ali se sploh ne zanima	Razlika
Bolgarija	29 (1,1)	32 (1,3)	-4 (1,7)	53 (2,2)	21 (1,0)	32 (2,3)
Kitajski Tajpej	35 (0,9) △	29 (0,9)	5 (1,3)	66 (2,0)	29 (0,8)	37 (2,0)
Kolumbija	46 (1,1) ▲	29 (1,1)	16 (1,6)	67 (1,6)	33 (1,2)	35 (2,1)
Hrvaška ¹	27 (1,1) ▽	36 (1,1)	-9 (1,6)	58 (2,4)	22 (1,1)	36 (2,4)
Ciper	27 (0,9) ▽	-	-	52 (1,7)	16 (0,9)	36 (2,0)
Estonija	33 (1,5) △	34 (1,3)	-1 (2,0)	57 (2,2)	24 (1,5)	34 (2,3)
Francija	34 (0,9) △	-	-	57 (1,9)	23 (0,8)	34 (1,8)
Italija	39 (1,2) △	32 (1,1)	8 (1,6)	63 (2,0)	24 (1,0)	39 (2,1)
Latvija ¹	26 (0,9) ▽	28 (0,9)	-2 (1,3)	51 (2,0)	18 (0,8)	33 (2,2)
Litva	35 (0,9) △	36 (1,1)	-1 (1,4)	54 (1,6)	26 (1,1)	28 (2,1)
Malta	31 (1,2)	34 (0,8)	-3 (1,4)	59 (1,9)	20 (0,8)	39 (1,8)
Nizozemska†	20 (1,0) ▼	18 (1,1)	2 (1,5)	47 (2,4)	14 (1,0)	33 (2,4)
Norveška (9) ¹	31 (0,7)	31 (0,9)	0 (1,2)	59 (1,7)	23 (0,7)	36 (1,8)
Poljska	40 (1,0) △	-	-	62 (1,6)	30 (1,2)	33 (2,0)
Romunija	28 (1,1) ▽	-	-	50 (2,6)	22 (1,4)	28 (3,2)
Srbija	17 (0,8) ▼	-	-	49 (3,0)	12 (0,7)	37 (3,1)
Slovaška	21 (0,9) ▽	-	-	47 (2,2)	13 (0,7)	34 (2,2)
Slovenija	22 (0,9) ▽	24 (1,1)	-2 (1,4)	46 (2,3)	16 (0,7)	30 (2,4)
Španija	30 (0,8)	-	-	54 (1,5)	20 (0,9)	34 (1,8)
Švedska ¹	38 (1,1) △	44 (1,2)	-6 (1,7)	66 (1,7)	27 (1,1)	38 (1,9)
Povprečje ICCS 2022	30 (0,2)			56 (0,5)	22 (0,2)	34 (0,5)
Povprečje ICCS 2016/2022	32 (0,3)	31 (0,3)	0 (0,4)			
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	41 (1,0)			61 (1,4)	27 (1,0)	34 (1,7)
Danska	38 (1,1)			67 (1,6)	28 (1,2)	40 (2,0)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	43 (1,3) ▲			64 (1,8)	32 (1,2)	32 (2,1)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	48 (2,0)			69 (2,4)	35 (2,4)	34 (3,4)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2016 ali razlike med podskupinami so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

od 17 % (v Srbiji) do 45 % (v Kolumbiji). **V Sloveniji** je delež učencev, ki jih ta vprašanja zelo zanimajo ali zanimajo, okoli **22 % in je pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022**. **V primerjavi s prejšnjim ciklom** so bile v državah oz. izobraževalnih sistemih (v mednarodnem povprečju), ki so sodelovali v obeh ciklih, le **manjše spremembe**. Vendar vidimo, da so se v Kolumbiji, Italiji in Kitajskem Tajpeju ti deleži v primerjavi z letom 2016 povečali, na drugi strani pa so bili manjši kot v predhodnem ciklu na Hrvaškem, Malti, Švedskem in v Bolgariji. **V Sloveniji teh razlik (med ciklom 2016 in 2022) ni**. Če pa **primerjamo zanimanje učencev s stopnjo zanimanja njihovih staršev ali skrbnikov** (o kateri so poročali učenci), in sicer na mednarodni ravni, ugotovimo precejšnje razlike. Med učenci, ki zanimanje svojih staršev ali skrbnikov ocenjujejo kot »večje« (zelo se zanima ali zanima se), jih več kot polovica (v povprečju 56 %) navaja, da jih to precej ali zelo zanima, medtem ko **le vsak peti učenec, katerega starši ali skrbniki se ne zanimajo za družbena in državljanska vprašanja, izraža lastno zanimanje**. Ta **povezava je precej dosledna v vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih**.

4.2 · Državljska samoučinkovitost

Samoučinkovitost je v družboslovju že dolgo uveljavljen koncept, ki temelji na »presoji ljudi o njihovih zmožnostih, da organizirajo in izvajajo načine delovanja, potrebne za doseganje določenih vrst dosežkov« (Bandura, 1986, str. 391). Na različnih področjih se je izkazalo, da močno vpliva na posameznikove odločitve, prizadevanja, vztrajnost in čustva, povezane z nalogami. Državljska samoučinkovitost je specifičnejši koncept, ki odraža samozaupanje v aktivno državljansko vedenje (v smislu obnašanja), čeprav obstajajo razlike v njegovi opredelitvi (Eidhof in de Ruyter, 2022). Pregled relevantne literature kaže, da je razvijanje okrepljene državljanske samoučinkovitosti pogosto eden od ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja v šoli (Schulz et al., 2023).

Razmišljanje o prepričanju učencev glede vrednosti sodelovanja v državljanskih aktivnostih v šoli je pomembno zaradi tesne povezanosti s splošnejšim pojmom politične učinkovitosti (Campbell, Gurin in Miller, 1954). Čeprav osmošolci (ICCS 2022 ciljna populacija) še ne smejo voliti ali kandidirati v »odrasli politiki«, jim lahko eksperimentiranje v času šolanja pomaga razumeti, kako lahko kolektivno vplivajo na dogajanje v šoli (Bandura, 1997, str. 491). Nenazadnje, vzgoja in izobraževanje ne sme in pravzaprav niti ne more biti izolirana od družbenega življenja (Gril, Klemenčič in Autor, 2009, str. 15). Na ta način v bistvu tudi vadijo svojo kasnejšo vključenost v politično in družbeno življenje.

ICCS 2022 vključuje 7 postavk, ki odražajo različne dejavnosti, pomembne za učence te starostne skupine: 5 jih je nespremenjenih glede na ICCS 2016, 1 je spremenjena, 1 pa je nova postavka. Učenci so ocenili svojo samozavest – kako dobro bi jim po njihovem mnenju šlo pri izvajanju naslednjih dejavnosti: zagovarjanju svojega mnenja o spornem političnem ali družbenem vprašanju; kandidiranju na šolskih volitvah; organiziranju skupine učencev, da bi na šoli kaj spremenili; spremljanju razprave o spornem vprašanju; pisanju pisma ali elektronske pošte v časopis, v katerem bi predstavil/-a svoje stališče o spornem vprašanju; govorjenju pred razredom o družbenem ali političnem vprašanju; oceni resničnosti informacij o političnih ali družbenih temah. Lestvica v letu 2022 je bila izenačena s tisto vzpostavljeno v ciklu 2009 (kjer je bilo ICCS 2009-povprečje na lestvici 50 točk, s standardnim odklonom 10 točk za enako utežene nacionalne vzorce).

V **tabeli 4.2** so prikazani povprečni nacionalni rezultati lestvice za državljansko samoučinkovitost učencev za leta 2009, 2016 in 2022. Če se najprej osredotočim na nacionalne povprečne rezultate za države oz. izobraževalne sisteme v ICCS 2022, se te ocene gibljejo od 48 točk na Nizozemskem in v Slovaški republiki do 54 v Romuniji in Kitajskem Tajpeju. **V Sloveniji so učenci pri svoji oceni državljanske samoučinkovitosti pod mednarodnim povprečjem.** V državah oz. izobraževalnih sistemih, ki so skupne obema cikloma raziskave, se je **med cikloma 2009 in 2022** (se pravi **na mednarodni ravni v povprečju**) **nekoliko povečala ocena oz. občutek državljanske samoučinkovitosti učencev.** **V Sloveniji te razlike ni, kot je ni niti med cikloma 2016 in 2022.**

Iz **tabele 4.3** razberemo povprečne rezultate na lestvici državljanske samoučinkovitosti glede na spol, učenčev interes in raven državljanske vednosti. Ko primerjamo nacionalna povprečja na lestvici, je iz prikaza razvidno, da v vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih obstaja **pozitivna povezanost med državljansko samoučinkovitostjo učencev in njihovim zanimanjem za družbena in politična vprašanja** (v prid tistim, ki se za ta vprašanja bolj zanimajo). Največja razlika je na Norveškem in najmanjša v Romuniji. **V Sloveniji je razlika približno taka, kot je značilna za mednarodno raven sodelujočih v ICCS 2022.** V mednarodnem povprečju so bile veliko **manjše razlike** (približno 1 točko na lestvici) **med državljansko samoučinkovitostjo in državljansko vednostjo.** **V 12 državah oz. izobraževalnih sistemih od**

Tabela 4.2 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici državljanske samoučinkovitosti učencev

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	40	45	50	55	60
Bolgarija	52 (0,3) △	52 (0,3)	50 (0,3)	0,0 (0,4)	1,6 (0,5)					
Kitajski Tajpej	54 (0,2) ▲	52 (0,2)	48 (0,2)	2,1 (0,4)	5,7 (0,4)					
Kolumbija	51 (0,3) △	53 (0,2)	53 (0,3)	-1,8 (0,4)	-1,3 (0,5)					
Hrvaška ¹	52 (0,2) △	54 (0,2)	-	-2,4 (0,4)	-					
Ciper	53 (0,3) △	-	51 (0,3)	-	1,1 (0,5)					
Estonija	49 (0,3) ▽	49 (0,2)	48 (0,2)	0,2 (0,4)	1,2 (0,5)					
Francija	49 (0,2) ▽	-	-	-	-					
Italija	52 (0,2) △	52 (0,2)	51 (0,3)	0,7 (0,4)	1,3 (0,5)					
Latvija ¹	49 (0,3) ▽	48 (0,2)	49 (0,2)	1,0 (0,4)	-0,2 (0,5)					
Litva	50 (0,2) ▽	51 (0,2)	50 (0,2)	-1,0 (0,4)	-0,2 (0,4)					
Malta	50 (0,4) ▽	50 (0,2)	47 (0,3)	-0,7 (0,4)	3,3 (0,6)					
Nizozemska†	48 (0,3) ▽	48 (0,2)	-	-0,5 (0,4)	-					
Norveška (9) ¹	50 (0,2)	51 (0,2)	49 (0,3)	-0,2 (0,4)	1,0 (0,5)					
Poljska	51 (0,2)	-	51 (0,2)	-	-0,1 (0,4)					
Romunija	54 (0,4) ▲	-	-	-	-					
Srbija	49 (0,4) ▽	-	-	-	-					
Slovaška	48 (0,2) ▽	-	48 (0,2)	-	0,0 (0,4)					
Slovenija	50 (0,2) ▽	50 (0,2)	50 (0,3)	0,1 (0,4)	0,3 (0,5)					
Španija	51 (0,2) △	-	49 (0,2)	-	2,0 (0,5)					
Švedska ¹	51 (0,3)	52 (0,2)	49 (0,3)	-0,6 (0,4)	2,0 (0,5)					
Povprečje ICSS 2022	51 (0,1)									
Povprečje ICSS 2016/2022	51 (0,1)	51 (0,1)		-0,2 (0,1)						
Povprečje ICSS 2009/2022	51 (0,3)		50 (0,2)		1,2 (0,5)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	55 (0,2)	-	-	-	-					
Danska	50 (0,2)	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	49 (0,2) ▽	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	49 (0,3)	-	-	-	-					

Nacionalni rezultati ICSS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICSS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICSS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICSS-povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICSS-povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj območja 1a barve več kot 50 % možnost, da na trditve odgovorijo z:

Slabo ali zelo slabo
Dobro ali zelo dobro

20 so učenci na višjih ravneh državljanske vednosti izrazili večjo samozavest glede svoje državljanske samoučinkovitosti, tudi v Sloveniji. V Kitajskem Tajpeju in Kolumbiji pa so učenci z nižjo ravno državljanske vednosti izrazili večjo državljansko samoučinkovitosti. V mednarodnem povprečju držav, ki so izpolnile zahteve glede odzivnosti vzorca, ni bistvenih razlik v državljanski samoučinkovitosti med dekleti in fanti. Vendar smo v Bolgariji, na Hrvaškem, Cipru, v Italiji, na Poljskem, v Romuniji in Srbiji zabeležili višje ocene državljanske samoučinkovitosti pri dekletih kot pri fantih, medtem ko je bilo v Kitajskem Tajpeju, Franciji in na Švedskem ravno obratno (v teh primerih v prid fantom). V Sloveniji pri lestvici državljanske

samoučinkovitosti po spolu ni razlik. Ti rezultati na mednarodni ravni kažejo, da je državljanska samoučinkovitost močno povezana z zanimanjem za politična in družbena vprašanja, medtem ko so povezave z državljansko vednostjo manj dosledne, razlike glede na spol pa zelo majhne.

4.3 · Učenčevo dojemanje vpliva na šolske odločitve

Prejšnji cikli raziskave ICCS, pa tudi raziskava CivEd, so pokazali, da je razmeroma majhen delež učencev sodeloval v organizacijah skupnosti, kot so skupine za človekove pravice, verska združenja in/ali mladinski klubi (Schulz et al., 2010; Schulz et al., 2018; Torney-Purta et al., 2001). V zadnjih letih pa je bilo opaziti vse večjo vključenost mladih v globalna gibanja, kot so npr. Petki za prihodnost (De Moor et al., 2020). Poleg tega državljanska participacija v šolskem

Tabela 4.3 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčevega poročanja o državljanski samoučinkovitosti glede na spol, učenčev interes in raven državljanske vednosti

	Povprečna vrednost na lestvici glede na spol						Povprečna vrednost na lestvici glede na učenčev interes						Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti								
Izobraževalni sistemi	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12
Bolgarija	51 (0,4)						53 (0,4)	51 (0,3)						55 (0,4)	51 (0,4)						53 (0,3)
Kitajski Tajpej	55 (0,4)						53 (0,3)	52 (0,3)						57 (0,3)	55 (0,9)						54 (0,2)
Kolumbija	51 (0,3)						51 (0,4)	49 (0,3)						54 (0,4)	52 (0,3)						50 (0,4)
Hrvaška¹	51 (0,3)						53 (0,3)	50 (0,2)						56 (0,4)	49 (0,5)						53 (0,2)
Ciper	52 (0,4)						53 (0,4)	51 (0,4)						56 (0,4)	51 (0,4)						55 (0,4)
Estonija	50 (0,4)						49 (0,3)	47 (0,3)						53 (0,3)	47 (0,5)						50 (0,3)
Francija	50 (0,3)						48 (0,3)	47 (0,3)						52 (0,3)	48 (0,5)						50 (0,3)
Italija	52 (0,3)						53 (0,3)	50 (0,3)						56 (0,3)	50 (0,5)						53 (0,3)
Latvija¹	49 (0,4)						49 (0,4)	48 (0,3)						53 (0,5)	48 (0,5)						49 (0,4)
Litva	50 (0,3)						50 (0,3)	48 (0,3)						52 (0,4)	49 (0,4)						50 (0,3)
Malta	50 (0,3)						50 (0,4)	48 (0,4)						54 (0,4)	49 (0,4)						50 (0,5)
Nizozemska²	48 (0,3)						47 (0,3)	47 (0,3)						51 (0,5)	48 (0,5)						48 (0,3)
Norveška (9)¹	51 (0,3)						50 (0,3)	48 (0,2)						56 (0,3)	50 (0,4)						51 (0,2)
Poljska	50 (0,3)						52 (0,3)	49 (0,3)						54 (0,2)	49 (0,5)						51 (0,2)
Romunija	53 (0,4)						55 (0,4)	53 (0,5)						56 (0,4)	53 (0,5)						55 (0,5)
Srbija	48 (0,5)						49 (0,4)	47 (0,4)						54 (0,5)	47 (0,5)						50 (0,5)
Slovaška	48 (0,3)						48 (0,3)	47 (0,2)						53 (0,3)	48 (0,4)						48 (0,2)
Slovenija	50 (0,3)						50 (0,3)	49 (0,2)						54 (0,4)	49 (0,4)						51 (0,3)
Španija	51 (0,3)						52 (0,3)	50 (0,3)						54 (0,4)	51 (0,4)						52 (0,3)
Švedska¹	52 (0,4)						50 (0,4)	49 (0,4)						55 (0,4)	51 (0,8)						51 (0,3)
Povprečje ICCS 2022	51 (0,1)						51 (0,1)	49 (0,1)						54 (0,1)	50 (0,1)						51 (0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																					
Brazilijska	55 (0,4)						55 (0,3)	53 (0,3)						58 (0,3)	55 (0,3)						55 (0,3)
Danska	50 (0,4)						50 (0,3)	48 (0,2)						54 (0,3)	48 (0,6)						51 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																					
Severno Porenje - Vestfalija	49 (0,3)						49 (0,3)	47 (0,3)						53 (0,3)	48 (0,4)						50 (0,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																					
Schleswig-Holstein	49 (0,5)						49 (0,4)	47 (0,5)						52 (0,4)	49 (0,9)						49 (0,3)

 Razlika med primerjalnima skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnima skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

obdobju že dolgo velja za pomembno osnovo za prihodnje udejstvovanje (Putnam, Leonardi in Nonetti, 1993). Zato si v nadaljevanju oglejmo, kako učenci dojemajo oz. zaznavajo vpliv na šolske odločitve.

Iz **tabele 4.4** vidimo nacionalne odstotke učenčevega dojetanja svojega vpliva odločitve na šoli pa tudi rezultate za to lestvico, ki odraža, kako učenci zaznavajo vrednost sodelovanja na svoji šoli. Lestvico tvori vseh 6 postavk v tabeli. Iz rezultatov vidimo, da se **največ učencev na mednarodni ravni strinja ali zelo strinja**, da je **zaradi sodelovanja učencev pri sprejemanju odločitev njihova šola boljša (80 %)**, vendar so rezultati za Slovenijo pri tej postavki precej pod mednarodnim povprečjem (in sicer se je **65 % učencev iz Slovenije s trditvijo strinjalo ali zelo strinjalo**). Pri tej trditvi je tudi **Slovenija najbolj odstopala od mednarodnega povprečja**. Manjši delež učencev, kot je to značilno za mednarodno povprečje, se je v Sloveniji strinjal (ali zelo strinjal) tudi z naslednjimi trditvami: pri odločanju na moji šoli se običajno upoštevajo interesi učencev.

Tabela 4.4 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici učenčevega dojetanja o vplivu na šolske odločitve

	Odstotki učencev, ki se strinjajo ali se zelo strinjajo s trditvami:						Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo prepričanja učencev o njihovem vplivu na odločanje v šoli
	Zaradi sodelovanja učencev pri sprejemanju odločitev je moja šola boljša.	Obstajajo jasna pravila, kako lahko učenci sodelujejo pri odločanju na moji šoli.	Pri odločanju na moji šoli se običajno upoštevajo interesi učencev.	Glasovanje na šolskih volitvah vpliva na dogajanje na moji šoli.	Moja šola učence spodbuja, da se organizirajo v skupine, da izrazijo svoja mnenja.	Učenci lahko vplivajo na odločitve, ki vplivajo na našo celotno šolo.	
Izobraževalni sistemi	%	%	%	%	%	%	
Bolgarija	82 (1,0)	77 (1,1) △	71 (1,2) △	74 (1,0) ▲	68 (1,3) △	63 (1,2) △	52 (0,3) △
Kitajski Tajpej	91 (0,6) ▲	81 (0,9) ▲	86 (0,9) ▲	82 (0,9) ▲	74 (1,1) ▲	76 (1,0) ▲	56 (0,3) ▲
Kolumbija	91 (0,5) ▲	90 (0,6) ▲	81 (0,8) ▲	82 (0,8) ▲	81 (0,9) ▲	73 (0,9) ▲	57 (0,3) ▲
Hrvaška ¹	76 (1,1) ▽	68 (1,3)	57 (1,5) ▽	62 (1,2)	57 (1,2) ▽	47 (1,4) ▼	48 (0,3) ▽
Ciper	77 (1,0) ▽	68 (1,0)	57 (1,1) ▽	58 (1,1) ▽	57 (1,1) ▽	57 (0,9)	49 (0,2) ▽
Estonija	80 (1,2)	65 (1,3) ▽	71 (1,4) △	70 (1,2) △	57 (1,3) ▽	54 (1,7) ▽	49 (0,3) ▽
Francija	77 (1,1) ▽	76 (1,1) △	63 (1,1) ▽	54 (1,1) ▽	62 (1,1)	64 (0,9) △	50 (0,2)
Italija	84 (1,1) △	67 (1,3) ▽	62 (1,2) ▽	54 (1,6) ▽	66 (1,2) △	55 (1,7)	50 (0,3)
Latvija ¹	82 (0,9)	67 (1,1) ▽	68 (1,3)	61 (1,3)	54 (1,3) ▽	57 (1,3)	49 (0,3) ▽
Litva	81 (1,0)	69 (1,0)	66 (1,3)	71 (1,0) △	52 (1,2) ▽	64 (1,4) △	50 (0,3)
Malta	85 (1,1) △	73 (1,4) △	71 (1,3) △	64 (2,1)	71 (1,7) ▲	69 (1,6) ▲	52 (0,4) △
Nizozemska ¹	74 (1,2) ▽	51 (1,6) ▼	65 (1,4)	45 (1,5) ▼	42 (1,4) ▼	48 (1,5) ▼	46 (0,3) ▼
Norveška (9) ¹	75 (0,8) ▽	66 (0,9) ▽	68 (1,0) △	68 (1,0) △	44 (1,0) ▼	63 (1,0) △	50 (0,2)
Poljska	79 (1,0)	66 (1,1) ▽	55 (1,1) ▼	80 (1,0) ▲	47 (1,3) ▼	60 (1,2)	49 (0,3) ▽
Romunija	89 (1,1) △	66 (1,9) ▽	68 (1,9)	59 (2,5)	68 (2,1) △	55 (2,3)	51 (0,5)
Srbija	79 (1,0)	72 (1,2) △	57 (1,4) ▽	47 (1,7) ▼	65 (1,4) △	46 (1,3) ▼	49 (0,3) ▽
Slovaška	80 (0,9)	69 (1,2)	66 (1,1)	48 (1,4) ▼	49 (1,4) ▼	45 (1,2) ▼	48 (0,2) ▽
Slovenija	65 (1,1) ▼	69 (1,0)	63 (1,2) ▽	54 (1,2) ▽	65 (1,0) △	56 (1,2) ▽	48 (0,3) ▽
Španija	80 (0,8)	74 (0,9) △	64 (1,1)	61 (1,1)	65 (1,1) △	53 (1,0) ▽	50 (0,2)
Švedska ¹	83 (1,0) △	63 (1,3) ▽	64 (1,2)	53 (1,3) ▽	59 (1,1)	60 (1,2)	49 (0,3) ▽
Povprečje ICCS 2022	80 (0,2)	70 (0,3)	66 (0,3)	62 (0,3)	60 (0,3)	58 (0,3)	50 (0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	85 (0,7)	77 (0,8)	66 (0,9)	69 (0,9)	69 (0,9)	59 (0,9)	52 (0,2)
Danska	79 (1,0)	57 (1,2)	61 (1,4)	56 (1,6)	37 (1,1)	56 (1,4)	47 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	81 (1,1)	71 (0,9)	68 (1,1)	75 (1,2)	57 (1,2)	55 (1,5)	50 (0,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	82 (1,1)	73 (1,6)	71 (1,3)	76 (1,5)	58 (1,5)	63 (1,5)	51 (0,3)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS povprečjem ▼

Opombe:

(0) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

učencev; glasovanje na šolskih volitvah vpliva na dogajanje na moji šoli; učenci lahko vplivajo na odločitve, ki vplivajo na našo celotno šolo. Pri postavki »Moja šola učence spodbuja, da se organizirajo v skupine, da izrazijo svoja mnenja« vidimo, da se je s to trditvijo (zelo) strinjal večji delež učencev kot v primeru mednarodnega povprečja. Pri tem, da obstajajo jasna pravila, kako lahko učenci sodelujejo pri odločanju na šoli, pa ni razlik z mednarodnim povprečjem. Kot že zapisano vseh teh 6 postavk **tvori lestvico zaznave vrednosti/vpliva sodelovanja na šoli**, na ta način lahko tudi enostavneje razberemo »pozicijo« glede na mednarodno povprečje in razlike med državami. **Najvišje povprečne ocene na lestvici so v Kolumbiji (57 točk) in Kitajskem Tajpeju (56 točk), najnižja povprečna ocena lestvice pa velja za učence na Nizozemskem (46 točk).** Kar vidimo, je, da **med državami oz. izobraževalnimi sistemi obstajajo precejšnje razlike v tem, v kolikšni meri učenci menijo, da se njihove šole odzivajo na mnenja učencev in jih podpirajo.** Tudi Bolgarija in Malta imata rezultate, ki so višji od povprečja ICCS 2022. Države z rezultati, ki so bili **nižji od povprečja ICCS 2022, so Ciper, Estonija, Latvija, Poljska, Srbija, Slovaška republika, Slovenija, Hrvaška in Švedska** (in Nizozemska, kjer je povprečje lestvice še nižje).

Rezultati dodatnih analiz, ki tukaj niso navedeni, kažejo, da med prepričanju učencev o njihovem vplivu na odločanje v šoli in značilnostmi glede na spol, zanimanje za družbena in politična vprašanja ter državljansko vednost ni značilnih povezav ali pa so te le majhne.

4.4 · Viri informacij in pogovarjanje s starši in prijatelji o političnih in družbenih vprašanjih

86

Državlansko delovanje/udejstvovanje vključuje informiranje o političnih, družbenih in državljanskih vprašanjih ter izmenjavo mnenj o teh vprašanjih v šoli in zunaj nje. Najverjetneje so te oblike državljanskega udejstvovanja mladim dostopnejše kot sodelovanje v skupinah in dejavnostih. Vendar državljansko delovanje/udejstvovanje mladih vključuje tudi razpravljanje o političnih in družbenih vprašanjih ter dogajanju v drugih državah zunaj šole s starši in prijatelji (Wanders et al., 2021). Nekatere raziskave ugotavljajo, da je prišlo do sprememb v načinu, kako mladi konzumirajo novice, in da so družbena omrežja vse pogostejše vir novic za najstnike (Notley et al., 2020; Flamingo, 2021; Newman et al., 2022).

V **tabeli 4.5** vidimo, da so **odstotki učencev iz Slovenije, ki so leta 2022 vsaj enkrat na teden brali časopise** (vključno s spletnimi različicami) in **uporabljali internet, da bi se seznanili z domačimi ali tujimi novicami** oz. našli informacije o političnih in družbenih vprašanjih, **značilno nižji kot to velja za mednarodno povprečje.** Še večja razlika z mednarodnim povprečjem pa je **pri gledanju televizije (z namenom seznanitve z novicami).** Iz tabele prav tako vidimo trende pri odgovorih na ta vprašanja. Med cikloma **2016 in 2022** (na mednarodni ravni, je pa trend značilen tudi za Slovenijo) je opaziti **padec deleža učencev, ki za informiranje o družbenih in političnih vprašanjih uporabljajo televizijo ali berejo časopise (vključno s spletnimi), pri internetu kot viru informacij pa ni zaznati značilne spremembe, ne na mednarodni ravni ne v Sloveniji.**

V **tabeli 4.6** vidimo **rezultate za Slovenijo, ki so pod mednarodnim povprečjem. Manj naših učencev se je vsaj enkrat tedensko pogovarjalo s svojimi starši o političnih in družbenih vprašanjih ter o dogodkih v drugih državah.** Glede debatiranja s starši o političnih in družbenih vprašanjih vsaj enkrat tedensko precej izstopata Italija (47 % učencev) in Litva (46 % učencev), v smislu precej večjih deležev takšnih učencev, navzdol pa poleg Slovenije precej izstopa tudi Srbija. Pri pogovarjanju o dogodkih v drugih državah poleg Slovenije navzdol (manj naših učencev je to v letu 2022 počelo vsaj enkrat tedensko) izstopata še deleža učencev iz Srbije in Bolgarije.

Tabela 4.5 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah

	Gledaš poročila na televiziji, da bi se seznanil/-a s slovenskimi in z mednarodnimi novicami					Beresh časopis (vključno s spletnimi različicami), da bi se seznanil/-a s slovenskimi in z mednarodnimi novicami					Uporaba interneta, da najdeš informacije o političnih ali družbenih vprašanjih				
	2022	2016	2009	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	Razlika (2022-2009)	2022	2016	2022	2016	Razlika (2022-2016)
Izobraževalni sistemi															
Bolgarija	51 (1,1)	72 (1,1)	72 (1,1)	-21 (1,6)	-21 (1,5)	20 (0,9)	20 (1,0)	37 (0,9)	0 (1,3)	-16 (1,3)	25 (0,9)	26 (0,9)	25 (0,9)	26 (0,9)	0 (1,3)
Klajski Tajpej	75 (0,8)	▲	80 (0,6)	-5 (1,0)	-5 (1,0)	27 (1,1)	▲	56 (0,9)	-8 (1,4)	-29 (1,4)	35 (0,9)	▲	35 (0,9)	65 (1,0)	-30 (1,3)
Kolumbija	56 (1,2)	▲	79 (0,8)	-22 (1,4)	-28 (1,3)	24 (1,0)	▲	35 (1,4)	-11 (1,7)	-14 (1,6)	26 (1,2)	▲	29 (0,9)	▲	-2 (1,5)
Hrvaška¹	49 (1,3)	64 (1,0)	-	-16 (1,6)	-	23 (1,0)	▲	25 (1,0)	-2 (1,5)	-	30 (1,1)	▲	34 (1,2)	▲	-4 (1,6)
Ciper	42 (1,2)	▼	49 (1,1)	-	-7 (1,6)	11 (0,5)	▼	16 (0,7)	-	-5 (0,9)	21 (0,7)	▼	-	-	21 (0,7)
Estonija	44 (1,4)	▼	65 (1,1)	-21 (1,7)	-31 (1,7)	29 (1,6)	▲	53 (1,2)	-1 (2,1)	-24 (2,0)	29 (1,2)	▲	26 (1,2)	▲	3 (1,7)
Francija	57 (1,0)	-	-	-	-	16 (0,7)	▼	-	-	-	25 (0,7)	▼	-	-	25 (0,7)
Italija	68 (1,0)	▲	74 (1,0)	-6 (1,4)	-10 (1,4)	28 (1,0)	▲	27 (1,1)	1 (1,5)	-8 (1,7)	43 (1,2)	▲	35 (1,0)	▲	8 (1,5)
Latvija¹	33 (1,2)	▼	57 (1,2)	-24 (1,7)	-43 (1,6)	18 (0,9)	▼	20 (0,8)	-2 (1,2)	-19 (1,5)	34 (1,1)	▼	37 (1,2)	▼	-4 (1,6)
Litva	48 (1,2)	73 (1,0)	76 (0,9)	-24 (1,6)	-28 (1,5)	23 (1,0)	▲	45 (1,2)	6 (1,5)	-17 (1,5)	40 (1,1)	▲	37 (1,1)	▲	2 (1,6)
Malta	44 (1,2)	▼	65 (0,9)	-21 (1,5)	-20 (1,5)	19 (0,9)	▲	16 (0,7)	4 (1,1)	-9 (1,3)	31 (1,4)	-	25 (0,7)	-	6 (1,6)
Nizozemska²	46 (1,1)	▼	63 (1,3)	-16 (1,7)	-	12 (0,7)	▼	18 (1,2)	-6 (1,4)	-	26 (1,2)	▼	10 (0,7)	▼	15 (1,4)
Norveška (9)¹	39 (0,8)	▼	55 (1,0)	-16 (1,3)	-32 (1,5)	29 (0,7)	▲	27 (0,8)	2 (1,1)	-25 (1,4)	29 (0,8)	▲	27 (0,7)	▲	2 (1,1)
Poljska	59 (1,0)	▲	-	-	-19 (1,3)	28 (1,0)	▲	48 (1,1)	-	-20 (1,5)	41 (1,1)	▲	-	-	41 (1,1)
Romunija	38 (1,4)	▼	-	-	-	17 (0,9)	▼	-	-	-	28 (1,7)	▼	-	-	28 (1,7)
Srbija	45 (1,1)	▼	-	-	-	16 (0,8)	▼	-	-	-	21 (0,9)	▼	-	-	21 (0,9)
Slovaška	54 (0,9)	-	73 (1,2)	-	-19 (1,5)	25 (1,0)	▲	51 (1,4)	-	-26 (1,7)	26 (1,0)	▲	-	-	26 (1,0)
Slovenija	33 (1,0)	▼	59 (1,2)	-25 (1,6)	-21 (1,6)	12 (0,7)	▼	17 (0,9)	-4 (1,1)	-20 (1,2)	21 (0,8)	▼	20 (0,9)	▼	0 (1,2)
Španija	62 (1,0)	▲	-	-	-10 (1,4)	15 (0,6)	▼	25 (0,9)	-	-10 (1,1)	21 (0,8)	▼	-	-	21 (0,8)
Švedska¹	50 (1,0)	57 (1,1)	49 (1,0)	-7 (1,5)	1 (1,5)	13 (0,6)	▼	29 (0,9)	-16 (1,1)	-38 (1,3)	26 (0,8)	▼	33 (1,1)	▼	-7 (1,4)
Povprečje ICCS 2022	50 (0,2)					21 (0,2)					29 (0,2)				
Povprečje ICCS 2016/2022	49 (0,3)	66 (0,3)		-17 (0,4)		22 (0,3)	25 (0,3)		-3 (0,4)		30 (0,3)		31 (0,3)		-1 (0,4)
Povprečje ICCS 2009/2022	51 (0,3)		70 (0,3)		-20 (0,4)	22 (0,2)		41 (0,3)		-19 (0,4)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja															
Brazilija	53 (0,9)					26 (0,9)					37 (0,9)				
Danska	43 (1,0)					24 (0,9)					36 (1,1)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja															
Severno Porenje - Vestfalija	48 (1,3)					22 (0,9)					30 (1,0)				
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja															
Schleswig-Holstein	49 (1,5)					24 (1,3)					32 (1,5)				

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

- ▼ Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲
- ▲ Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △
- △ Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼
- ▼ Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

- Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v kepki pisavi.
- Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.
- (9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.
- ¹ Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.
- ² Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % celjne populacije.
- Podatki niso na voljo.

Tabela 4.6 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah (pogovarjanje s starši)

Izobraževalni sistemi	Odstotek učencev, ki so navedli početje naslednjih aktivnosti vsaj enkrat na teden:									
	Pogovarjaš se s starši o političnih ali družbenih vprašanjih					Pogovarjaš se s starši o dogodkih v drugih državah				
	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2016–2009)	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2016–2009)
Bolgarija	27 (1,0) ▽	20 (0,8)	24 (1,1)	6 (1,3)	3 (1,5)	38 (1,0) ▼	41 (1,3)	40 (1,3)	-4 (1,6)	-2 (1,7)
Kitajski Tajpej	37 (0,9) △	25 (0,8)	25 (0,7)	11 (1,2)	12 (1,2)	48 (1,2) ▽	39 (1,0)	38 (0,7)	9 (1,6)	9 (1,4)
Kolumbija	35 (1,0)	22 (0,9)	27 (0,7)	13 (1,3)	8 (1,2)	49 (1,1)	45 (0,8)	48 (1,0)	4 (1,4)	1 (1,5)
Hrvaška [†]	30 (1,1) ▽	24 (0,8)	-	6 (1,4)	-	50 (1,1)	49 (1,1)	-	1 (1,6)	-
Ciper	34 (1,0)	-	22 (0,8)	-	12 (1,3)	55 (1,2) △	-	39 (0,9)	-	16 (1,5)
Estonija	34 (1,6)	21 (1,3)	16 (1,0)	13 (2,0)	18 (1,9)	49 (1,6)	40 (1,1)	30 (1,2)	8 (2,0)	18 (2,0)
Francija	36 (1,0) △	-	-	-	-	56 (1,0) △	-	-	-	-
Italija	47 (1,3) ▲	34 (1,2)	38 (1,2)	13 (1,8)	9 (1,8)	70 (1,0) ▲	61 (1,2)	55 (1,2)	9 (1,6)	16 (1,5)
Latvija [†]	34 (0,9)	29 (1,0)	32 (1,2)	5 (1,3)	2 (1,5)	50 (1,1)	47 (1,3)	41 (1,4)	3 (1,7)	10 (1,7)
Litva	46 (1,1) ▲	26 (0,8)	23 (0,7)	20 (1,4)	24 (1,3)	59 (1,1) △	50 (1,0)	40 (0,9)	9 (1,4)	19 (1,4)
Malta	35 (1,2)	29 (0,8)	25 (1,1)	5 (1,4)	10 (1,6)	49 (2,0)	51 (0,8)	40 (1,3)	-1 (2,1)	9 (2,3)
Nizozemska [†]	27 (1,2) ▽	20 (1,0)	-	7 (1,6)	-	53 (1,3)	46 (1,2)	-	7 (1,7)	-
Norveška (9) [†]	35 (0,7) △	24 (0,8)	22 (1,0)	11 (1,1)	13 (1,2)	52 (0,9)	43 (0,9)	35 (1,3)	10 (1,3)	18 (1,6)
Poljska	42 (1,0) △	-	29 (1,0)	-	13 (1,5)	56 (1,1) △	-	39 (1,0)	-	17 (1,5)
Romunija	29 (1,6) ▽	-	-	-	-	44 (2,2) ▽	-	-	-	-
Srbija	20 (0,9) ▼	-	-	-	-	33 (1,3) ▼	-	-	-	-
Slovaška	35 (1,1)	-	22 (0,8)	-	13 (1,4)	50 (1,1)	-	30 (0,9)	-	20 (1,4)
Slovenija	19 (0,7) ▼	17 (0,9)	12 (0,8)	2 (1,2)	7 (1,1)	39 (0,9) ▼	43 (1,2)	33 (1,1)	-4 (1,5)	6 (1,4)
Španija	34 (0,9)	-	21 (0,7)	-	13 (1,2)	62 (1,0) ▲	-	38 (0,9)	-	24 (1,3)
Švedska [†]	39 (1,1) △	27 (1,2)	18 (0,9)	12 (1,6)	21 (1,4)	57 (1,3) △	48 (1,4)	28 (1,0)	10 (1,9)	30 (1,6)
Povprečje ICCS 2022	34 (0,2)					51 (0,3)				
Povprečje ICCS 2016/2022	34 (0,3)	25 (0,3)		10 (0,4)		51 (0,3)	46 (0,3)		5 (0,4)	
Povprečje ICCS 2009/2022	35 (0,3)		24 (0,2)		12 (0,4)	52 (0,3)		38 (0,3)		14 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	39 (0,8)					39 (0,9)				
Danska	46 (1,2)					67 (0,9)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	54 (1,0) ▲					71 (1,1) ▲				
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	57 (1,3)					69 (1,4)				

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Iz **tabele 4.7**, kjer vidimo rezultate za dve isti postavki kot v prejšnji tabeli, le da so tukaj predstavljeni **rezultati za pogovarjanje s prijatelji (o družbenih in političnih vprašanjih ter dogodkih v drugih državah)**, vidimo, da **Slovenija tudi tukaj odstopa od mednarodnega povprečja (v smislu manjšega deleža učencev, ki to s svojimi prijatelji počnejo vsaj enkrat tedensko)**.

Iz rezultatov obeh **tabel, tj. 4.6 in 4.7**, je mogoče razbrati, da je na mednarodni ravni vendarle **zaznati povečanje deležev učencev, ki se o družbenih in političnih vprašanjih ter dogajanjih v drugih državah pogovarjajo s svojimi starši ali s svojimi prijatelji** – če primerjamo leti 2009 in 2022. Je pa tudi res, da bi lahko določeni dogodki (npr. dogajanje v Ukrajini itd.) vplivali na odzive učencev (vsaj) v nekaterih sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih.

Tabela 4.7 · Sodelovanje učencev pri komuniciranju o političnih ali družbenih temah (pogovarjanje s prijatelji)

Izobraževalni sistemi	Odstotek učencev, ki so navedli početje naslednjih aktivnosti vsaj enkrat na teden:									
	Pogovarja se s prijatelji o političnih in družbenih vprašanjih					Pogovarja se s prijatelji o dogodkih v drugih državah				
	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2016–2009)	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2016–2009)
Bolgarija	21 (1,0) ▽	16 (1,0)	17 (0,9)	5 (1,4)	3 (1,4)	32 (0,9) ▽	32 (1,1)	30 (1,1)	0 (1,5)	2 (1,6)
Kitajski Tajpej	31 (1,0) △	15 (0,7)	14 (0,6)	16 (1,2)	17 (1,1)	36 (1,0)	23 (0,8)	22 (0,8)	14 (1,2)	1 (1,1)
Kolumbija	22 (1,0) ▽	14 (0,8)	15 (0,7)	8 (1,3)	6 (1,3)	36 (1,0)	26 (0,8)	29 (1,0)	10 (1,3)	-3 (1,3)
Hrvaška ¹	21 (1,0) ▽	15 (1,0)	-	6 (1,4)	-	34 (1,2)	32 (1,1)	-	2 (1,7)	-
Ciper	22 (1,0)	-	15 (0,6)	-	8 (1,2)	35 (1,1)	-	25 (0,8)	-	-
Estonija	31 (1,4) △	18 (1,1)	14 (0,9)	13 (1,7)	16 (1,6)	43 (1,3) △	29 (1,1)	25 (0,9)	14 (1,7)	4 (1,5)
Francija	21 (0,9) ▽	-	-	-	-	35 (1,1)	-	-	-	-
Italija	19 (1,0) ▽	12 (0,7)	15 (0,7)	8 (1,2)	4 (1,3)	36 (1,1)	28 (0,9)	24 (0,9)	8 (1,4)	4 (1,3)
Latvija ¹	30 (0,9) △	21 (0,9)	22 (1,0)	9 (1,3)	8 (1,4)	43 (1,1) △	25 (0,9)	29 (1,0)	17 (1,4)	-4 (1,3)
Litva	38 (1,0) ▲	18 (0,9)	13 (0,6)	19 (1,4)	24 (1,2)	49 (1,1) ▲	34 (1,0)	25 (0,8)	15 (1,5)	9 (1,3)
Malta	24 (1,4)	20 (0,7)	16 (1,0)	4 (1,5)	8 (1,7)	37 (1,7)	36 (0,7)	26 (1,0)	1 (1,8)	10 (1,2)
Nizozemska ²	14 (0,9) ▽	9 (0,6)	-	5 (1,1)	-	25 (1,3) ▼	17 (0,9)	-	8 (1,5)	-
Norveška (9) ³	21 (0,9) ▽	12 (0,5)	13 (0,8)	10 (1,0)	9 (1,2)	37 (0,7)	23 (0,7)	20 (1,1)	14 (1,0)	3 (1,2)
Poljska	36 (1,0) ▲	-	14 (0,8)	-	22 (1,3)	44 (1,0) △	-	22 (0,9)	-	-
Romunija	21 (0,8) ▽	-	-	-	-	34 (1,1) ▽	-	-	-	-
Srbija	18 (0,9) ▽	-	-	-	-	29 (1,1) ▽	-	-	-	-
Slovaška	26 (1,1) △	-	14 (0,9)	-	12 (1,4)	39 (1,2) ▽	-	24 (0,9)	-	-
Slovenija	13 (0,8) ▼	8 (0,7)	7 (0,6)	5 (1,1)	6 (1,0)	29 (1,0) ▽	27 (1,1)	23 (0,9)	2 (1,5)	4 (1,4)
Španija	16 (0,9) ▽	-	7 (0,6)	-	9 (1,1)	34 (1,0) ▽	-	16 (0,8)	-	-
Švedska ¹	26 (0,9) △	22 (1,1)	10 (0,7)	5 (1,5)	16 (1,1)	41 (1,0) △	32 (1,3)	15 (0,8)	9 (1,6)	17 (1,5)
Povprečje ICCS 2022	24 (0,2)	-	-	-	-	36 (0,2)	-	-	-	-
Povprečje ICCS 2016/2022	24 (0,3)	15 (0,2)	-	9 (0,3)	-	37 (0,3)	28 (0,3)	-	9 (0,4)	-
Povprečje ICCS 2009/2022	25 (0,3)	-	14 (0,2)	-	11 (0,3)	38 (0,3)	-	24 (0,2)	-	14 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	34 (1,1)	-	-	-	-	36 (0,9)	-	-	-	-
Danska	29 (1,1)	-	-	-	-	46 (1,2)	-	-	-	-
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	33 (1,1) △	-	-	-	-	46 (1,1) △	-	-	-	-
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	34 (1,7)	-	-	-	-	45 (2,0)	-	-	-	-

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(2) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

(3) Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

4.4.1 · Pogovarjanje s starši in prijatelji o družbenih in političnih temah – glede na socialno-ekonomski status, učenčev interes in državljansko vednost

V nadaljevanju predstavljam rezultate, vezane na diskutiranje o družbenih in političnih vprašanjih izven šole, in sicer glede na socialno-ekonomski status (SES), učenčev interes ter državljansko vednost. V ta namen je na podlagi prejšnjih štirih trditev (pogovarjanje o političnih in družbenih vprašanjih ter pogovarjanje o dogodkih v drugih državah s starši in prijatelji) oblikovana lestvica, izenačena z metriko, določeno v ICCS 2009.

Iz **tabele 4.8** vidimo, da se v mednarodnem povprečju kaže, da **med diskusijami oz. razpravami učencev o političnih ali družbenih vprašanjih zunaj šole, glede na razlike v SES, glede na razlike v zanimanju učencev za državljanska vprašanja pa tudi glede na razlike pri doseženi državljanski vednosti obstajajo statistično značilne razlike**, in sicer v prid učencem

z višjim SES, večjim zanimanjem za državljanska vprašanja in tudi glede na raven državljanske vednosti (B ali več). Sicer teh razlik ni v vseh državah ali izobraževalnih sistemih; v Kolumbiji, Romuniji in na Slovaškem ni razlike glede na višje ravni državljanske vednosti (napram nižjim ravnam), so pa pri SES in zanimanju učencev za politična vprašanja, in to v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih. Tudi v Sloveniji obstajajo te razlike, in sicer vezane na višji SES učencev, njihov interes oz. zanimanje za politična vprašanja pa tudi glede na državljansko vednost (višji ravni). Obstajajo seveda tudi določene razlike med državami.

Tabela 4.8 • Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčevega diskutiranja o političnih in družbenih temah izven šole glede na socialno-ekonomsko ozadje, učenčev interes in raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistemi	Povprečna vrednost na lestvici glede na socialno-ekonomsko ozadje																Povprečna vrednost na lestvici glede na učenčev interes																Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti															
	Pod nacionalnim povprečjem								Na ali nad nacionalnim povprečjem								Nezainteresiran za državljanska vprašanja								Kar ali zelo zainteresiran za državljanska vprašanja								Državljanška vednost pod ravnino B (pod 479)								Državljanška vednost na ali nad ravnino B (479 in več)							
	16	12	8	4	0	4	8	12	16	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12																		
Bolgarija	51	(0,4)							53	(0,3)	50	(0,2)					57	(0,4)	51	(0,3)										53	(0,3)																	
Kitajski Tajpej	53	(0,3)							55	(0,3)	51	(0,2)					59	(0,3)	51	(0,7)										54	(0,2)																	
Kolumbija	52	(0,3)							54	(0,2)	50	(0,2)					56	(0,3)	53	(0,4)										53	(0,3)																	
Hrvaška¹	53	(0,3)							54	(0,3)	52	(0,2)					58	(0,3)	53	(0,4)										54	(0,2)																	
Ciper	54	(0,3)							54	(0,3)	52	(0,2)					60	(0,4)	53	(0,3)										55	(0,3)																	
Estonija	53	(0,3)							56	(0,4)	52	(0,2)					60	(0,3)	53	(0,4)										56	(0,3)																	
Francija	53	(0,3)							55	(0,3)	51	(0,2)					58	(0,3)	53	(0,4)										54	(0,2)																	
Italija	54	(0,3)							56	(0,3)	52	(0,2)					60	(0,2)	54	(0,3)										56	(0,2)																	
Latvija¹	53	(0,3)							56	(0,3)	53	(0,2)					60	(0,4)	53	(0,3)										56	(0,3)																	
Litva	56	(0,3)							59	(0,2)	55	(0,2)					61	(0,3)	55	(0,3)										58	(0,2)																	
Malta	52	(0,4)							55	(0,6)	51	(0,3)					59	(0,6)	53	(0,4)										55	(0,6)																	
Nizozemska²	51	(0,4)							54	(0,3)	51	(0,2)					58	(0,4)	50	(0,4)										53	(0,3)																	
Norveška (9)¹	53	(0,2)							55	(0,2)	52	(0,1)					59	(0,2)	53	(0,3)										55	(0,2)																	
Poljska	55	(0,2)							57	(0,3)	53	(0,2)					60	(0,2)	54	(0,4)										57	(0,2)																	
Romunija	52	(0,3)							54	(0,4)	51	(0,3)					57	(0,4)	52	(0,3)										53	(0,5)																	
Srbija	50	(0,3)							52	(0,3)	49	(0,3)					58	(0,5)	50	(0,3)										52	(0,3)																	
Slovaška	54	(0,3)							55	(0,3)	53	(0,2)					60	(0,4)	54	(0,4)										55	(0,2)																	
Slovenija	50	(0,2)							52	(0,2)	50	(0,2)					56	(0,4)	50	(0,3)										52	(0,2)																	
Španija	53	(0,2)							55	(0,2)	52	(0,2)					58	(0,3)	53	(0,3)										54	(0,2)																	
Švedska¹	54	(0,3)							56	(0,3)	52	(0,2)					60	(0,2)	53	(0,4)										56	(0,2)																	
Povprečje ICCS 2022	53	(0,1)							55	(0,1)	52	(0,1)					59	(0,1)	53	(0,1)										55	(0,1)																	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																																																
Brazilijska	52	(0,3)							55	(0,3)	50	(0,2)					58	(0,3)	52	(0,3)										55	(0,3)																	
Danska	55	(0,3)							58	(0,2)	54	(0,2)					61	(0,2)	55	(0,4)										58	(0,2)																	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																																																
Severno Porenje - Vestfalija	57	(0,3)							59	(0,3)	55	(0,2)					61	(0,3)	56	(0,4)										58	(0,2)																	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																																																
Schleswig-Holstein	56	(0,5)							59	(0,3)	54	(0,3)					61	(0,3)	56	(0,6)										58	(0,3)																	

 Razlika med primerjalnimi skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

4.4.2 · Angažiranje učencev pri političnih in družbenih vprašanjih preko družbenih omrežij

Pri tem podpoglavju bom najprej predstavila rezultate, vezane na konkretno angažiranje učencev preko družbenih omrežij, in sicer: všečkanje, komentiranje, deljenje objave, lastna objava vsebine o političnem in družbenem vprašanju. Zanimivo je namreč ugotoviti, kateri so najpogostejši vidiki uporabe družbenih omrežij pri angažiranju o političnih in družbenih vprašanjih oz. temah in ali med učenci različnih držav oz. izobraževalnih sistemov pri tem prihaja do razlik.

Kot je razvidno iz rezultatov **tabele 4.9**, je **najpogostejši vidik** državljskega udejstvovanja oz. angažiranja **na mednarodni ravni všečkanje spletne objave o političnem ali družbenem vprašanju**. Na mednarodni ravni to enkrat na teden počne **24 % učencev, v Sloveniji pa precej manj**, in sicer le **12 % učencev**, kar je tudi **največja razlika med vsemi državami od mednarodnega povprečja**. Drugih oblik državljskega angažiranja (objavljanje, komentiranje, deljenje vsebine) se na mednarodni ravni poslužuje manj učencev. Res je tudi, da učenci oz., natančneje, deleži učencev iz Slovenije ne odstopajo od mednarodnega povprečja pri objavi lastne vsebine o političnem ali družbenem vprašanju na družbenih omrežjih (internetu oz. na družabnih medijih). Pregled **povprečnih rezultatov na lestvici**, ki na podlagi teh štirih postavk **meri, kako učenci uporabljajo socialna omrežja za državljsko angažiranje**, kaže **razmeroma majhne razlike**, in sicer za od 48 do 52 točk na lestvici.

V nadaljevanju si oglejmo, če obstajajo razlike pri uporabi družbenih omrežij s strani učencev glede na državljsko vednost, ki so jo ti dosegli pri preizkusu znanja ICCS 2022.

V **tabeli 4.10** predstavljam rezultate za lestvico učenčeve vključenosti v politična in družbena vprašanja z uporabo družbenih omrežij glede na spol, učenčev interes in raven državljske vednosti. V **večini** sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov je bila ugotovljena **majhna negativna povezanost med uporabo družbenih omrežij za državljsko udejstvovanje in državljsko vednostjo** učencev (**tudi v Sloveniji**). V povprečju so bili dosežki na lestvici, ki odražajo uporabo družbenih omrežij za državljsko udejstvovanje, pri učencih z državljsko vednostjo pod ravno B za skoraj 2 točki višji od dosežkov učencev z državljsko vednostjo na ravni B ali nad njo. Najmanjša razlika je bila skoraj nič na Nizozemskem, največja pa skoraj 4 točke na lestvici v Slovaški republiki. V **vseh** sodelujočih **državah** oz. izobraževalnih sistemih pa je **ugotovljena močna pozitivna povezava med uporabo družbenih omrežij za državljsko udejstvovanje ter zanimanjem za družbena in politična vprašanja**. V povprečju je bila v državah, ki so sodelovale v ICCS, razlika med učenci, ki jih državljska vprašanja ne zanimajo, in tistimi, ki jih državljska vprašanja precej ali zelo zanimajo, na lestvici več kot šest točk. Razlike so se gibale od približno 4 točk na Hrvaškem do okoli 8 točk na Malti in v Srbiji pa tudi na Cipru in v Kolumbiji. **Razlike glede na spol** so bile v nekaterih državah statistično značilne (gredo pa v obe smeri, v prid dekletom ali fantom), spet druge ne, **na mednarodni ravni v povprečju razlik ni**. V Sloveniji je bila **razlika v prid fantom**.

Tabela 4.9 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici učenčevega angažiranja preko družbenih omrežij

	Odstotek učencev, ki so navedli početje naslednjih aktivnosti vsaj enkrat na teden:									
	Všečkanje spletne objave o političnem ali družbenem vprašanju		Komentiranje spletne objave o političnem ali družbenem vprašanju		Delitev vsebine o političnem ali družbenem vprašanju, ki jo je objavil nekdo drug		Objava lastne vsebine o političnem ali družbenem vprašanju na internetu ali na družabnih medijih		Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo na učenčovo vključenost v politična in družbena vprašanja z uporabo digitalnih medijev	
Izobraževalni sistemi	%		%		%		%			
Bolgarija	22 (0,9)		11 (0,8)	△	9 (0,8)	△	9 (0,8)	△	51 (0,3)	△
Kitajski Tajpej	21 (0,8)	▽	9 (0,5)		9 (0,5)	△	10 (0,6)	△	50 (0,2)	▽
Kolumbija	26 (1,2)	△	13 (0,8)	△	13 (0,8)	△	11 (0,7)	△	52 (0,3)	△
Hrvaška¹	16 (0,8)	▽	5 (0,5)	▽	5 (0,4)	▽	3 (0,3)	▽	48 (0,2)	▽
Ciper	28 (0,9)	△	14 (0,7)	△	11 (0,7)	△	9 (0,6)	△	52 (0,2)	△
Estonija	19 (1,0)	▽	4 (0,4)	▽	5 (0,4)	▽	3 (0,4)	▽	48 (0,2)	▽
Francija	26 (0,8)	△	9 (0,6)		6 (0,4)		5 (0,5)	▽	50 (0,2)	
Italija	33 (0,9)	△	9 (0,5)		8 (0,6)		4 (0,5)	▽	51 (0,2)	△
Latvija¹	23 (0,9)		6 (0,4)	▽	7 (0,5)		5 (0,4)	▽	49 (0,2)	▽
Litva	26 (0,9)	△	9 (0,7)		9 (0,6)	△	6 (0,5)		51 (0,2)	△
Malta	28 (1,4)	△	10 (0,7)	△	10 (0,9)	△	5 (0,7)		51 (0,3)	
Nizozemska†	24 (1,1)		7 (0,7)		4 (0,5)	▽	4 (0,5)	▽	50 (0,3)	
Norveška (9)¹	21 (0,7)	▽	5 (0,3)	▽	4 (0,3)	▽	5 (0,3)	▽	49 (0,2)	▽
Poljska	30 (0,9)	△	9 (0,5)		5 (0,4)	▽	4 (0,3)	▽	51 (0,2)	△
Romunija	28 (1,0)	△	9 (1,3)		9 (0,9)		6 (0,7)		51 (0,4)	△
Srbija	19 (1,1)	▽	8 (0,6)		7 (0,6)		6 (0,6)		49 (0,3)	▽
Slovaška	26 (1,0)	△	9 (0,8)		7 (0,5)		7 (0,6)	△	50 (0,3)	
Slovenija	12 (0,6)	▼	7 (0,5)	▽	6 (0,4)	▽	5 (0,4)		48 (0,2)	▽
Španija	22 (0,8)		8 (0,5)		7 (0,6)		6 (0,5)		50 (0,2)	
Švedska¹	24 (1,0)		-		5 (0,4)	▽	3 (0,5)	▽	50 (0,2)	
Povprečje ICCS 2022	24 (0,2)		8 (0,2)		7 (0,1)		6 (0,1)		50 (0,1)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilija	43 (1,2)		20 (0,7)		18 (0,7)		12 (0,5)		55 (0,3)	
Danska	22 (1,0)		5 (0,4)		4 (0,4)		3 (0,3)		49 (0,2)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	31 (1,2)	△	9 (0,6)		10 (0,7)	△	5 (0,4)	▽	52 (0,2)	△
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	31 (1,4)		8 (0,8)		9 (1,0)		4 (0,6)		51 (0,3)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Tabela 4.10 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici učenčeve vključenosti v politična in družbena vprašanja z uporabo družbenih omrežij glede na spol, učenčev interes in raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistemi	Povprečna vrednost na lestvici glede na spol										Povprečna vrednost na lestvici glede na učenčev interes										Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti										
	Fantje					Dekleta					Nezainteresiran za državljanska vprašanja					Kar ali zelo zainteresiran za državljanska					Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)					Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in)					
	16	12	8	4	0	4	8	12	16	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	
Bolgarija	51 (0,5)				0					50 (0,3)	49 (0,3)						56 (0,6)	52 (0,5)												49 (0,3)	
Kitajski Tajpej	50 (0,3)									49 (0,2)	47 (0,2)						54 (0,4)	51 (0,6)												49 (0,2)	
Kolumbija	51 (0,3)									52 (0,4)	48 (0,3)						56 (0,4)	52 (0,5)												51 (0,3)	
Hrvaška¹	48 (0,3)									48 (0,2)	47 (0,2)						51 (0,4)	49 (0,4)												47 (0,2)	
Ciper	52 (0,4)									52 (0,2)	50 (0,2)						58 (0,5)	53 (0,3)												51 (0,4)	
Estonija	48 (0,3)									48 (0,3)	47 (0,2)						52 (0,3)	49 (0,5)												48 (0,3)	
Francija	49 (0,3)									50 (0,3)	48 (0,2)						53 (0,3)	51 (0,4)												49 (0,2)	
Italija	51 (0,2)									52 (0,3)	49 (0,2)						55 (0,3)	52 (0,5)												51 (0,2)	
Latvija¹	49 (0,3)									50 (0,3)	48 (0,2)						54 (0,4)	50 (0,3)												49 (0,2)	
Litva	50 (0,4)									51 (0,2)	49 (0,2)						54 (0,4)	52 (0,4)												50 (0,2)	
Malta	50 (0,4)									52 (0,3)	48 (0,3)						56 (0,5)	52 (0,4)												50 (0,4)	
Nizozemska²	49 (0,4)									50 (0,3)	48 (0,3)						55 (0,5)	50 (0,5)												50 (0,3)	
Norveška (9)¹	48 (0,2)									49 (0,2)	47 (0,1)						53 (0,3)	49 (0,3)												49 (0,2)	
Poljska	50 (0,3)									51 (0,2)	48 (0,2)						54 (0,3)	50 (0,4)												51 (0,2)	
Romunija	51 (0,7)									52 (0,3)	49 (0,5)						56 (0,5)	52 (0,5)												50 (0,3)	
Srbija	50 (0,4)									49 (0,3)	48 (0,3)						56 (0,6)	50 (0,4)												48 (0,3)	
Slovaška	50 (0,3)									51 (0,3)	49 (0,2)						55 (0,6)	53 (0,5)												49 (0,3)	
Slovenija	48 (0,3)									47 (0,2)	46 (0,2)						52 (0,6)	49 (0,3)												47 (0,3)	
Španija	50 (0,3)									50 (0,3)	48 (0,2)						54 (0,4)	51 (0,4)												49 (0,3)	
Švedska¹	49 (0,3)									51 (0,3)	48 (0,2)						54 (0,3)	51 (0,5)												50 (0,2)	
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)									50 (0,1)	48 (0,1)						54 (0,1)	51 (0,1)												49 (0,1)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																															
Braziliја	54 (0,4)									56 (0,4)	52 (0,3)						59 (0,4)	55 (0,3)												55 (0,4)	
Danska	48 (0,2)									50 (0,2)	47 (0,2)						53 (0,3)	50 (0,4)												49 (0,2)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																															
Severno Porenje-Vestfalija	51 (0,3)									53 (0,3)	50 (0,3)						54 (0,3)	53 (0,5)												51 (0,3)	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																															
Schleswig-Holstein	50 (0,4)									52 (0,5)	49 (0,4)						54 (0,5)	52 (0,8)												51 (0,4)	

 Razlika med primerjalnima skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnima skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

4.5 · Sodelovanje učencev v skupinah ali organizacijah v skupnosti in v šoli

Glede na starost učencev je treba poudariti, da imajo ti lahko omejen dostop do številnih oblik državljanske participacije v družbi. Vendar obstajajo dokazi o povezavah med participacijo mladih in njihovim poznejšim udejstvovanjem kot odraslih državljanov (Verba, Schlozman in Brady, 1995). Vendar v literaturi tudi naletimo na stališče, da lahko sodelovanje učencev v skupinah in organizacijah skupnosti podpira razvoj znanja/vednosti in spretnosti za aktivno državljanstvo (Schulz et al., 2023). Rezultati raziskav opozarjajo, da bi lahko na interakcije šol z lokalnimi skupnostmi in z državljanstvom povezanimi institucijami gledali tako, kot da vplivajo na percepcijo odnosa učencev s širšo skupnostjo in njihovo vlogo v tej skupnosti (Torney-Purta in Barber, 2004). Rezultati ICCS 2009 in 2016 so pokazali, da je imela večina učencev v skoraj vseh sodelujočih državah vsaj nekaj priložnosti za sodelovanje v takih dejavnostih (Schulz et al., 2010; 2018). V raziskavi ICCS 2022 so bili zbrani podatki, ki kažejo na sodelovanje v več tipih skupinah ali organizacijah v skupnosti.

Iz **tabele 4.11** vidimo, da je na mednarodni ravni **37 % učencev že sodelovalo s prostovoljsko skupino, ki s svojim delovanjem pomaga lokalni skupnosti (v Sloveniji pod mednarodnim povprečjem, in sicer 33 % učencev). Od leta 2009 se je delež učencev v Sloveniji pri sodelovanju s prostovoljno skupino značilno povečal**, in sicer za 9 odstotnih točk. Je pa bilo v nekaterih državah oz. izobraževalnih sistemih ta delež še bolj povečan, npr. na Poljskem, Cipru in v Litvi. Prav tako iz prikaza vidimo, da je delež tega sodelovanja med državami v ICCS 2022 precej različen, in sicer predstavlja od 14 % učencev na Švedskem do 59 % na Poljskem. **Sodelovanje v verski skupini ali organizaciji** je v mednarodnem povprečju sicer nižje za 4 odstotne točke (primerjaje s prostovoljsko skupino). Pri tem **nekatero državo izstopajo po precej manjših deležih učencev** glede na primerjavo z mednarodnim povprečjem, npr. Latvija, **nekatero pa po precej večjih deležih – tak primer je tudi Slovenija** (kjer je **46 % učencev** že sodelovalo v verski organizaciji ali skupini). Če pogledamo trend za Slovenijo, rezultati kažejo, da se je ta delež **med letoma 2016 in 2022 povečal za okoli 10 %** (res pa je, da se je v ciklu 2016 v primerjavi s ciklom 2009 zmanjšal). Gre za povečanje, ki je približno enako tistemu na Švedskem, v Italiji in na Hrvaškem. **Z mladinsko organizacijo, povezano s politično stranko ali sindikatom**, je na mednarodni ravni sodelovalo 10 % učencev, **v Sloveniji** pa je ta delež pod mednarodnim povprečjem, je pa sicer **opaziti njegovo povečanje med letoma 2016 in 2022**.

Sodelovanje v dejavnostih, povezanih z državljanstvom, v šoli naj bi bil pomemben dejavnik, ki vpliva na prihodnje državljansko udejstvovanje (Pancer, 2015). Trenutna ali pretekla vključenost v državljanske dejavnosti v šoli in vodenje šole lahko vpliva na oblikovanje različnih z državljanstvom povezanih učnih rezultatov. To stališče podpirajo številne objave, ki poudarjajo pomen izkušenj učencev v šoli za razvoj občutka moči za vplivanje na zadeve v skupnosti in prispevek demokratičnejših oblik šolskega upravljanja k višji stopnji politične angažiranosti (Pasek et al., 2008). Tako kot v prejšnjih ciklih raziskave so bila tudi v ICCS 2022 vključena vprašanja o širokem razponu državljanskega sodelovanja v šoli (npr. sodelovanje v šolskih svetih/parlamentih ali v debatah učencev), rezultati pa so pokazali, da je večina učencev poročala o preteklem ali sedanjem sodelovanju v številnih od teh dejavnosti v šoli. Ugotovitve so nadalje nakazovale pozitivne povezave z državljanstvo vednostjo in udejstvovanjem (Schulz et al., 2010; 2018).

V **tabeli 4.12** vidimo rezultate za sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih v šoli. **Volitev za predstavnika razreda ali v šolski parlament/svet se je na mednarodni ravni udeležilo 78 % učencev. Slovenija se pri tej postavki ne razlikuje od mednarodnega povprečja** (podobno kot ne Malta). Res pa je, da je v Sloveniji zaznati padec v deležu učencev, ki so se

Tabela 4.11 • Sodelovanje učencev pri izbranih organizacijah in skupinah v skupnosti

	Prostovoljska skupina, ki dela za pomoč lokalni skupnosti					Verska skupina oz. organizacija					Mladinska organizacija, povezana s politično stranko ali sindikatom				
	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)
Izobraževalni sistemi															
Bolgarija	48 (1,2) ▲	50 (1,3)	37 (1,3)	-2 (1,6)	11 (1,8)	21 (1,0)	18 (1,2)	17 (1,0)	3 (1,6)	4 (1,5)	14 (1,1) ▲	10 (0,9)	9 (0,7)	4 (1,5)	5 (1,3)
Klasiški Tajpej	25 (1,0) ▼	26 (1,0)	20 (0,7)	-1 (1,4)	5 (1,2)	21 (0,8)	24 (0,9)	30 (0,8)	-3 (1,2)	-8 (1,2)	3 (0,3) ▼	2 (0,2)	4 (0,3)	1 (0,4)	-1 (0,4)
Kolumbija	45 (1,0) ▲	54 (1,1)	57 (0,8)	-10 (1,5)	-12 (1,3)	52 (1,1)	54 (1,0)	58 (1,1)	-2 (1,5)	-6 (1,6)	21 (1,0) ▲	12 (0,6)	14 (0,6)	10 (1,2)	7 (1,2)
Hrvaška*	28 (1,5) ▼	30 (1,6)	-	-2 (2,2)	-	46 (1,4) ▲	37 (1,3)	-	9 (1,9)	-	5 (0,5) ▼	4 (0,4)	-	1 (0,6)	-
Ciper	48 (1,1) ▲	43 (1,3)	26 (1,0)	-	23 (1,5)	32 (1,0)	-	53 (0,8)	-	-21 (1,3)	16 (0,8) ▲	-	18 (0,7)	-	-3 (1,1)
Estonija	35 (1,5)	44 (1,3)	44 (1,3)	-8 (2,0)	-	10 (0,7) ▼	9 (0,7)	10 (0,8)	2 (1,0)	0 (1,1)	11 (0,8)	10 (0,7)	9 (0,8)	1 (1,1)	2 (1,1)
Francija	33 (1,0) ▼	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Italija	28 (1,2) ▼	32 (1,0)	23 (1,0)	-4 (1,6)	5 (1,5)	43 (1,7) ▲	34 (1,1)	40 (1,2)	9 (2,1)	3 (2,1)	6 (0,6) ▼	6 (0,5)	5 (0,4)	0 (0,8)	1 (0,7)
Latvija*	38 (1,1)	42 (1,4)	38 (1,2)	-4 (1,8)	-1 (1,7)	19 (0,8) ▼	13 (0,7)	17 (1,1)	5 (1,1)	1 (1,3)	12 (0,7) ▲	15 (0,9)	9 (0,8)	-3 (1,1)	3 (1,1)
Litva	45 (1,7) ▲	42 (1,3)	23 (0,9)	4 (2,1)	22 (1,9)	26 (1,3) ▼	22 (1,0)	22 (0,9)	5 (1,7)	4 (1,6)	16 (0,8) ▲	19 (1,1)	11 (0,6)	-3 (1,3)	5 (1,0)
Malta	46 (1,6) ▲	46 (0,9)	36 (1,3)	0 (1,9)	9 (2,1)	56 (2,5) ▲	64 (1,0)	63 (1,6)	-6 (2,7)	-5 (3,1)	15 (1,0) ▲	17 (0,7)	14 (0,9)	-1 (1,2)	1 (1,3)
Nizozemska†	31 (1,1) ▼	30 (1,3)	-	1 (1,7)	-	-	14 (1,0)	-	-	-	8 (0,6) ▼	4 (0,4)	-	4 (0,7)	-
Norveška (9)*	24 (0,8) ▼	32 (0,9)	20 (0,9)	-8 (1,2)	4 (1,2)	32 (1,1)	28 (1,2)	31 (1,7)	4 (1,6)	1 (2,0)	10 (0,5) ▼	10 (0,5)	9 (0,6)	0 (0,7)	1 (0,8)
Poljska	59 (1,5) ▲	-	36 (1,3)	-	23 (2,0)	30 (1,2) ▼	-	42 (1,2)	-	-12 (1,7)	5 (0,5) ▼	-	4 (0,4)	-	0 (0,6)
Romunija	55 (2,4) ▲	-	-	-	-	29 (3,0)	-	-	-	-	12 (1,6)	-	-	-	-
Srbija	27 (1,0) ▼	-	-	-	-	33 (1,4)	-	-	-	-	8 (0,7) ▼	-	-	-	-
Slovaška	37 (1,4)	-	27 (1,3)	-	9 (1,9)	33 (1,4)	-	32 (1,7)	-	1 (2,2)	8 (0,7) ▼	-	6 (0,6)	-	2 (1,0)
Slovenija	33 (1,0) ▼	31 (1,1)	24 (1,0)	2 (1,5)	9 (1,4)	46 (1,2) ▲	36 (1,1)	43 (1,3)	10 (1,6)	3 (1,7)	9 (0,5) ▼	5 (0,6)	6 (0,5)	4 (0,8)	3 (0,7)
Španija	36 (1,0)	-	26 (0,9)	-	10 (1,4)	31 (1,2)	-	32 (1,3)	-	-1 (1,8)	8 (0,6) ▼	-	5 (0,5)	-	3 (0,8)
Švedska*	14 (0,7) ▼	16 (0,9)	14 (0,7)	-2 (1,1)	0 (1,0)	32 (1,0)	22 (1,0)	24 (1,0)	10 (1,4)	8 (1,4)	6 (0,5) ▼	5 (0,5)	7 (0,5)	0 (0,7)	-1 (0,7)
Povprečje ICCS 2022	37 (0,3)					33 (0,3)			5 (0,4)		10 (0,2)			1 (0,3)	
Povprečje ICCS 2022/2016	34 (0,3)	36 (0,3)	30 (0,3)	-3 (0,4)	7 (0,4)	34 (0,4)	29 (0,3)	34 (0,3)		-2 (0,5)	11 (0,2)	9 (0,2)	9 (0,2)		2 (0,3)
Povprečje ICCS 2022/2009	37 (0,3)					32 (0,3)					11 (0,2)				
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja															
Brazilijska	42 (1,2)					64 (0,9)					12 (0,5)				
Danska	35 (1,1)					29 (1,3)					10 (0,6)				
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						42 (1,2) ▲					10 (0,5)				
Severno Porenje - Vesteitalia	30 (0,8) ▼														
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						41 (1,7)									
Schleswig-Holstein	35 (1,8)														

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:
 Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem ▲
 Statistično značilno nad ICCS-povprečjem ▲
 Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼
 Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nek atene vrednosti zdijo neskladne.

(8) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole so bile vključene tudi nadomestne šole.

- Podatki niso na voljo.

Tabela 4.12 · Sodelovanje učencev pri državljskih aktivnostih v šoli

Izobraževalni sistemi	Volitve za predstavnika razreda ali v šolski parlament/svet				Kandidiranje za predstavnika razreda ali za šolski parlament/svet				Sodelovanje pri odločitvah o tem, kako se vodi šola			
	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)	2022	2016	2009	Razlika (2022-2016)
	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)	Razlika (2016-2009)	Razlika (2022-2016)
Izobraževalni sistemi												
Bolgarija	52 (1,7)	56 (1,7)	52 (1,9)	-4 (2,4)	34 (1,2)	37 (1,3)	34 (1,1)	-3 (1,8)	30 (1,1)	32 (1,2)	31 (1,2)	-1 (1,6)
Klasiški Tajpej	91 (0,6)	72 (0,8)	67 (0,9)	19 (1,0)	75 (0,9)	34 (0,9)	32 (0,9)	42 (1,3)	53 (1,1)	43 (0,8)	43 (0,7)	9 (1,3)
Kolumbija	93 (0,8)	90 (0,8)	90 (0,5)	-1 (1,1)	63 (1,1)	42 (1,1)	44 (0,8)	1 (1,5)	54 (0,9)	49 (1,0)	57 (0,9)	-2 (1,3)
Hrvaška ¹	93 (0,5)	91 (0,6)	-	2 (0,8)	63 (1,1)	58 (1,1)	-	5 (1,6)	22 (1,1)	20 (1,0)	-	2 (1,5)
Ciper	81 (0,8)	-	71 (0,8)	10 (1,2)	70 (0,8)	-	67 (1,0)	3 (1,3)	46 (0,9)	-	35 (1,2)	11 (1,5)
Estonija	60 (2,3)	74 (1,7)	75 (1,8)	-14 (2,9)	26 (1,9)	30 (1,2)	32 (1,5)	-3 (2,0)	29 (1,5)	29 (1,0)	24 (1,2)	5 (1,9)
Francija	96 (0,4)	-	-	-	50 (0,9)	-	-	-	37 (0,8)	-	-	-
Italija	53 (3,8)	50 (2,5)	49 (2,3)	3 (4,6)	24 (2,5)	22 (1,6)	21 (1,3)	2 (3,0)	39 (1,7)	36 (1,2)	34 (1,5)	5 (2,3)
Latvija ¹	51 (1,6)	62 (2,0)	67 (2,5)	-12 (2,6)	27 (1,1)	34 (1,3)	39 (1,6)	-7 (1,7)	29 (1,1)	30 (1,3)	31 (1,3)	-1 (1,7)
Litva	84 (1,0)	89 (0,8)	84 (0,9)	-5 (1,3)	43 (1,0)	47 (1,3)	30 (1,1)	-4 (1,6)	44 (1,3)	43 (1,5)	35 (1,1)	1 (1,9)
Malta	75 (3,4)	78 (0,7)	62 (1,2)	-4 (3,4)	40 (2,2)	48 (0,8)	24 (0,9)	-8 (2,3)	44 (1,3)	42 (0,8)	29 (1,0)	15 (1,7)
Nizozemskot	47 (2,0)	51 (2,3)	-	-4 (3,0)	24 (1,1)	21 (1,3)	-	3 (1,7)	30 (1,2)	27 (1,0)	-	3 (1,6)
Norveška (9) ¹	86 (0,6)	93 (0,4)	90 (0,8)	-4 (1,0)	51 (0,8)	58 (0,8)	59 (1,0)	-7 (1,1)	62 (0,8)	59 (0,9)	56 (1,1)	6 (1,4)
Poljska	95 (0,4)	-	95 (0,5)	-	57 (1,1)	-	59 (0,9)	-	41 (1,1)	-	57 (1,1)	-
Romunija	86 (1,9)	-	-	-	47 (3,4)	-	-	-	33 (2,0)	-	-	-
Srbija	86 (0,9)	-	-	-	58 (1,3)	-	-	-	26 (1,1)	-	-	-
Slovaška	71 (1,7)	-	73 (2,3)	-2 (2,9)	44 (1,4)	-	43 (1,5)	-	37 (1,3)	-	28 (1,2)	10 (1,8)
Slovenija	79 (0,9)	84 (0,8)	84 (0,8)	-5 (1,2)	52 (1,0)	59 (1,2)	59 (1,1)	-7 (1,6)	30 (0,9)	24 (0,9)	28 (1,2)	6 (1,2)
Španija	96 (0,5)	-	87 (1,0)	9 (1,1)	55 (1,1)	-	55 (1,2)	-	47 (1,2)	-	48 (1,2)	-
Švedska ¹	83 (1,0)	89 (0,8)	85 (0,9)	-6 (1,3)	53 (1,2)	47 (0,8)	40 (1,0)	6 (1,5)	63 (1,2)	64 (0,9)	54 (1,1)	-1 (1,5)
Povprečje ICCS 2022												
Povprečje ICCS 2022/2016	78 (0,4)	75 (0,4)	75 (0,4)	-3 (0,5)	47 (0,3)	41 (0,3)	43 (0,3)	2 (0,5)	40 (0,3)	38 (0,3)	39 (0,3)	2 (0,4)
Povprečje ICCS 2022/2009	76 (0,4)	-	-	1 (0,6)	46 (0,3)	-	-	4 (0,5)	43 (0,3)	-	-	4 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja												
Danska	65 (1,8)	-	-	-	32 (1,2)	-	-	-	40 (1,2)	-	-	-
Brazilijs	82 (1,2)	-	-	-	51 (1,1)	-	-	-	51 (1,2)	-	-	-
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	-	-	-	-	65 (1,2)	-	-	-	43 (1,1)	-	-	-
Severno Porurje - Vestfalija	88 (0,6)	-	-	-	69 (1,7)	-	-	-	48 (1,6)	-	-	-
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Schleswig-Holstein	91 (0,9)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:												
Vse št. 10 obiskanih točk nad ICCS-povprečjem ▲												
Statistično značilno nad ICCS-povprečjem ▲												
Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼												
Vse št. 10 obiskanih točk pod ICCS-povprečjem ▼												

Opombe:
Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.
(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Kers o rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nek atere vrednosti zdijo neskladne.
(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.
† Skorni doseženi standardi vzorčenja šete so bile vključene tudi nadomestne šole.
* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.
- Podatki niso na voljo.

teh volitev že udeležili (za 5 odstotnih točk). Številne države imajo pri tej aktivnosti precej večje deleže učencev, številne precej manjše (od Slovenije ali od mednarodnega povprečja). **Izkušnje s kandidiranjem za predstavnika razreda ali za šolski parlament/svet** ima v **mednarodnem povprečju 47 % učencev, v Sloveniji nekoliko več**. Precej od mednarodnega povprečja, v smislu večjih deležev učencev s to izkušnjo, izstopajo naslednje države oz. izobraževalni sistemi: Kitajski Tajpej, Hrvaška, Ciper in Srbija. Če se je na mednarodni ravni med letoma 2016 in 2022 delež učencev z izkušnjo volitev za predstavnika razreda ali v šolski parlament/svet zmanjšal, se je na drugi strani povečal delež učencev, ki so imeli v ciklu 2022 izkušnjo kandidiranja za predstavnika razreda ali za šolski parlament/svet. V povprečju so **najnižji deleži učencev, ki imajo izkušnjo sodelovanja pri odločitvah o tem, kako se vodi šola (na mednarodni ravni 40 % učencev), v Sloveniji** je ta delež še manjši, in sicer **30 %**, še manjši od njega pa so deleži na Hrvaškem, v Estoniji, Latviji in Srbiji. Če pogledamo **trend za Slovenijo** pri tej postavki, **se je delež učencev med letoma 2016 in 2022 značilno povečal**.

4.6 · Pričakovana udeležba v prihodnjih državljanskih dejavnostih na šoli in izven nje

Do sedaj sem predstavljala rezultate za sodelovanje učencev (oz. njihovo dosedanje angažiranost) v državljanskih oz. družbenih dejavnostih v šoli in izven nje, sedaj prehajam na njihova stališča/prepričanja glede pričakovane udeležbe v prihodnjih državljanskih dejavnostih v šoli in nato izven nje.

V ICCS so bila razvita vprašanja, s katerimi ocenjujemo prepričanja učencev o njihovih pričakovanjih glede prihodnjih državljanskih dejavnosti v okviru šole (npr. glasovanje na šolskih volitvah ali sodelovanje v javni razpravi o vprašanjih, povezanih s šolo), in rezultati za cikel 2016 so pokazali, da je bila pripravljenost učencev za sodelovanje v šoli večja med tistimi z večjim zanimanjem za državljanska vprašanja (Schulz et al., 2018). ICCS 2022 je nadaljevala z zbiranjem podatkov o pričakovanjih učencev glede državljanskega udejstvovanja v šoli z enakim naborom postavk pri tistem delu vprašanja, v katerem so učenci ocenili, kako verjetno se jim zdi, da bodo v šoli izvajali različne državljanske dejavnosti. Tako kot tudi v prejšnjih ciklih smo v ICCS 2022 zbirali podatke tudi o pričakovanjih učencev glede sodelovanja oz. angažmaja v dejavnostih, namenjenih izražanju mnenj o družbenih in političnih vprašanjih, izven šole. V raziskavi ICCS 2022 je bilo uporabljenih osem nespremenjenih postavk iz raziskave ICCS 2016 in pet novorazvitih postavk, od katerih so bile štiri namenjene merjenju pričakovane udeležbe v dejavnostih za varstvo okolja, kar je vidik, ki je povezan z osrednjim področjem trajnosti. Nabor postavk je bil namenjen merjenju treh lestvic: (a) pričakovane udeležbe učencev v legalnih državljanskih in političnih dejavnostih; (b) pričakovane udeležbe učencev v nelegalnih protestnih dejavnostih; (c) pričakovane udeležbe učencev v dejavnostih za varovanje okolja.

Najprej si oglejmo rezultate za pričakovano udeležbo v prihodnjih državljanskih dejavnostih v šoli in nato izven šole ter tudi trende in morebitne razlike med skupinami, npr. po spolu.

V **tabeli 4.13** vidimo rezultate na lestvici, ki kažejo na pripravljenost učencev za sodelovanje v prihodnjih državljanskih dejavnostih na šoli. Vidimo tudi trende, ki se nakazujejo med cikloma 2016 in 2022. Lestvico sestavljajo odgovori učencev na vprašanje »Če bi ti ponudili možnost, kako verjetno je, da bi sodeloval/-a v navedenih dejavnostih?« in naslednje postavke (izbirali so med različnimi kategorijami verjetnosti – od zelo verjetno do sploh ni verjetno): glasovanje na volitvah v šoli za razrednega predstavnika ali v šolski parlament; pridružitve skupini učencev, ki se zavzemajo za stališče, s katerim se strinjaš; kandidiranje za predstavnika razreda ali šolski parlament; sodelovanje v razpravah zbora učencev.

Tabela 4.13 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo na pripravljenost učencev za sodelovanje v šolskih dejavnostih

Izobraževalni sistemi	2022		2016	Razlika (2022–2016)	40	45	50	55	60
Bolgarija	49 (0,3)		50 (0,3)	-1,4 (0,4)					
Kitajski Tajpej	54 (0,2) ▲		51 (0,2)	2,6 (0,3)					
Kolumbija	53 (0,2) ▲		53 (0,2)	-0,8 (0,4)					
Hrvaška [†]	48 (0,3) ▼		52 (0,2)	-3,4 (0,4)					
Ciper	52 (0,3) △		-	-					
Estonija	46 (0,3) ▼		48 (0,3)	-2,2 (0,4)					
Francija	48 (0,2) ▼		-	-					
Italija	52 (0,3) △		52 (0,2)	-0,1 (0,4)					
Latvija [†]	46 (0,3) ▼		49 (0,2)	-2,6 (0,4)					
Litva	49 (0,3)		51 (0,2)	-2,3 (0,4)					
Malta	48 (0,3) ▼		50 (0,2)	-2,6 (0,4)					
Nizozemska†	43 (0,3) ▼		44 (0,3)	-0,8 (0,5)					
Norveška (9) [†]	47 (0,2) ▼		49 (0,2)	-1,6 (0,3)					
Poljska	51 (0,2) △		-	-					
Romunija	52 (0,4) ▲		-	-					
Srbija	49 (0,3)		-	-					
Slovaška	47 (0,2) ▼		-	-					
Slovenija	47 (0,2) ▼		49 (0,2)	-1,4 (0,4)					
Španija	50 (0,2) △		-	-					
Švedska [†]	46 (0,3) ▼		47 (0,2)	-0,7 (0,4)					
Povprečje ICCS 2022	49 (0,1)								
Povprečje ICCS 2016/2022	48 (0,1)		50 (0,1)	-1,3 (0,1)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	52 (0,2)		-	-					
Danska	45 (0,2)		-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	49 (0,3)		-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Schleswig-Holstein	49 (0,3)		-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼

Več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

 2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

 2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

 V povprečju imajo učenci vrednostjo
 znotraj območja te barve več kot 50 %
 možnosti, da na trdive odgovorijo z:

	Ni zelo ali sploh ni verjetno
	Zelo ali precej verjetno

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Tabela 4.14 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici pripravljenosti učencev za sodelovanje v šolskih dejavnostih glede na spol, interes in raven državljanske vednosti

 Razlika med primerjalnima skupinama je statistično značilna s $p < 0.05$.
 Razlika med primerjalnima skupinama ni statistično značilna s $p < 0.05$.

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(j) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

dejavnostih na šoli, nižji od mednarodnega ICCS-povprečja. Npr., v Bolgariji, Litvi, Srbiji pa rezultati niso statistično značilno različni od mednarodnega povprečja.

In kdo so učenci, ki izražajo nižjo oz. manjšo pripravljenost za sodelovanje v državljskih aktivnostih na šoli v prihodnje? To vidimo iz **tabele 4.14**.

Če primerjamo nacionalne povprečne rezultate na lestvici, ki kažejo pripravljenost učencev za sodelovanje v šolskih državljskih dejavnostih, glede na spol, zanimanje za družbena in politična vprašanja ter raven državljanske vednosti, kar predstavljam v **tabeli 4.14**, vidimo, da imajo **v mednarodnem povprečju dekleta** nekoliko višje ocene na lestvici kot fantje, se pravi **pogosteje izražajo pripravljenost za sodelovanje v državljskih dejavnostih v šoli v prihodnje**. Vendar to ne velja za vse v ciklu 2022 sodelujoče izobraževalne sisteme, med drugim tudi **ne za Slovenijo – med dekleti in fanti torej ni razlik v povprečni vrednosti na lestvici**. Podobno razlik po spolu ni tudi na Švedskem, Slovaškem, Nizozemskem, Malti in v Kitajskem Tajpeju. Je pa **v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih opaziti dosledno pozitivno povezavo med pričakovanim prihodnjim sodelovanjem učencev v šolskih državljskih dejavnostih ter zanimanjem za družbena in politična vprašanja**. Med državami ICCS je bila **največja razlika zabeležena v Sloveniji in na Norveškem** (dobrih šest točk). Rezultati kažejo **manjšo in manj dosledno povezavo med pričakovanji učencev, da se bodo vključili v državljanske dejavnosti v šoli, in njihovo ravno državljanske vednosti**. V več kot polovici sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov (in hkrati tudi **v okviru mednarodnega ICCS-povprečja**) so bile statistično značilne **razlike v korist učencev z višjo ravno državljanskega znanja (v okviru mednarodnega povprečja za eno točko na lestvici), tudi v Sloveniji** (za 2 točki na lestvici). Pri tem je bila razlika, in sicer v korist učencev z višjo ravno državljanske vednosti, največja na Cipru, in v Srbiji. V nekaterih državah (Kolumbija, Malta, Nizozemska, Norveška, Romunija, Španija in Švedska) pa te značilne razlike glede na (višjo) raven državljanske vednosti ni.

V **tabeli 4.15** vidimo povprečne nacionalne rezultate na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev v legalnih dejavnostih, se pravi v državljskih aktivnostih izven šole. V lestvico, ki izraža pričakovano sodelovanje oz. udeležbo v legalnih dejavnostih³⁵ (izbirali pa so med kategorijami strinjanja oz. nestrinjanja na lestvici, ki segajo od »to bi zagotovo naredil/-a« do »tega zagotovo ne bi naredil/-a«) so bile vključene naslednje postavke: pogovor z drugimi o tvojih pogledih na politična in družbena vprašanja, vzpostavitev stika s izvoljenim predstavnikom, sodelovanje na miroljubnem protestu ali zborovanju, zbiranje podpisov za peticijo, prispevanje v spletni razpravi o družbenih ali političnih vprašanjih, organiziranje spletne kampanje v podporo političnemu ali družbenemu vprašanju. V lestvico nelegalnih dejavnosti (rezultate prikazujem v **tabeli 4.16**) pa so bile vključene naslednje postavke: pisanje protestnih gesel po zidovih z razpršilcem, protestna zaustavitev prometa, protestna zasedba javne zgradbe. Državlani namreč lahko stališča o pomembnih družbenih vprašanjih izrazijo na veliko različnih načinov (to je bila tudi spodbuda pri odgovarjanju na to vprašanje, enako kot v primeru lestvice pričakovane udeležbe učencev v dejavnostih za varstvo okolja).

Če primerjamo nacionalne povprečne rezultate na lestvici **pričakovane udeležbe v legalnih državljskih dejavnostih izven šole**, vidimo (iz **tabele 4.15**), da so rezultati za učence iz Bolgarije, (predvsem pa) Kolumbije, vendar tudi Cipra, Italije, Litve, Poljske, Romunije, Slovaške in Španije, značilno višji od povprečja ICCS, medtem ko so rezultati za učence iz Hrvaške, Estonije, Francije, Latvije, Malte, (predvsem pa) Nizozemske, vendar tudi Norveške in Švedske značilno pod ICCS-povprečjem. **Kitajski Tajpej, Srbija in Slovenija** so države oz. izobraževalni sistemi, **kjer razlik z mednarodnem povprečjem v ciklu 2022 ni**. Iz tabele razberemo tudi trende. **V osmih od skupno trinajst sodelujočih izobraževalnih sistemov rezultati kažejo na statistično značilen upad pričakovane udeležbe v legalnih državljskih dejavnostih izven šole** (kot

³⁵ Da bi tako izrazili svoje mnenje.

Tabela 4.15 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev v legalnih dejavnostih

Izobraževalni sistemi	2022		2016	Razlika (2022–2016)	40	45	50	55	60
Bolgarija	50 (0,3)	△	52 (0,2)	-1,4 (0,4)					
Kitajski Tajpej	48 (0,2)		52 (0,2)	-3,5 (0,3)					
Kolumbija	53 (0,3)	▲	55 (0,2)	-1,6 (0,4)					
Hrvaška [†]	47 (0,2)	▽	50 (0,2)	-3,2 (0,3)					
Ciper	51 (0,3)	△	-	-					
Estonija	46 (0,3)	▽	48 (0,2)	-1,9 (0,4)					
Francija	47 (0,2)	▽	-	-					
Italija	49 (0,3)	△	49 (0,2)	0,1 (0,4)					
Latvija [†]	46 (0,3)	▽	49 (0,2)	-3,2 (0,4)					
Litva	50 (0,2)	△	52 (0,2)	-1,9 (0,3)					
Malta	47 (0,3)	▽	49 (0,2)	-2,6 (0,4)					
Nizozemska†	44 (0,3)	▼	44 (0,2)	-0,4 (0,4)					
Norveška (9) [†]	46 (0,2)	▽	46 (0,2)	-0,2 (0,3)					
Poljska	51 (0,2)	△	-	-					
Romunija	51 (0,2)	△	-	-					
Srbija	48 (0,3)		-	-					
Slovaška	50 (0,2)	△	-	-					
Slovenija	48 (0,2)		48 (0,2)	0,4 (0,3)					
Španija	50 (0,2)	△	-	-					
Švedska [†]	48 (0,3)	▽	47 (0,2)	0,6 (0,4)					
Povprečje ICCS 2022	49 (0,1)								
Povprečje ICCS 2016/2022	48 (0,1)		49 (0,1)	-1,4 (0,1)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	52 (0,2)		-	-					
Danska	47 (0,2)		-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	48 (0,3)	▽	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Schleswig-Holstein	48 (0,4)		-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

- Več kot 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲
- Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △
- Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽
- Več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

■ 2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

■ 2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci iz vrednosti
znotraj območja te barve več kot 50 %
možnosti, da na trditev odgovorijo z:

	Zelo verjetno ali precej verjetno nesodelovanje
	Zelo verjetno ali precej verjetno sodelovanje

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Tabela 4.16 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev v nelegalnih dejavnostih

Izobraževalni sistemi	2022		2016	Razlika (2022–2016)	40	45	50	55	60
Bolgarija	54 (0,3) ▲		54 (0,3)	0,5 (0,4)					
Kitajski Tajpej	47 (0,2) ▼		47 (0,2)	0,4 (0,3)					
Kolumbija	55 (0,3) ▲		53 (0,3)	1,6 (0,4)					
Hrvaška [†]	48 (0,2) ▽		48 (0,2)	0,1 (0,4)					
Ciper	54 (0,3) ▲		-	-					
Estonija	49 (0,3) ▽		48 (0,2)	0,7 (0,4)					
Francija	49 (0,2) ▽		-	-					
Italija	50 (0,3)		48 (0,2)	1,6 (0,4)					
Latvija [†]	48 (0,2) ▽		48 (0,2)	0,2 (0,4)					
Litva	52 (0,3) △		51 (0,3)	0,8 (0,4)					
Malta	49 (0,3) ▽		50 (0,2)	-1,0 (0,4)					
Nizozemska†	48 (0,2) ▽		48 (0,2)	0,3 (0,4)					
Norveška (9) [†]	49 (0,2) ▽		48 (0,1)	1,3 (0,3)					
Poljska	51 (0,2)		-	-					
Romunija	51 (0,8)		-	-					
Srbija	53 (0,3) △		-	-					
Slovaška	51 (0,3)		-	-					
Slovenija	52 (0,2) △		50 (0,2)	2,4 (0,4)					
Španija	50 (0,3)		-	-					
Švedska [†]	47 (0,3) ▽		47 (0,2)	0,1 (0,3)					
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)								
Povprečje ICCS 2016/2022	50 (0,1)		49 (0,1)	0,7 (0,1)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	52 (0,3)		-	-					
Danska	47 (0,2)		-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	48 (0,2) ▽		-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Schleswig-Holstein	47 (0,4)		-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

■ 2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

■ 2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj območja te barve več kot 50 % možnost, da na trdilo odgovorijo z:

	Zelo verjetno ali precej verjetno ne sodelovanje
	Zelo verjetno ali precej verjetno sodelovanje

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

odraz izražanja stališč o pomembnih družbenih dejavnostih v okviru legalnih aktivnosti) **med cikloma 2016 in 2022. V petih državah, med njimi je tudi Slovenija** (ostale so Italija, Norveška, Nizozemska in Švedska) **pa pri trendu med cikloma ni razlik.**

Kaj pa pričakovana udeležba v nelegalnih državljanskih dejavnostih izven šole, kot odraz izražanja stališč o pomembnih družbenih vprašanjih? O tem pričajo rezultati, predstavljeni v **tabeli 4.16**. Za sodelujoče države oz. izobraževalne sisteme, tako v ciklu 2016 kot ciklu 2022, razberemo tudi trende glede tega.

Učenci iz Bolgarije, Kolumbije in Cipra so precej bolj, **kot je to značilno za mednarodno ICCS-povprečje, naklonjeni nelegalnim dejavnostim kot izražanju pomembnih stališč do družbenih vprašanj izven šole**; bolj kot je to značilno za mednarodno povprečje, pa velja **tudi za učence iz Litve, Srbije in Slovenije**. Če pogledamo trende med letoma 2016 in 2022 (tudi ti so razvidni iz **tabele 4.16**), vidimo, da je v mednarodnem ICCS-povprečju in konkretno v šestih od trinajst sodelujočih držav prišlo do razlik. V mednarodnem povprečju je prišlo do statistično značilne, a vendarle majhne razlike, in sicer za povečanje za 0,7 točke na lestvici. Na Malti je prišlo do zmanjšanja pričakovanega sodelovanja v nelegalnih aktivnostih, v štirih državah (Norveška, Kolumbija, Italija in Slovenija) pa **do povečanja pričakovanega sodelovanja v nelegalnih aktivnostih, pri čemer je v Sloveniji povečanje med cikloma največje.**

V **tabeli 4.17** vidimo rezultate, izražene v **odstotkih učencev, ki so poročali, da bi v prihodnje za varovanje okolja** (v smislu javnega izražanja stališč o pomembnih družbenih vprašanjih, tokrat o varstvu okolja) **zagotovo ali precej verjetno** zavrnilo nakup izdelkov, ki škodujejo okolju, komu povedali, naj preneha povzročati škodo okolju, sodelovali v organiziranem protestu z zahtevo po več ukrepih za zaščito okolja, spodbudili ljudi, naj se sami potrudijo pomagati okolju (npr. z zmanjševanjem porabe vode), prav tako pa vidimo tudi rezultate za lestvico, oblikovano iz teh postavk. **Deleži osmošolcev iz Slovenije so pri treh od štirih postavk pod mednarodnim ICCS-povprečjem. In sicer jih je 68 % (mednarodno povprečje je 72 %) poročalo, da bi zagotovo ali precej verjetno komu povedali/rekli, naj preneha povzročati škodo okolju,**³⁶ podobni odstotki (v nacionalnem in mednarodnem okviru) so tudi pri trditvi, da bi **spodbudili ljudi, naj se sami potrudijo pomagati okolju (npr. z zmanjševanjem porabe vode),**³⁷ 63 % v Sloveniji (in 66 % v mednarodnem okviru) pa jih pravi, da bi **zavrnilo nakup izdelkov, ki škodujejo okolju.**³⁸ Pri postavki, da bi sodeloval/-a v organiziranem protestu z zahtevo po več ukrepih za zaščito okolja³⁹ v Sloveniji (mednarodno primerjalno – kot ICCS povprečje 2022) ni statistično značilnih razlik. Iz omenjenih štirih postavk oz. trditev je oblikovana tudi lestvica, iz katere razberemo povprečne rezultate, **ki kažejo na učenčevo pričakovano udeležbo v aktivnostih za zaščito okolja.** Slovenija je pri tej lestvici **pod mednarodnim ICCS-povprečjem.** Precej pod mednarodnim ICCS-povprečjem (še bolj kot Slovenija) so na tej lestvici Estonija, Latvija, Nizozemska in Norveška (več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem), precej nad ICCS-povprečjem pa Kolumbija in Romunija. V Bolgariji, na Malti in v Srbiji ni statistično značilnih razlik z mednarodnim ICCS-povprečjem lestvice.

³⁶V mednarodnem merilu so pri tej postavki precej večji (več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem) deleži učencev iz Kitajskega Tajpeja, Italije, Poljske in Romunije.

³⁷V mednarodnem merilu so pri tej postavki precej večji (več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem) deleži učencev iz Kitajskega Tajpeja, Kolumbije in Romunije.

³⁸V mednarodnem merilu so pri tej postavki precej večji (več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem) deleži učencev iz Kitajskega Tajpeja in Italije.

³⁹V mednarodnem merilu so pri tej postavki precej večji (več kot 10 odstotnih točk nad ICCS-povprečjem) deleži učencev iz Kolumbije, Italije in Romunije.

Tabela 4.17 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo na učenčevu pričakovano udeležbo v aktivnostih za zaščito okolja

Izobraževalni sistemi	Odstotki učencev, ki pričakujejo, da bi zagotovo ali precej verjetno:							
	Povedal/-a komu, naj preneha povzročati škodo okolju	Spodbudil/-a ljudi, naj se sami potrudijo pomagati okolju (npr. z zmanjševanjem porabe vode)	Zavmil/-a nakup izdelkov, ki škodujejo okolju	Sodeloval/-a v organiziranem		Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo na učenčevu pričakovano udeležbo v aktivnostih za zaščito okolja		
				protestu z zahtevo po več ukrepih za zaščito okolja				
				%	%			
Bolgarija	70 (1,0) ▽	69 (1,3) ▽	67 (1,1)	60 (1,1) △	50 (0,2)			
Kitajski Tajpej	84 (0,7) ▲	85 (0,8) ▲	84 (0,7) ▲	60 (0,8) △	53 (0,2)	△		
Kolumbija	82 (0,9) △	83 (1,0) ▲	71 (1,2) △	77 (0,9) ▲	54 (0,3)	▲		
Hrvaška¹	77 (1,1) △	77 (1,0) △	65 (1,2)	62 (1,0) △	51 (0,2)	△		
Ciper	74 (1,0)	71 (1,1)	64 (0,9)	63 (1,0) △	51 (0,3)	△		
Estonija	58 (1,4) ▼	64 (1,4) ▽	56 (1,3) ▽	43 (1,3) ▼	47 (0,3)	▼		
Francija	75 (1,0) △	77 (1,0) △	67 (0,9)	51 (1,0) ▽	51 (0,2)	△		
Italija	85 (0,9) ▲	82 (0,9) △	76 (1,0) ▲	67 (1,1) ▲	53 (0,2)	△		
Latvija¹	59 (1,2) ▼	58 (1,3) ▼	56 (1,2) ▽	48 (1,2) ▽	46 (0,3)	▼		
Litva	73 (0,8)	75 (0,9) △	68 (1,1) △	63 (1,0) △	51 (0,2)	△		
Malta	77 (1,4) △	74 (1,6)	66 (0,8)	55 (0,9)	50 (0,3)			
Nizozemska†	46 (1,5) ▼	53 (1,6) ▼	48 (1,4) ▼	30 (1,3) ▼	44 (0,3)	▼		
Norveška (9)¹	57 (0,9) ▼	58 (0,9) ▼	55 (0,9) ▼	36 (1,0) ▼	46 (0,2)	▼		
Poljska	84 (0,7) ▲	78 (0,9) △	73 (0,9) △	61 (0,9) △	51 (0,2)	△		
Romunija	86 (1,4) ▲	86 (1,0) ▲	73 (1,5) △	77 (1,2) ▲	54 (0,3)	▲		
Srbija	74 (1,2)	69 (1,1) ▽	62 (1,3) ▽	61 (1,3) △	50 (0,3)			
Slovaška	79 (1,0) △	75 (1,1) △	66 (1,1)	62 (1,3) △	51 (0,3)	△		
Slovenija	68 (1,0) ▽	68 (1,1) ▽	63 (1,0) ▽	55 (1,0)	49 (0,2)	▽		
Španija	80 (0,9) △	80 (0,8) △	68 (1,0) △	64 (1,1) △	52 (0,2)	△		
Švedska¹	61 (1,1) ▼	65 (1,1) ▽	63 (1,0) ▽	35 (1,1) ▼	47 (0,2)	▽		
Povprečje ICCS 2022	72 (0,2)	72 (0,2)	66 (0,2)	57 (0,2)	50 (0,1)			
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja								
Braziliya	74 (0,8)	80 (0,8)	67 (0,9)	71 (1,0)	53 (0,2)			
Danska	56 (1,1)	60 (0,8)	64 (0,9)	36 (1,2)	47 (0,2)			
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja								
Severno Porenje -Vestfalija	60 (1,2) ▼	67 (1,2) ▽	55 (1,2) ▼	43 (1,3) ▼	47 (0,3)	▼		
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja								
Schleswig-Holstein	60 (1,5)	69 (1,7)	56 (1,6)	48 (1,7)	48 (0,3)			

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 4.18 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvicah pripravljenosti učencev na izražanje mnenja skozi legalne, nelegalne in okoljske dejavnosti glede na raven državljanske vednosti

	Pričakovanja o udeležbi v legalnih dejavnostih							Pričakovanja o udeležbi v nelegalnih dejavnostih							Pričakovanja o udeležbi v dejavnostih za zaščito okolja												
	Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)							Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in višje)							Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)							Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in višje)					
Izobraževalni sistemi	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12						
Bolgarija	51 (0,5)							50 (0,3)	57 (0,4)						51 (0,4)	48 (0,3)					52 (0,3)						
Kitajski Tajpej	50 (1,1)							48 (0,2)	54 (0,7)						46 (0,2)	52 (0,8)					53 (0,2)						
Kolumbija	54 (0,4)							52 (0,4)	59 (0,3)						50 (0,3)	52 (0,3)					56 (0,3)						
Hrvaška¹	46 (0,6)							47 (0,2)	52 (0,5)						47 (0,2)	50 (0,5)					51 (0,2)						
Ciper	50 (0,4)							52 (0,4)	57 (0,4)						51 (0,4)	49 (0,3)					53 (0,4)						
Estonija	45 (0,5)							46 (0,3)	52 (0,5)						47 (0,3)	44 (0,4)					48 (0,3)						
Francija	47 (0,4)							47 (0,2)	52 (0,4)						48 (0,2)	48 (0,4)					52 (0,3)						
Italija	49 (0,7)							49 (0,3)	54 (0,7)						49 (0,3)	50 (0,5)					54 (0,3)						
Latvija¹	45 (0,5)							46 (0,3)	51 (0,4)						46 (0,3)	44 (0,4)					48 (0,3)						
Litva	49 (0,4)							51 (0,3)	56 (0,3)						50 (0,3)	48 (0,4)					52 (0,3)						
Malta	48 (0,4)							46 (0,4)	54 (0,4)						46 (0,3)	48 (0,5)					52 (0,3)						
Nizozemska†	44 (0,5)							44 (0,3)	52 (0,4)						46 (0,3)	42 (0,4)					45 (0,3)						
Norveška (9)¹	47 (0,5)							46 (0,2)	54 (0,4)						48 (0,2)	45 (0,4)					46 (0,2)						
Poljska	50 (0,5)							52 (0,2)	54 (0,5)						50 (0,2)	50 (0,4)					52 (0,2)						
Romunija	51 (0,4)							51 (0,4)	54 (0,7)						48 (0,6)	53 (0,4)					56 (0,4)						
Srbija	48 (0,5)							48 (0,5)	54 (0,3)						50 (0,4)	49 (0,4)					52 (0,3)						
Slovaška	50 (0,4)							50 (0,3)	55 (0,3)						48 (0,2)	49 (0,4)					52 (0,3)						
Slovenija	48 (0,5)							48 (0,3)	56 (0,3)						50 (0,3)	47 (0,4)					50 (0,2)						
Španija	50 (0,5)							50 (0,3)	54 (0,4)						48 (0,3)	50 (0,4)					53 (0,2)						
Švedska¹	48 (0,9)							48 (0,2)	54 (0,7)						46 (0,2)	46 (0,6)					47 (0,2)						
Povprečje ICCS 2022	48 (0,1)							49 (0,1)	54 (0,1)						48 (0,1)	48 (0,1)					51 (0,1)						
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																											
Braziliја	53 (0,3)							51 (0,4)	56 (0,3)						48 (0,3)	51 (0,3)					54 (0,3)						
Danska	47 (0,5)							48 (0,2)	53 (0,4)						46 (0,2)	45 (0,4)					47 (0,2)						
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																											
Severno Porenje - Vestfalija	48 (0,6)							48 (0,3)	53 (0,5)						46 (0,2)	46 (0,4)					47 (0,3)						
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																											
Schleswig-Holstein	48 (1,0)							49 (0,4)	53 (0,8)						45 (0,3)	46 (0,7)					48 (0,4)						

 Razlika med primerjalnimi skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standarde napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Kaj pa kažejo rezultati pri vseh treh lestvicah (pričakovana udeležba učencev pri legalnih in nelegalnih dejavnostih ter pričakovana udeležba učencev pri varstvu oz. zaščiti okolja), in sicer glede na ravni državljanske vednosti učencev? Rezultati v **tabeli 4.18** kažejo na različne vzorce povezav glede na ravni državljanske vednosti učencev.

Medtem ko **pričakovana udeležba v legalnih dejavnostih ni dosledno povezana z (višjo) državljansko vednostjo učencev** (Na Hrvaškem, v Cipru, Latviji, Litvi in Poljski je bila sicer le malo pozitivna, v dveh, gre za Kolumbijo in Malto, pa malo negativna), **ne v Sloveniji ne v okviru mednarodnega ICCS-povprečja** pa pri tej lestvici ni statistično značilnih razlik z (višjo) državljansko vednostjo. Na drugi strani pa rezultati kažejo na **dosledno negativno povezavo s pričakovano udeležbo v nelegalnih dejavnostih** (v povprečju je bila razlika približno šest točk, tudi v Sloveniji). V skoraj vseh državah oz. izobraževalnih sistemih (razen v Kitajskem Tajpeju), se pravi **tudi v Sloveniji, učenci z višjo stopnjo državljanske vednosti verjetneje pričakujejo**

svojo prihodnjo udeležbo v dejavnostih varovanja oz. zaščite okolja. Vendar je bila v okviru mednarodnega ICCS-povprečja (in tudi v Sloveniji) razlika nekoliko manjša kot pri pričakovani udeležbi v nelegalnih dejavnostih, seveda pa je pomembna tudi smer povezave.

4.7 · Pričakovana udeležba na volitvah in v drugih oblikah politične participacije (ko bodo učenci odrasli)

V raziskavi ICCS 2022 so učenci v enakem formatu kot v ciklih 2009 in 2016 sporočali svoje namere, da bodo politično aktivni (pri vsaki posamezni postavki oz. trditvi so izbirali na kontinuumu od »to bi zagotovo naredil/-a« do »tega zagotovo ne bi naredil/-a«), in sicer v sklopu postavk, ki so odražale dva različna konstrukta: pričakovano udeležbo na volitvah (na lokalnih in nacionalnih ter namero, da si bodo pred volitvami priskrbeli informacije o kandidatih) in pričakovano namero za udeležbo v drugih (še aktivnejših) oblikah politične participacije (včlanitev v politično stranko, včlanitev v sindikat, kandidiranje na občinskih volitvah, vključitev v organizacijo, ki ima politične ali družbene namene).⁴⁰ Prejšnji cikli ICCS so pokazali, da je večina učencev v sodelujočih državah sicer pričakovala, da se bo udeležila volitev, vendar jih je razmeroma malo izrazilo namero, da se bodo vključili v aktivnejše oblike politične participacije (Schulz et al., 2010; 2018).

V **tabeli 4.19** prikazujem povprečne nacionalne rezultate na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev na volitvah (ter trende med leti 2009, 2016 in 2022), v **tabeli 4.20** nacionalne povprečne rezultate na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev na volitvah, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti, v **tabeli 4.21** povprečne nacionalne rezultate na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev (pa tudi trende med leti 2009, 2016 in 2022), ter v **tabeli 4.22** nacionalne povprečne rezultate na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti.

Iz rezultatov **tabele 4.19** vidimo, da je **pri pričakovani udeležbi učencev na volitvah (ko bodo odrasli)** precej držav (precej) nad mednarodnim ICCS-povprečjem (precej nad povprečjem so učenci iz Francije, Norveške, Romunije), številne države so nad njim, v Litvi npr. ni razlik z mednarodnim ICCS-povprečjem, spet v drugih državah pa so povprečni nacionalni rezultati na lestvici pričakovane prihodnje udeležbe na volitvah pod njim. Estonija, Latvija in Srbija so države, kjer je ta namera glede prihodnosti precej pod mednarodnim ICCS-povprečjem, v sedmih državah pa je **pod njim**, med njimi **tudi v Sloveniji**. Razberemo tudi trende razlik, in sicer če primerjamo pričakovano namero za udeležbo na volitvah v prihodnje **med cikloma 2016 in 2022, je v okviru mednarodnega povprečja ICCS 2022 zaznan njen padec; ta padec je značilen tudi za Slovenijo** in večino drugih sodelujočih izobraževalnih sistemov, razen za učence iz Nizozemske, kjer ne gre za statistično značilno razliko. **V mednarodnem povprečju je med cikloma 2009 in 2022 prav tako zaznati padec pri prihodnji pričakovani udeležbi na volitvah** (sicer nekoliko manjši kot med cikloma 2016 in 2022), **vendar rezultati kažejo tudi na sodelujoče države, kjer dejansko ni razlik med cikloma 2009 in 2022, v primeru Poljske in Švedske** pa se je **pričakovana udeležba na volitvah** med tema dvema cikloma celo nekoliko zvišala. **Slovenija sodi v skupino sedmih držav, kjer je pričakovana prihodnja udeležba na volitvah v letu 2022 nižja, kot je bila v ciklu 2009.**

⁴⁰Obe lestvici sta bili izenačeni z metriko, določeno že v ICCS 2009. Vendar postavka »kandidatu ali stranki pomagal/-a med volilno kampanjo« več ni vključena v to lestvico v ICCS 2022 (zaradi veliko manjše obremenitve dejavnikov kot v prejšnjih ciklih).

Tabela 4.19 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano udeležbo učencev na volitvah

	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	40	45	50	55	60
Izobraževalni sistemi										
Bolgarija	47 (0,3) ▽	50 (0,3)	48 (0,3)	-2,1 (0,4)	-0,3 (0,5)					
Kitajski Tajpej	51 (0,2) △	53 (0,2)	51 (0,2)	-1,5 (0,3)	0,5 (0,3)					
Kolumbija	50 (0,2) △	53 (0,2)	54 (0,2)	-3,4 (0,4)	-3,9 (0,4)					
Hrvaška [†]	48 (0,3) ▽	51 (0,2)	-	-3,1 (0,4)	-					
Ciper	46 (0,3) ▽	-	49 (0,2)	-	-2,5 (0,4)					
Estonija	46 (0,4) ▼	48 (0,2)	47 (0,3)	-2,3 (0,5)	-0,9 (0,5)					
Francija	53 (0,2) ▲	-	-	-	-					
Italija	52 (0,2) △	54 (0,2)	54 (0,2)	-2,7 (0,4)	-2,6 (0,4)					
Latvija [†]	44 (0,3) ▼	49 (0,2)	50 (0,3)	-5,0 (0,4)	-5,8 (0,5)					
Litva	49 (0,3)	52 (0,2)	52 (0,2)	-2,8 (0,4)	-2,4 (0,4)					
Malta	47 (0,4) ▽	50 (0,2)	49 (0,4)	-3,2 (0,5)	-2,5 (0,6)					
Nizozemska†	47 (0,3) ▽	47 (0,3)	-	0,0 (0,4)	-					
Norveška (9) [†]	52 (0,2) ▲	54 (0,1)	52 (0,3)	-2,1 (0,3)	0,0 (0,4)					
Poljska	50 (0,2) △	-	48 (0,3)	-	1,8 (0,4)					
Romunija	52 (0,4) ▲	-	-	-	-					
Srbija	43 (0,3) ▼	-	-	-	-					
Slovaška	48 (0,3) ▽	-	48 (0,3)	-	-0,2 (0,5)					
Slovenija	48 (0,2) ▽	50 (0,3)	50 (0,2)	-1,6 (0,4)	-1,5 (0,4)					
Španija	50 (0,2) △	-	51 (0,3)	-	-0,6 (0,4)					
Švedska [†]	51 (0,3) △	53 (0,2)	49 (0,3)	-1,9 (0,4)	2,3 (0,5)					
Povprečje ICCS 2022	49 (0,1)									
Povprečje ICCS 2022/2016	49 (0,1)									
Povprečje ICCS 2022/2009	49 (0,3)	51 (0,1)	50 (0,3)	-2,5 (0,1)	-1,2 (0,4)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	51 (0,2)	-	-	-	-					
Danska	52 (0,2)	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	47 (0,3) ▽	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	48 (0,3)	-	-	-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

Vpovprečju imajo učenci vrednostjo znotraj območja te barve več kot 50 % možnosti, da na trditve odgovorijo z:

	Zelo verjetno ali precej verjetno nasodajevanje
	Zelo verjetno ali precej verjetno sodelovanje

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

V **tabeli 4.20** vidimo povprečne rezultate na lestvici, ki kaže pričakovano udeležbo učencev na volitvah, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti. Rezultati kažejo **dosledne statistično značilne pozitivne povezave med pričakovano udeležbo na volitvah in (višjo) ravno državljanske vednosti**. In sicer v vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih učenci, ki dosegajo višje zahtevnostne ravni državljanske vednosti (gre za raven B ali več), v povprečju izkazujejo verjetnejšo namero udeležbe na volitvah, ko bodo odrasli. Največja razlika je bila na Norveškem (7 točk), v Sloveniji je bila razlika med tema dvema skupinama (pod ravno B proti na ravni B ali višje) 6 točk, najmanjša pa je v Kolumbiji (4 točke). Prav tako **rezultati kažejo na dosledne statistično značilne razlike v pričakovani udeležbi učencev na volitvah, ko bodo odrasli, glede na socialno-ekonomski status**. Tudi tukaj je razlika **v prid višjemu socialno-ekonomskemu statusu** (glede na nacionalno povprečje). Za Slovenijo so te razlike približno take, kot to velja za mednarodno ICCS-povprečje, največje pa so pri učencih iz Nizozemske, Latvije in Norveške in najmanjše pri učencih iz Kitajskega Tajpeja.

Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																		
Brazilija	51 (0,2)						51 (0,3)	50 (0,3)					52 (0,3)	48 (0,3)				54 (0,3)
Danska	50 (0,3)						53 (0,3)	50 (0,3)					54 (0,3)	46 (0,4)				53 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																		
Severno Porenje - Vestfalija (r)	46 (0,3)						48 (0,4)	44 (0,3)					50 (0,3)	42 (0,4)				49 (0,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																		
Schleswig-Holstein	48 (0,4)						48 (0,5)	46 (0,5)					50 (0,5)	43 (0,8)				49 (0,3)

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0.05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(j) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

V **tabeli 4.20** vidimo povprečne rezultate na lestvici, ki kaže pričakovano udeležbo učencev na volitvah, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti. Rezultati kažejo **dosledne statistično značilne pozitivne povezave med pričakovano udeležbo na volitvah in (višjo) ravno državljanske vednosti**. In sicer v vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih učenci, ki dosegajo višje zahtevnostne ravni državljanske vednosti (gre za raven B ali več), v povprečju izkazujejo verjetnejšo namero udeležbe na volitvah, ko bodo odrasli. Največja razlika je bila na Norveškem (7 točk), v Sloveniji je bila razlika med tema dvema skupinama (pod ravno B proti na ravni B ali višje) 6 točk, najmanjša pa je v Kolumbiji (4 točke). Prav tako **rezultati kažejo na dosledne statistično značilne razlike v pričakovani udeležbi učencev na volitvah, ko bodo odrasli, glede na socialno-ekonomski status**. Tudi tukaj je razlika **v prid višjemu socialno-ekonomskemu statusu** (glede na nacionalno povprečje). Za Slovenijo so te razlike približno take, kot to velja za mednarodno ICCS-povprečje, največje pa so pri učencih iz Nizozemske, Latvije in Norveške in najmanjše pri učencih iz Kitajskega Tajpeja.

Tabela 4.21 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev

Izobraževalni sistem	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	40	45	50	55	60
Bolgarija	50 (0,3) △	50 (0,3)	49 (0,3)	0,6 (0,4)	1,9 (0,5)					
Kitajski Tajpej	50 (0,2)	50 (0,2)	47 (0,1)	-0,2 (0,3)	2,4 (0,5)					
Kolumbija	53 (0,3) ▲	53 (0,3)	53 (0,3)	-0,2 (0,4)	-0,3 (0,5)					
Hrvaška ¹	47 (0,2) ▽	50 (0,2)	-	-3,6 (0,4)	-					
Ciper	51 (0,3) △	-	51 (0,2)	-	0,4 (0,5)					
Estonija	48 (0,2) ▽	48 (0,2)	48 (0,2)	-0,5 (0,3)	-0,4 (0,5)					
Francija	52 (0,2) △	-	-	-	-					
Italija	51 (0,2) △	51 (0,2)	49 (0,2)	0,2 (0,3)	1,6 (0,5)					
Latvija ¹	49 (0,2) ▽	50 (0,2)	51 (0,2)	-1,1 (0,3)	-2,2 (0,5)					
Litva	50 (0,2) △	52 (0,2)	49 (0,2)	-1,3 (0,3)	1,4 (0,5)					
Malta	50 (0,2)	50 (0,2)	48 (0,4)	-0,2 (0,3)	1,4 (0,5)					
Nizozemska†	47 (0,2) ▽	48 (0,2)	-	-1,0 (0,3)	-					
Norveška (9) ¹	49 (0,2) ▽	49 (0,1)	49 (0,2)	0,2 (0,2)	0,0 (0,5)					
Poljska	49 (0,1) ▽	-	48 (0,2)	-	1,5 (0,4)					
Romunija	52 (0,5) △	-	-	-	-					
Srbija	46 (0,3) ▼	-	-	-	-					
Slovaška	48 (0,3) ▽	-	48 (0,2)	-	0,4 (0,5)					
Slovenija	49 (0,2) ▽	49 (0,2)	48 (0,2)	0,0 (0,3)	0,7 (0,5)					
Španija	51 (0,2) △	-	49 (0,2)	-	1,3 (0,5)					
Švedska ¹	50 (0,2) △	50 (0,3)	50 (0,2)	0,2 (0,3)	0,6 (0,5)					
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)									
Povprečje ICCS 2022/2016	49 (0,1)									
Povprečje ICCS 2022/2009	50 (0,2)		49 (0,2)	-0,6 (0,1)	0,7 (0,5)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	53 (0,2)	-	-	-	-					
Danska	50 (0,2)	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla Severno Porenje - Vestfalija	49 (0,2) ▽	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla Schleswig-Holstein	49 (0,3)	-	-	-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj območja te barve več kot 50 % možnost, da na trditve odgovorijo z:

Zelo verjetno ali precej verjetno	nesodobno
Zelo verjetno ali precej verjetno	sodobno

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Kolumbije, Cipra, Malte in Romunije. Pri pričakovani prihodnji udeležbi na volitvah **glede na spol so razlike med fanti in dekleti v mednarodnem povprečju še manjše, a niso več dosledne** (v šestih izobraževalnih sistemih namreč razlik glede na spol ni), **majhne, a statistično značilne pa so tudi v Sloveniji, prav tako v prid dekletom, enako kot velja za mednarodno ICCS-povprečje.**

Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki kažejo na aktivno politično participacijo učencev v prihodnje (ko bodo odrasli), kažejo zelo raznoliko sliko. Zgolj v dveh državah oz. izobraževalnih sistemih (Kitajski Tajpej in Malta) ni razlik z mednarodnim ICCS 2022-povprečjem, Kolumbija je več kot 3 točke nad, Srbija pa več kot 3 točke pod njim. **Slovenija sodi v sklop držav, katerih rezultati na lestvici, ki kaže na aktivno politično participacijo učencev v prihodnje (ko bodo odrasli), so v ciklu 2022 pod mednarodnim ICCS-povprečjem.** Iz **tabele 4.21** razberemo tudi trende pri povprečnih rezultatih glede nameravane aktivne participacije učencev v prihodnje. **V okviru mednarodnega povprečja je trend med letoma 2016 in 2022 negativen** (z največjimi razlikami pri učencih iz Hrvaške), **v primeru Slovenije in nekaterih drugih držav pa ni statistično značilnih razlik. V Sloveniji pri tej lestvici tudi ni statistično značilnih razlik med cikloma 2009 in 2022** (so pa v določenih državah oz. izobraževalnih sistemih).

Primerjava rezultatov na lestvici **pričakovane aktivne politične participacije v prihodnje glede na spol** kaže, da je **le-ta statistično značilno višja za dekleta** v okviru mednarodnega povprečja in dvanajstih sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih, **vključno s Slovenijo**, v osmih državah pa ni značilnih razlik. Je pa v povprečju razlika zelo majhna (približno eno točko na lestvici). Iz rezultatov, prikazanih v **tabeli 4.22**, tudi vidimo, da so le-ti na lestvici pričakovane aktivne politične participacije v povprečju statistično značilno višji za učence iz nižjih socialno-ekonomskih skupin le v štirih državah, vendar za to skupino višji tudi v okviru mednarodnega povprečja. Po drugi strani rezultati kažejo, da je pričakovana aktivna politična participacija v treh državah (Francija, Italija, Latvija) višja za učence, ki v okviru nacionalnega povprečja izkazujejo boljše socialno-ekonomsko ozadje oz. status. So pa bile te razlike v povprečju vendarle majhne. **V Sloveniji razlik pri pričakovani aktivni politični participaciji v prihodnje (ko bodo učenci odrasli) glede na povprečno nacionalno raven socialno-ekonomskega ozadja oz. statusa (SES) ni.** Pričakovana aktivna politična udeležba je v majhni meri negativno povezana z ravno državljanske vednosti. **V okviru mednarodnega povprečja je bila statistično značilna razlika med skupino učencev z višjo državljansko vednostjo (na zahtevnostni ravni B ali višje) in tistih z nižjo državljansko vednostjo (pod ravno B), in sicer v prid slednji**, razen treh držav (Italija, Hrvaška in Francija), kjer ni razlik med tema dvema skupinama. Tudi **v Sloveniji je statistično značilna razlika, prav tako v prid učencem z nižjo državljansko vednostjo.**

V naslednjem poglavju bom predstavila rezultate o stališčih/prepričanjih o pomembnih vprašanjih v družbi, in sicer rezultate o stališčih oz. prepričanjih glede demokratičnega sistema oz. sistemov ter demokratičnih institucij, rezultate o stališčih oz. odnosih do enakosti pravic v družbi ter rezultate o prepričanjih, povezanih z državljansko odgovornostjo in okoljem. Vsi trije sklopi so namreč izjemno pomembni za demokratični razvoj vsake družbe.

Tabela 4.22 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo pričakovano aktivno politično participacijo učencev, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistem	Povprečna vrednost na lestvici glede na spol										Povprečna vrednost na lestvici glede na socialno-ekonomsko ozadje										Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti											
	Fantje					Dekleta					Pod nacionalnim povprečjem					Na ali nad nacionalnim povprečjem					Državljanška vrednost pod ravnjo B (pod 479)					Državljanška vrednost na ali nad ravnjo B (479 in)						
	16	12	8	4	0	4	8	12	16		12	8	4	0	4	8	12				12	8	4	0	4	8	12					
Bolgarija	52	(0,4)								49	(0,4)	52	(0,4)					49	(0,4)		53	(0,4)					47	(0,3)				
Kitajski Tajpej	51	(0,3)								48	(0,3)	50	(0,3)					50	(0,3)		54	(0,8)					49	(0,2)				
Kolumbija	53	(0,3)								53	(0,3)	53	(0,4)					53	(0,3)		56	(0,3)					50	(0,3)				
Hrvaška ¹	47	(0,3)								46	(0,3)	47	(0,3)					47	(0,3)		48	(0,5)					47	(0,3)				
Ciper	52	(0,4)								51	(0,3)	51	(0,3)					52	(0,4)		52	(0,3)					50	(0,4)				
Estonija	49	(0,3)								47	(0,3)	48	(0,3)					48	(0,2)		49	(0,4)					48	(0,2)				
Francija	52	(0,3)								51	(0,3)	51	(0,3)					52	(0,3)		52	(0,4)					52	(0,2)				
Italija	51	(0,3)								51	(0,3)	50	(0,3)					52	(0,3)		51	(0,4)					51	(0,3)				
Latvija ¹	50	(0,3)								48	(0,3)	48	(0,3)					49	(0,3)		50	(0,4)					48	(0,3)				
Litva	51	(0,3)								50	(0,2)	51	(0,3)					50	(0,3)		52	(0,3)					49	(0,2)				
Malta	50	(0,2)								49	(0,2)	50	(0,4)					50	(0,2)		52	(0,4)					48	(0,3)				
Nizozemska†	47	(0,3)								46	(0,3)	46	(0,3)					47	(0,4)		48	(0,4)					46	(0,3)				
Norveška (9) ¹	49	(0,2)								48	(0,2)	49	(0,3)					49	(0,2)		51	(0,5)					48	(0,2)				
Poljska	49	(0,2)								49	(0,2)	50	(0,2)					49	(0,2)		51	(0,4)					49	(0,2)				
Romunija	52	(0,6)								52	(0,4)	54	(0,3)					50	(0,6)		54	(0,4)					50	(0,5)				
Srbija	48	(0,4)								45	(0,4)	47	(0,4)					46	(0,3)		48	(0,4)					45	(0,4)				
Slovaška	49	(0,4)								47	(0,3)	49	(0,4)					47	(0,3)		51	(0,5)					46	(0,3)				
Slovenija	50	(0,3)								48	(0,3)	49	(0,3)					49	(0,3)		51	(0,4)					48	(0,3)				
Španija	51	(0,3)								50	(0,3)	50	(0,3)					51	(0,3)		52	(0,4)					50	(0,3)				
Švedska ¹	51	(0,3)								50	(0,2)	50	(0,3)					50	(0,2)		52	(0,6)					50	(0,2)				
Povprečje ICCS 2022	50	(0,1)								49	(0,1)	50	(0,1)					49	(0,1)		51	(0,1)					49	(0,1)				

Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja

Brazilijska	54	(0,4)								52	(0,3)	54	(0,3)					52	(0,4)		56	(0,3)					50	(0,3)				
Danska	50	(0,2)								50	(0,2)	50	(0,2)					50	(0,2)		51	(0,4)					50	(0,2)				

Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja

Severno Porenje - Vestfalija (r)	48	(0,3)								49	(0,3)	48	(0,3)					49	(0,3)		50	(0,4)					48	(0,3)				
----------------------------------	----	-------	--	--	--	--	--	--	--	----	-------	----	-------	--	--	--	--	----	-------	--	----	-------	--	--	--	--	----	-------	--	--	--	--

Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja

Schleswig-Holstein	49	(0,4)								49	(0,4)	49	(0,5)					50	(0,4)		51	(0,8)					48	(0,3)				
--------------------	----	-------	--	--	--	--	--	--	--	----	-------	----	-------	--	--	--	--	----	-------	--	----	-------	--	--	--	--	----	-------	--	--	--	--

 Razlika med primerjalnima skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnima skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

5 · Stališča do pomembnih vprašanj v družbi

Stališča se nanašajo na sodbe ali vrednotenje idej, oseb, predmetov, dogodkov, situacij in/ali odnosov. Možno je, da posamezniki hkrati gojijo navidezno nasprotujoča si stališča oz. prepričanja. Stališča zajemajo zaznave, ki so osredotočene na posebnosti in se lahko sčasoma spreminjajo, medtem ko dispozicije predstavljajo trajnejše značilnosti osebe, prepričanja pa so temeljnejša razumevanja vrednot, ki so običajno nespremenljive v daljših časovnih obdobjih (Hanel, Foad, in Maio, 2021). V ICCS 2022 stališča vključujejo odnos do državljskih načel, dojemanje/percepcijo državljskih vprašanj in institucij ter dojemanje državljskih vlog in identitet.

V zadnjih letih je prišlo do številnih sprememb, ki vplivajo na državljansko vzgojo in izobraževanje. Globalizacija, migracije in ustanavljanje nadregionalnih organizacij postavljajo pod vprašaj pojme, povezane z državljanstvom. Mnoga od teh vprašanj presegajo nacionalne meje in pritegnejo svetovno pozornost, kar odpira vprašanja o odnosu ljudi do teh vprašanj na nacionalni in mednarodni ravni. Čeprav obstaja uveljavljena literatura, ki se ukvarja z oblikovanjem političnih stališč mladih in njihovim odnosom do politične participacije, je bilo tudi ugotovljeno, da so potrebne obsežne mednacionalne primerjalne raziskave političnih stališč in participacije mladih (Weiss, 2020). To ugotovitev v sedanjem času podpira vse več znakov nestabilnosti uveljavljenih političnih sistemov v povezavi s porastom političnih gibanj, ki se pogosto oblikujejo kot odziv na globalizacijo, ekonomske neenakosti in okrepljene migracije (European Commission, 2016; Eurostat, 2018; UNESCO, 2015).

Podobno kot prejšnje raziskave IEA o državljanski vzgoji in izobraževanju sta tudi raziskavi ICCS, izvedeni v letu 2009 in 2016, poudarili merjenje afektivnih vidikov, povezanih z državljansko vzgojo in izobraževanjem, s postavkami v Vprašalniku za učence. Ta stališča veljajo za pomembne učne dosežke – enako pomembne kot državljanska vednost ali pripravljenost za delovanje. Vprašalnik za učence ICCS 2022 uporablja postavke, ki ne zahtevajo pravih ali nepravilnih odgovorov, temveč npr. kažejo, v kolikšni meri se učenci strinjajo ali ne strinjajo z določeno izjavo.

V tem poglavju dejansko predstavljam nekaj odgovorov na četrto raziskovalno vprašanje: Kakšna prepričanja imajo učenci v sodelujočih državah glede pomembnih državljskih vprašanj v sodobni družbi in kateri so dejavniki, ki »vplivajo« na njihovo spreminjanje? To raziskovalno vprašanje je povezano z različnimi afektivnimi merami učencev in zajema naslednja specifična raziskovalna vprašanja: Kakšna so prepričanja učencev o pomembnosti različnih načel, na katerih temelji demokratična družba? Kako učenci dojemajo socialno kohezijo in raznolikost(i) v družbah, v katerih živijo? Kakšen odnos imajo učenci do državljskih institucij in družbe? Kakšne spremembe v prepričanjih učencev je mogoče opaziti glede na prejšnje cikle ICCS (se pravi, poročala bom tudi o trendih, povezanih s prejšnjimi cikli)?

Raziskovalni okvir ICCS 2022 je opredelil osrednja področja, ki prežemajo raziskavo in jih naslavljajo različni vidiki državljanske vzgoje in izobraževanja (Schulz et al., 2023). Ta so trajnost, delovanje preko digitalnih tehnologij, raznolikost(i) in pogledi mladih na njihov politični sistem. V skladu s tem v tem poglavju obravnavam poglede učencev na politične sisteme, njihova stališča do vprašanj, povezanih z raznolikostjo (npr. stališča do enakih pravic različnih skupin v družbi), ter njihova stališča do trajnosti in globalnega državljanstva.⁴¹

Sicer pa predstavljam tri sklope stališč:

- poglede oz. stališča do političnega sistema in demokratičnih institucij,
- stališča do enakosti pravic (gre za stališča do raznolikosti v družbi), in
- stališča, povezana z državljsko odgovornostjo in okoljem (globalno državljanstvo, trajnost).

5.1 · Pogledi na politični sistem in demokratične institucije

Politična odtujenost od državljskih institucij se je v zadnjih letih povečala, kar dokazuje vse večje število ljudi v uveljavljenih demokracijah, ki se obračajo stran od etabliranih političnih strank in podpirajo populistične stranke ali kandidate (Diamond, 2021; Boogards, 2017). Kot razloga za to se pogosto navajata naraščajoča ekonomska neenakost in vse večja globalizacija (Hobolt et al., 2016). Vendar obstajajo tudi dokazi o precejšnjih razlikah med državami glede na profil ljudi, ki izražajo nezadovoljstvo, in politične značilnosti, s katerimi so nezadovoljni (Rovira Kaltwasser in Van Hauwaert, 2020). Pogled na stališča do političnih sistemov je mogoče pridobiti tudi iz odzivov na morebitne grožnje demokraciji. Ta pristop je nastal v raziskavi IEA CIVED leta 1999, v kateri so morali učenci oceniti več značilnosti družbe kot »dobre ali slabe za demokracijo« (Torney-Purta et al., 2001). Nekatere od teh postavk so bile v modificiranih oblikah vprašalnikov ponovno vključene v ICCS 2009 in ICCS 2016 (Schulz et al., 2010; 2018). V ICCS 2022 so bili učenci vprašani, kako dojemajo, v kolikšni meri so različne možne situacije v družbi »slabe za demokracijo«.

Izbruh pandemije covida-19 v začetku leta 2020 je predstavljal izziv za demokratično upravljanje v smislu omejevanja svobode posameznika ter omejitev pravic državljanov in demokratičnih procesov (Marzocchi, 2020; Landman in Di Gennaro Splendore, 2020). Obstajajo tudi dokazi, da je koronavirusna pandemija »vplivala« na javno dožemanje vlade in družbe (Krastev in Leonard, 2020). Da bi zbrali konkretne podatke o stališčih mladih glede teh vprašanj, je v ICCS 2022 vključeno vprašanje o tem, kako učenci sprejemajo omejitve, ki jih uvedejo vlade med izrednimi razmerami v državi.

Trajnejši vidik pogledov na politične sisteme je zaupanje v državljske institucije (Torney et al., 1975; Torney-Purta et al., 2001). Rezultati ciklov ICCS 2009 in 2016 so pokazali, da so učenci običajno izražali najnižjo stopnjo zaupanja v politične stranke in najvišjo stopnjo zaupanja v sodišča (Schulz et al., 2010; 2018). Poleg tega so v državah z razmeroma visoko stopnjo zaznane korupcije in nizkimi točkami na lestvici učinkovitosti vlad učenci z višjimi stopnjami državljske vednosti izražali manjše zaupanje v državljske institucije, medtem ko je bila v državah z nizkimi indeksi korupcije ugotovljena pozitivna korelacija med državljsko vednostjo in zaupanjem (Lauglo, 2013). Primerjave med ICCS 2009 in 2016 so pokazale povečanje zaupanja v številnih državah (Schulz et al., 2018).

⁴¹Podobno kot velja za rezultate, ki jih predstavljam v četrtem poglavju (kjer je bilo govora o (so)delovanju oz. angažiranosti učencev); treba se je zavedati, da oblike, uporabljene za merjenje stališč anketirancev v različnih nacionalnih kontekstih, morda vedno ne odražajo dosledno prepričanj anketirancev v različnih jezikih in kulturah, zastopanih v tej raziskavi (glej na primer Desa et al., 2018; Heine et al., 2002; Schulz in Fraillon, 2011; Van de Gaer et al., 2012). Povedano drugače, variacije oz. razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi v točkah na lestvici so lahko delno posledica razlik, povezanih s kulturnim ali z jezikovnim kontekstom. Poleg tega so lahko, sicer majhne, razlike v nekaterih merjenih stališčih povezane tudi z razlikami v načinu izvedbe ICCS 2022 (papir ali računalnik). Obstajajo namreč tudi nekateri dokazi, da lahko respondenti v računalniškem okolju odprteje izražajo prepričanja o občutljivih vprašanjih (Feigelson in Dwight, 2000; Hart in Goldstein, 1985).

V zadnjih letih narašča zaskrbljenost zaradi očitnega upada zaupanja v državljanske institucije, a se ta zaskrbljenost razlikuje tudi po tem, koliko ljudje zaupajo v posamezne državljanske institucije (glej Witschge, Reozer in van de Werfhorst, 2019). Poleg tega se je povezanost zaupanja v državljanske institucije z državljansko vednostjo in razumevanjem razlikovala med državami z razmeroma visoko in tistimi z razmeroma nizko stopnjo zaznane korupcije (Lauglo, 2013).

In kaj kažejo rezultati ICCS 2022 o pogledih učencev na politični sistem oz. politične sisteme in demokratične institucije? Te rezultate predstavljam v nadaljevanju.

5.1.1 · Mnenja učencev o političnem sistemu njihovih držav ter njihova zaznava nevarnosti za demokracijo

Učenci so izrazili svoje strinjanje (od »zelo se strinjam« do »nikakor se ne strinjam«) z nizom pozitivno in negativno oblikovanih trditev o političnem sistemu države, v kateri prebivajo.

Rezultati v **tabeli 5.1** kažejo strinjanje glede različnih trditev o političnem sistemu države, v kateri učenci živijo. Najprej si oglejmo strinjanje s pozitivnimi trditvami. V okviru **mednarodnega povprečja se je okoli 74 % učencev strinjalo, da je demokracija še vedno najboljša oblika vladavine za njihovo državo** (od 47 do 91 %, v Sloveniji se je s trditvijo strinjalo 69 % učencev, kar je **pod mednarodnim povprečjem**), nekaj več kot polovica (**55 %**) pa jih je **izrazilo strinjanje** (tj. so se močno strinjali ali strinjali), da **njihov politični sistem⁴² dobro deluje** (od 25 do 90 %; v Sloveniji nad mednarodnim povprečjem, in sicer se je s trditvijo strinjalo **58 % učencev**), pa vendarle vidimo kar nekaj držav, kjer se je s tema trditvama strinjal še večji delež učencev iz posameznih držav, npr. pri prvi postavki oz. trditvi, da čeprav je v demokraciji možno zaznati nekatere težave, je še vedno najboljša oblika vodenja države, in sicer gre za učence iz Kitajskega Tajpeja, Norveške in Švedske, pri drugi trditvi (da politični sistem države deluje dobro) pa gre za učence iz omenjenih treh držav ter še tiste iz Nizozemske in Estonije. Medtem ko se je na mednarodni ravni 55 % učencev strinjalo, da njihovi **izvoljeni predstavniki na splošno dobro zastopajo interese ljudi v njihovi državi** (v razponu od 35 do 73 %) – v Sloveniji **razlik z mednarodnim povprečjem ni** –, sta se le dve petini strinjali, da **poslanci dobro predstavljajo interese mladih** (v mednarodnem povprečju 44 %, v Sloveniji 45 %, a **razlik z mednarodnim povprečjem ni**) in da **do vseh ljudi v družbi ravna pošteno** (v mednarodnem povprečju 45 %, je pa bil razpon med državami precej velik; v Sloveniji pa se je s to trditvijo strinjalo okoli **44 %**, a **brez statistično značilnih razlik z mednarodnim povprečjem**).

V odgovorih na negativno oblikovane trditve (tudi te rezultate prikazujem v **tabeli 5.1**) se je okoli tri petine (62 %) učencev na mednarodni ravni strinjalo, da **poslanci niso dovolj pozorni na želje ljudi**. Pri tej trditvi je bilo **največje odstopanje od mednarodnega povprečja**, in sicer se je s to trditvijo strinjalo **kar 73 % učencev iz Slovenije**. Če rezultate učencev iz Slovenije primerjamo z mednarodnim povprečjem, vidimo, da se jih je **več, kot to velja za mednarodno povprečje**, tudi strinjalo, da **imajo politični voditelji v primerjavi z ostalimi ljudmi preveč moči** ter da **poslanci državnega zbora po navadi pozabijo na potrebe ljudi, ki so zanje glasovali**.

Zanimivo je tudi (**tabela 5.1**), da se je skoraj tri četrtine (73 %) učencev na mednarodni ravni strinjalo, da bi **morale politične odločitve pogostejše temeljiti na nasvetih znanstvenikov** (v razponu od 63 do 85 %), kar verjetno odraža kontekst različnih odzivov na pandemijo covida-19. V Sloveniji se je s to trditvijo **strinjalo 65 % učencev, kar je pod mednarodnim povprečjem**. Največji delež učencev, ki so se s to trditvijo strinjali, prihaja iz Romunije.

⁴²Se pravi politični sistem države, kjer so sodelovali v raziskavi – vsi niso odgovarjali za Slovenijo, pač pa za državo, kjer je bila raziskava izpeljana. Enako pri drugi trditvi.

Tabela 5.1 • Pogledi učencev na politični sistem

Čeprav je v demokraciji možno zaznati nekatere težave, je še vedno najboljša oblika vodenja države (Slovenije).		Politični sistem v državah (Sloveniji) deluje dobro.	Poslanci državnega zbora dobro predstavljajo interese mladin.	Poslanci državnega zbora dobro predstavljajo interese ljudi v svoji državi.	Poslanci državnega zbora do vseh ljudi v družbi ravnavajo pošteno.	Poslanci državnega zbora niso dovolj pozorni na želje ljudi.	Politični voditelji imajo v primerjavi z ostalimi ljudmi preveč moči.	Poslanci državnega zbora ponavadi pozabijo na potrebe ljudi, ki so zanje glasovali.	Politične odločitve bi morale pogosteje temeljiti na nasvetih znanstvenikov.	
Izobraževalni sistemi	Bolgarija	34 (1,5)	39 (1,4)	41 (1,4)	33 (1,3)	73 (0,9)	75 (1,2)	75 (1,2)	76 (1,0)	
	Klajski Tajpoj	64 (0,6)	73 (1,0)	72 (1,0)	67 (1,0)	51 (1,1)	60 (0,9)	62 (0,9)	63 (1,0)	
	Kolumbija	72 (1,2)	48 (1,4)	57 (1,6)	55 (1,5)	50 (1,5)	68 (0,8)	77 (0,9)	71 (1,0)	
	Hrvaška ¹	75 (1,0)	36 (1,3)	32 (1,1)	35 (1,1)	29 (1,2)	75 (1,0)	81 (1,1)	72 (1,0)	
	Ciper	54 (1,0)	44 (1,1)	45 (0,9)	54 (1,1)	39 (1,0)	61 (1,1)	70 (1,0)	70 (1,0)	
	Estonija	80 (1,1)	69 (1,3)	47 (1,2)	68 (1,0)	50 (1,2)	60 (1,5)	61 (1,2)	75 (1,1)	
	Francija	81 (0,8)	53 (1,2)	63 (1,1)	42 (1,1)	42 (1,1)	74 (0,8)	73 (0,9)	70 (0,9)	
	Italija	83 (1,0)	44 (1,4)	36 (1,0)	52 (1,0)	43 (1,0)	70 (1,5)	71 (1,0)	68 (1,0)	
	Latvija ¹	47 (1,2)	47 (1,1)	31 (0,9)	45 (1,0)	38 (0,9)	68 (1,0)	74 (1,1)	78 (0,9)	
	Litva	78 (1,0)	63 (1,0)	40 (1,1)	50 (1,1)	40 (1,1)	67 (0,9)	71 (1,2)	81 (0,9)	
	Malta	76 (1,2)	61 (1,9)	56 (1,5)	64 (1,3)	52 (2,1)	54 (1,2)	73 (1,6)	67 (0,9)	
	Nizozemski	81 (1,2)	78 (1,4)	64 (1,4)	73 (1,3)	59 (1,6)	30 (1,0)	56 (1,3)	65 (1,4)	
	Norveška (9) ¹	91 (0,5)	90 (0,6)	61 (0,9)	73 (0,8)	71 (0,8)	42 (0,8)	56 (0,9)	68 (1,1)	
	Poljska	73 (0,8)	34 (1,1)	25 (0,9)	48 (1,1)	29 (1,0)	72 (0,8)	75 (0,9)	63 (0,8)	
Romunija	71 (2,0)	42 (2,3)	31 (2,5)	42 (1,3)	27 (1,9)	78 (1,8)	81 (1,5)	79 (0,8)		
Slovenija	Srbija	62 (1,3)	53 (1,4)	46 (1,3)	51 (1,5)	44 (1,4)	60 (1,0)	82 (1,7)	85 (1,1)	
	Slovaška	66 (1,3)	25 (1,3)	29 (1,1)	40 (1,4)	29 (1,3)	73 (0,9)	70 (1,1)	64 (1,6)	
	Slovenija	69 (1,1)	58 (1,1)	45 (1,1)	56 (1,1)	44 (1,0)	73 (0,9)	73 (0,7)	78 (1,0)	
	Španija	77 (1,1)	58 (1,2)	43 (1,1)	51 (1,0)	46 (1,0)	69 (0,8)	74 (0,9)	65 (1,0)	
	Švedska ¹	87 (0,9)	79 (1,1)	52 (1,3)	73 (1,3)	64 (1,5)	44 (1,0)	57 (1,1)	76 (0,8)	
	Povprečje ICOS 2022	74 (0,3)	55 (0,3)	44 (0,3)	55 (0,3)	45 (0,3)	62 (0,2)	70 (0,2)	73 (0,2)	
	Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	Brazilijska	75 (1,0)	45 (1,0)	54 (1,0)	51 (1,1)	39 (0,8)	64 (0,8)	75 (0,7)	74 (0,9)
		Danska	85 (0,8)	90 (0,6)	54 (1,0)	70 (1,0)	57 (1,1)	43 (1,2)	53 (0,9)	68 (1,1)
		Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	82 (1,0)	76 (1,0)	45 (1,2)	69 (1,2)	60 (1,4)	52 (1,0)	58 (1,0)	79 (0,7)
		Severno Porenje - Vestfalija								
		Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja								
		Schleswig-Holstein	85 (1,2)	73 (1,6)	41 (1,3)	68 (1,3)	57 (1,3)	54 (2,0)	68 (1,3)	79 (1,4)

Nacionalni rezultati ICOS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICOS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICOS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno pod ICOS 2022-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk pod ICOS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

1 Skrajni doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

V **tabeli 5.2** so predstavljeni rezultati dveh lestvic ter korelacija med tema dvema lestvicama. Lestvica zadovoljstva s političnim sistemom je bila oblikovana iz naslednjih postavk: politični sistem v državi [Sloveniji]⁴³ deluje dobro, poslanci državnega zbora dobro predstavljajo interese mladih, poslanci državnega zbora na splošno dobro predstavljajo interese ljudi v svoji državi, poslanci državnega zbora do vseh ljudi v družbi ravnavajo pošteno. Šlo je torej za pozitivna stališča. Druga lestvica, kritični pogledi na politični sistem, pa je vsebovala naslednja negativna stališča: poslanci državnega zbora niso dovolj pozorni na želje ljudi, politični voditelji imajo v primerjavi z ostalimi ljudmi preveč moči, poslanci državnega zbora po navadi pozabijo na potrebe ljudi, ki so zanje glasovali.

Nacionalni rezultati **na lestvici zadovoljstva učencev s političnim sistemom njihove države (tabela 5.2)** so od mednarodnega povprečja bistveno višji (več kot 3 točke) v Kitajskem Tajpeju, na Norveškem, Nizozemskem in Švedskem. V nekaterih drugih državah, kot sta npr. Estonija, Francija in Malta (iz Evrope), pa so nad mednarodnim povprečjem. **V Sloveniji razlik z mednarodnim povprečjem ni.** Precej pod mednarodnim povprečjem so stališča učencev iz Hrvaške, Poljske, Romunije in Slovaške. Če pogledamo rezultate na lestvici, ki predstavlja kritične poglede na politični sistem, so bili rezultati bistveno višji, kot je to značilno za mednarodno ICCS 2022-povprečje, na Hrvaškem in v Romuniji. **Kritični pogledi na politični sistem so nad mednarodnim povprečjem** tudi v nekaterih drugih državah, med njimi je **tudi Slovenija**. Rezultati kažejo, da je bilo zadovoljstvo s političnim sistemom večje med učenci v Kitajskem Tajpeju, na Nizozemskem, Norveškem in Švedskem, hkrati pa so učenci iz teh držav oz. izobraževalnih sistemov manj kritični do političnega sistema kot v povprečju v raziskavi sodelujočih državah. Nasprotno pa so učenci iz Hrvaške, Poljske, Romunije in Slovaške izrazili manjše zadovoljstvo s političnim sistemom in imeli kritičnejša stališča do političnega sistema kot v okviru mednarodnega povprečja.

V Vprašalniku za učence smo le-te tudi vprašali, v kolikšni meri so različne možne situacije v družbi »slabe za demokracijo«. Na ponujene trditve so izbrali kategorijo strinjanja (od »zelo slabo« do »sploh ne bi bilo slabo«). V nadaljevanju predstavljam rezultate strinjanja z vsako od trditvev pa tudi rezultate lestvice, oblikovane iz teh postavk oz. trditvev.

Iz rezultatov **tabele 5.3** vidimo, da učenci iz Slovenije pri nekaterih trditvah odstopajo od mednarodnega povprečja, pri drugih pa ne. Da je to, **da vlada nadzira vse časopise ter radijske in televizijske postaje v državi, zelo ali precej slabo za demokracijo**, meni **73 % učencev v Sloveniji**, in to **ne odstopa** (statistično značilno) od mednarodnega povprečja. Prav tako **od mednarodnega povprečja ne odstopa** strinjanje z naslednjima trditvama: da je zelo ali precej slabo za demokracijo, če se za sodnike imenuje samo podpornike vlade ter da se opozicijske voditelje aretira, ker odkrito kritizirajo nov zakon. Pri tem je treba poudariti, da **kljub temu, da ni odstopanja od mednarodnega povprečja, še vedno malo manj kot ena tretjina učencev iz Slovenije (in mednarodno) teh treh trditvev ne prepozna kot nekaj zelo ali precej slabega za demokracijo**. Pri naslednjih dveh trditvah pa nacionalni rezultati odstopajo od mednarodnega povprečja: da je **to, da vlada krši zakone, da bi izpolnila obljube, ki so jih dali njeni člani, preden so bili izvoljeni**, bodisi zelo bodisi precej slabo za demokracijo, meni povprečno več učencev iz Slovenije kot učencev v mednarodnem okviru; da je **za demokracijo zelo ali precej slabo, da vlada blokira družabne medije, da bi uporabnikom preprečila kritiziranje vladnih politik**, ali **da vlada ukinja časopise, radijske in televizijske postaje, ki so bili kritični do njenih politik**, pa v povprečju meni **manj učencev iz Slovenije kot učencev v mednarodnem okviru**. Iz rezultatov ugotovim tudi precej zanimive razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi, tako pri posameznih trditvah, npr. Švedska, Poljska in Kitajski Tajpej so primeri držav, kjer so rezultati pri vsaki od posameznih trditvev nad mednarodnim povprečjem ali precej nad njim

⁴³Učenci iz vsake države oz. izobraževalnega sistema so izražali stališča do političnega sistema v svoji državi.

Tabela 5.2 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici pozitivnih in negativnih pogledov na politični sistem

	Zadovoljstvo s političnim sistemom								Kritični pogledi na politični sistem							
	Povprečni rezultati v	35	40	45	50	55	60	65	Povprečni rezultati v	35	40	45	50	55	60	65
Izobraževalni sistemi																
Bolgarija	47 (0,4) ▽								52 (0,3) △							
Kitajski Tajpej	55 (0,2) ▲								47 (0,2) ▽							
Kolumbija	52 (0,4) △								52 (0,2) △							
Hrvaška [†]	46 (0,2) ▼								53 (0,3) ▲							
Ciper	48 (0,2) ▽								49 (0,2) ▽							
Estonija	52 (0,2) △								47 (0,2) ▽							
Francija	51 (0,2) △								52 (0,2) △							
Italija	49 (0,2) ▽								51 (0,3) △							
Latvija [†]	48 (0,2) ▽								50 (0,3)							
Litva	49 (0,2) ▽								51 (0,2) △							
Malta	52 (0,4) △								49 (0,3) ▽							
Nizozemska†	53 (0,3) ▲								44 (0,2) ▼							
Norveška (9) [†]	57 (0,2) ▲								47 (0,2) ▼							
Poljska	46 (0,2) ▼								51 (0,2) △							
Romunija	46 (0,5) ▼								55 (0,4) ▲							
Srbija	50 (0,3)								50 (0,3)							
Slovaška	45 (0,3) ▼								51 (0,2) △							
Slovenija	50 (0,2)								51 (0,2) △							
Španija	50 (0,2)								52 (0,2) △							
Švedska [†]	54 (0,3) ▲								45 (0,2) ▼							
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)								50 (0,1)							
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																
Brazilija	50 (0,2)								51 (0,2)							
Danska	54 (0,2)								46 (0,2)							
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																
Severno Porenje - Vestfalija	53 (0,2) △								48 (0,2) △							
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																
Schleswig-Holstein	52 (0,3)								47 (0,3)							

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Povprečni rezultat za pričakovane dovoljene dejavnosti +/- interval zaupanja

Povprečni rezultat za pričakovane nedovoljene dejavnosti +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci iz vrednosno znočaj območja te barve več kot 50 % možnosti, da na trditev odgovorijo z:

nestrinjanjem

strinjanjem

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

– v primerjavi z mednarodnim ICCS 2022-povprečjem več učencev meni, da so navedene situacije zelo ali precej slabe za demokracijo, prav tako pa so zanimivi tudi rezultati v zvezi z lestvico, ki je bila oblikovana na tej podlagi. Ti kažejo, da **Slovenija pri oceni učencev, da so navedene situacije zelo ali precej slabe za demokracijo, ne odstopa od mednarodnega povprečja**, na drugi strani pa obstajajo primeri držav, ki pri tem vprašanju precej odstopajo od mednarodnega povprečja – v Kitajskem Tajpeju, Poljski in Švedski je precej več učencev, ki so te situacije prepoznali kot zelo ali precej slabe za demokracijo, tudi rezultati nekaterih drugih držav so, ne sicer precej, a še vedno nad mednarodnim povprečjem – gre za učence iz Hrvaške in Romunije; pri vseh petih navedenih državah je več učencev, kot to velja za mednarodno

povprečje, navedene situacije ocenilo kot zelo ali precej slabe za demokracijo. Vidimo tudi, da so rezultati za Kolumbijo precej pod mednarodnim ICCS-povprečjem, in rezultati za Bolgarijo, Ciper, Francijo, Latvijo, Litva, Malto, Srbijo ter Slovaško pod njim (oz. manj učencev iz teh držav navedene situacije prepozna kot zelo ali precej slabe za demokracijo).

V **tabeli 5.4** vidimo rezultate povezanosti stališč učencev (treh lestvic) z njihovo državljansko vednostjo (primerjaje z državljansko vednostjo pod zahtevnostno ravno B proti državljanski vednosti na ravni B ali nad njo). Rezultati kažejo na **zmerno močno pozitivno povezavo med stališči prepoznavanja groženj za demokracije in ravno državljanske vednosti**, in sicer ne le v okviru mednarodnega povprečja, pač pa v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih, se pravi tudi v Sloveniji. V povprečju so učenci z državljansko vednostjo na ravni B ali nad njo na lestvici prepričanj učencev o grožnjah za demokracijo za skoraj sedem točk višje kot tisti z državljansko vednostjo na ravni B ali nad njo (želela bi samo opozoriti, da ne gre za točke, dosežene na preizkusu državljanske vednosti, temveč za točke, na oblikovani lestvici stališ; oz.

Tabela 5.3 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo prepričanja učencev o grožnjah demokraciji

118

	Odstotki učencev, ki menijo, da so naslednje situacije zelo ali precej slabe za demokracijo:										
	Vlada blokira družabne medije, da bi uporabnikom preprečila kritiziranje vladnih politik.	Vlada ukinja časopise, radijske in televizijske postaje, ki so bili kritični do njenih politik.	Vlada nadzira vse časopise ter radijske in televizijske postaje v državi.	Vlada krši zakone, da bi izpolnila obljube, ki so jih dali njeni člani, preden so bili izvoljeni.	Za sodnike se imenuje samo podpornike vlade.	Opozicijske voditelje se aretirajo, ker odkrito kritizirajo nov zakon.	Politični voditelji na vladnih delovnih mestih zaposlujejo družinske člane.	Nacionalni rezultati na lestvici, ki kaže prepričanja učencev o grožnjah demokraciji			
Izobraževalni sistemi	%	%	%	%	%	%	%				
Bolgarija	74 (1,1) ▽	71 (1,0) ▽	69 (1,2) ▽	63 (1,1) ▼	57 (1,2) ▼	55 (1,1) ▼	61 (1,2) ▽	48 (0,2) ▽		▽	
Kitajski Tajpej	86 (0,6) △	84 (0,7) △	88 (0,7) ▲	86 (0,7) ▲	89 (0,7) ▲	79 (0,8) ▲	74 (0,9) △	57 (0,3) ▲		▲	
Kolumbija	72 (1,3) ▽	72 (1,1) ▽	65 (1,3) ▽	66 (0,9) ▽	56 (1,2) ▼	56 (1,1) ▼	42 (1,1) ▼	46 (0,3) ▼		▼	
Hrvaška ¹	88 (0,7) △	85 (0,9) △	84 (0,9) ▲	76 (0,8) △	81 (0,8) ▲	68 (1,1)	72 (1,1) △	52 (0,2) △		△	
Ciper	75 (1,0) ▽	73 (0,9) ▽	64 (1,1) ▼	70 (0,9) ▽	68 (1,0) ▽	62 (0,9) ▽	59 (0,9) ▽	48 (0,2) ▽		▽	
Estonija	82 (1,2) ▽	81 (1,2) △	67 (1,2) ▽	74 (1,0) ▽	67 (1,0) ▽	69 (1,3)	60 (1,4) ▽	49 (0,3)		▽	
Francija	79 (0,9) ▽	77 (0,9)	72 (0,9)	66 (1,0) ▽	66 (1,0) ▽	59 (1,0) ▽	64 (0,9) ▽	48 (0,2) ▽		▽	
Italija	87 (0,9) ▽	88 (0,8) △	67 (1,8) ▽	83 (0,8) ▽	73 (1,1) ▽	77 (0,9) ▽	67 (1,2)	50 (0,3)		▽	
Latvija ¹	75 (1,1) ▽	70 (1,1) ▽	66 (1,1) ▽	62 (1,1) ▼	58 (1,0) ▼	56 (1,0) ▼	61 (1,3) ▽	47 (0,2) ▽		▽	
Litva	78 (1,0) ▽	73 (1,0) ▽	73 (1,1)	63 (1,0) ▽	58 (1,1) ▼	60 (0,9) ▽	58 (0,9) ▽	47 (0,2) ▽		▽	
Malta	79 (1,1) ▽	74 (1,5) ▽	72 (1,2) ▽	72 (1,0) ▽	70 (1,3) ▽	68 (1,4)	42 (1,7) ▼	48 (0,3) ▽		▽	
Nizozemska ¹	82 (1,1)	77 (1,2)	65 (1,3) ▽	71 (1,2) ▽	73 (1,1) △	70 (1,0) △	75 (1,2) △	50 (0,3)		▽	
Norveška (9) ¹	82 (0,7)	79 (0,7)	80 (0,6) ▽	76 (0,7) ▽	73 (0,9) ▽	76 (0,7) ▽	56 (0,8) ▽	50 (0,2)		▽	
Poljska	94 (0,5) ▲	92 (0,5) ▲	88 (0,7) ▲	76 (0,7) ▽	84 (0,9) ▲	76 (0,9) △	83 (0,8) ▲	54 (0,2) ▲		▲	
Romunija	87 (1,4) △	84 (1,5) △	81 (1,7) △	83 (1,0) △	74 (1,9) ▽	69 (1,3)	77 (1,3) ▲	51 (0,3) △		△	
Srbija	76 (1,0) ▽	73 (1,3) ▽	70 (1,2) ▽	75 (1,1) ▽	66 (1,2) ▽	62 (1,1) ▽	67 (1,1) △	49 (0,3) ▽		▽	
Slovaška	83 (1,1)	77 (1,0)	71 (1,1) ▽	69 (1,0) ▽	69 (1,0)	63 (1,2) ▽	69 (1,1) ▽	49 (0,2) ▽		▽	
Slovenija	79 (0,8) ▽	76 (0,9) ▽	73 (0,8) ▽	78 (0,8) ▽	69 (0,8)	67 (0,9)	67 (1,0)	50 (0,2)		▽	
Španija	82 (0,9) ▽	82 (0,9) ▽	76 (0,9) ▽	64 (1,1) ▽	66 (1,2) ▽	63 (1,0) ▽	68 (1,1) △	50 (0,2)		▽	
Švedska ¹	90 (1,0) △	89 (0,9) △	85 (0,9) ▲	86 (0,8) ▲	82 (0,9) ▲	84 (0,9) ▲	76 (0,9) ▲	54 (0,3) ▲		▲	
Povprečje ICCS 2022	81 (0,2)	79 (0,2)	74 (0,3)	73 (0,2)	70 (0,2)	67 (0,2)	65 (0,3)	50 (0,1)			
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja											
Brazilijs	81 (0,9)	78 (0,9)	77 (0,9)	64 (0,8)	71 (0,9)	62 (1,1)	57 (0,9)	49 (0,3)			
Danska	88 (0,8)	86 (0,9)	86 (0,8)	76 (0,9)	72 (1,0)	73 (0,8)	76 (0,9)	52 (0,2)			
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja											
Severno Porenje - Vestfalija	83 (0,7) △	78 (0,8)	70 (1,0) ▽	74 (0,9)	65 (1,0) ▽	69 (0,9) △	54 (1,1) ▼	49 (0,2)		▽	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja											
Schleswig-Holstein	88 (1,3)	83 (1,4)	77 (1,7)	76 (1,6)	70 (1,2)	69 (1,3)	58 (1,5)	50 (0,3)			

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem ▽

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

prepričanj o prepoznavanju groženj demokraciji). V dveh državah oz. izobraževalnih sistemih je razlika za 10 točk ali več na lestvici (gre za učence iz Kitajskega Tajpeja in Švedske). Kot kaže, pa je **povezava med državljansko vednostjo in lestvico, ki odraža kritične poglede na politični sistem, zapletenejša. V okviru mednarodnega povprečja prav tako vidimo pozitivno povezavo, v večini držav v prid učencem z več oz. višjo državljansko vednostjo (tudi v Sloveniji)**, prav tako pa vidimo, da je v primeru učencev iz Kitajskega Tajpeja, Nizozemske, Norveške in Švedske ravno obratno. V teh štirih državah oz. izobraževalnih sistemih imajo učenci, ki ne dosegajo zahtevnostne ravni B državljanske vednosti, kritičnejše poglede na politični sistem kot njihovi vrstniki z višjimi ravni državljanske vednosti, v dveh državah pa ni značilne statistične razlike (gre za Estonijo in Francijo). Tudi povprečna razlika na lestvici ni tako velika, kot je pri lestvici, o katere rezultatih sem poročala najprej. Na razumevanje teh razlik bi lahko vplivale podrobnejše analize značilnosti političnih sistemov, v katerih učenci živijo. V mednarodnem povprečju so **učenci z državljansko vednostjo na ravni B ali nad njo manj zadovoljni s političnim sistemom**

Tabela 5.4 · Nacionalni povprečni rezultati o zadovoljstvu oz. kritičnih pogledih učencev na politični sistem ter njihovih prepričanjih o grožnjah demokraciji, glede na raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistem	Zadovoljstvo učencev s političnim sistemom										Kritični pogledi učencev na politični sistem učencev										Prepričanja učencev o grožnjah demokraciji									
	Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)					Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in več)					Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)					Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in več)					Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)					Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in več)				
	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12		
Bolgarija	50	(0,6)												43	(0,3)							55	(0,3)	45	(0,3)				51	(0,3)
Kitajski Tajpej	58	(0,7)												54	(0,2)	50	(0,7)					47	(0,2)	45	(0,9)				59	(0,3)
Kolumbija	55	(0,4)												47	(0,4)	50	(0,3)					54	(0,3)	44	(0,3)				49	(0,3)
Hrvaška¹	48	(0,5)												46	(0,2)	50	(0,5)					54	(0,3)	48	(0,4)				53	(0,2)
Ciper	49	(0,4)												47	(0,4)	48	(0,3)					51	(0,3)	46	(0,3)				51	(0,3)
Estonija	52	(0,4)												51	(0,2)	48	(0,5)					47	(0,2)	43	(0,4)				51	(0,3)
Francija	52	(0,4)												50	(0,3)	52	(0,3)					52	(0,2)	44	(0,4)				50	(0,2)
Italija	53	(0,5)												47	(0,3)	50	(0,6)					52	(0,3)	45	(0,4)				53	(0,2)
Latvija¹	48	(0,3)												48	(0,3)	49	(0,4)					52	(0,3)	44	(0,3)				50	(0,3)
Litva	51	(0,4)												48	(0,3)	50	(0,4)					51	(0,3)	43	(0,3)				49	(0,2)
Malta	54	(0,5)												50	(0,5)	48	(0,3)					50	(0,3)	44	(0,4)				51	(0,3)
Nizozemska²	52	(0,5)												54	(0,3)	46	(0,5)					44	(0,3)	45	(0,5)				53	(0,3)
Norveška (9)¹	56	(0,3)												57	(0,2)	49	(0,3)					46	(0,2)	45	(0,4)				52	(0,2)
Poljska	49	(0,5)												45	(0,2)	49	(0,4)					52	(0,2)	48	(0,3)				56	(0,2)
Romunija	49	(0,6)												44	(0,5)	52	(0,5)					57	(0,5)	48	(0,3)				53	(0,4)
Srbija	51	(0,4)												48	(0,4)	49	(0,3)					52	(0,3)	47	(0,4)				52	(0,4)
Slovaška	48	(0,5)												44	(0,3)	49	(0,4)					52	(0,3)	45	(0,3)				52	(0,3)
Slovenija	51	(0,4)												49	(0,3)	49	(0,3)					52	(0,2)	46	(0,3)				53	(0,2)
Španija	52	(0,4)												49	(0,2)	50	(0,4)					53	(0,2)	45	(0,3)				52	(0,2)
Švedska¹	53	(0,7)												54	(0,2)	47	(0,6)					45	(0,2)	46	(0,7)				56	(0,2)
Povprečje ICCS 2022	52	(0,1)												49	(0,1)	49	(0,1)					51	(0,1)	45	(0,1)				52	(0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																														
Braziliја	53	(0,1)												47	(0,4)	50	(0,2)					53	(0,3)	46	(0,3)				53	(0,3)
Danska	52	(0,1)												49	(0,1)	49	(0,1)					51	(0,1)	45	(0,1)				52	(0,1)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																														
Severno Porenje - Vestfalija	54	(0,3)												53	(0,2)	48	(0,3)					47	(0,2)	44	(0,3)				51	(0,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																														
Schleswig-Holstein	52	(0,1)												49	(0,1)	49	(0,1)					50	(0,1)	45	(0,1)				52	(0,1)

 Razlika med primerjalnimi skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

svoje države, tudi v Sloveniji. Skratka, imajo kritičnejša stališča glede kakovosti političnega sistema v njihovi državi.

5.1.2 · Stališča do omejitev svobode v izrednih razmerah

Eno od novih vprašanj, vključenih v ICCS 2022, je bilo povezano s prepričanju o tem, v kolikšni meri bi morale demokratične vlade imeti možnost omejiti svobodo posameznika med izrednimi razmerami v državi, kot je bila pandemija covida-19. Čeprav so ljudem svoboščine priznane v Splošni deklaraciji Združenih narodov o človekovih pravicah (United Nations 1948), je prav tako pomembno zavedanje, da so družbe odgovorne za aktivno zaščito svobode svojih članov in podpora zaščiti svobode v vseh skupnostih, tudi tistih, ki niso njihove lastne. V skladu s tem argumentom obstajajo situacije, v katerih je morda treba nekatere svoboščine omejiti, če so v nasprotju z drugimi (npr. za preprečevanje sovražnega govora, katerega namen je spodbujati sovraštvo do drugih) ali če je to potrebno za ohranitev varnosti družbe. Da bi ugotovili stališča učencev o teh vprašanjih, smo jih vprašali po njihovem strinjanju (pri posameznih trditvah so zbirali med kategorijami od »zelo se strinjam« do »nikakor se ne strinjam«), in sicer, koliko se strinjajo ali ne strinjajo s tem, da ima vlada med izrednimi razmerami v državi pravico sprejeti izredne⁴⁴ ukrepe (npr. zaradi izbruha nalezljive bolezni, kot je covid-19/koronavirus).

V **tabeli 5.5** vidimo rezultate (odstotke učencev) glede strinjanja s posameznimi postavkami oz. trditvami in rezultate lestvice, ki je bila oblikovana na podlagi teh trditev. Kot vidimo, je nacionalni rezultat za **Slovenijo na lestvici za podporo omejitev v nacionalnih izrednih razmerah pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022; manj naših učencev se strinja s tem, da ima vlada med izrednimi razmerami v državi (npr. zaradi izbruha nalezljive bolezni) pravico sprejeti (vsaj nekatere) ukrepe**. Ta stališča so v povprečju podobna stališčem učencev iz Bolgarije, Hrvaške, Cipra, Latvije, Poljske, Srbije in Slovaške (če gledamo rezultate na lestvici, ne posameznih trditev). Bolj kot učenci iz pravkar imenovanih držav oz. izobraževalnih sistemov oz. precej več od njih je omejitvam naklonjenih učencev iz Norveške in Kitajskega Tajpeja, precej manj (kot je to značilno za mednarodno povprečje) pa učencev iz Nizozemske (tudi tukaj se opis rezultatov nanaša na rezultate na lestvici podpore omejitev v izrednih nacionalnih razmerah).

Rezultati v **tabeli 5.5** tudi kažejo, da pri treh trditvah sicer za Slovenijo ni odstopanja od mednarodnega povprečja, gre za ukrepe zaprtja trgovin in podjetij (35 % učencev v Sloveniji se s tem strinja ali zelo strinja), preložitve sej državnega zbora (v Sloveniji se s tem ukrepom zelo strinja ali strinja nekaj več kot polovica učencev) ter ukrep zaprtja šol (v Sloveniji se s tem ukrepom strinja ali zelo strinja 68 % učencev, kar je zelo podobno mednarodnemu povprečju). Pri vseh ostalih trditvah pa so deleži bodisi precej pod mednarodnim povprečjem (precej manj učencev v Sloveniji se zelo strinja ali strinja), in sicer v primerih denarnega kaznovanja ljudi, ki s svojim obnašanjem ogrožajo druge, prepovedi večjih združevanj ljudi na športnih in zabavnih prireditvah ter prepovedi mirnih protestov, zborovanj ali shodov. S posameznimi trditvami se bodisi zelo strinja ali strinja manj učencev (ne pa precej manj učencev kot pri pravkar naštetih trditvah), kot je to značilno za mednarodno povprečje. Gre za naslednje trditve oz. ukrepe: uvedba omejitev potovanja; zahtevanje, da ljudje posredujejo informacije o svojem gibanju; zakonska prepoved odhoda od doma brez zadostnega razloga. Pa si v nadaljevanju posebej oglejmo stališča učencev do ukrepa zaprtja šol v izrednih razmerah. Kot že rečeno, se učenci v Sloveniji pri tem stališču niso razlikovali od svojih vrstnikov v ICCS 2022 sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih. Je pa precej več kot v okviru mednarodnega povprečja

⁴⁴Postavke oz. trditve so vidne is tabele, ki opisuje te rezultate.

Tabela 5.5 • Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici podpore omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah

Odstotki učencev, ki se strinjajo ali seze strinjajo z naslednjimi postavkami:															
Denarno kaznovanje ljudi, ki s svojim obnašanjem ogrožajo druge	Prepoved večjih združevanj ljudi na športnih in zabavnih prireditvah		Prepoved minih protestov, zborovanj ali shodov		Zaprtje trgovin in podlajš		Zahtevanje, da ljudje posredujejo informacije o svojem gibanju		Zakonska prepoved ohranja od doma brez zadostnega razloga		Nacionalni rezultati na lestvici za podporo omejitv v nacionalnih izrednih razmerah				
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%			
Izobraževalni sistemi															
Bolgarija	73 (1,2)	▼	56 (1,2)	▼	54 (1,1)	▼	43 (1,1)	▼	44 (1,0)	▼	40 (1,2)	▼	38 (1,2)	▼	49 (0,3)
Kirgizski Tajpej	85 (0,6)	△	72 (0,9)	△	66 (1,0)	△	75 (0,7)	▲	40 (0,9)	△	48 (0,9)	▲	88 (0,6)	▲	54 (0,2)
Kolumbija	78 (1,0)	▼	51 (1,0)	▼	63 (1,1)	△	62 (1,0)	△	38 (1,0)	△	49 (1,2)	△	41 (1,2)	△	51 (0,2)
Hrvaška ¹	79 (1,0)	△	64 (1,1)	▼	54 (1,3)	▼	49 (1,1)	▼	47 (1,0)	▼	27 (1,0)	▼	33 (0,8)	▼	48 (0,2)
Ciper	70 (1,0)	▼	62 (1,1)	▼	46 (0,9)	▼	43 (1,0)	▼	41 (0,9)	▼	35 (0,9)	▼	39 (1,0)	▼	48 (0,2)
Estonija	77 (1,1)	▲	74 (1,2)	▲	68 (1,3)	△	52 (1,0)	△	44 (0,9)	△	61 (1,2)	△	31 (1,1)	▼	51 (0,2)
Francija	76 (0,8)	△	74 (0,8)	△	64 (0,9)	△	56 (0,9)	△	61 (1,0)	△	43 (1,0)	△	36 (0,9)	▼	51 (0,2)
Italija	90 (0,9)	▲	64 (1,7)	△	74 (1,0)	▲	52 (1,1)	▲	41 (1,0)	▲	51 (1,1)	▲	33 (1,0)	▼	51 (0,2)
Latvija ¹	68 (1,0)	▼	61 (1,2)	▼	59 (1,2)	△	44 (1,0)	▼	47 (1,0)	▼	39 (1,0)	▼	36 (1,1)	▼	48 (0,2)
Litva	82 (0,9)	△	76 (1,0)	△	71 (1,1)	▲	71 (1,3)	△	43 (0,9)	△	31 (0,9)	▲	40 (1,1)	▲	51 (0,2)
Malta	82 (1,0)	△	61 (1,0)	▼	70 (1,2)	△	63 (1,0)	▲	48 (1,0)	△	45 (1,4)	▲	57 (0,9)	▲	51 (0,2)
Nizozemska [†]	75 (1,1)	▼	61 (1,1)	▼	49 (1,1)	▼	37 (1,1)	▼	38 (1,2)	▼	38 (1,3)	▼	29 (1,0)	▼	26 (0,9)
Norveška (9) [†]	80 (0,6)	▲	82 (0,6)	▲	71 (0,7)	▲	60 (0,8)	▲	59 (0,8)	▲	56 (0,9)	▲	29 (0,9)	▼	42 (0,8)
Poljska	79 (0,8)	△	75 (1,0)	△	59 (0,9)	▼	61 (0,9)	△	44 (1,0)	▼	33 (0,8)	△	29 (0,7)	▼	53 (0,2)
Romunija	83 (2,3)	△	56 (1,6)	▼	55 (2,7)	▼	60 (3,0)	▼	47 (1,7)	▼	33 (1,2)	▼	39 (1,8)	▼	49 (0,5)
Srbija	69 (1,1)	▼	64 (1,0)	▼	44 (1,2)	▼	42 (1,1)	▼	43 (1,1)	▼	30 (1,0)	▼	38 (1,3)	▼	48 (0,2)
Slovaška	75 (1,0)	▼	71 (1,0)	▼	55 (1,2)	▼	48 (1,1)	▼	42 (1,1)	▼	47 (1,3)	▼	31 (1,0)	▼	49 (0,2)
Slovenija	61 (0,8)	▼	68 (1,1)	▼	49 (1,1)	▼	53 (0,8)	▼	44 (0,9)	▼	35 (1,0)	▼	34 (0,9)	▼	48 (0,2)
Španija	89 (0,8)	▲	71 (1,0)	△	67 (1,1)	△	66 (0,9)	▲	48 (0,9)	▲	48 (0,9)	▲	38 (1,0)	▲	52 (0,2)
Švedska [†]	75 (0,7)	▼	67 (1,1)	△	70 (1,0)	△	54 (1,0)	△	54 (1,1)	△	44 (0,9)	▼	24 (0,9)	▼	50 (0,3)
Povprečje ICCS 2022	77 (0,2)		67 (0,3)		61 (0,3)		53 (0,2)		45 (0,3)		42 (0,3)		39 (0,2)		50 (0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja															
Braziliya	78 (0,8)		56 (0,9)		73 (0,8)		57 (0,9)		55 (0,8)		55 (1,0)		36 (0,8)		53 (0,2)
Danska	79 (0,8)		78 (0,7)		70 (1,1)		61 (0,9)		52 (1,1)		68 (1,1)		41 (1,1)		52 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja															
Severno Porenje - Vestfalija	73 (1,0)	▼	69 (1,0)		66 (1,2)	△	50 (0,9)	▼	53 (0,8)	▼	53 (1,1)	▼	40 (1,1)	▼	51 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja															
Schleswig-Holstein	74 (1,7)		68 (1,1)		72 (1,5)		55 (1,6)		52 (1,9)		58 (1,7)		42 (1,3)		51 (0,3)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

temu ukrepu naklonjenih učencev iz Norveške, in več kot v okviru mednarodnega povprečja učencev iz Kitajskega Tajpeja, Estonije, Francije, Litve, Poljske, Slovaške in Španije, precej manj, kot je to značilno za mednarodno povprečje, pa učencev iz Bolgarije, Kolumbije Romunije ter manj, kot je to značilno za mednarodno povprečje, učencev iz Hrvaške, Cipra, Latvije, z Malte, iz Nizozemske in Srbije.

V tabeli 5.6 predstavljam nacionalna povprečja učenčeve podpore omejitvam oz. ukrepom v izrednih nacionalnih razmerah (gre za lestvico, katere izračun je predstavljen že v tabeli 5.5) glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje (nad oz. pod nacionalnim povprečjem) in raven državljanske vednosti (primerjava učencev z državljansko vednostjo pod ravno B proti na ali nad ravno B). Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti je bila višja za tiste učence (v okviru mednarodnega povprečja in v večini sodelujočih izobraževalnih sistemov oz. držav, ne pa tudi v Sloveniji), ki dosegajo raven B državljanske vednosti ali nad njo. V mednarodnem povprečju so tako učenci z višjimi ravni državljanske vednosti bolj

Tabela 5.6 · Nacionalna povprečja učenčeve podpore omejitvam v izrednih nacionalnih razmerah glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistemi	Povprečna vrednost na lestvici glede na spol																Povprečna vrednost na lestvici glede na socialno-ekonomsko ozadje																Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vednosti															
	Fantje								Dekleta								Pod nacionalnim povprečjem								Na ali nad nacionalnim povprečjem								Državlјanska vednost pod ravno B (pod 479)								Državlјanska vednost na ali nad ravno B (479 in več)							
	16	12	8	4	0	4	8	12	16	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12																		
Bolgarija	49	(0,4)							48	(0,4)	49	(0,4)											48	(0,3)	49	(0,5)						48	(0,3)															
Kitajski Tajpej	55	(0,3)							54	(0,3)	54	(0,3)											54	(0,3)	52	(0,9)						55	(0,2)															
Kolumbija	51	(0,4)							50	(0,3)	50	(0,4)											52	(0,3)	50	(0,3)						51	(0,3)															
Hrvaška¹	48	(0,3)							49	(0,2)	48	(0,2)											49	(0,2)	47	(0,5)						49	(0,2)															
Ciper	49	(0,4)							46	(0,3)	47	(0,3)											48	(0,3)	48	(0,3)						48	(0,3)															
Estonija	51	(0,3)							50	(0,3)	50	(0,2)											52	(0,3)	49	(0,5)						51	(0,2)															
Francija	52	(0,3)							50	(0,3)	50	(0,3)											52	(0,3)	49	(0,3)						52	(0,2)															
Italija	52	(0,3)							51	(0,3)	51	(0,3)											52	(0,3)	50	(0,4)						52	(0,2)															
Latvija¹	48	(0,3)							48	(0,2)	47	(0,3)											49	(0,3)	47	(0,3)						50	(0,2)															
Litva	51	(0,3)							51	(0,3)	50	(0,3)											53	(0,3)	49	(0,4)						53	(0,3)															
Malta	52	(0,2)							51	(0,2)	51	(0,2)											52	(0,2)	50	(0,3)						53	(0,2)															
Nizozemska²	47	(0,3)							47	(0,4)	46	(0,3)											48	(0,3)	45	(0,4)						48	(0,3)															
Norveška (9)¹	53	(0,2)							53	(0,2)	52	(0,2)											54	(0,2)	51	(0,4)						54	(0,2)															
Poljska	49	(0,2)							49	(0,2)	49	(0,2)											49	(0,2)	47	(0,3)						49	(0,2)															
Romunija	50	(0,6)							49	(0,5)	48	(0,3)											51	(0,7)	49	(0,4)						50	(0,7)															
Srbija	48	(0,3)							48	(0,3)	48	(0,3)											48	(0,3)	48	(0,4)						48	(0,3)															
Slovaška	49	(0,3)							49	(0,3)	49	(0,4)											50	(0,3)	49	(0,4)						50	(0,3)															
Slovenija	48	(0,3)							48	(0,3)	48	(0,4)											48	(0,3)	47	(0,4)						48	(0,3)															
Španija	53	(0,3)							52	(0,3)	52	(0,3)											53	(0,2)	50	(0,4)						53	(0,3)															
Švedska¹	51	(0,3)							50	(0,3)	50	(0,4)											51	(0,3)	49	(0,7)						51	(0,2)															
Povprečje ICCS 2022	50	(0,1)							50	(0,1)	49	(0,1)											51	(0,1)	49	(0,1)						51	(0,1)															
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																																																
Braziliya	52	(0,4)							53	(0,2)	52	(0,2)											53	(0,2)	52	(0,2)						54	(0,3)															
Danska	52	(0,3)							51	(0,2)	51	(0,2)											53	(0,2)	49	(0,3)						52	(0,2)															
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																																																
Severno Porenje - Vestfalija	51	(0,3)							50	(0,2)	50	(0,2)											52	(0,3)	48	(0,4)						52	(0,2)															
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																																																
Schleswig-Holstein	52	(0,4)							51	(0,4)	51	(0,4)											52	(0,4)	48	(0,7)						53	(0,3)															

 Razlika med primerjalnimi skupinami je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinami ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

([†]) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

naklonjeni omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah, v Sloveniji, npr. (in Kolumbiji, Cipru, Srbiji in Slovaški), **pa ni statistično značilne razlike** glede na raven državljanske vednosti. V Bolgariji pa je so omejitvam v izrednih nacionalnih razmerah bolj naklonjeni učenci z nižjo ravno državljanske vednosti. Podoben vzorec se kaže v povezavi s socialno-ekonomskim ozadjem oz. statusom (SES). **Na mednarodni ravni pri omejitvah v prid tistim, ki imajo SES višji od nacionalnega povprečja, v Sloveniji pa ni statistično značilnih razlik glede na SES.** Kot vidimo iz **mednarodnega povprečja, so fantje nekoliko bolj naklonjeni omejitvam v izrednih razmerah, v primerjavi z dekleti, v Sloveniji pa pri tem razlik med spoloma ni.**

5.1.3 · Zaupanje učencev v državljanske institucije

V Vprašalniku za učence smo le-te tudi prosili, da označijo, koliko zaupajo različnim skupinam in institucijam (za ponujene skupine/institucije so izbirali med kategorijami od »popolnoma« do »sploh ne«). Rezultate je mogoče primerjati tudi trendovsko (se pravi primerjava med cikli, konkretno primerjava med cikloma 2016 in 2022). Tudi pri tem vprašanju so učenci pri političnih institucijah odgovarjali za institucije v svoji državi, npr. kako zaupajo slovenski vladi. Sta pa bili dodani še dve novi postavki, in sicer zaupanje v znanstvenike ter zaupanje njihovim učiteljem.

Zaupanje učencev vladi (v Sloveniji slovenski vladi, v drugih državah njihovim vladam) se je v letu 2022, **primerjaje s ciklom leta 2016, zmanjšalo** (tukaj lahko poročam le za tiste države oz. izobraževalne sisteme, ki so sodelovali v teh dveh ciklih raziskave) – tako **v okviru mednarodnega povprečja kot tudi v Sloveniji.** V Kitajskem Tajpeju je sicer zaupanje učencev višje kot leta 2016, v Estoniji, na Nizozemskem in Švedskem pa ni razlik med cikloma. Je pa zanimivo pogledati tudi razlike med državami znotraj posameznega cikla. Tako npr. iz rezultatov vidimo, da **Slovenija sodi v sklop držav, kjer je bilo leta 2022 to zaupanje precej pod mednarodnim povprečjem.** Vidimo pa tudi drugačno sliko, in sicer nekaj držav, ki se od mednarodnega povprečja pri zaupanju učencev v njihove vlade ne razlikujejo, in nekaj držav, za katere je značilno višje ali precej višje zaupanje (oz. precej več učencev popolnoma ali kar precej zaupa) vladi, kot je to značilno za mednarodno povprečje sodelujočih držav. Gre za naslednje države: Kitajski Tajpej, Estonija, Litva, Nizozemska, Norveška in Švedska. Med naštetimi se pri učencih na Švedskem to zaupanje med cikloma 2022 in 2016 ni spremenilo, podobno tudi ne na Nizozemskem in v Estoniji. V Kitajskem Tajpeju in Norveški se je, če primerjamo zaupanje učencev z letom 2016, to še celo povečalo (v smislu deleža učencev, ki popolnoma ali precej zaupajo njihovi vladi), v nekaj teh državah, ki so v letu 2022 precej nad mednarodnim povprečjem, pa se je zaupanje zmanjšalo oz. je v letu 2022 manj učencev navedlo, da svoji vladi popolnoma ali precej zaupa. **Tudi zaupanje državnemu zboru se je na mednarodni ravni, pa tudi v Sloveniji, med letoma 2022 in 2016 zmanjšalo.** Še vedno pa je nekaj držav, ki so pri zaupanju državnemu zboru precej nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022, in sicer gre za učence iz Kitajskega Tajpeja, Nizozemske, Norveške in Švedske. Prav tako imamo na drugi strani nekaj držav, kjer je to zaupanje še nižje ((precej) manj učencev popolnoma ali precej zaupa državnemu zboru), tudi v primerjavi s Slovenijo – gre za učence iz Kolumbije, Hrvaške, Poljske in Slovaške. Norveška je primer države, kjer je zaupanje v državni zbor v letu 2022 naraslo V petih državah oz. izobraževalnih sistemih pa med tema dvema cikloma raziskave, ko preverjamo zaupanje učencev v državni zbor, ni statistično značilnih razlik. **Sodišča** so tiste institucije, ki **beležijo večje zaupanje učencev** oz. deleže učencev, ki jim zaupajo popolnoma ali precej – v primerjavi tako z vlado kot državnim zborom pa tudi s tradicionalnimi mediji. Kljub temu pa **se je leta 2022 v primerjavi z leto 2016 tudi zaupanje v sodišča zmanjšalo, tako na mednarodni ravni kot v Sloveniji.** Podoben trend, in sicer **zmanjšanje zaupanja, beležimo tudi pri tradicionalnih medijih (televizija, časopis, radio), tako na mednarodni ravni**

Tabela 5.7 • Zaupanje učencev v izbrane skupine ali institucije

Izobraževalni sistemi	Vladni				Parlamentu (državnemu zboru)				Sodiščem				Tradicionalnim medijem (televiziji, časopisom, radiu)			
	2022	2016	Razlika		2022	2016	Razlika		2022	2016	Razlika		2022	2016	Razlika	
Izobraževalni sistemi																
Bolgarija	46 (1,3) ▽	59 (1,2)	-12 (1,8)		44 (1,1) ▽	56 (1,1)	-12 (1,5)		62 (1,1) ▽	69 (1,0)	-7 (0,9)		50 (1,2)	61 (1,0)	-11 (1,5)	
Klajski Tajpej	70 (1,1) ▽	62 (1,0)	8 (1,5)		71 (0,8) ▴	71 (0,9)	0 (1,2)		81 (0,9) ▴	73 (0,9)	8 (1,3)		42 (0,9)	44 (0,9)	-2 (1,3)	
Kolumbija	40 (1,4) ▴	55 (1,2)	-15 (1,8)		35 (1,3)	46 (1,2)	-11 (1,8)		40 (1,1) ▴	48 (1,2)	-8 (1,6)		50 (1,2)	69 (1,3)	-19 (1,8)	
Hrvaška ¹	31 (1,1) ▴	42 (1,5)	-11 (1,9)		28 (0,9) ▴	37 (1,4)	-9 (1,7)		50 (1,3) ▽	66 (1,4)	-16 (1,9)		47 (1,1) ▽	54 (1,0)	-7 (1,5)	
Ciper	46 (1,1) ▽	-	-		39 (1,0) ▽	-	-		59 (1,1) ▽	-	-		49 (0,9)	-	-	
Estonija	71 (1,2) ▴	73 (1,2)	-2 (1,7)		57 (1,3) ▴	56 (1,4)	1 (1,9)		73 (1,5) ▴	76 (0,9)	-3 (1,7)		44 (1,1) ▽	47 (1,2)	-3 (1,6)	
Francija	54 (1,2)	-	-		46 (1,1) ▽	-	-		60 (1,1) ▽	-	-		46 (1,1) ▽	-	-	
Italija	53 (1,1)	57 (1,0)	-4 (1,5)		52 (1,1) ▽	66 (0,9)	-13 (1,4)		64 (0,9) ▽	72 (1,1)	-8 (1,4)		61 (1,0) ▴	75 (0,7)	-15 (1,2)	
Latvija ¹	51 (1,4)	60 (1,3)	-8 (1,9)		43 (1,2) ▽	46 (1,2)	-2 (1,7)		65 (1,2)	71 (1,2)	-6 (1,7)		45 (1,1)	51 (1,2)	-6 (1,6)	
Litva	68 (1,1) ▴	74 (1,0)	-6 (1,5)		52 (1,2) ▴	51 (1,3)	1 (1,7)		74 (1,0) ▴	80 (0,9)	-6 (1,3)		56 (1,1) ▴	65 (0,9)	-9 (1,5)	
Malta	50 (1,5) ▽	66 (0,8)	-16 (1,7)		44 (1,4) ▽	59 (0,9)	-15 (1,7)		64 (1,6)	76 (0,8)	-12 (1,7)		55 (1,2) ▴	66 (0,8)	-11 (1,5)	
Nizozemska ²	73 (1,3) ▴	70 (1,4)	3 (1,9)		66 (1,4) ▴	63 (1,3)	3 (1,9)		84 (1,1) ▴	78 (1,1)	6 (1,6)		59 (1,3) ▴	47 (1,3)	12 (1,8)	
Norveška (9) ¹	86 (0,6) ▴	79 (0,7)	7 (0,9)		81 (0,7) ▴	77 (0,7)	4 (1,0)		82 (0,8) ▴	76 (0,7)	6 (1,0)		67 (0,8) ▴	48 (0,8)	19 (1,1)	
Poljska	27 (1,0) ▽	-	-		25 (0,8) ▽	-	-		56 (0,9) ▽	-	-		45 (0,9) ▽	-	-	
Romunija	44 (1,7) ▽	-	-		41 (1,4) ▽	-	-		66 (1,2)	-	-		39 (1,8) ▴	-	-	
Srbija	54 (1,4)	-	-		49 (1,5)	-	-		56 (1,3) ▽	-	-		34 (1,0) ▴	-	-	
Slovaška	40 (1,3) ▽	-	-		36 (1,3) ▽	-	-		63 (1,1) ▽	-	-		50 (1,1)	-	-	
Slovenija	38 (1,1) ▴	49 (1,4)	-10 (1,7)		42 (1,0) ▽	50 (1,3)	-8 (1,7)		67 (1,0)	74 (1,0)	-7 (1,4)		50 (1,0)	65 (1,2)	-15 (1,6)	
Španija	44 (1,1) ▽	-	-		41 (1,1) ▽	-	-		62 (1,0) ▽	-	-		60 (1,1) ▴	-	-	
Švedska ¹	78 (1,1) ▴	79 (1,0)	-1 (1,5)		76 (1,3) ▴	79 (1,1)	-2 (1,6)		78 (1,0) ▴	82 (1,2)	-4 (1,6)		58 (1,1) ▴	54 (1,0)	3 (1,5)	
Povprečje ICCS 2022	53 (0,3)				48 (0,3)				66 (0,3)				50 (0,3)			
Povprečje ICCS 2016/2022	58 (0,3)	63 (0,3)	-5 (0,5)		53 (0,3)	58 (0,3)	-5 (0,5)		69 (0,3)	72 (0,3)	-4 (0,4)		52 (0,3)	57 (0,3)	-5 (0,4)	
Izobraževalni sistemi, ki nista dosegla standardov vzorčenja																
Brazilijska	48 (1,0)				45 (1,0)				51 (0,9)				51 (0,8)			
Danska	79 (1,0)				69 (1,2)				82 (0,9)				65 (1,1)			
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																
Severno Porenje - Vestfalija	77 (1,0) ▴				68 (1,3) ▴				77 (1,1) ▴				57 (1,1) ▴			
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																
Schleswig-Holstein	77 (1,4) ▴				70 (1,5)				82 (1,2)				58 (1,4)			

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▴
 Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▽
 Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▴
 Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽
 Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▴
 Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.
 Statistično pomembne spremembe ($p < 0,05$) so prikazane v krepki pisavi.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

¹ Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

² Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

kot v Sloveniji – je pa padec zaupanja v tej kar precej večji kot v mednarodnem povprečju. Mednarodna primerjava nam tudi pokaže, da je **zaupanje učencev v vlado, državni zbor, sodišča in tradicionalne medije v določenih državah oz. izobraževalnih sistemih precej višje kot v Sloveniji, in obratno**; tukaj vsekakor velja omeniti Norveško, Švedsko, Nizozemsko. Prav tako vidimo, da se je zaupanje v tradicionalne medije na ravni iz leta 2016 približno ohranilo v Kitajskem Tajpeju in Estoniji, povečalo pa na Švedskem, Nizozemskem, Norveškem. Sicer pa imamo tako pri vladi kot državnemu zboru, sodiščih in tradicionalnih medijih nekaj držav, kjer se je zaupanje zmanjšalo, ostalo isto ali povečalo. In katere skupine bolj oz. manj zaupajo omenjenim štirim državljskim institucijam?

V **tabeli 5.8** prikazujem rezultate za lestvico zaupanja v državljanske institucije glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje (v smislu primerjave skupine, ki je nad, s skupino, ki je pod nacionalnim povprečjem) ter raven državljanske vednosti (pod zahtevnostno ravno B proti na njej ali nad njo). Za to mednarodno **lestvico** (ki meri zaupanje v državljanske institucije) so

Tabela 5.8 · Nacionalna povprečja na lestvici učenčevega zaupanja v državljanske institucije glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti

Izobraževalni sistemi	Povprečna vrednost na lestvici glede na spol										Povprečna vrednost na lestvici glede na socialno-ekonomsko ozadje										Povprečna vrednost na lestvici glede na raven državljanske vrednosti											
	Fantje					Dekleta					Pod nacionalnim povprečjem					Na ali nad nacionalnim povprečjem					Državljska vrednost pod ravno B (pod 479)					Državljska vrednost na ali nad ravno B (479 in več)						
	16	12	8	4	0	4	8	12	16	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12		
Bolgarija	47	(0,4)								46	(0,4)	48	(0,5)								46	(0,3)	48	(0,5)							45	(0,3)
Kitajski Tajpej	52	(0,3)								53	(0,3)	53	(0,3)								52	(0,3)	54	(0,9)							52	(0,2)
Kolumbija	48	(0,4)								44	(0,5)	46	(0,4)								46	(0,5)	49	(0,4)							42	(0,4)
Hrvaška¹	46	(0,3)								45	(0,2)	46	(0,3)								45	(0,3)	46	(0,5)							45	(0,2)
Ciper	46	(0,4)								46	(0,3)	46	(0,4)								46	(0,3)	46	(0,4)							45	(0,4)
Estonija	51	(0,4)								50	(0,3)	49	(0,3)								52	(0,3)	49	(0,5)							51	(0,3)
Francija	50	(0,3)								47	(0,3)	48	(0,3)								49	(0,3)	49	(0,4)							48	(0,3)
Italija	49	(0,3)								49	(0,3)	49	(0,3)								49	(0,3)	50	(0,5)							48	(0,2)
Latvija¹	48	(0,4)								47	(0,3)	47	(0,4)								48	(0,3)	47	(0,4)							48	(0,3)
Litva	51	(0,3)								50	(0,3)	50	(0,2)								51	(0,4)	50	(0,4)							51	(0,3)
Malta	50	(0,5)								47	(0,3)	49	(0,6)								48	(0,4)	50	(0,6)							48	(0,4)
Nizozemska²	53	(0,4)								52	(0,5)	52	(0,4)								54	(0,3)	51	(0,5)							54	(0,3)
Norveška (9)¹	55	(0,3)								55	(0,2)	53	(0,3)								57	(0,2)	53	(0,4)							56	(0,2)
Poljska	45	(0,3)								44	(0,2)	45	(0,2)								44	(0,2)	45	(0,4)							44	(0,2)
Romunija	48	(0,4)								49	(0,4)	49	(0,5)								47	(0,4)	49	(0,5)							47	(0,4)
Srbija	48	(0,4)								48	(0,4)	49	(0,4)								47	(0,4)	49	(0,4)							46	(0,4)
Slovaška	47	(0,3)								46	(0,4)	47	(0,4)								46	(0,3)	48	(0,4)							46	(0,3)
Slovenija	48	(0,3)								47	(0,3)	47	(0,3)								47	(0,3)	47	(0,4)							47	(0,3)
Španija	49	(0,3)								47	(0,3)	48	(0,3)								48	(0,3)	49	(0,4)							48	(0,2)
Švedska¹	54	(0,4)								53	(0,4)	52	(0,5)								54	(0,3)	52	(0,8)							54	(0,3)
Povprečje ICCS 2022	49	(0,1)								48	(0,1)	49	(0,1)								49	(0,1)	49	(0,1)							48	(0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																																
Braziliya	50	(0,3)								47	(0,2)	49	(0,3)								47	(0,2)	50	(0,3)							46	(0,3)
Danska	53	(0,3)								53	(0,2)	52	(0,3)								54	(0,3)	51	(0,5)							53	(0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																																
Severno Porenje - Vestfalija	53	(0,3)								52	(0,3)	52	(0,3)								54	(0,3)	52	(0,3)							53	(0,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																																
Schleswig-Holstein	53	(0,4)								52	(0,3)	52	(0,3)								53	(0,4)	52	(0,7)							53	(0,3)

Razlika med primerjalnimi skupinami je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinami ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

([†]) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

bile **uporabljene naslednje** postavke: **nacionalna vlada, državni zbor, sodišča, tradicionalni mediji, politične stranke, policija**. Pri lestvici zaupanja v državljanske institucije v okviru mednarodnega povprečja ni statistično značilnih razlik med spoloma, v Sloveniji pa so v prid fantom, prav tako ne v mednarodnem ne v nacionalnem okviru (v Sloveniji) pri zaupanju v državljanske institucije **ni razlik glede na socialno-ekonomsko ozadje učencev** (v smislu primerjave skupin pod in nad nacionalnim povprečjem). **Na mednarodni ravni je zaupanje učencev, ki dosegajo nižje ravni državljanske vednosti (pod ravno B),** v državljanske institucije nekoliko večje, v Sloveniji **glede na ravni državljanske vednosti ni razlik** pri zaupanju v državljanske institucije. Je pa slednje precej večje pri učencih z višjimi ravni državljanske vednosti, ki prihajajo iz Estonije, Nizozemske, Norveške in Švedske. In obratno, pri učencih z nižjimi ravni državljanske vednosti je večje zaupanje v državljanske institucije v primeru Bolgarije, Kolumbije, Italije, Poljske, Romunije, Srbije in Slovaške.

Zaupanje v institucije je bilo pri učencih z visokim državljskim znanjem bistveno večje kot pri tistih z nizkim, in sicer v Estoniji, na Nizozemskem, Norveškem in Švedskem. Nasprotno pa je bilo ugotovljeno v Bolgariji, Kolumbiji, Italiji, na Malti, v Poljski, Romuniji, Srbiji in Slovaški republiki. V Estoniji, Franciji, Latviji, Norveški, Švedski in Nizozemski je bilo zaupanje značilno večje pri osebah z nadpovprečnim socialno-ekonomskim ozadjem, medtem ko je bilo višje med učenci z nižjim socialno-ekonomskim ozadjem v Bolgariji, Kitajskem Tajpeju, na Poljskem, v Romuniji, Srbiji in Slovaški republiki. Fantje so dosegli precej višje rezultate kot dekleta v Kolumbiji, Estoniji, Franciji, Litvi, na Malti, Nizozemskem, Poljskem in Norveškem. v Slovaški republiki, Sloveniji, Španiji in na Švedskem, vendar so bile razlike pogosto razmeroma majhne (približno ena točka).

5.2 · Stališča do raznolikosti v družbi (enake pravice)

Preučevanje odnosa do državljskih pravic in odgovornosti različnih skupin državljanov je ena od značilnosti tudi raziskav IEA o državljski vzgoji in izobraževanju (Blaskó, da Costa in Vera-Toscan, 2020). Je pa ta značilnost v sodobnih družbah, od katerih so mnoge v zadnjem času postale veliko bolj raznolike, še pomembnejša. V prejšnjih raziskavah državljanske vzgoje in izobraževanja so se pojavljali štirje vidiki enakosti in enakih pravic: izobraževanje, spol, migracijski status in etnična pripadnost (Schulz et al., 2018).

Odnos do pravic žensk je bil del raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja IEA iz let 1971 in 1999 (Torney, Oppenheim in Farnen, 1975; Torney-Purta et al., 2001). ICCS 2009 je merila podporo enakosti spolov in pokazala, da se je velika večina strinjala s pozitivnimi in ni strinjala z negativnimi trditvami o enakosti spolov (Schulz et al., 2010). Podpora enakosti spolov je bila povezana z značilnostmi učencev; učenke so izrazile večjo podporo enakosti spolov kot učenci (Sandoval-Hernández, Isac in Miranda, 2018). Rezultati ICCS 2016, pri katerih je bil uporabljen enak nabor postavk kot v prejšnjem ciklu, so pokazali večjo podporo enakosti spolov v nekaterih državah oz. izobraževalnih sistemih pa tudi vztrajne razlike med sodelujočimi državami (Schulz et al., 2018; Schulz in Ainley, 2018).

Najprej bi rada zapisala še nekaj besed o enakosti in enakopravnosti – na primeru spolov, vendar je slednje značilno tudi za druge skupine oz. pravice. Enakost spolov se pogosto enači z enakopravnostjo spolov. Vendar enakost spolov pomeni zgolj pravno enakost žensk in moških. Tovrstno razumevanje enakosti spolov pa je v bistvu preozko in neustrezno. Sodobni koncept enakosti spolov vključuje tako formalno (*de jure*) kot dejansko (*de facto*) enakost – torej enakopravnost, ki se nanaša na formalnopravno enakost, in enakost, ki se nanaša na dejanske situacije v odnosu med spoloma in zadeva realne okoliščine. Zakonsko zagotovljena enakost namreč še ni jamstvo za enakost v vsakdanjem življenju oz. pravnoformalno enake pravice

same po sebi še ne privedejo do izboljšanja položaja žensk in moških v družbi. Definicija enakosti spolov je torej širša od definicije enakopravnosti (pravne enakosti) in pomeni, da so ženske in moški enako prepoznavni, imajo enako družbeno (op. p.) moč in so enako udeleženi na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, da imajo enak položaj ter enake možnosti za uživanje vseh pravic in za razvoj osebnih potencialov, s katerimi prispevajo k družbenemu razvoju, ter enako korist od rezultatov, ki jih prinaša razvoj. Enakost spolov se uresničuje z zagotavljanjem in uresničevanjem pravne enakosti, enakega obravnavanja oz. nediskriminacije in enakih možnosti (Sloga, n. d.).

Vrednotenje prepričanj o pravicah priseljencev je v zadnjih letih postalo močnejši fokus raziskav, morda zaradi povečane stopnje migracij med državami (Heath in Richards, 2016). Z uporabo podobnih sklopov postavk kot v raziskavi CIVED 1999 (Torney-Purta et al., 2001) je raziskava ICCS 2009 merila podporo pravicam priseljencev in rezultati so pokazali, da je večina učencev podprla enake pravice za priseljence (Schulz et al., 2010). Vendar je bila podpora povezana z značilnostmi učencev, kot sta spol ali priseljenko ozadje, pri čemer so učenke in učenci s priseljenkim ozadjem izražali pozitivnejša stališča (Munck, Barber in Torney-Purta, 2018; Sandoval-Hernandez, Isac in Miranda, 2018; Schulz et al., 2010). Rezultati raziskave ICCS 2016 so pokazali podobne ravni podpore v evropskih državah kot ICCS 2009 (Losito et al., 2018).

Tudi prepričanja učencev o enakih pravicah za vse etnične skupine v državi se raziskujejo od raziskave CIVED 1999 (Torney-Purta et al., 2001) naprej. ICCS 2009 je ta konstrukt merila s podobnimi postavkami oz. trditvami, ki odražajo stališča do enakih pravic za vse etnične skupine; rezultati so pokazali statistično značilno visoke stopnje strinjanja ter tudi razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi (Sandoval-Hernandez, Isac in Miranda, 2018; Schulz et al., 2010). V ICCS 2016 je bil za merjenje tega konstrukta uporabljen enak nabor postavk; rezultati so pokazali statistično značilno povečanje podpore učencev enakim pravicam v večini držav oz. izobraževalnih sistemov (Schulz, 2018; Schulz et al., 2018; Schulz in Ainley, 2018).

Pa si v nadaljevanju oglejmo te rezultate (predvsem za cikel 2022, vendar tudi trende) – o stališčih do enakih pravic spolov, priseljencev in etničnih skupin – nekoliko podrobneje.

5.2.1 · Stališča do enakosti/enakopravnosti spolov

V **tabeli 5.9** so predstavljeni rezultati, ki kažejo povprečne nacionalne rezultate na lestvici, ki prikazuje **učenčev odnos do enakosti/enakopravnosti spolov**, tako za cikel 2022 kot za trende. Kot vidimo, je **Slovenija pod mednarodnim povprečjem** kot tudi nekaj drugih držav oz. izobraževalnih sistemov, ne pa vsi. In katere države (oz. stališča učencev v teh državah) še posebej izstopajo? Učenci iz Kitajskega Tajpeja, Francije, Italije in Švedske so precej nad mednarodnim povprečjem lestvice ICCS. Na drugi strani pa so učenci iz Bolgarije, Kolumbije, Latvije, Srbije in Slovaške precej pod njim. Zanimiva je tudi razlika v trendih. **Na mednarodni ravni razlik v trendu 2022–2016 ni, je pa v Sloveniji, in sicer gre za negativen trend.** Tudi Norveška in Kolumbija beležita slednjega, vendar iz tabele vidimo tudi to, da je šest držav oz. izobraževalnih sistemov, kjer razlik v trendu med tema dvema cikloma ni, imamo pa štiri države s pozitivnim trendom. Če trend pogledamo nekoliko dolgoročneje, se pravi v časovnem razponu **2022–2009 vidimo, da je na mednarodni ravni (v povprečju) prišlo do pozitivnega trenda**, se pravi, **učenci iz držav, ki so sodelovali v raziskavi tako leta 2009 kot 2022, so v letu 2022 v povprečju bolj naklonjeni enakosti/enakopravnosti spolov, kot so bili leta 2009.** Ta trend ali pa dejstvo, da razlik med cikloma ni, je značilnost vseh sodelujočih držav, **razen Slovenije.** Kot vidimo iz rezultatov lestvice, so **učenci iz Slovenije v l. 2022 manj naklonjeni enakosti/enakopravnosti spolov, kot so bili leta 2009.**

Tabela 5.9 • Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo učenčev odnos do enakosti/enakopravnosti spolov

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	40	45	50	55	60
Bolgarija	46 (0,3) ▼	46 (0,3)	46 (0,3)	0,1 (0,5)	0,5 (0,7)					
Kitajski Tajpej	58 (0,2) ▲	56 (0,2)	55 (0,2)	1,2 (0,5)	2,1 (0,6)					
Kolumbija	48 (0,4) ▼	50 (0,3)	49 (0,2)	-1,9 (0,6)	-0,9 (0,7)					
Hrvaška [†]	54 (0,3) △	53 (0,3)		0,4 (0,5)						
Ciper	51 (0,3) ▼		48 (0,2)		3,2 (0,6)					
Estonija	51 (0,4)	51 (0,3)	49 (0,3)	0,5 (0,6)	2,4 (0,7)					
Francija	56 (0,3) ▲									
Italija	56 (0,3) ▲	53 (0,2)	52 (0,2)	2,6 (0,5)	3,9 (0,7)					
Latvija [†]	48 (0,2) ▼	46 (0,2)	46 (0,2)	1,9 (0,5)	2,4 (0,6)					
Litva	51 (0,3) ▼	49 (0,2)	48 (0,2)	2,3 (0,5)	3,0 (0,7)					
Malta	54 (0,7) △	53 (0,2)	51 (0,3)	0,8 (0,8)	2,4 (0,9)					
Nizozemska [†]	52 (0,4)	52 (0,3)		-0,2 (0,6)						
Norveška (9) [†]	55 (0,2) △	57 (0,2)	54 (0,3)	-1,9 (0,4)	0,8 (0,6)					
Poljska	51 (0,2) ▼		48 (0,3)		3,6 (0,6)					
Romunija	50 (0,7) ▼									
Srbija	47 (0,2) ▼									
Slovaška	49 (0,3) ▼		48 (0,2)		0,5 (0,6)					
Slovenija	50 (0,3) ▼	53 (0,2)	52 (0,2)	-2,4 (0,5)	-1,5 (0,7)					
Španija	55 (0,3) △		54 (0,3)		0,0 (0,7)					
Švedska [†]	56 (0,3) ▲	57 (0,2)	55 (0,3)	-0,8 (0,5)	1,1 (0,7)					
Povprečje ICCS 2022	52 (0,1)									
Povprečje ICCS 2016/2022	52 (0,1)									
Povprečje ICCS 2009/2022	52 (0,3)	52 (0,1)	50 (0,2)	0,2 (0,2)	1,6 (0,7)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	51 (0,3)	-	-	-	-					
Danska	55 (0,3)	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	54 (0,3) △	-	-	-	-					
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	56 (0,4)	-	-	-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Več kot 3 točke pod ICCS 2022-povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj območja te barve več kot 50 % možnosti, da na #rdnje odgovorijo z:

Malo ali nič zaupanja
Precej ali popolno zaupanje

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

In kdo so učenci, ki so bolj naklonjeni enakosti spolov, in sicer razlike glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje ter doseženo zahtevnostno raven državljanske vednosti? Teh rezultatov podrobno ne prikazujem v tem poročilu, so pa bili izračunani in kažejo na **precej veliko razliko glede na spol, v prid dekletom (tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji), precej velika je tudi razlika glede na doseženo raven državljanske vednosti, in sicer v prid tistim z višjo ravno (raven B ali nad njo), tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji**. Nekoliko manjša (kot glede na spol in raven državljanske vednosti), a še vedno statistično značilna **razlika pri odnosu do enakosti/enakopravnosti spolov, tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji, je tudi glede na**

socialno-ekonomski status učencev, in sicer v prid tistim, ki so glede socialno-ekonomskega ozadja na ali nad nacionalnim povprečjem. Vse te razlike se ne kažejo le v Sloveniji ali v okviru mednarodnega povprečja, temveč so zelo dosledne – gre za značilnost učencev iz vseh v ICCS 2022 sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov.

5.2.2 · Stališča do priseljencev

Pet postavk oz. trditev sestavlja lestvico pozitivnega odnosa učencev do priseljencev. V **tabeli 5.10** so prikazani deleži učencev, ki so se s posameznimi trditvami o priseljenjih strinjali ali zelo strinjali, in nato še rezultati za lestvico tega odnosa. Manj učencev v Sloveniji, kot je to značilno za mednarodno povprečje ICCS 2022, se je strinjalo (ali zelo strinjalo) s trditvama, da bi priseljenci morali imeti enake pravice kot vsi drugi v državi in da bi morali imeti možnost, da ohranijo svoje navade in način življenja. Pri dveh trditvah, in sicer da bi otroci priseljencev morali imeti enake možnosti za izobraževanje kot drugi otroci v državi ter da bi priseljenci, ki v državi živijo več let, morali imeti možnost, da volijo na volitvah, pa ni bilo statistično značilnih razlik od mednarodnega povprečja. Večji delež učencev iz Slovenije v primerjavi z mednarodnim povprečjem se je strinjal ali zelo strinjal edino s trditvijo, da priseljenci Sloveniji⁴⁵ prinašajo številne kulturne, družbene in gospodarske koristi. Če pogledamo rezultate na lestvici, ki prikazujejo pozitiven odnos učencev do priseljencev (prav tako gre za rezultate v **tabeli 5.10**), pa ugotovimo, da je **Slovenija na lestvici pozitivnega odnosa do priseljencev pod mednarodnim povprečjem**. Pravzaprav je edino Romunija na ravni mednarodnega povprečja, v vseh ostalih državah oz. izobraževalnih sistemih pa je odnos bodisi nad povprečjem ali precej nad njim (slednje v primeru učencev iz Švedske in Kitajskega Tajpeja), bodisi pod povprečjem ali precej pod njim (slednje v primeru učencev iz Bolgarije, Latvije in Srbije).

In kdo so učenci, ki imajo pozitivnejša stališča do priseljencev, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in doseženo zahtevnostno raven državljanske vednosti? Teh rezultatov v tem poročilu podrobno ne prikazujem, so pa bili izračunani in kažejo, da imajo **pozitivnejši odnos do priseljencev učenci, ki dosegajo višje zahtevnostne ravni državljanske vednosti** (na ali nad ravno B), tako v okviru mednarodnega povprečja (pravzaprav tudi **v vsaki posamezni državi** oz. izobraževalnem sistemu) kot tudi v Sloveniji. Na mednarodni ravni imajo **pozitivnejši odnos do priseljencev dekleta** (razen v Kitajskem Tajpeju in v Kolumbiji, kjer teh razlik glede na spol ni). **Na mednarodni ravni imajo pozitivnejši odnos do priseljencev tudi učenci, ki izkazujejo nacionalno povprečno vrednost socialno-ekonomskega ozadja ali so nad njo** (ni pa teh razlik, glede na socialno-ekonomsko ozadje, **v Sloveniji**, niti v Španiji ali Kolumbiji).

5.2.3 · Stališča do enakih pravic za etnične skupine

V **tabeli 5.11** vidimo rezultate na lestvici, ki prikazuje **podporo učencev enakim pravicam za vse etnične skupine**. Kot je razvidno, so rezultati **za Slovenijo pod mednarodnim povprečjem** ICCS 2022. Pri tem še bolj kot Slovenija od mednarodnega povprečja odstopajo nekatere druge države (pri še manjši podpori gre za Bolgarijo, Latvijo in Slovaško). **Med cikloma 2022 in 2016 sprememb v trendu ni bilo na mednarodni ravni**. Je pa opažen negativen trend v treh državah, med njimi tudi v Sloveniji. V Italiji in na Malti pa je trend pozitiven, se pravi se v letu 2022 v teh dveh državah med učenci napram letu 2016 kaže večja podpora enakim pravicam za vse etnične skupine. Kaj pa še dolgoročnejši trend, in sicer **med letoma 2022 in 2009**? Na **mednarodni ravni je trend pozitiven**, so pa določene **države, kjer med tema dvema cikloma ni**

⁴⁵Državi – v našem primeru je bila to Slovenija, v drugih državah pa država, v kateri je potekalo testiranje.

Tabela 5.10 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki prikazuje pozitivna stališča učencev do priseljencev

	Odstotki učencev, ki se strinjajo ali se zelo strinjajo z naslednjimi trditvami:						
	Otroci priseljencev bi morali imeti enake možnosti za izobraževanje kot drugi otroci v državi.	Priseljenci bi morali imeti enake pravice kot vsi drugi v državi.	Priseljenci bi morali imeti možnost, da ohranijo svoje navade in način življenja.	Priseljenci, ki živijo v državi več let, bi morali imeti možnost, da volijo na volitvah.	Priseljenci [državi] prinašajo številne kulturne, družbene in gospodarske koristi.	Nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo učenceva pozitivna stališča do priseljencev.	
Izobraževalni sistemi	%	%	%	%	%		
Bolgarija	86 (1,0) ▽	77 (0,9) ▼	82 (1,0) ▽	68 (1,0) ▼	63 (1,1) ▼	46 (0,3) ▼	
Kitajski Tajpej	97 (0,3) △	96 (0,4) △	96 (0,4) △	94 (0,4) ▲	97 (0,3) ▲	57 (0,2) ▲	
Kolumbija	94 (0,4) △	87 (0,6)	86 (0,7)	82 (0,8)	74 (0,9)	49 (0,2) ▽	
Hrvaška¹	96 (0,4) △	93 (0,6) △	92 (0,7) △	81 (1,0)	70 (1,1) ▽	51 (0,2) △	
Ciper	92 (0,6) ▼	84 (0,9) ▼	83 (0,8) ▼	80 (0,9)	64 (1,1) ▽	49 (0,2) ▼	
Estonija	93 (0,9)	88 (0,8)	83 (0,9) ▼	75 (1,4) ▼	66 (1,1) ▼	48 (0,3) ▼	
Francija	95 (0,6) △	91 (0,6) △	85 (0,8)	86 (0,7) △	81 (0,8) △	52 (0,2) △	
Italija	97 (0,4) △	94 (0,8) △	94 (0,6) △	91 (0,9) ▲	80 (1,0) △	53 (0,3) △	
Latvija¹	88 (0,7) ▼	84 (0,8) ▼	82 (0,8) ▼	75 (1,0) ▼	62 (0,9) ▼	46 (0,2) ▼	
Litva	92 (0,6) ▼	85 (0,7) ▼	89 (0,8) △	68 (1,0) ▼	70 (1,0) ▼	48 (0,2) ▼	
Malta	93 (1,2)	87 (1,3)	88 (1,3)	84 (0,9) △	79 (1,4) △	51 (0,4) △	
Nizozemska²	92 (0,7)	86 (0,8) ▼	82 (1,1) ▼	83 (1,0) △	75 (1,1)	49 (0,3) ▼	
Norveška (9)¹	94 (0,4)	92 (0,5) △	89 (0,6) △	87 (0,6) △	80 (0,8) △	53 (0,2) △	
Poljska	96 (0,3) △	89 (0,6)	89 (0,6) △	76 (0,7) ▼	72 (0,9)	48 (0,2) ▼	
Romunija	94 (0,8)	90 (0,9)	89 (1,8)	84 (1,6) △	76 (2,4)	50 (0,6)	
Srbija	89 (0,8) ▼	78 (0,9) ▼	79 (0,9) ▼	65 (1,2) ▼	51 (1,2) ▼	46 (0,2) ▼	
Slovaška	94 (0,6)	89 (0,9)	81 (1,0) ▼	82 (0,9)	73 (0,9)	48 (0,2) ▼	
Slovenija	93 (0,6)	87 (0,7) ▼	83 (0,6) ▼	82 (0,8)	77 (0,8) △	49 (0,2) ▼	
Španija	93 (0,5)	91 (0,7) △	88 (0,6) △	87 (0,6) △	81 (0,9) △	52 (0,2) △	
Švedska¹	96 (0,5) △	94 (0,6) △	89 (0,7) △	87 (0,8) △	79 (1,0) △	54 (0,3) ▲	
Povprečje ICCS 2022	93 (0,1)	88 (0,2)	86 (0,2)	81 (0,2)	73 (0,2)	50 (0,1)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	93 (0,4)	87 (0,6)	87 (0,7)	87 (0,6)	83 (0,8)	51 (0,2)	
Danska	95 (0,4)	90 (0,7)	87 (0,7)	86 (0,8)	69 (1,0)	50 (0,3)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	96 (0,4) △	92 (0,7) △	90 (0,6) △	88 (0,7) △	77 (1,0) △	51 (0,2) △	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	96 (0,6)	93 (0,7)	87 (1,0)	89 (0,9)	76 (1,4)	52 (0,3)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

sprememb (gre za pet držav, med njimi je **tudi Slovenija**). V enem primeru je trend negativen, gre za stališča učencev iz Kolumbije, ki so očitno v letu 2022 manj naklonjeni podpori enakim pravicam za vse etnične skupine, kot je bila temu naklonjena ista ciljna skupina učencev leta 2009.

In kdo so učenci, ki imajo pozitivnejša stališča do enakih pravic za vse etnične skupine glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in doseženo zahtevnostno raven državljanske vednosti? Teh rezultatov v tem poročilu podrobno ne prikazujem, so pa bili izračunani in kažejo, da imajo **pozitivnejša stališča do enakih pravic za vse etnične skupine, tako v mednarodnem okviru**

Tabela 5.11 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo podporo učencev enakim pravicam za vse etnične

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022–2016)	Razlika (2022–2009)	40	45	50	55	60
Bolgarija	49 (0,3) ▼	49 (0,3)	48 (0,2)	0,1 (0,5)	0,6 (0,6)					
Kitajski Tajpej	58 (0,2) ▲	58 (0,2)	57 (0,2)	0,0 (0,4)	1,2 (0,5)					
Kolumbija	51 (0,3) ▼	54 (0,2)	53 (0,2)	-2,8 (0,4)	-1,8 (0,5)					
Hrvaška [†]	51 (0,2)	52 (0,2)		-0,6 (0,5)						
Ciper	50 (0,3) ▼		47 (0,2)		3,6 (0,6)					
Estonija	51 (0,3)	53 (0,2)	51 (0,2)	-1,3 (0,5)	0,8 (0,6)					
Italija	54 (0,2) ▲	52 (0,2)	49 (0,2)	2,5 (0,5)	4,9 (0,5)					
Latvija [†]	48 (0,2) ▼	48 (0,2)	46 (0,2)	0,0 (0,5)	1,8 (0,5)					
Litva	54 (0,3) ▲	53 (0,2)	50 (0,2)	0,8 (0,5)	3,7 (0,5)					
Malta	52 (0,5)	51 (0,2)	46 (0,3)	1,7 (0,7)	6,0 (0,7)					
Nizozemska†	49 (0,3) ▼	49 (0,3)		0,5 (0,5)						
Norveška (9) [†]	56 (0,3) ▲	55 (0,2)	51 (0,3)	0,2 (0,5)	4,8 (0,6)					
Poljska	50 (0,2) ▼		50 (0,2)		0,4 (0,5)					
Romunija	52 (0,3)									
Slovaška	49 (0,2) ▼		48 (0,2)		0,2 (0,5)					
Slovenija	50 (0,2) ▼	51 (0,2)	49 (0,2)	-1,0 (0,5)	0,7 (0,5)					
Španija	52 (0,3) ▲		51 (0,3)		2,0 (0,5)					
Švedska [†]	58 (0,3) ▲	57 (0,3)	52 (0,3)	0,2 (0,5)	5,6 (0,6)					
Povprečje ICCS 2022	52 (0,1)									
Povprečje ICCS 2016/2022	52 (0,1)	52 (0,1)		0,0 (0,1)						
Povprečje ICCS 2009/2022	52 (0,3)		50 (0,2)		2,3 (0,5)					
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	52 (0,2)	-	-	-	-					
Danska	52 (0,2)	-	-	-	-					

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Več kot 3 točke pod ICCS 2022-povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/- interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj območja te barve več kot 50 % možnosti, da na trdilo odgovorijo z:

	Nestrinjanje s pozitivnim ozadjem
	Strinjanje s pozitivnim ozadjem

Opombe:

Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

(še več, gre za značilnost učencev iz vsake sodelujoče države oz. izobraževalnega sistema) **kot v Sloveniji**, učenci, ki dosegajo višje zahtevnostne ravni državljanske vednosti (raven B ali nad njo). Kažejo se tudi razlike glede na spol in socialno-ekonomsko ozadje učencev, in sicer **v prid dekletom (v mednarodnem okviru in v Sloveniji)**; edina država, kjer ni statistično značilnih razlik glede na spol, je Kolumbija), glede na socialno-ekonomsko ozadje pa **v prid učencem, ki izkazujejo nacionalno povprečno vrednost socialno-ekonomskega ozadja ali so nad njo, tako v Sloveniji kot v mednarodnem okviru** (razen v primeru učencev iz Kitajskega Tajpeja, kjer razlik glede na socialno-ekonomsko ozadje učencev ni).

5.3 · Stališča, povezana z državljansko odgovornostjo in okoljem (trajnost, globalno državljanstvo)

V raziskavah IEA o državljanski vzgoji in izobraževanju je preučevanje tega, kako učenci dojemajo pomen različnih vrst vedenja za »dobrega državljana«, že stalnica. V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bilo uvedeno razlikovanje med »konvencionalnimi« (volitve, kandidiranje za funkcije) in »nekonvencionalnimi« (družbena gibanja) državljanskimi dejavnostmi (kampanje na terenu, protestne dejavnosti) (Barnes in Kaase, 1979). Podobno kot prejšnje raziskave IEA o državljanski vzgoji in izobraževanju (Torney, Oppenheim in Farnen, 1975; Torney-Purta et al., 2001) je tudi ICCS 2009 merila zaznavanje učencev o pomembnosti različnih vrst vedenja za dobro državljanstvo oz. dobrega državljana in opredelila poddimenzije, ki se nanašajo na konvencionalno državljansko vedenje in državljansko vedenje, povezano z družbenim gibanjem (Schulz et al., 2010).

Hooghe in Jennifer Oser (2015) sta na podlagi podatkov iz CIVED 1999 in ICCS 2009 opazila povečanje podpore normam angažiranega državljanstva, medtem ko so norme državljanstva, ki temeljijo na dolžnostih, postale manj podprte. Po Kennedyjevem (2006) razlikovanju med aktivnimi (konvencionalnimi in z družbenim gibanjem povezanimi) in pasivnimi elementi državljanstva (nacionalna identiteta, patriotizem in zvestoba) je ICCS 2016 uporabila dodatne postavke za merjenje pasivnejših oblik državljanskega vedenja in vključila vedenja, ki odražajo osebno odgovorno državljanstvo (Schulz et al., 2018). Analize podatkov ICCS 2016 so pokazale tudi precejšnje razlike med državami in znotraj njih glede državljanskih norm učencev (Treviño et al., 2021).

132

Poleg tega, da smo učence spraševali po njihovem mnenju o pomembnosti državljanskega vedenja, povezanega z dvema prvotnima razsežnostma (konvencionalno državljanstvo in državljanstvo, povezano z družbenim gibanjem), smo v raziskavi ICCS 2022 ugotavljali, kako dojemajo pomembnost globalno usmerjenega državljanstva. UNESCO (2015) globalno državljanstvo opisuje kot »občutek pripadnosti širši skupnosti in skupnega človeštva. Poudarja politično, ekonomsko, družbeno in kulturno soodvisnost ter medsebojno povezanost med lokalnim, nacionalnim in globalnim« (str. 14). Že v raziskavo ICCS 2016 je bilo vključeno preučevanje tega, kako učenci dojemajo pomen globalnega državljanstva (Schulz et al., 2018). V ICCS 2022 pa so vsebine, povezane z vzgojo in izobraževanjem za globalno državljanstvo (VIGD), eksplicitneje prepoznane v raziskovalnem okviru, večji poudarek pa je bil tudi na preverjanju državljanske vednosti (Schulz et al., 2023). V ICCS 2022 smo tudi preučevali obseg podpore učencev ukrepom za varovanje okolja, ki so osredotočeni na trajnostni razvoj. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) sta pogosto obravnavana v povezavi z VIGD, in sicer kot vidik državljanske odgovornosti (Veugelers, 2011). Spodbujanje trajnostnega vedenja je skupaj z razvojem znanja, spretnosti in vrednot eden najpomembnejših vidikov izobraževanja za trajnostni razvoj (UNESCO, 2005). Raziskovalni okvir ICCS 2016 je vključeval okoljsko trajnost v državljanski vzgoji in izobraževanju kot enega od treh področij. V ICCS 2022 pa smo vključili širše razumevanje trajnosti, ki zajema vsebine, povezane z okoljsko, družbeno in ekonomsko trajnostjo, s ciljem povečati poudarek na VITR in obseg vsebin, povezanih z VITR, v primerjavi s prejšnjimi cikli ICCS (Schulz et al., 2023).

Drug pristop k raziskovanju trajnosti, vključno z varstvom okolja, v kontekstu globalnega državljanstva je spraševanje o percepciji globalnih vprašanj, vključno z revščino, lakoto, vojnami, s prenaseljenostjo in z okoljem (Holden, 2007; Rubin, 2002). V raziskavi ICCS 2016 so bili učenci naprošeni, da ocenijo resnost širokega spektra groženj ključnim vidikom civilizacije. Več kot polovica jih je kot grožnje svetovni prihodnosti ocenila onesnaževanje, terorizem, pomanjkanje vode, pomanjkanje hrane, nalezljive bolezni, podnebne spremembe in revščino.

Na splošno so te ocene nakazovale optimizem ali pesimizem učencev, odgovori na posamezne postavke pa so omogočili vpogled v profile zaskrbljenosti. Rezultati ICCS 2016 so pokazali, da so na zaskrbljenost glede teh vprašanj običajno vplivali lokalni konteksti v sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih (Schulz et al., 2018).

5.3.1 · Stališča do konvencionalnega in nekonvencionalnega državljanstva ter globalnega državljanstva

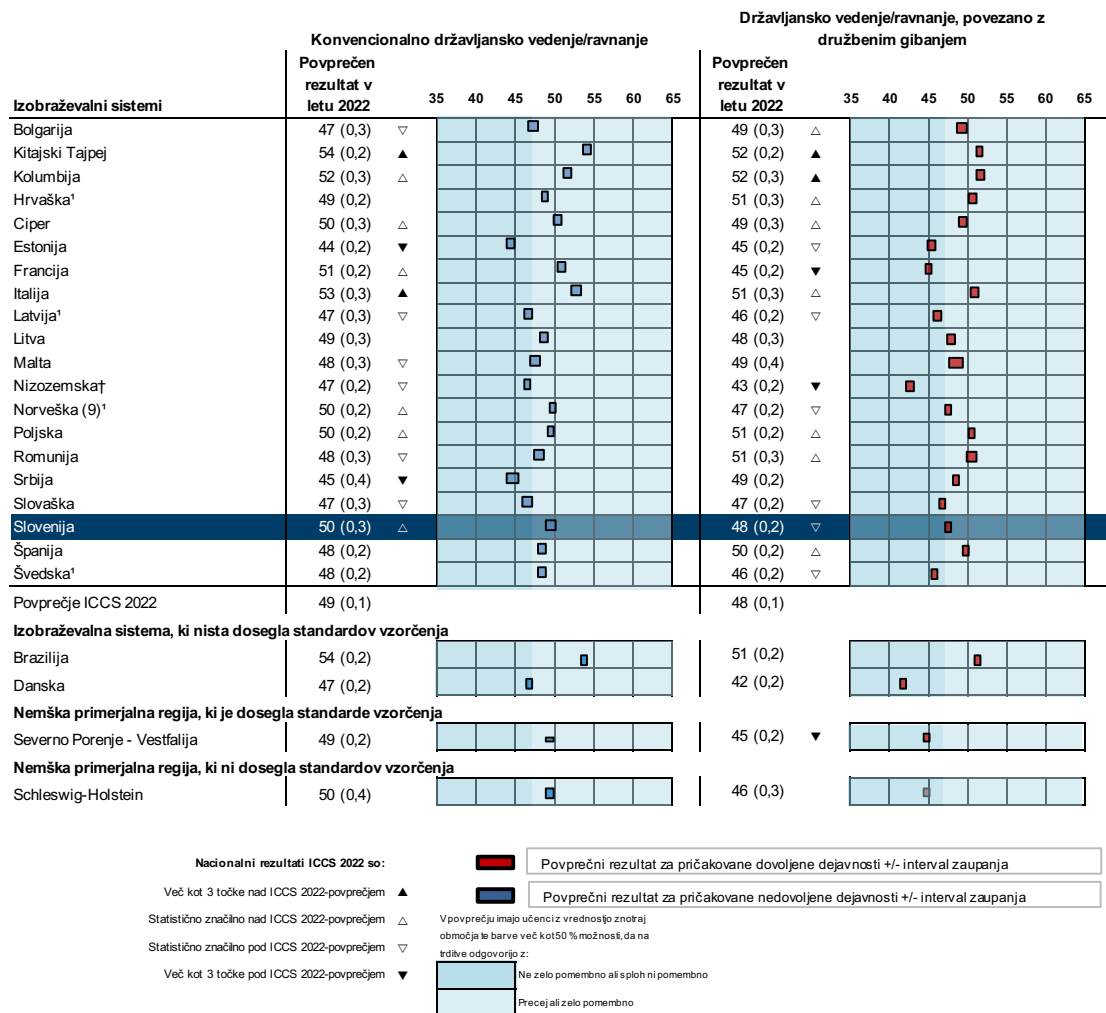
V raziskavi smo učence prosili, da so ocenili, kako pomembna so navedena ravnanja za dobrega državljana. Se pravi, zanimale so nas njihove percepcije oz. zaznave o tem, kaj odlikuje ravnanje dobrega državljana. Na posamezen postavke oz. trditve so podajali svoje odgovore, in sicer izbirali med kategorijami od »zelo je pomembno« do »sploh ni pomembno«.

V **tabeli 5.12** predstavljam rezultate dveh lestvic, in sicer: pomen konvencionalnega državljanstva za dobrega državljana, pomen z družbenimi gibanji povezanega državljanstva za dobrega državljana. V prvo lestvico, konvencionalno državljanstvo, so združene naslednje postavke: udeležba na vsakih državnih volitvah; vključitev v politično stranko; spremljanje političnih vprašanj v časopisu, po radiu, na televiziji ali internetu; sodelovanje v političnih razpravah. V drugo, državljanstvo, povezano z družbenimi gibanji, pa: udeleževanje mirnih protestov proti zakonom, za katere se misli, da so krivični; sodelovanje v dejavnostih, ki koristijo ljudem v lokalni skupnosti; udeleževanje v dejavnostih za spodbujanje človekovih pravic; udeleževanje v dejavnostih za zaščito okolja. Rezultati **za Slovenijo** so zanimivi tudi pri tej lestvici, in sicer so ti pri stališču, da je **za dobrega državljana pomembno konvencionalno ravnanje, nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022, obratno pa so pri stališču, da je za dobrega državljana pomembno državljanstvo, ki je povezano z družbenimi gibanji, pod mednarodnim povprečjem**. V Kitajskem Tajpeju in Italiji so bila pri vprašanju pomena konvencionalnega državljanstva za dobrega državljana nacionalna povprečja precej nad mednarodnim povprečjem in precej pod njim v Estoniji in Srbiji. V Kitajskem Tajpeju in Kolumbiji so nacionalni rezultati pri vprašanju pomena družbenih gibanj za dobrega državljana precej nad mednarodnim povprečjem in precej pod njim v Franciji in na Nizozemskem.

Tudi učitelji v ICCS 2022 so se opredelili do svoje percepcije pomembnosti konvencionalnega državljanstva in državljanstva, povezanega z družbenimi gibanji. Kljub temu da so postavke (in kategorije) v Vprašalniku za učence in Vprašalniku za učitelje iste,⁴⁶ zasnova vzorčenja ne omogoča neposrednega povezovanja podatkov, pridobljenih od učiteljev, s podatki, pridobljenimi od učencev. Vendar lahko primerjamo rezultate za obe omenjeni populaciji na ravni države.

Rezultati pri vprašanju o tem, **ali je konvencionalno državljanstvo pomembno za to, da bodo učenci postali dobri odrasli državljani, so pri učiteljih iz Slovenije precej pod mednarodnim povprečjem** ICCS (kot vidimo iz **tabele 5.13**), podobno kot pri učiteljih iz Romunije, Srbije in Slovaške. Precej pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022 so rezultati glede stališč učiteljev iz Kitajskega Tajpeja, Litve, Norveške in Slovaške, o tem, **da so za učence, da bodo postali dobri odrasli državljani, pomembna državljanska ravnanja, povezana z družbenimi gibanji**. Tudi učitelji iz Slovenije so pod mednarodnim povprečjem ICCS (ne pa tako pod njim, kot je to značilno za učitelje prej naštetih držav). Pomen državljanstva, povezanega z družbenimi gibanji, za dobrega državljana v odraslosti precej nad mednarodnim povprečjem zaznavajo učitelji iz Bolgarije, Italije in Romunije.

⁴⁶Vprašanje za učitelje pa je bilo »Kako pomembna za to, da bodo vaši učenci postali dobri odrasli državljani, so po vašem mnenju naslednja obnašanja?«

Tabela 5.12 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo percepcije učencev o pomembnosti konvencionalnega in z družbenim gibanjem povezanega državljanstva**Opombe:**

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 5.13 · Povprečni nacionalni rezultati na lestvici, ki prikazujejo percepcije učiteljev o pomembnosti konvencionalnega in z družbenim gibanjem povezanega državljanstva

<

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Razlike med stopnjo odziva pri vprašalnikih za učitelje in učence so povzročile drugačno kategorizacijo držav glede na kriterije vzorčenja, kot je to veljalo za podatke, ki temeljijo na vprašalniku za učence.

Stopnja odziva pri vprašalniku za učitelje v Schleswig-Holsteinu ni izpolnjevala meril za vključitev v to tabelo.

Tabela 5.14 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo percepcije učencev o pomenu globalno usmerjenega državljanstva

	Odstotki učencev, ki menijo, da so naslednja vedenja precej ali zelo pomembna:									
	Pomaganje ljudem v manj razvitih državah.		Podpiranje pobud, ki spodbujajo enake možnosti za vse ljudi po vsem svetu.		Spreminjanje osebnega življenjskega stila, da postanemo okolju prijaznejši.		Izkazovanje zanimanja za druge kulture in jezike.		Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo dojetanja učencev o pomenu globalno usmerjenih državljskih dejavnosti.	
Izobraževalni sistemi	%		%		%		%			
Bolgarija	70 (0,8)	▼	74 (1,2)	▽	75 (1,0)	▽	69 (1,0)	▽	48 (0,3)	▽
Kitajski Tajpej	84 (0,7)	△	89 (0,6)	△	90 (0,6)	▲	76 (0,8)	△	52 (0,2)	△
Kolumbija	90 (0,7)	△	87 (0,6)	△	86 (0,6)	△	79 (0,8)	△	53 (0,2)	△
Hrvaška¹	92 (0,6)	△	88 (0,7)	△	88 (0,8)	△	83 (0,9)	▲	52 (0,2)	△
Ciper	80 (0,9)	▽	77 (0,9)	▽	78 (1,0)		67 (1,0)	▽	50 (0,3)	
Estonija	77 (1,1)	▽	79 (1,1)	▽	80 (1,2)		71 (0,9)		48 (0,3)	▽
Francija	89 (0,7)	△	84 (0,7)	△	85 (0,8)	△	75 (0,9)	△	52 (0,2)	△
Italija	91 (0,6)	△	87 (0,9)	△	89 (0,7)	△	78 (1,0)	△	53 (0,2)	▲
Latvija¹	75 (1,1)	▽	74 (1,0)	▽	72 (1,1)	▽	66 (1,0)	▽	47 (0,2)	▽
Litva	84 (0,6)	△	80 (0,8)		84 (0,8)	△	73 (1,0)		50 (0,2)	
Malta	85 (1,3)		82 (1,4)		78 (1,7)		74 (1,4)		51 (0,4)	
Nizozemska†	74 (1,2)	▽	75 (1,1)	▽	77 (1,2)	▽	61 (1,2)	▼	47 (0,3)	▼
Norveška (9)¹	85 (0,6)	△	84 (0,5)	△	67 (0,8)	▼	74 (0,8)	△	49 (0,2)	▽
Poljska	86 (0,6)	△	86 (0,6)	△	84 (0,7)	△	70 (0,7)	▽	50 (0,1)	
Romunija	83 (1,9)		85 (1,8)	△	82 (1,7)		74 (1,2)		51 (0,4)	△
Srbija	77 (1,0)	▽	69 (1,1)	▼	66 (1,2)	▼	71 (0,9)		48 (0,3)	▽
Slovaška	80 (0,9)	▽	77 (0,9)	▽	80 (0,7)		70 (1,0)		49 (0,2)	▽
Slovenija	82 (0,8)		80 (0,9)		76 (0,9)	▽	67 (1,0)	▽	49 (0,2)	▽
Španija	88 (0,8)	△	86 (0,7)	△	85 (0,8)	△	76 (0,8)	△	52 (0,2)	△
Švedska¹	82 (0,8)		78 (0,8)	▽	74 (0,9)	▽	62 (1,3)	▽	48 (0,2)	▽
Povprečje ICCS 2022	83 (0,2)		81 (0,2)		80 (0,2)		72 (0,2)		50 (0,1)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	85 (0,7)		85 (0,7)		71 (0,7)		78 (0,7)		51 (0,2)	
Danska	82 (0,8)		73 (0,9)		66 (1,1)		61 (1,0)		46 (0,2)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	84 (0,8)		67 (0,9)	▼	68 (1,0)	▼	57 (1,2)	▼	47 (0,2)	▼
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	84 (0,9)		70 (1,1)		70 (1,7)		58 (1,7)		47 (0,3)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

V **tabeli 5.14** vidimo nacionalne odstotke učencev, ki menijo, da so posamezna ravnanja glede globalno usmerjenega državljanstva precej pomembna, prav tako je iz teh istih trditev oblikovana tudi lestvica, ki kaže percepcijo učencev o pomenu globalno usmerjenih državljanskih ravnanj. Vse štiri trditve, ki se nanašajo na pomen globalno usmerjenih državljanskih ravnanj, so deležne visoke podpore učencev. 83 % učencev v mednarodnem okviru (in podobno tudi v Sloveniji – kljub eni odstotni točki razlike ni statistično značilne razlike med povprečnim mnenjem učencev na mednarodni ravni z mnenji učencev v Sloveniji) meni, da je pomaganje ljudem v manj razvitih državah za dobrega državljana zelo ali precej pomembno. Tudi podpiranje pobud, ki spodbujajo enake možnosti za vse ljudi po vsem svetu, je po mnenju velikega odstotka učencev (v mednarodnem okviru 81 %, v Sloveniji približno podobno) pomembno za dobrega državljana. Pod mednarodnim povprečjem pa je podpora učencev v Sloveniji pri naslednjih dveh postavkah o tem, kaj je pomembno za dobrega državljana: spreminjanje osebnega življenjskega stila, da postanemo okolju prijaznejši; izkazovanje zanimanja za druge kulture in jezike. Če pogledamo rezultate na **lestvici dojemanja učencev pomena globalno usmerjenih državljanskih ravnanj, je Slovenija pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022**. Najvišjo podporo pomena globalno usmerjenih državljanskih ravnanj za dobrega državljana vidimo pri učencih iz Italije in najnižjo pri učencih iz Nizozemske.

Iz **tabele 5.15**, ki prikazuje percepcije učiteljev o pomenu globalno usmerjenih državljanskih ravnanj za to, da bodo učenci kot odrasli dobri državljani, vidimo na mednarodni ravni še večje deleže strinjanj s posameznimi trditvami (ki so enake tistim iz Vprašalnika za učence). Res pa je, da so **rezultati za vsako posamezno trditev kot tudi za lestvico**, ki je oblikovana iz rezultatov teh trditev (ti rezultati so celo precej pod povprečjem), **za Slovenijo pod mednarodnim povprečjem**. To pomeni, da učitelji v Sloveniji državljanska ravnanja, ki so povezana z družbenimi gibanji, dojemajo kot manj pomembna za dobrega državljana, ko bodo učenci odrasli, kot je to značilno za mednarodno povprečje mnenja učiteljev. Nasprotno, iz rezultatov vidimo, da je to dojetanje pri učiteljih iz nekaterih drugih držav oz. izobraževalnih sistemov precej nad mednarodnim povprečjem: gre za učitelje iz Italije, Malte, Romunije in Španije.

Globalno usmerjeno državljansko vedenje oz. ravnanje so kot pomembnejše ocenili učenci z višjo ravno državljanske vednosti (raven B ali nad njo), in sicer v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih, pri čemer so razlike (glede na raven državljanske vednosti) v vseh državah precejšnje (**tabela 5.16**). Ta razlika je bila največja na Cipru in Malti. **Tudi državljanstvo, povezano z družbenim gibanjem, so kot pomembnejše ocenili učenci z višjimi ravni državljanske vednosti**, razlike pa so bile ponovno statistično značilne v vseh državah. **Med stališči učencev do pomembnosti konvencionalnega državljanstva (za dobrega državljana) in državljansko vednostjo** (pri primerjavi dveh skupin – na ali nad ravno B proti pod ravno B) **ni doslednih povezav na mednarodni ravni, prav tako te povezave** (ki bi bila statistično značilna) **ni v Sloveniji**. V treh državah oz. izobraževalnih sistemih je povezava v prid tistim z višjimi ravni državljanske vednosti, v šestih državah je ravno obratno, v preostalih pa ni statistično značilnih razlik.

Tabela 5.15 • Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo percepcije učiteljev o pomenu globalno usmerjenega državljanstva

	Odstotki učiteljev, ki menijo, da so naslednja vedenja precej ali zelo pomembna:									
	Izkazovanje zanimanja za druge kulture in jezike.	življenjskega stila, da postanemo okolju prijaznejši.	Spreminjanje osebnega	Podpiranje pobud, ki spodbujajo enake možnosti za vse ljudi po vsem svetu.	Pomaganje ljudem v manj razvitih državah.	Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo dojemljanja učiteljev o pomenu globalnega državljanstva.				
Izobraževalni sistemi	%	%		%		%				
Bolgarijā	96 (0,6)	94 (0,6)	△	95 (0,6)	△	84 (1,2)	▽	52 (0,3)	△	
Kitajski Tajpej	96 (0,5)	88 (0,8)	▽	83 (0,8)	▽	77 (1,1)	▼	44 (0,2)	▼	
Hrvaška	98 (0,5)	△	97 (0,5)	△	96 (0,5)	△	95 (0,7)	△	50 (0,3)	
Italija	100 (0,1)	△	98 (0,3)	△	98 (0,3)	△	97 (0,4)	△	57 (0,2)	▲
Litva	97 (0,4)	△	87 (1,2)	▽	91 (0,9)		84 (1,0)	▽	47 (0,3)	▼
Malta	97 (1,0)		96 (1,5)	△	95 (1,4)	△	95 (1,5)	△	53 (0,6)	▲
Norveška (9)	90 (1,0)	▽	91 (0,9)		91 (0,9)		91 (1,1)	△	48 (0,3)	▽
Poljska	98 (0,4)	△	95 (0,6)	△	88 (0,7)	▽	95 (0,5)	△	50 (0,2)	△
Romunija	98 (0,4)	△	96 (0,6)	△	95 (0,6)	△	89 (0,9)		53 (0,4)	▲
Srbija	90 (1,2)	▽	91 (1,0)		93 (0,6)		87 (1,7)		49 (0,3)	▽
Slovaška	96 (0,6)		90 (1,0)	▽	85 (1,2)	▽	85 (1,2)	▽	47 (0,2)	▼
Slovenija	93 (0,6)	▽	88 (0,7)	▽	84 (0,7)	▽	82 (0,8)	▽	46 (0,2)	▼
Španija	97 (0,5)	△	98 (0,5)	△	96 (0,7)	△	95 (0,7)	△	54 (0,3)	▲
Povprečje ICCS 2022	96 (0,2)		93 (0,2)		92 (0,2)		89 (0,3)		50 (0,1)	
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja										
Brazilija	91 (1,0)		97 (0,7)		95 (0,8)		89 (1,0)		51 (0,3)	
Kolumbija	98 (0,8)		98 (0,7)		96 (1,0)		83 (2,0)		53 (0,4)	
Ciper	96 (0,7)		97 (0,7)		94 (1,0)		95 (0,8)		54 (0,3)	
Danska	85 (3,2)		90 (2,2)		90 (2,7)		87 (2,3)		46 (0,7)	
Estonija	97 (0,5)		83 (1,0)		93 (0,7)		70 (1,3)		46 (0,3)	
Francija	97 (0,6)		93 (0,9)		94 (0,8)		88 (1,3)		51 (0,3)	
Latvija	91 (0,8)		90 (0,9)		93 (0,8)		78 (1,4)		47 (0,3)	
Nizozemska	91 (1,1)		82 (1,2)		88 (1,1)		69 (1,7)		44 (0,3)	
Švedska	94 (0,8)		93 (0,8)		92 (0,8)		90 (1,1)		49 (0,3)	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	92 (0,7)		77 (1,0)		87 (0,7)		79 (0,9)		45 (0,2)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 5.16 · Nacionalna povprečja na lestvici, ki prikazujejo stališča učencev o pomembnosti pomenov konvencionalnega, z družbenim gibanjem povezanega in globalno usmerjenega državljanstva, glede na raven državljanske vednosti

	Pomen konvencionalnega državljanstva						Pomen državljanstva, povezanega z družbenim gibanjem						Pomen globalno usmerjenega državljanstva								
	Državljanstva vednost pod ravnjo B (pod 479)			Državljanstva vednost na ali nad ravnjo B (479 in več)			Državljanstva vednost pod ravnjo B (pod 479)			Državljanstva vednost na ali nad ravnjo B (479 in več)			Državljanstva vednost pod ravnjo B (pod 479)			Državljanstva vednost na ali nad ravnjo B (479 in več)					
	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12	12	8	4	0	4	8	12
Izobraževalni sistemi																					
Bolgarija	48 (0,5)						46 (0,4)	47 (0,4)						52 (0,3)	47 (0,4)						50 (0,3)
Kitajski Tajpej	51 (1,0)						55 (0,2)	47 (0,8)						52 (0,2)	48 (0,8)						53 (0,2)
Kolumbija	53 (0,4)						50 (0,3)	50 (0,3)						54 (0,3)	52 (0,3)						55 (0,3)
Hrvaška ¹	48 (0,7)						49 (0,3)	47 (0,5)						52 (0,3)	50 (0,5)						53 (0,3)
Ciper	50 (0,4)						51 (0,4)	47 (0,4)						53 (0,3)	47 (0,4)						53 (0,3)
Estonija	44 (0,6)						45 (0,2)	43 (0,4)						46 (0,2)	45 (0,5)						49 (0,3)
Francija	51 (0,5)						51 (0,3)	44 (0,4)						46 (0,2)	50 (0,4)						54 (0,2)
Italija	53 (0,6)						53 (0,4)	49 (0,4)						52 (0,3)	50 (0,4)						54 (0,2)
Latvija ¹	46 (0,4)						47 (0,4)	44 (0,3)						48 (0,3)	45 (0,4)						49 (0,3)
Litva	48 (0,4)						49 (0,3)	45 (0,3)						50 (0,3)	47 (0,3)						52 (0,3)
Malta	48 (0,6)						48 (0,3)	46 (0,7)						51 (0,3)	48 (0,7)						53 (0,3)
Nizozemska†	47 (0,5)						46 (0,3)	42 (0,4)						43 (0,2)	45 (0,5)						48 (0,3)
Norveška (9) ¹	51 (0,5)						49 (0,2)	46 (0,4)						48 (0,2)	47 (0,4)						50 (0,2)
Poljska	49 (0,4)						50 (0,2)	48 (0,4)						51 (0,2)	48 (0,4)						51 (0,1)
Romunija	49 (0,4)						47 (0,4)	48 (0,4)						53 (0,3)	49 (0,3)						54 (0,4)
Srbija	45 (0,6)						44 (0,4)	47 (0,3)						51 (0,4)	46 (0,4)						50 (0,3)
Slovaška	48 (0,5)						46 (0,3)	45 (0,3)						48 (0,2)	47 (0,4)						50 (0,2)
Slovenija	49 (0,4)						50 (0,3)	45 (0,4)						49 (0,2)	47 (0,4)						50 (0,3)
Španija	49 (0,5)						48 (0,3)	48 (0,4)						51 (0,2)	50 (0,5)						53 (0,2)
Švedska ¹	49 (0,6)						48 (0,2)	45 (0,4)						46 (0,2)	45 (0,5)						48 (0,3)
Povprečje ICCS 2022	49 (0,1)						49 (0,1)	46 (0,1)						50 (0,1)	48 (0,1)						51 (0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja																					
Braziliija	53 (0,3)						54 (0,4)	50 (0,3)						54 (0,3)	49 (0,3)						53 (0,3)
Danska	49 (0,1)						49 (0,1)	46 (0,1)						50 (0,1)	48 (0,1)						52 (0,1)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja																					
Severno Porenje - Vestfalija	51 (0,4)						48 (0,3)	45 (0,3)						45 (0,2)	46 (0,4)						47 (0,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja																					
Schleswig-Holstein	49 (0,1)						49 (0,1)	46 (0,1)						49 (0,1)	47 (0,1)						51 (0,1)

 Razlika med primerjalnimi skupinama je statistično značilna s $p < 0,05$.
 Razlika med primerjalnimi skupinama ni statistično značilna s $p < 0,05$.

Opombe:

Povprečja, ki so statistično značilno višja ($p < 0,05$) kot tista v primerjalni skupini, so prikazana v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

5.3.2 · Stališča do varovanja okolja in zaznavanje globalnih okoljskih groženj

140

Stališča učencev do varovanja okolja smo preverjali tako, da so učenci odgovarjali, kako se strinjajo z vsako od navedenih petih postavk oz. trditev (izbirali so med kategorijami od »zelo se strinjam« do »nikakor se ne strinjam«). Rezultate vidimo iz **tabele 5.17**, tako za posamezne trditve kot rezultate lestvice, ki je bila oblikovana na podlagi teh trditev. Učenci iz Slovenije so precej pod mednarodnim povprečjem ICCS pri trditvi, da bi država⁴⁷ morala prispevati k varovanju okolja v drugih državah (na mednarodni ravni se je s to trditvijo strinjalo ali zelo strinjalo 73 % učencev, v Sloveniji 63). Pod mednarodnim povprečjem sta bili za Slovenijo tudi stališči, da morajo države sodelovati za ohranitev naravnih virov po svetu ter da bi morali vsi ljudje prevzeti odgovornost za ohranjanje narave. Nad mednarodnim povprečjem pa so bili učenci iz Slovenije pri stališču, da bi se vlade morale bolj kot na podpiranje gospodarske rasti osredotočiti na varovanje okolja (tako meni 87 % učencev). Skratka, kot tudi vidimo iz **tabele 5.17**, so imele postavke oz. trditve v povprečju pri učencih iz v raziskavi sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov kar močno do prepričljivo podporo, vendar med državami obstajajo tudi razlike. Npr., nacionalni odstotki učencev, ki so izrazili strinjanje (so se bodisi strinjali bodisi zelo strinjali) s tem, da bi se morale vlade bolj osredotočiti na varovanje okolja kot na podpiranje gospodarske rasti, so se gibali od 62 % na Poljskem do 88 % v Franciji (v Sloveniji 87 %). V primeru **lestvice, ki kaže pozitivna stališča učencev do varovanja okolja, je Slovenija pod mednarodnim povprečjem**, ne pa sicer tako pod njim, kot je to značilno za stališča učencev iz Slovaške in Nizozemske. Pri stališčih do varovanja okolja precej izstopata dve državi, gre za Kitajski Tajpej in Francijo, kjer so stališča učencev v smislu pozitivnih stališč do varovanja okolja precej nad mednarodnim povprečjem. Podobna stališča do varovanja okolja kot učenci iz Slovenije imajo učenci iz Bolgarije, Estonije, Latvije, Poljske, Romunije (na lestvici so učenci iz teh držav, podobno kot učenci iz Slovenije, pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022).

In kdo so učenci, ki **imajo pozitivnejša stališča do varovanja okolja**, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljanske vednosti? Tega v tem poročilu podrobno ne obravnavam, torej ne prikazujem tabele za vsako posamezno državo, je pa bilo to izračunano. Rezultati kažejo, da gre **v vseh državah** oz. izobraževalnih sistemih, se pravi tudi v Sloveniji, za učence, ki **dosegajo višje zahtevnostne ravni državljanske vednosti** (raven B ali nad njo). Večinoma gre tudi za učence, ki so **glede na socialno-ekonomsko ozadje na ali nad nacionalnim povprečjem** (tako **v okviru mednarodnega povprečja kot v Sloveniji**). Razen v Kitajskem Tajpeju, na Hrvaškem in v Srbiji razlik glede na socialno-ekonomsko ozadje ni. **V mednarodnem povprečju so pozitivna stališča v prid dekletom (tudi v Sloveniji)**, razen v Kitajskem Tajpeju, kjer imajo do varovanja okolja pozitivnejša stališča fantje, v Kolumbiji in na Malti pa ni statistično značilnih razlik glede na spol.

Učence smo vprašali, v kolikšni meri različni problemi po njihovem mnenju ogrožajo prihodnost sveta. **Učenci v Sloveniji** (kot vidimo iz **tabele 5.18**) **podobno** (81 % njih), **kot to velja za mednarodno povprečje** (80 %), **menijo, da je onesnaževanje tisto, ki v veliki meri ogroža prihodnost sveta**. Tukaj se njihova stališča med letoma 2022 in 2016 niti niso spremenila, na mednarodni ravni pa tako meni vendarle nekaj več učencev, kot jih je menilo leta 2016. Prav tako pa rezultati kažejo na precejšnje premike v stališčih pri tej trditvi, npr., precej več učencev iz Estonije, Hrvaške, Malte, Kitajskega Tajpeja itd. tako, kot je menilo leta 2016, meni tudi leta 2022. **Manj učencev v Sloveniji**, kot to velja za **mednarodno povprečje**, meni, da so podnebne spremembe tiste, ki v veliki meri ogrožajo prihodnost sveta. **Na mednarodni ravni pa tudi v Sloveniji se je povečal delež učencev, ki menijo, da so podnebne spremembe tiste,**

⁴⁷V primeru učencev iz Slovenije je bila trditev vezana na Slovenijo, v drugih primerih pa pač na državo, kjer so učenci reševali vprašalnik.

Tabela 5.17 · Nacionalni odstotki in rezultati na lestvici, ki kažejo odnos učencev do varovanja okolja

	Odstotki učencev, ki se strinjajo ali se zelo strinjajo z naslednjimi trditvami:						Povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo pozitivna stališča učencev do varovanja okolja.
	Države morajo sodelovati za ohranitev naravnih virov po svetu.	Vsak državljan mora prispevati k zmanjšanju onesnaženosti.	Vsa človeška bitja bi morala prevzeti odgovornost za ohranjanje narave.	Vlade se morajo bolj kot na podpiranje gospodarske rasti osredotočiti na varovanje okolja.	[Država] bi morala prispevati k varovanju okolja v drugih državah.		
Izobraževalni sistemi	%	%	%	%	%		
Bolgarija	85 (1,1) ▽	87 (0,9) ▽	85 (1,0) ▽	77 (0,8) ▽	67 (1,0) ▽		49 (0,3) ▽
Kitajski Tajpej	98 (0,3) △	97 (0,3) △	98 (0,3) △	79 (0,7)	87 (0,7) ▲		53 (0,2) ▲
Kolumbija	91 (0,7)	91 (0,7)	91 (0,6) △	84 (0,6) △	81 (0,8) △		52 (0,3) △
Hrvaška [†]	96 (0,4) △	96 (0,4) △	95 (0,5)	84 (0,9) △	74 (1,0)		51 (0,2) △
Ciper	86 (0,7) ▽	88 (0,7) ▽	86 (0,9) ▽	79 (1,0)	75 (0,9) △		50 (0,3)
Estonija	94 (0,6) △	89 (0,8)	90 (0,7)	76 (1,1) ▽	74 (1,3)		49 (0,3) ▽
Francija	93 (0,6) △	94 (0,5) △	94 (0,6) △	88 (0,7) △	77 (0,8) △		53 (0,2) ▲
Italija	95 (0,7) △	96 (0,4) △	95 (0,5) △	82 (0,9) △	80 (0,9) △		52 (0,2) △
Latvija [†]	91 (0,8)	85 (0,8) ▽	89 (0,8)	66 (1,1) ▼	65 (1,1) ▽		47 (0,2) ▽
Litva	93 (0,5) △	93 (0,6) △	91 (0,6) △	79 (0,9)	73 (1,0)		50 (0,2)
Malta	92 (1,9)	91 (1,5)	91 (1,3)	83 (1,2) △	78 (1,8) △		51 (0,5) △
Nizozemska [†]	88 (1,0) ▽	82 (1,3) ▽	82 (1,0) ▽	80 (1,0)	65 (1,3) ▽		47 (0,3) ▼
Norveška (9) [†]	94 (0,4) △	89 (0,5) ▽	92 (0,4) △	81 (0,7) △	75 (0,9) △		50 (0,2)
Poljska	95 (0,4) △	89 (0,6)	89 (0,6)	62 (0,9) ▼	71 (0,8) ▽		47 (0,2) ▽
Romunija	91 (1,3)	91 (1,2)	89 (1,5)	81 (1,3)	62 (1,9) ▼		49 (0,3) ▽
Srbija	90 (0,8)	92 (0,7) △	89 (0,8)	82 (0,9) △	65 (1,4)		50 (0,3)
Slovaška	89 (1,0) ▽	86 (0,7) ▽	68 (0,9) ▼	66 (1,0) ▼	80 (1,0) △		47 (0,2) ▼
Slovenija	89 (0,8) ▽	90 (0,7)	88 (0,8) ▽	87 (0,6) △	63 (0,9) ▼		49 (0,2) ▽
Španija	94 (0,5) △	94 (0,5) △	94 (0,5) △	83 (0,7) △	85 (0,7) ▲		53 (0,2) △
Švedska [†]	94 (0,6) △	88 (0,6) ▽	93 (0,5) △	81 (0,8) △	72 (0,8)		50 (0,2)
Povprečje ICCS 2022	92 (0,2)	90 (0,2)	90 (0,2)	79 (0,2)	73 (0,2)		50 (0,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	91 (0,6)	89 (0,7)	91 (0,6)	80 (0,9)	83 (0,7)		53 (0,2)
Danska	93 (0,6)	88 (0,6)	91 (0,8)	76 (1,1)	71 (1,0)		48 (0,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	92 (0,6)	78 (0,8) ▼	86 (0,8) ▽	81 (1,0)	73 (1,0)		48 (0,2) ▽
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	92 (0,9)	81 (1,1)	90 (0,7)	82 (1,0)	74 (1,3)		49 (0,3)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad ICCS-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod ICCS-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

ki v veliki meri ogrožajo prihodnost sveta. Pri pomanjkanju vode vidimo, da se je mednarodni delež učencev, ki menijo, da je to precejšnja grožnja za prihodnost sveta, v letu 2022 povečal, v Sloveniji pa ostal na ravni iz leta 2016, čeprav je v letu 2022 še vedno nad mednarodnim povprečjem. Prav tako se je v posameznih državah (večini) pri trditvi o pomanjkanju vode, še bolj pa o podnebnih spremembah kot tistih, ki precej ogrožajo prihodnost sveta, delež učencev povečal. Stališča do trditve, da je za prihodnost sveta v veliki meri grožnja **izguba biotske raznovrstnosti, torej izumrtje živih vrst**, smo v raziskavi preverjali prvič. **Rezultati za Slovenijo** kažejo, da **ni statistično značilnih razlik z mednarodnim povprečjem.**

Tabela 5.18 · Percepcije učencev o globalnih okoljskih grožnjah

	Odstotki učencev, ki naslednje postavke v veliki meri vidijo kot grožnjo za prihodnost sveta:									Izguba biotske raznovrstnosti, izumrtje živih vrst
Izobraževalni sistemi	Onesnaževanje			Podnebne spremembe			Pomanjkanje vode			vrst
	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika	2022
Bolgarija	76 (1,2) ▽	74 (1,2)	2 (1,6)	62 (1,2) ▽	51 (1,2)	11 (1,7)	72 (1,2)	65 (1,3)	7 (1,8)	61 (1,2)
Kitajski Tajpej	83 (0,7) △	75 (0,8)	8 (1,1)	75 (0,8) △	61 (1,0)	14 (1,2)	80 (0,7) △	60 (0,9)	20 (1,1)	78 (0,7) ▲
Kolumbija	77 (1,4)	90 (0,7)	-13 (1,6)	61 (1,4) ▽	77 (0,9)	-16 (1,6)	70 (1,2) ▽	88 (0,7)	-18 (1,4)	65 (1,3) △
Hrvaška ¹	80 (0,8)	67 (1,1)	13 (1,4)	66 (1,2) ▽	47 (1,3)	19 (1,7)	78 (1,0) △	77 (1,0)	0 (1,4)	66 (1,0) △
Ciper	76 (1,0) ▽			64 (1,1) ▽			64 (0,9) ▽			56 (1,0) ▽
Estonija	82 (0,9) △	64 (1,1)	18 (1,4)	69 (1,3)	48 (1,4)	21 (1,9)	75 (1,1) △	72 (1,0)	3 (1,5)	65 (1,3) △
Francija	85 (0,7) △			82 (0,8) ▲			82 (0,8) ▲			74 (0,9) ▲
Italija	86 (0,7) △	84 (0,7)	2 (1,0)	76 (0,9) △	44 (1,2)	31 (1,5)	84 (0,8) ▲	71 (1,0)	13 (1,3)	64 (1,2)
Latvija ¹	82 (0,9) △	75 (1,0)	6 (1,3)	70 (1,3)	50 (1,0)	20 (1,7)	72 (1,0)	67 (1,1)	5 (1,4)	61 (1,2)
Litva	86 (0,7) △	86 (0,7)	0 (1,0)	75 (1,0) △	57 (1,1)	19 (1,5)	85 (0,8) ▲	76 (1,1)	9 (1,4)	67 (1,1) △
Malta	73 (1,4) ▽	63 (0,9)	10 (1,7)	69 (1,3)	51 (0,9)	17 (1,6)	67 (1,9) ▽	66 (0,8)	1 (2,0)	57 (1,6) ▽
Nizozemska [†]	66 (1,3) ▼	63 (1,3)	3 (1,8)	66 (1,5)	48 (1,4)	18 (2,0)	59 (1,6)	44 (1,1)	15 (2,0)	46 (1,5) ▼
Norveška (9) [†]	73 (0,8) ▽	76 (0,7)	-2 (1,1)	75 (0,7) △	66 (0,8)	9 (1,1)	55 (0,8)	41 (1,0)	14 (1,3)	53 (0,9) ▽
Poljska	82 (0,7) △			65 (0,9) ▽			80 (0,7) △			68 (0,9) △
Romunija	84 (2,0) △			60 (1,8) ▽			81 (2,4) △			56 (1,6) ▽
Srbija	81 (1,0)			47 (1,1) ▼			62 (1,3) ▼			56 (1,0) ▽
Slovaška	81 (0,9) △			68 (1,1)			70 (1,2)			59 (1,1) ▽
Slovenija	81 (0,8)	81 (0,9)	-1 (1,3)	59 (0,9) ▽	47 (1,0)	12 (1,3)	75 (0,9) △	77 (1,0)	-1 (1,3)	62 (1,0)
Španija	82 (0,8) △			75 (0,9) △			77 (1,0)			63 (1,0)
Švedska ¹	75 (0,8) ▽	79 (0,8)	-4 (1,1)	71 (0,9) △	68 (0,9)	3 (1,3)	61 (0,9) ▼	46 (1,1)	15 (1,5)	52 (1,1) ▽
Povprečje ICCS 2022	80 (0,2)			68 (0,3)			72 (0,3)			61 (0,3)
Povprečje ICCS 2016/2022	78 (0,3)	75 (0,3)	3 (0,4)	69 (0,3)	55 (0,3)	14 (0,4)	72 (0,3)	65 (0,3)	6 (0,4)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	81 (0,8)			57 (1,0)			73 (1,0)			67 (0,9)
Danska	74 (1,0)			76 (0,9)			62 (1,0)			49 (1,0)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	74 (0,9) ▽			70 (1,1) △			77 (1,1) △			68 (1,1) △
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	75 (1,3)			73 (1,4)			77 (1,3)			71 (1,6)
Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲										
Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▴										
Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽										
Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼										

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

Statistično pomembne spremembe ($p < 0,05$) so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

In kdo so učenci, ki jih za prihodnost sveta najbolj skrbijo globalne okoljske grožnje, glede na spol, socialno-ekonomsko ozadje in raven državljsanske vednosti? Tega v poročilu podrobno ne obravnavam in ne prikazujem tabele za vsako posamezno državo, je pa bilo to izračunano. Rezultati kažejo, da so za **globalno okoljsko prihodnost sveta najbolj zaskrbljeni učenci, ki dosegajo višje zahtevnostne ravni državljsanske vednosti** (raven B ali nad njo),⁴⁸ in sicer v vseh državah oz. izobraževalnih sistemih, prav tako gre v vseh državah za **učence, ki so glede socialno-ekonomskega ozadja na ali nad nacionalnim povprečjem**.⁴⁹ V skoraj vseh državah,⁵⁰ vključno s Slovenijo, pa večjo zaskrbljenost izražajo dekleta.

V tabelah 5.19 in 5.20 prikazujem stališča učencev o tem, v kolikšni meri različni problemi po njihovem mnenju ogrožajo prihodnost sveta (vendar se tukaj ne osredotočam več na okoljsko tematiko, temveč na druge tematike oz. globalna vprašanja, ki so prav tako lahko pomembne grožnje).

V tabeli 5.19 je razvidno, da medtem ko se je zaskrbljenost zaradi nasilnih spopadov in globalnih finančnih kriz na mednarodni ravni med letoma 2016 in 2022 povečala, je v Sloveniji ostala na približno enaki ravni. Tako je v letu 2022 delež učencev iz Slovenije, ki menijo, da

⁴⁸Razlike so (glede na državljsko vednost) največje v Bolgariji, Kolumbiji, na Cipru, Malti, v Sloveniji in na Švedskem, najmanjše pa na Poljskem.

⁴⁹Največje razlike med tema dvema skupinama so v Bolgariji in Romuniji.

⁵⁰Razen v Kitajskem Tajpeju, Kolumbiji in na Malti, kjer statistično značilnih razlik glede na spol ni.

Tabela 5.19 · Percepcije učencev o globalnih grožnjah

Izobraževalni sistemi	Odstotki učencev, ki v naslednji situaciji vidijo veliko grožnjo za prihodnost sveta:								
	Nasilni konflikti			Nalezljive bolezni (npr. ošpice, covid-19/koronavirus)			Globalne finančne krize		
	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika
Bolgarija	53 (1,2)	48 (1,2)	5 (1,7)	57 (1,2) △	62 (1,3)	-5 (1,7)	56 (1,1) △	53 (1,3)	3 (1,7)
Kitajski Tajpej	50 (0,9) ▽	50 (0,9)	0 (1,3)	74 (0,7) ▲	66 (0,8)	8 (1,1)	64 (0,8) ▲	48 (1,0)	17 (1,3)
Kolumbija	59 (0,9) △	68 (0,8)	-9 (1,2)	63 (1,1) ▲	73 (1,1)	-9 (1,5)	56 (1,2) △	61 (0,9)	-6 (1,5)
Hrvaška ¹	53 (1,1)	48 (1,0)	5 (1,5)	38 (1,1) ▼	69 (0,9)	-31 (1,4)	49 (1,1)	55 (1,0)	-6 (1,5)
Ciper	57 (0,9) △			54 (0,8) △			57 (1,1) △		
Estonija	53 (1,2)	44 (1,2)	9 (1,7)	50 (1,3)	65 (1,1)	-14 (1,7)	46 (1,4) ▽	26 (1,0)	21 (1,7)
Francija	55 (1,0)			58 (0,9) △			52 (0,8)		
Italija	63 (1,0) △	55 (1,0)	8 (1,4)	55 (1,3) △	61 (1,0)	-5 (1,6)	51 (1,3)	51 (0,9)	-1 (1,5)
Latvija ¹	58 (1,0) △	49 (1,1)	9 (1,5)	50 (1,1)	68 (1,2)	-18 (1,6)	59 (1,1) △	44 (1,2)	15 (1,6)
Litva	71 (1,0) ▲	63 (1,1)	8 (1,5)	63 (1,0) ▲	73 (1,0)	-10 (1,4)	58 (1,1) △	48 (1,3)	10 (1,7)
Malta	53 (1,1)	51 (0,8)	2 (1,3)	58 (1,0) △	66 (0,8)	-7 (1,3)	48 (1,4)	42 (0,8)	6 (1,6)
Nizozemska†	28 (1,3) ▼	27 (0,8)	1 (1,5)	38 (1,2) ▼	42 (1,2)	-4 (1,7)	37 (1,4) ▼	32 (1,0)	4 (1,7)
Norveška (9) ¹	43 (0,7) ▼	32 (0,7)	11 (0,9)	34 (0,8) ▼	40 (0,9)	-6 (1,2)	38 (0,8) ▼	38 (0,7)	0 (1,1)
Poljska	78 (0,9) ▲			51 (0,9)			43 (0,8) ▽		
Romunija	59 (1,2) △			59 (1,3) △			60 (1,8) △		
Srbija	47 (1,3) ▽			46 (1,1) ▽			41 (1,1) ▽		
Slovaška	54 (1,2)			46 (1,0) ▽			50 (1,0)		
Slovenija	44 (1,0) ▼	42 (1,1)	2 (1,5)	49 (0,9) ▽	65 (1,0)	-16 (1,3)	48 (0,9) ▽	47 (1,0)	1 (1,4)
Španija	54 (1,0)			53 (1,0)			51 (0,9)		
Švedska ¹	47 (0,9) ▽	34 (1,2)	12 (1,5)	41 (1,2) ▼	34 (0,9)	7 (1,5)	44 (0,9) ▽	31 (0,9)	12 (1,3)
Povprečje ICCS 2022	54 (0,2)			52 (0,2)			50 (0,3)		
Povprečje ICCS 2016/2022	52 (0,3)	47 (0,3)	5 (0,4)	52 (0,3)	60 (0,3)	-9 (0,4)	50 (0,3)	44 (0,3)	6 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	70 (0,8)			73 (0,9)			64 (1,0)		
Danska	33 (1,0)			30 (0,9)			34 (0,8)		
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	80 (0,9) ▲			44 (1,2) ▽			30 (1,0) ▼		
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja									
Schleswig-Holstein	77 (1,3)			42 (1,8)			32 (1,5)		

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:Statistično pomembne spremembe ($p < 0,05$) so prikazane v krepki pisavi.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

nasilni spopadi precej ogrožajo prihodnost sveta, precej pod mednarodnim povprečjem, pod tem povprečjem pa je tudi delež učencev v Sloveniji, ki menijo, da so globalne finančne krize velika grožnja za prihodnost sveta. Če pogledamo mednarodno primerjavo, ugotovimo, da je zaskrbljenost o nasilnih konfliktih precej nad mednarodnim povprečjem na Poljskem in v Litvi, zaskrbljenost o globalnih finančnih krizah pa precej nad mednarodnim povprečjem v Kitajskem Tajpeju. Obratno pa se je na mednarodni ravni v letu 2022 **zmanjšal delež učencev, ki menijo, da so velika grožnja prihodnosti sveta nalezljive bolezni (kot npr. ošpice, covid-19).**⁵¹ Ta delež se je med letoma 2022 in 2016 zmanjšal za okoli 9 odstotnih točk na lestvici v okviru mednarodnega povprečja (v Sloveniji pa za 16 odstotnih točk). Sicer se je pa delež učencev, ki menijo, da nalezljive bolezni predstavljajo veliko grožnjo za prihodnost sveta, najbolj zmanjšal na Hrvaškem, in sicer za 31 odstotnih točk. Slovenija je v letu 2022 pri dveh postavkah ali trditvah (nalezljive bolezni, globalne finančne krize) pod mednarodnim povprečjem, pri eni postavki, tj. nasilni konflikti, pa precej pod njim.

V tabeli 5.20 vidimo, da je med letoma 2016 in 2022 prišlo do majhnih sprememb v deležih učencev, ki revščino in brezposelnost vidijo kot veliki grožnji za prihodnost sveta. Na mednarodni ravni se je delež učencev pri trditvi o revščini zmanjšal za okoli dve odstotni

⁵¹Nalezljive bolezni je kot veliko grožnjo zaznal največji odstotek učencev v Kitajskem Tajpeju (74 %), najmanjši pa na Norveškem (34 %).

točki na lestvici, pri brezposelnosti pa povečal za okoli tri odstotne točke. Nekoliko **večja je razlika v deležu učencev, ki kot veliko grožnjo za prihodnost sveta vidijo prenaseljenost**. Kar se tiče **Slovenije**, je delež učencev, ki menijo, da je **revščina** velika grožnja prihodnosti sveta, kljub največjemu znižanju deleža med letoma 2016 in 2022, sicer še vedno nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022. Pri **nezaposlenosti in prenaseljenosti** kot velikih grožnjah za prihodnost sveta pa **ni razlike z mednarodnim povprečjem ICCS 2022**, kljub temu da gre pri stališču o nezaposlenosti za največje zmanjšanje deležev primerjaje z letom 2016.

Če pogledamo najbolj izstopajoče rezultate iz **tabele 5.20**, ugotovimo, da je revščino kot veliko grožnjo prihodnosti sveta zaznalo največ učencev na Cipru in v Latviji (po okoli 61 %), najmanjši odstotek takih učencev pa je na Poljskem (32 %). Brezposelnost je kot grožnjo videl največji odstotek učencev v Bolgariji (57 %), najmanjši odstotek pa smo zabeležili pri učencih na Nizozemskem (30 %). Prenaseljenost je kot grožnjo videl največji odstotek učencev v Estoniji in Franciji (po 58 %), medtem ko to velja le za vsakega tretjega učenca na Hrvaškem (32 %; podobno tudi v Srbiji – 33 %). Predvsem pri nezaposlenosti in prenaseljenosti kot velikih grožnjah za prihodnost sveta vidimo, da se je v večini držav delež učencev med letoma 2016 in 2022 povečal.

V nadaljevanju poročila se osredotočam predvsem na rezultate o šolskem in razrednem oz. oddelčnem kontekstu učenja in poučevanja državljanske vzgoje.

Tabela 5.20 · Percepcije učencev o globalnih grožnjah

144

Izobraževalni sistemi	Odstotki učencev, ki v naslednji situaciji vidijo veliko grožnjo za prihodnost sveta:								
	Revščina			Nezaposlenost			Prenaseljenost		
	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika
Bolgarija	56 (1,1) ▲	59 (1,3)	-3 (1,7)	57 (1,1) ▲	53 (1,2)	3 (1,6)	44 (1,1)	38 (1,3)	7 (1,7)
Kitajski Tajpej	55 (0,9) ▲	52 (0,9)	3 (1,3)	50 (1,0) ▲	40 (0,9)	10 (1,3)	49 (1,0) ▲	39 (0,9)	10 (1,3)
Kolumbija	58 (1,2) ▲	66 (0,9)	-8 (1,5)	55 (1,0) ▲	55 (0,8)	0 (1,3)	54 (1,2) ▲	47 (1,0)	7 (1,5)
Hrvaška ¹	58 (1,0) ▲	65 (1,0)	-7 (1,4)	49 (1,0) ▲	57 (1,0)	-7 (1,4)	32 (1,0) ▼	29 (1,0)	3 (1,4)
Ciper	61 (0,8) ▲			52 (0,8) ▲			44 (0,7)		
Estonija	44 (1,3) ▼	41 (1,3)	4 (1,8)	50 (1,2) ▲	36 (1,1)	15 (1,6)	58 (1,2) ▲	39 (1,1)	20 (1,6)
Francija	59 (1,0) ▲			33 (0,8) ▼			58 (1,0) ▲		
Italija	58 (1,0) ▲	57 (1,0)	2 (1,4)	39 (1,0) ▼	45 (1,0)	-6 (1,4)	34 (1,1) ▼	31 (1,0)	3 (1,5)
Latvija ¹	52 (1,0)	51 (1,4)	1 (1,7)	49 (1,2) ▲	44 (1,1)	5 (1,6)	46 (1,2)	40 (1,2)	6 (1,7)
Litva	61 (1,0) ▲	63 (1,1)	-2 (1,5)	45 (1,2)	41 (1,2)	4 (1,7)	46 (1,1)	37 (1,2)	9 (1,6)
Malta	55 (1,2)	59 (0,8)	-4 (1,4)	39 (1,4) ▼	34 (0,8)	5 (1,6)	51 (1,8) ▲	43 (0,9)	8 (2,0)
Nizozemska [†]	34 (1,1) ▼	36 (1,2)	-2 (1,6)	30 (1,3) ▼	27 (1,1)	3 (1,7)	45 (1,6)	37 (1,1)	7 (2,0)
Norveška (9) [†]	53 (0,8)	49 (0,6)	4 (1,0)	34 (0,7) ▼	28 (0,7)	6 (1,0)	44 (1,0)	37 (0,9)	7 (1,4)
Poljska	32 (0,9) ▼			35 (0,9) ▼			44 (0,9)		
Romunija	58 (2,4) ▲			39 (1,8) ▼			48 (1,6)		
Srbija	51 (1,1)			43 (1,0)			33 (1,0) ▼		
Slovaška	51 (0,8) ▼			44 (1,1)			45 (1,1)		
Slovenija	55 (0,9) ▲	65 (1,0)	-10 (1,3)	44 (1,0)	55 (1,1)	-11 (1,5)	45 (1,0)	44 (0,9)	1 (1,4)
Španija	56 (1,0) ▲			47 (1,0) ▲			35 (1,1) ▼		
Švedska ¹	45 (1,1) ▼	43 (1,2)	2 (1,6)	36 (1,0) ▼	27 (1,1)	8 (1,4)	45 (1,2)	41 (1,1)	4 (1,6)
Povprečje ICCS 2022	53 (0,3)			44 (0,2)			45 (0,3)		
Povprečje ICCS 2016/2022	53 (0,3)	54 (0,3)	-2 (0,4)	45 (0,3)	42 (0,3)	3 (0,4)	46 (0,3)	39 (0,3)	7 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	67 (1,0)			68 (1,0)			50 (0,9)		
Danska	37 (1,0)			28 (0,9)			46 (1,3)		
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	41 (1,4) ▼			25 (1,0) ▼			33 (1,2) ▼		
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja									
Schleswig-Holstein	38 (1,6)			29 (1,2)			39 (1,7)		

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

Statistično pomembne spremembe ($p < 0,05$) so prikazane v krepki pisavi.

([†]) Standardne napake so navedene v oklepajih. Kersa rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

([‡]) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

6 · Šolski konteksti in konteksti razreda/oddelka za državljansko vzgojo in izobraževanje

Raziskovalni okvir ICCS 2022 (Schulz et al., 2023) je opredelil več kontekstov, ki lahko »vplivajo« na učne dosežke učencev na področju državljanske in izobraževanja: kontekst širše skupnosti (vključno z izobraževalnim sistemom), kontekst šol in razredov oz. oddelkov, kontekst domačega okolja in vrstnikov ter kontekst posameznih učencev. V tem poglavju predstavljam rezultate o kontekstu šol in razredov/oddelkov na podlagi podatkov iz Vprašalnika za šolo, Vprašalnika za učitelje in Vprašalnika za učence. In sicer glede tega, kako aktivno so učenci vključeni v življenje šole, kakšna je šolska in razredna/oddelčna klima, aktivnosti v šoli (in izven nje) pri katerih se učenci učijo pomembnih tem in preizkušajo pomembne aktivnosti, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem (raznolikost in inkluzija, okoljska) trajnost itd.).

Vse dosedanje raziskave IEA na področju državljanske vzgoje in izobraževanja priznavajo, da na učne rezultate učencev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja vplivajo njihove izkušnje v skupnostih, v katerih živijo. Že raziskava CivEd je poudarila vpliv različnih agensov socializacije na razvoj državljanstva (Torney-Purta et al., 2001), ICCS pa je razširila konceptualni okvir z vključitvijo dodatnih vidikov državljanstva. Ocenjevalni/raziskovalni okvir ICCS 2022 poudarja pomen aformalnega⁵² učenja za razvoj z državljanstvom povezanih stališč, vrednot, spretnosti in znanj učencev ter njihovega neformalnega učenja zunaj formalnih izobraževalnih okolij (Schulz et al., 2023). Podobno kot v prejšnjih ciklih raziskave ICCS so tudi v ciklu 2022 učni dosežki učencev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja upoštevanji ne le kot rezultati procesov učenja in poučevanja, temveč tudi kot izkušnje učencev v šoli (ibid.). Več vprašanj v vprašalnikih za učence, šole (tega so izpolnjevali ravnatelji) in učitelje se nanaša na vidike šolskega okolja, ki lahko vplivajo na neformalno državljansko učenje učencev. V skladu z rezultati več drugih raziskav in študij je v ozadju predpostavka, da je kakovost izkušenj učencev v šoli še posebej pomembna v zvezi z nekognitivnimi vidiki učenja učencev na tem področju (Council of Europe, 2018; European Commission/EACEA/Eurydice, 2017; Scheerens, 2009; 2011). Več študij in raziskav je poudarilo tudi pomen neformalnega učenja v šoli za samoučinkovitost učencev (Council of Europe, 2018) in njihovo državljansko angažiranost (Scheerens, 2009) ter pomen kakovosti socialnih in medosebnih odnosov v šoli (Bäckman in Trafford, 2007; Huddleston, 2007) in v razredu oz. oddelku (Cárdenas, 2017; Hahn, 2016).

Kot je razvidno že iz tabel na začetku tega poročila (tudi v mednarodni perspektivi), poznamo več pristopov k državljanski vzgoji in izobraževanju, katerih cilj je ustvariti šolsko okolje, ki spodbuja sodelovanje učencev in njihovo neformalno državljansko učenje skozi njihove izkušnje v šoli. Ta perspektiva se običajno imenuje »celovit šolski pristop« k državljanski vzgoji in izobraževanju, katerega cilj je vključiti demokratične vrednote v prakse poučevanja

⁵²V Strategiji vseživljenjskosti učenja je aformalno (neformalno in priložnostno) učenje, za katerega je omenjeno, da je ustrežnejši izraz kot informalno učenje, definirano na naslednji način: »Formalno učenje je po svojih temeljnih značilnostih podobno priložnostnemu učenju po tem, da ne poteka formalizirano, od njega pa se razlikuje po tem, da je vsaj deloma namembno. Zavesten namen, ki ga imata bodisi vir učenja (informacij) bodisi učenec (sprejemalec informacij), ni časovno usklajen, torej ni sočasen; zato sta usklajena le naključno ali priložnostno, to pa je lahko bodisi tako, da prihaja bolj ali manj strukturirana pobuda ali bolje rečeno priložnost ali možnost za učenje od zunaj, ne da bi subjekt tedaj že imel jasen namen, da se bo učil, bodisi tako, da se izrabi zunanja priložnost, ki zadovolji človekov že oblikovani namen ali interes (učni projekt), ki se s tem aktivira« (Jelenc, 2007, str. 36).

in učenja. Za ta pristop so značilni trije glavni vidiki: poučevanje in učenje, upravljanje šole in sodelovanje v procesih odločanja ter sodelovanje z lokalno skupnostjo (Council of Europe, 2018). Celovit šolski pristop zahteva dejavno sodelovanje vseh deležnikov: šolskega osebja, učiteljev, učencev in staršev pa tudi članov lokalne skupnosti. V šolah, ki so opredeljene kot »demokratska učna okolja«, imajo učenci priložnost izkusiti odnose in vedenja,⁵³ ki so skladni z načeli demokratične družbe, ki temelji na odprtosti, medsebojnem spoštovanju in spoštovanju razlik. V teh kontekstih lahko učenci prakticirajo demokratični življenjski slog, uveljavljajo lastno avtonomijo in razvijajo občutek samoučinkovitosti (Mosher, Kenny in Garrod, 1994; Pasek et al., 2008; Schulz et al., 2023).

To poglavje je razdeljeno na dva večja dela, in sicer na rezultate, vezane na participativne procese in socialne interakcije v šoli (participacija na ravni šol, šolska in razredna/oddelčna klima, pristopi k raznolikosti v šoli), ter rezultate, vezane na izvajanje državljanske vzgoje in izobraževanja v šoli (pa ne v smislu organizacije državljanske vzgoje in izobraževanja, to sem predstavila v začetku poročila, pač pa v smislu aktivnosti v šoli in lokalni skupnosti, aktivnosti v oddelku ter aktivnosti, vezanih na vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgojo in izobraževanje za globalno državljanstvo (VIGD)).

6.1 · Participativni procesi in socialne interakcije v šoli

To podpoglavje se osredotoča na participativne procese in socialne interakcije na šoli (šolske volitve, sodelovanje učencev na šoli, šolsko in razredno/oddelčno klimo, številne pristope k raznolikosti na šoli).

6.1.1 · Participacija na ravni šol

Sodelovanje v procesih odločanja in pri upravljanju šole učencem omogoča, da razvijejo zaupanje v demokratične in participativne procese (Council of Europe, 2018). Raziskovalni okvir ICCS 2022 je opredelil različne oblike participiranja oz. sodelovanja učencev na ravni šole in razreda oz. oddelka. Vprašanja, vključena v Vprašalnik za šole in Vprašalnik za učitelje, so zagotovila informacije o prispevku učencev k oblikovanju različnih vidikov šolskega življenja, kot so oblikovanje letnega delovnega načrta šole, opredelitev šolskih pravil in predpisov ter načrtovanje dejavnosti v razredu (Schulz et al., 2023). Ugotovitve raziskav namreč kažejo, da lahko sodelovanje učencev pri dejavnostih, povezanih z državljanstvom v šoli, vpliva na njihovo prihodnje državljansko udejstvovanje oz. angažiranost in jim lahko pomaga razviti občutek posredovanja, da torej lahko vplivajo na zadeve v skupnosti (glej npr. Pasek et al., 2008).

V ICCS 2022 so bili tudi zbrani vpogledi v načine, ki so jih šole zagotavljale učencem, da so ti prispevali k vidikom šolskega okolja, vključno z njihovim sodelovanjem na šolskih in razrednih/oddelčnih volitvah. Rezultati raziskave ICCS 2016 so glede sodelovanja učencev na teh volitvah pokazali precejšnje razlike med državami (Schulz et al., 2018).

V primerih, kjer pri postavkah oz. trditvah obstajajo tudi trendi, poročam tudi o teh rezultatih.

V skoraj vseh sodelujočih državah je bil visok **odstotek učencev ciljnega razreda vpisan v šole, kjer so ravnatelji poročali, da so vsi, skoraj vsi ali večina učencev sodelovali pri volitvah predstavnikov razredov (tabela 6.1)**. V petnajstih državah oz. izobraževalnih sistemih so odstotki teh učencev višji od 80, v dvanajstih višji od 90 %. Le v dveh državah (gre za Italijo in Nizozemsko) so odstotki učencev na šolah, za katere so odgovarjali ravnatelji, nižji od 50. **Slovenija je pri deležu učencev pri tej trditvi precej nad mednarodnim povprečjem.** Prav

⁵³V smislu obnašanja.

Tabela 6.1 · Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o sodelovanju učencev na šolskih volitvah

Nacionalni odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali, da vsi, skoraj vsi ali večina učencev...

Izobraževalni sistemi	Volijo predstavnika razreda			Glasujejo na volitvah v šolski parlament		
	2022	2016	Razlika	2022	2016	Razlika
Bolgarija	91 (2,6) △	68 (3,8)	23 (4,6)	64 (4,1)	50 (4,1)	14 (5,8)
Kitajski Tajpej	84 (2,9)	92 (2,4)	-8 (3,7)	59 (4,1) ▼	45 (4,2)	14 (5,9)
Kolumbija	100 (0,0) ▲	99 (1,0)	1 (1,0)	100 (0,0) ▲	99 (0,9)	1 (0,9)
Hrvaška ¹	100 (0,0) ▲	100 (0,0)	0 (0,0)	95 (1,9) ▲	98 (1,1)	-3 (2,2)
Ciper	99 (0,0) ▲	-	-	46 (0,3) ▼	-	-
Estonija	58 (6,1) ▼	76 (4,9)	-17 (7,8)	77 (4,9)	79 (4,4)	-2 (6,6)
Francija	100 (0,0) ▲	-	-	66 (4,6)	-	-
Italija	24 (3,7) ▼	22 (3,5)	3 (5,1)	3 (1,4) ▼	1 (0,7)	2 (1,6)
Latvija ¹	76 (3,1) ▽	88 (3,1)	-11 (4,4)	67 (4,4)	73 (5,0)	-6 (6,7)
Litva	94 (2,1) △	93 (2,1)	1 (2,9)	83 (3,1) ▲	79 (3,1)	4 (4,4)
Malta	74 (10,2) ▼	85 (0,3)	-10 (10,2)	63 (11,2)	80 (0,3)	-16 (11,2)
Nizozemska†	35 (5,5) ▼	46 (4,4)	-10 (7,0)	16 (4,2) ▼	34 (5,2)	-17 (6,7)
Norveška (9) ¹	96 (2,1) ▲	99 (0,8)	-3 (2,2)	92 (2,7) ▲	95 (2,0)	-3 (3,3)
Poljska	100 (0,0) ▲	-	-	98 (1,0) ▲	-	-
Romunija	95 (2,2) ▲	-	-	74 (5,3)	-	-
Srbija	99 (0,8) ▲	-	-	97 (1,5) ▲	-	-
Slovaška	85 (2,9)	-	-	70 (3,6)	-	-
Slovenija	96 (1,5) ▲	99 (0,8)	-3 (1,7)	84 (2,8) ▲	81 (3,7)	3 (4,6)
Španija	99 (0,8) ▲	-	-	83 (2,9) ▲	-	-
Švedska ¹	88 (3,6)	92 (2,4)	-3 (4,3)	73 (4,4)	78 (3,6)	-5 (5,7)
Povprečje ICCS 2022	85 (0,8)			71 (0,9)		
Povprečje ICCS 2016/2022	78 (0,0)	81 (0,8)	-3 (0,8)	67 (0,0)	69 (0,9)	-1 (0,9)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Braziliija	80 (3,5)			46 (4,6)		
Danska	93 (2,5)			92 (2,6)		
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	100 (0,0) ▲			85 (2,9) ▲		
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	100 (0,0)			99 (1,2)		

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

tako iz tabele razberemo, da se je na mednarodni ravni, primerjaje z letom 2016, ta delež nekoliko zmanjšal. V Sloveniji se je sicer v odstotnih točkah povečal za 3 točke, vendar ne gre za statistično značilno razliko med dvema cikloma. Na **mednarodni ravni je delež učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali, da vsi, skoraj vsi ali večina učencev glasuje na volitvah za šolski parlament**⁵⁴ (v primeru držav oz. izobraževalnih sistemov, ki so sodelovali tako v ciklu ICCS 2016 kot 2022, se pravi **med cikloma 2016 in 2022**), **ostal približno enak, tudi v Sloveniji**. Je pa delež učencev, ki glasujejo na šolskih volitvah, po poročanju ravnateljev precej nad mednarodnim povprečjem. Vendar hkrati iz tabele vidimo, da Slovenija ni edina država,

⁵⁴Mednarodna opcija je bila šolski parlament ali svet šole.

ki ima deleže učencev, ki glasujejo na šolskih volitvah, precej nad mednarodnim povprečjem. Izmed evropskih držav (kjer sta deleža pri obeh postavkah precej nad mednarodnim ICCS 2022-povprečjem) sem sodijo še učenci iz Hrvaške, Norveške, Poljske, Srbije in Španije. Iz tabele prav tako vidimo, da se rezultati odgovorov ravnateljev o udeležbi učencev na volitvah v šolske parlamente ali svete med državami nekoliko bolj razlikujejo (kot njihovi rezultati pri odgovoru o udeležbi učencev na volitvah za predstavnika razreda). Te razlike pri dveh tipih volitev na šoli so verjetno posledica različnih šolskih predpisov v sodelujočih izobraževalnih sistemih (glej poglavje 2). Pri poročani udeležbi učencev na obeh vrstah volitev je bilo od ICCS 2016 do 2022 malo sprememb. Statistično pomembne razlike med letoma 2022 in 2016 so bile ugotovljene le za nekaj držav (Bolgarija, Kitajski Tajpej, Estonija in Latvija za poročano udeležbo na volitvah za predstavnike razredov; Bolgarija, Kitajski Tajpej in Nizozemska za poročano udeležbo na volitvah za šolske parlamente/svete).

Rezultati odgovorov ravnateljev o udeležbi učencev na šolskih ali razrednih volitvah so se precej ujemale z rezultati učencev, ko so odgovarjali na vprašanja o svoji udeležbi na volitvah predstavnikov razreda ali šolskega parlamenta/sveta. V skoraj vseh sodelujočih državah je o svoji udeležbi na teh volitvah poročal visok odstotek učencev, pri čemer je bilo povprečje ICCS 2022 78 % (v Sloveniji 79 %, a je verjetno pomembneje omeniti, da je primerjaje z letom 2016 ta delež nekoliko padel).⁵⁵ V nekaterih državah, kot so Bolgarija, Estonija, Italija, Latvija in Nizozemska, pa so bili zabeleženi precej nižji odstotki (glej **poglavje 4, tabela 4.12**).

V **tabeli 6.2** vidimo rezultate odgovorov učiteljev na vprašanje o tem, v kolikšni meri so učenci v tekočem šolskem letu bili oz. so vključeni v različne dejavnosti na ravni šole; posamezne trditve oz. postavke so vidne v tabeli (pri opisu rezultatov je pomembno tudi to, da se to vprašanje ne nanaša le na učence ciljnega razreda, temveč na vse učence na šoli). Rezultati so podani kot odstotki učencev, vpisanih na šole, kjer so ravnatelji poročali o različnih vrstah sodelovanja v veliki ali srednji meri. **Najvišje odstotke vidimo pri spodbujanju sodelovanja učencev pri načrtovanju dejavnosti v razredu (70 % v mednarodnem okviru, v Sloveniji 84 %, kar je tudi statistično značilno precej nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022), njihovem sodelovanju v samoevalvacijskih procesih na šoli (67 % v mednarodnem okviru, v Sloveniji 59 %, kar je značilno pod mednarodnim povprečjem) in pri njihovem prispevku k opredelitvi šolskih pravil in predpisov (66 % v mednarodnem okviru, v Sloveniji 70 %, ni razlike z mednarodnim povprečjem). Nižji odstotki, tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji, so pri postavki oz. trditvi, da se na šolah učence spodbuja, da prispevajo k odločitvam v povezavi z vsebino poučevanja (le nekoliko nad polovico učencev ima ravnatelje, ki so tako poročali), ter pri trditvi, da so učenci na šoli vključeni v oblikovanje letnega delovnega načrta (v mednarodnem okviru 44 %, v Sloveniji precej pod mednarodnim povprečjem, in sicer ima 31 % učencev ravnatelje, ki so tako poročali).** Zanimivo je, da so bili skoraj v vseh državah precej visoki odstotki za sodelovanje učencev v procesih samoevalvacije šole, vendar je bilo tudi nekaj pomembnih izjem z veliko nižjimi odstotki, kar bi bila lahko posledica razlik v predpisih v različnih izobraževalnih sistemih. Poleg tega je iz tabele razvidno tudi nekaj razlik med državami oz. izobraževalnimi sistemi glede vseh vrst vključevanja učencev. Kitajski Tajpej, Francija in Malta so pri vseh oblikah vključevanja pokazali rezultate, ki so precej pod povprečjem ICCS 2022; na drugi strani pa Latvija in Litva izkazujeta odstotke nad povprečjem ICCS 2022 pri vseh oblikah vključevanja.

Ravnatelje so bili tudi vprašani o možnostih sodelovanja učencev v procesih odločanja na šoli. Po njihovem poročanju je bil v skoraj vseh sodelujočih državah visok odstotek učencev vpisan na šole, kjer so jim te možnosti zagotovljene. Na šolah so bili **v okviru mednarodnega povprečja zabeleženi odstotki učencev od 98 % za dajanje predlogov za izboljšave v razrednih**

⁵⁵S tem, da smo učence vprašali, če so kdaj (se pravi kadar koli) sodelovali pri volitvah na šoli, ravnatelje pa za učence ciljnih razredov.

razpravah (v Sloveniji 99 %, kar je tudi nad mednarodnim povprečjem) do 79 % za sodelovanje v šolskem parlamentu ali v šolski skupnosti (v Sloveniji precej nad mednarodnem povprečju, in sicer 100 %) tabela 6.3). Tudi pri možnosti srečanj z učitelji ter ravnatelji in možnosti oddaje pisnih predlogov so visoki odstotki, tako v okviru mednarodnega povprečja kot v Sloveniji (vse te tri postavke oz. trditve se za Slovenijo statistično značilno ne razlikujejo od mednarodnega povprečja).

Tabela 6.2 · Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o vključenosti učencev v šolo

Nacionalni odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali, da (so) v veliki ali srednji meri ...						
Izobraževalni sistemi	Učenci vključeni v oblikovanje letnega delovnega načrta	Učenci vključeni v opredelitev šolskih pravil in predpisov	Učence spodbujajo, da prispevajo k odločitvam v povezavi z vsebino poučevanja	Učence spodbujajo, da prispevajo k načrtovanju dejavnosti v razredu	Učenci vključeni v procese samoevalvacije šole	
Bolgarija	46 (4,2)	57 (4,4) ▽	55 (4,3)	92 (2,6) ▲	67 (3,9)	
Kitajski Tajpej	24 (3,1) ▼	47 (3,8) ▼	40 (3,7) ▼	60 (4,1) ▽	27 (3,6)	▼
Kolumbija	48 (4,9)	84 (3,6) ▲	50 (4,7)	71 (4,6)	80 (3,4)	▲
Hrvaška ¹	55 (3,8) ▲	66 (3,9)	48 (4,0)	82 (3,0) ▲	75 (3,5)	△
Ciper	68 (0,2)	67 (0,3)	55 (0,3) △	71 (0,2)	51 (0,3)	▼
Estonija	56 (4,5)	77 (4,3) ▲	67 (5,6)	61 (4,7) ▽	70 (5,1)	
Francija	26 (3,9)	28 (3,7) ▼	17 (3,0)	23 (3,9)	32 (4,1)	▼
Italija	58 (4,7)	57 (4,6) ▽	46 (4,7)	55 (5,1)	55 (4,4)	▼
Latvija ¹	61 (3,7)	74 (3,8) △	71 (3,8)	100 (0,0)	86 (3,2)	▲
Litva	68 (4,0)	92 (2,6)	76 (4,2)	80 (3,4)	89 (3,0)	▲
Malta	25 (6,7) ▼	30 (9,4) ▼	15 (7,3) ▼	51 (11,9)	49 (12,3)	▼
Nizozemska†	41 (4,5)	63 (5,9)	46 (5,0)	34 (4,5)	80 (5,3)	▲
Norveška (9) ¹	41 (5,1)	80 (3,8)	83 (3,2)	87 (3,4)	82 (3,6)	▲
Poljska	32 (3,8)	77 (3,4)	42 (3,9)	77 (3,0)	71 (3,6)	
Romunija	70 (5,8)	87 (3,1)	65 (6,5)	69 (8,1)	74 (4,1)	
Srbija	41 (4,4)	77 (3,8)	54 (4,6)	78 (3,8)	83 (3,4)	▲
Slovaška	22 (3,3)	55 (4,0)	41 (3,7)	81 (2,7)	65 (3,8)	
Slovenija	31 (3,7) ▼	70 (3,5)	54 (3,7)	84 (3,2) ▲	59 (3,3) ▽	
Španija	32 (4,1)	47 (4,1) ▼	47 (4,0)	64 (4,1)	56 (4,6)	▼
Švedska ¹	32 (5,1)	90 (2,5) ▲	69 (4,7)	81 (3,5)	92 (2,5)	▲
Povprečje ICCS 2022	44 (1,0)	66 (0,9)	52 (1,0)	70 (1,0)	67 (1,0)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	72 (4,0)	80 (3,7)	70 (4,2)	69 (4,2)	80 (3,8)	
Danska	38 (4,9)	70 (4,8)	74 (4,6)	90 (3,1)	66 (4,5)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	63 (4,1) ▲	74 (3,8) △	54 (4,4)	71 (4,4)	64 (4,5)	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	55 (6,7)	73 (5,5)	67 (5,8)	71 (5,2)	65 (5,9)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 6.3 · Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o prispevanju učencev pri odločanju v šoli

Nacionalni odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali, da ...						
Izobraževalni sistemi	V razrednih razpravah lahko dajejo predloge za izboljšave na šoli	Lahko sodelujejo v šolskem parlamentu ali šolski skupnosti	Lahko oddajo pisne predloge preko spleta ali v papirni obliki	Udeležijo se lahko individualnih in/ali skupinskih srečanj z ravnateljem/-ico šole	Udeležijo se lahko individualnih in/ali skupinskih srečanj z učitelji	
Bolgarija	96 (1,6)	96 (1,6) ▲	94 (2,1)	99 (0,8) △	99 (1,0) △	
Kitajski Tajpej	90 (2,5) ▽	86 (3,0) △	87 (2,9)	89 (2,5) ▽	85 (3,2) ▽	
Kolumbija	97 (1,1)	97 (1,4) ▲	97 (1,4) △	98 (1,4) △	98 (1,3) △	
Hrvaška [†]	99 (0,7)	100 (0,0) ▲	95 (1,9)	96 (1,7)	97 (1,5)	
Ciper	99 (0,1) △	96 (0,2) ▲	88 (0,3) ▽	98 (0,3) △	100 (0,0) △	
Estonija	100 (0,0) △	99 (1,3) ▲	96 (1,9) △	98 (1,3) △	100 (0,3) △	
Francija	97 (1,6)	83 (3,6)	87 (3,4)	78 (3,7) ▼	77 (3,9) ▼	
Italija	97 (1,4)	20 (3,2) ▼	71 (4,7) ▼	72 (4,8) ▼	75 (3,9) ▼	
Latvija [†]	99 (0,6) △	68 (4,1) ▼	99 (0,7) △	99 (0,9) △	98 (1,2) △	
Litva	99 (0,8)	93 (2,3) ▲	98 (1,6) △	99 (0,7) △	99 (0,7) △	
Malta	100 (0,0) △	84 (10,0)	90 (8,2)	100 (0,0) △	100 (0,0) △	
Nizozemska [†]	90 (3,7) ▽	71 (5,3)	85 (3,5) ▽	90 (3,5)	94 (2,7)	
Norveška (9) [†]	99 (1,2)	89 (3,3) △	89 (3,1)	83 (3,6) ▼	93 (2,6)	
Poljska	100 (0,0) △	96 (1,3) ▲	96 (1,6) △	99 (0,8) △	99 (0,6) △	
Romunija	99 (0,9)	35 (6,7) ▼	96 (1,3) △	98 (1,2) △	99 (1,0) △	
Srbija	100 (0,0) △	100 (0,0)	96 (1,8) △	99 (1,0) △	97 (1,7)	
Slovaška	99 (0,7)	33 (3,8) ▼	97 (1,6) △	99 (0,6) △	99 (0,9) △	
Slovenija	99 (0,6) △	100 (0,0) ▲	91 (2,3)	97 (1,4)	96 (1,5)	
Španija	97 (1,5)	85 (3,1)	96 (1,5) △	89 (2,7)	91 (2,5)	
Švedska [†]	100 (0,0) △	45 (4,9) ▼	94 (2,0)	98 (1,2) △	96 (1,6)	
Povprečje ICCS 2022	98 (0,3)	79 (0,9)	92 (0,7)	94 (0,5)	95 (0,4)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	98 (1,2)	94 (1,7)	98 (1,1)	96 (1,6)	97 (1,5)	
Danska	99 (1,0)	58 (4,4)	95 (2,2)	90 (2,8)	97 (1,7)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje-Vestfalija	98 (1,2)	89 (2,8) △	96 (1,8)	81 (3,2) ▼	88 (2,6) ▽	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	91 (3,7)	95 (2,9)	96 (2,5)	78 (5,4)	85 (5,0)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022 povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022 povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022 povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022 povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja, šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % ciljne populacije.**6.1.2 · Šolska in razredna/oddelčna klima**

Že vse od prve raziskave IEA o državljski vzgoji in izobraževanju iz leta 1971 se meri klimo med učenci v razredu oz. oddelku (Torney, Oppenheim in Farnen, 1975). Rezultati so pokazali pozitivno povezavo z učnimi dosežki, kot so državljska vednost in pričakovanja učencev, da bodo kot odrasli volili (Schulz, 2004; Torney-Purta et al., 2001). Rezultati analiz, opravljenih v ICCS 2009 in 2016, o zaznavah učencev glede odprtosti razredne oz. oddelčne klime za razpravo so potrdili povezanost tega koncepta z državljsko vednostjo (Schulz et al., 2010; 2018). Ta povezava med odprtostjo razredne/oddelčne klime za razpravo in rezultati

državlanskega učenja je bila ena od najstabilnejših ugotovitev v raziskavah IEA o državljanski vzgoji in izobraževanju – mnogi raziskovalci, ki so izvajali sekundarne analize s temi podatki, so jo potrdili (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019). Prav tako so to povezavo potrdile tudi druge raziskave na podlagi drugih podatkov (Knowles, Torney-Purta in Barber, 2018; Lin, 2014) in manjših študij (Barber, Clark in Torney-Purta, 2021).

Šolska klima se v osnovi nanaša na skupna prepričanja, odnose med posamezniki in skupinami v organizaciji, fizično okolje ter karakteristike posameznikov in skupin v organizaciji (van Houtte, 2005, str. 85). Nanaša se na »vtise, prepričanja in pričakovanja članov šolske skupnosti o šoli kot učnem okolju, z njimi povezanim vedenjem ter simboli in institucijami, ki predstavljajo vzorčne izraze vedenja« (Homana, Barber in Torney-Purta, 2006, str. 3). Na splošno odprta šolska klima vključuje več razsežnosti, kot so močni medosebni odnosi, občutek varnosti, občutek povezanosti in zanesljiva podpora pri učenju (Barber, Clark in Torney-Purta, 2021). Lahko jo razumemo kot sinonim za »etos« šole (Campbell, 2006) ali za »kulturo« šole (Scheerens in Bosker, 1997). Drugi avtorji jo opredeljujejo kot nekaj, kar zajema štiri vidike: (1) akademsko klimo, (2) medosebne odnose znotraj šole in s starši, (3) fizično in čustveno varnost ter (4) organizacijsko učinkovitost (Powell, Powell in Petrosko, 2015; Wang in Degol, 2015).

Vendar je treba razlikovati med šolsko in razredno oz. oddelčno klimo. Definicije razredne klime se večinoma osredotočajo na dejavnike, kot so sodelovanje pri dejavnostih poučevanja in učenja, pravično ocenjevanje ter socialna in čustvena opora. Na različnih ravneh (na ravni šole in razreda oz. oddelka) lahko učenci doživljajo različna okolja celo znotraj iste šole (Berkowitz et al., 2017).

V zvezi z državljansko vzgojo in izobraževanjem je odprto razredno oz. oddelčno klimo mogoče razumeti kot vzdušje oz. klimo, »v kateri lahko učenci izpostavljajo vprašanja, ki jih zadevajo, lahko razpravljajo o kontroverznih vprašanjih, so spodbujeni k izražanju lastnega mnenja in poslušanju drug drugega ter jim je dovoljeno raziskovati različne perspektive« (Council of Europe, 2018, str. 117), pomaga pa tudi zagotoviti, da je razred varen prostor, »kjer učenci sodelujejo pri določanju in spoštovanju temeljnih pravil, kot sta poslušanje in spoštovanje drugih« (ibid., str. 92).

Skupaj s kakovostjo odnosov v šoli (med učenci ter med učenci in učitelji) lahko odprta šolska in razredna/oddelčna klima vplivata na dosežke učencev (Bear et al., 2014; Hooghe in Quintelier, 2013) pa tudi na njihovo angažiranost v šoli in njihovo prihodnje angažiranje (Campbell, 2007; 2008; Mager in Nowak, 2012; Quin, 2017; Reichert, Chen in Torney-Purta, 2018). Analize, ki so uporabljale podatke ICCS 2009, so pokazale povezavo med pozitivnim dojemanjem oz. percepcijo odnosov učencev z učitelji in njihovo percepcijo odprtosti razredne klime za razpravo (Maurissen, Claes in Barber, 2018). Rezultati raziskave ICCS 2016 so pokazali povezavo med pozitivno percepcijo odnosov med učenci in učitelji ter državljansko vednostjo učencev (Schulz et al., 2018).

V **tabeli 6.4** prikazujem rezultate za lestvico odprtosti razprav v razredu oz. oddelku. To lestvico tvori šest postavk oz. trditev na vprašanje »Ko med rednim poukom razpravljate o političnih in družbenih vprašanjih, kako pogosto se dogaja naslednje?« (učenci so pri vsaki od teh izbirali med kategorijami od »nikoli« do »pogosto«), in sicer: učitelji učence spodbujajo, da oblikujejo svoja stališča; učitelji učence spodbujajo, naj izražajo svoja mnenja; učenci med poukom predlagajo razpravo o tekočem političnem dogajanju; učenci med poukom izražajo svoja mnenja, čeprav se ta razlikujejo od mnenj večine drugih učencev; učitelji učence spodbujajo, da o vprašanjih razpravljajo z ljudmi, ki imajo različna mnenja; učitelji predstavijo več pogledov na problem, ko ga razlagajo v razredu. Višje točke na lestvici kažejo na močnejše **zaznavanje oz. percepcijo odprtejši razredne/oddelčne klime (glede pogostosti odprtosti**

Tabela 6.4 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo, kako učenci dojemajo odprtost razprav v razredu

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022—2016)	Razlika (2022—2009)	
Bolgarija	48 (0,4) ▽	48 (0,3)	48 (0,4)	0,4 (0,6)	0,6 (0,6)	
Kitajski Tajpej	54 (0,4) ▲	52 (0,3)	50 (0,3)	1,6 (0,6)	3,3 (0,6)	
Kolumbija	51 (0,3) △	49 (0,3)	50 (0,2)	2,0 (0,6)	1,1 (0,5)	
Hrvaška [†]	51 (0,3) △	51 (0,3)	-	-0,1 (0,6)	-	
Ciper	48 (0,3) ▽	-	51 (0,3)	-	-2,2 (0,6)	
Estonija	48 (0,4) ▽	49 (0,3)	50 (0,3)	-1,7 (0,6)	-2,6 (0,6)	
Francija	48 (0,3) ▽	-	-	-	-	
Italija	55 (0,3) ▲	53 (0,3)	54 (0,3)	1,4 (0,5)	0,4 (0,5)	
Latvija [†]	46 (0,4) ▽	49 (0,2)	51 (0,3)	-3,2 (0,6)	-4,8 (0,6)	
Litva	49 (0,3)	49 (0,3)	50 (0,3)	-0,3 (0,6)	-0,6 (0,6)	
Malta	50 (0,3)	49 (0,2)	46 (0,2)	0,3 (0,5)	3,9 (0,5)	
Nizozemska [†]	46 (0,4) ▽	47 (0,3)	-	-1,7 (0,6)	-	
Norveška (9) [†]	52 (0,3) △	52 (0,3)	53 (0,5)	-0,4 (0,5)	-0,9 (0,6)	
Poljska	51 (0,3) △	-	51 (0,3)	-	0,3 (0,6)	
Romunija	51 (0,3) △	-	-	-	-	
Srbija	48 (0,3) ▽	-	-	-	-	
Slovaška	48 (0,3) ▽	-	50 (0,3)	-	-2,1 (0,5)	
Slovenija	46 (0,3) ▽	50 (0,3)	50 (0,3)	-3,5 (0,5)	-3,7 (0,5)	
Španija	50 (0,3) △	-	48 (0,2)	-	2,3 (0,5)	
Švedska [†]	50 (0,3) △	52 (0,4)	51 (0,3)	-2,0 (0,6)	-0,5 (0,6)	
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)					
Povprečje ICCS 2016/2022	50 (0,1)	50 (0,1)		-0,5 (0,2)		
Povprečje ICCS 2009/2022	50 (0,3)		50 (0,3)		-0,4 (0,6)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	50 (0,4)	-	-	-	-	
Danska	52 (0,3)	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje-Vestfalija	52 (0,3) △	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	51 (0,5)	-	-	-	-	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS 2022 povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022 povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022 povprečjem ▽

Več kot 3 točke pod ICCS 2022 povprečjem ▼

	2022 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja
	2016 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja
	2009 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci vrednostjo znotraj območja te barve, več kot 50 % možnosti, da na trditev odgovorijo z:

	Nikoli ali redko
	Včasih ali pogosto

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0.05$) od 2009 in 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja, šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

razprav pri pouku). Za to lestvico so mogoči tudi trendi, kar je prav tako prikazano v tabeli. V Kitajskem Tajpeju, Kolumbiji, na Hrvaškem, v Italiji, na Norveškem, Poljskem, v Romuniji, Španiji, na Hrvaškem in Švedskem so rezultati na nacionalnih lestvicah nad povprečjem ICCS 2022. Med temi državami oz. izobraževalnimi sistemi sta Italija in Kitajski Tajpej zabeležila najvišji rezultat, ki je bil za več kot tri točke nad mednarodnim povprečjem (se pravi ne le nad mednarodnim povprečjem, ampak precej nad njim). **Rezultati za Slovenijo so na tej lestvici precej pod mednarodnim povprečjem v letu 2022,** podobno kot na Nizozemskem in v Latviji.

Tabela 6.5 · Nacionalni povprečni rezultati na lestvici, ki kažejo, kako učenci dojemajo odnose med učenci in učitelji v šoli

Izobraževalni sistemi	2022	2016	2009	Razlika (2022—2016)	Razlika (2022—2009)	
Bolgarija	51 (0,3) ▲	53 (0,3)	51 (0,3)	-1,9 (0,6)	0,2 (0,6)	
Kitajski Tajpej	56 (0,3) ▲	56 (0,3)	51 (0,3)	0,5 (0,7)	5,7 (0,6)	
Kolumbija	54 (0,3) ▲	54 (0,3)	54 (0,3)	0,4 (0,6)	0,1 (0,6)	
Hrvaška [†]	51 (0,3) ▲	51 (0,4)	-	0,2 (0,7)	-	
Ciper	46 (0,3) ▼	-	45 (0,3)	-	1,4 (0,6)	
Estonija	49 (0,3) ▼	49 (0,3)	48 (0,3)	-0,1 (0,6)	1,1 (0,6)	
Francija	50 (0,3)	-	-	-	-	
Italija	52 (0,3) ▲	53 (0,3)	51 (0,3)	-0,8 (0,6)	0,5 (0,6)	
Latvija [†]	46 (0,3) ▼	46 (0,3)	45 (0,3)	-0,8 (0,6)	0,3 (0,6)	
Litva	49 (0,4) ▼	50 (0,3)	50 (0,3)	-1,1 (0,7)	-0,9 (0,7)	
Malta	52 (0,3) ▲	52 (0,2)	52 (0,3)	-0,7 (0,6)	-0,2 (0,6)	
Nizozemska†	49 (0,4) ▼	50 (0,3)	-	-0,6 (0,7)	-	
Norveška (9) [†]	52 (0,3) ▲	52 (0,3)	50 (0,4)	-0,5 (0,6)	2,3 (0,7)	
Poljska	46 (0,3) ▼	-	47 (0,3)	-	-0,6 (0,6)	
Romunija	50 (0,3)	-	-	-	-	
Srbija	50 (0,3)	-	-	-	-	
Slovaška	49 (0,3) ▼	-	48 (0,3)	-	1,0 (0,6)	
Slovenija	47 (0,3) ▼	48 (0,3)	47 (0,3)	-1,5 (0,6)	0,1 (0,6)	
Španija	50 (0,2)	-	50 (0,3)	-	0,1 (0,6)	
Švedska [†]	51 (0,3) ▲	53 (0,4)	51 (0,3)	-1,1 (0,7)	0,4 (0,7)	
Povprečje ICCS 2022	50 (0,1)					
Povprečje ICCS 2016/2022	51 (0,1)	51 (0,1)		-0,6 (0,2)		
Povprečje ICCS 2009/2022	50 (0,3)		49 (0,3)		0,8 (0,6)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	52 (0,3)	-	-	-	-	
Danska	53 (0,4)	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja						
Severno Porenje-Vestfalija	50 (0,3)	-	-	-	-	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Schleswig-Holstein	51 (0,4)	-	-	-	-	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 3 točke nad ICCS 2022 povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022 povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022 povprečjem ▼

Več kot 3 točke pod ICCS 2022 povprečjem ▼

2022 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja

2016 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja

2009 povprečni rezultat +/-Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci vrednostjo znotraj območja te barve, več kot 50 % možnosti, da na trditev odgovorijo z:

Nestrinjanje s pozitivnimi
postavkami

Strinjanje s pozitivnimi
postavkami

Opombe:Statistično značilne spremembe ($p < 0.05$) od 2009 in 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(†) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja, šele ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

† Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

V tabeli 6.4 pa razberemo tudi trende glede odprte razredne/oddelčne klime pri odprtosti razprav pri pouku. Na mednarodni ravni rezultati kažejo, da med letoma 2022 in 2009 ni statistično značilnih razlik, med letoma 2022 in 2016 pa je majhna, a statistično značilna razlika, in sicer zaznan padec pri rezultatu. Za Estonijo, Latvijo in Slovenijo je značilen padec tako med cikloma 2022 in 2016 kot med cikloma 2022 in 2009. Se pravi, učenci iz teh treh držav odprtost razprav pri pouku v letu 2022 dojemajo kot manjšo v primerjavi s celo letom 2009, ne le z letom 2016. Dojemanje manjše odprtosti razprav pri pouku je za leto 2022 značilna

tudi za Ciper, ki sicer v ciklu ICCS 2016 ni sodeloval. Na drugi strani pa, če primerjamo cikla 2022 in 2009, vidimo, da je v nekaterih državah oz. izobraževalnih sistemih (gre za Kitajski Tajpej, Kolumbijo, Malto in Španijo, kjer je leta 2022 močnejša percepcija oz. zaznava odprtosti oddelčne klime pri pouku za razprave (se pravi učenci razprave pri pouku v povprečju dojemajo kot odprtejši), kot je bila leta 2009. V nekaterih državah pa med tema dvema cikloma ni razlik, in sicer gre za učence iz Bolgarije, Italije, Litve, Norveške, Poljske in Švedske. Če pa se osredotočim le na rezultate med letoma 2022 in 2016, vidimo, kljub nekolikšnemu (statistično značilnemu, a majhnemu) padcu v letu 2022, da so rezultati v Kitajskem Tajpeju, Kolumbiji in Italiji značilno višji leta 2022, v Estoniji, Latviji, na Nizozemskem, v Sloveniji in na Švedskem pa značilno nižji kot leta 2016. V petih državah pa razlik med letoma 2022 in 2016 ni.

Vprašalnik za učence (leta 2022, pa tudi 2016 in 2009, zato je mogoče poročati tudi o trendih) je vključeval pet postavk oz. trditev, s katerimi smo pri učencih merili njihovo zaznavanje oz. percepcijo odnosov z učitelji – se pravi **percepcijo odnosov učenec – učitelj na šoli na podlagi poročanja učencev**.⁵⁶ Trditve, vključene v to lestvico, katere rezultate predstavljam v **tabeli 6.5**, so: večina učiteljev je do mene pravičnih; učenci se dobro razumejo z večino učiteljev; večino učiteljev zanima dobro počutje učencev; večina učiteljev posluša, kaj hočem povedati; če potrebujem dodatno pomoč, jo bom dobil/-a od svojih učiteljev.

Rezultati lestvice, prikazani v **tabeli 6.5** (percepcije odnosov učenec – učitelj na šoli na podlagi poročanja učencev) kažejo, da Bolgarija, Kitajski Tajpej, Kolumbija, Hrvaška, Italija, Malta, Norveška, Švedska beležijo rezultate nad mednarodnim ICCS 2022-povprečjem (precej nad tem povprečjem dojemajo te odnose učenci iz Kitajskega Tajpeja in Kolumbije). Nacionalni rezultati lestvice pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022 so v Cipru, Estoniji, Latviji, Litvi, na Nizozemskem, Poljskem, v Slovaški republiki in v Sloveniji. Od teh **Ciper, Latvija, Poljska in Slovenija beležijo rezultate precej pod mednarodnim povprečjem leta 2022**. V tabeli pa vidimo tudi rezultate za trende. Ko primerjamo mednarodne (povprečne) rezultate med tremi cikli ICCS, ugotovimo majhno, vendar statistično značilno razliko (gre za nekolikšen padec pri percepciji odnosa učenec – učitelj na šoli po mnenju učencev) med povprečnimi rezultati držav oz. izobraževalnih sistemov, ki so sodelovali v ICCS 2022 in 2016, ter nobene značilne razlike med povprečnimi rezultati držav, ki so sodelovale v ICCS 2022 in 2009. **V Bolgariji in Sloveniji je opaziti statistično značilno nižje rezultate med ICCS 2022 in 2016** (se pravi, gre za percepcijo tega odnosa v letu 2022, ki je dojeman kot slabši, kot je bil leta 2016). Višje rezultate med ICCS 2022 in 2009 pa vidimo pri zaznavah učencev v Kitajskem Tajpeju, na Cipru in Norveškem. Iz primerjave rezultatov ciklov 2022 in 2016 (za posamezne sodelujoče države) vidimo, podobno kot iz primerjave rezultatov ciklov 2022 in 2009 (prav tako za posamezne sodelujoče države oz. izobraževalne sisteme), da se percepcija odnosa učenec – učitelj (glede na poročanje učencev) med posameznimi cikli v večini držav ne spreminja statistično značilno oz. ostaja približno enaka.

6.1.3 · Pristopi k raznolikosti v šoli

Raznolikost je eno od osrednjih področij, vključenih v ICCS 2022 (Schulz et al., 2023). To je povezano z zavedanjem, da je vse večja raznolikost učencev široko razširjen trend in da so zaradi ekonomskih, demografskih in tehnoloških sprememb na mednarodni ravni mednarodne migracije tako obsežne, da vplivajo na večino držav (OECD, 2012; Sandoval-Hernández, Isac in Miranda, 2018; UNESCO, 2015; 2017; 2018). Vse večja raznolikost v kulturni, družbeni in ekonomski sestavi populacije učencev lahko vpliva na šolsko izobraževanje, saj lahko na

⁵⁶Višje vrednosti na lestvici odražajo pozitivnejše dojemanje odnosov med učenci in učitelji.

eni strani predstavlja ovire (Malak-Minkiewicz in Torney-Purta, 2021), na drugi pa zagotavlja priložnosti za gradnjo multikulturnih in bolj vključujočih šol (Banks, 2020; Banks in McGee Banks, 2009; Griffith et al., 2016). Tako nekateri izpostavljajo, da poudarjanje raznolikosti spodbuja motivacijo in pripadnost šoli (Schachner et al., 2016). Pri vsem tem (npr. pri spodbujanju vključujočih šol za prav vse učence) pa je verjetno vloga učiteljev, ravnateljev in celotnega šolskega osebja ena ključnejših.

Rezultate o stališčih oz. odnosu učencev do različnih vrst raznolikosti sem že predstavila v prejšnjem (tj. petem) poglavju tega poročila. V tem podpoglavju pa predstavljam rezultate o tem, kako šole (po mnenju ravnateljev) in učitelji obravnavajo raznolikost v šolah in razredih oz. oddelkih, ter poročam o stališčih učiteljev o vplivu prisotnosti učencev iz različnih etničnih, kulturnih, socialnih in ekonomskih okolij na njihovo poučevanje.

V **tabeli 6.6** so predstavljeni rezultati iz Vprašalnika za šolo (na katerega so odgovarjali ravnatelji) o tem, katere dejavnosti so njihove šole v tekočem šolskem letu izvajale za obravnavanje različnih vrst raznolikosti (za vsako postavko oz. trditev so lahko izbrali le med odgovoroma da in ne; torej da so to v tekočem šolskem letu izvedli ali da niso). Tri od šestih trditev, vključenih v tabelo, so se nanašale na dejavnosti usposabljanja učiteljev, preostale tri pa na tečaje, ki so bili na voljo učencem. Iz rezultatov vidimo, da ima **na mednarodni ravni največ učencev ravnatelje, ki so odgovorili, da so v tekočem šolskem letu izvajali dejavnosti usposabljanja učiteljev, povezane z učenci s posebnimi potrebami** (83 %, v Sloveniji 92 %, kar je nad mednarodnim povprečjem). Na mednarodni ravni ima nekaj manj kot 60 % učencev (natančneje pri vsaki od trditev po 58 %) ravnatelje, ki so odgovorili, da **so v tekočem šolskem letu izvajali dejavnosti usposabljanja učiteljev za poučevanje učencev iz različnih okolij** (npr. metode za diferenciacijo pouka in vrednotenje raznolikosti učencev, vključevanje multikulturnih komponent) (v Sloveniji 62 %, kar je na ravni mednarodnega povprečja sodelujočih držav) in dejavnosti **usposabljanja učiteljev za spodbujanje strpnosti učencev do raznolikosti** (npr. obravnavanje negativnih občutkov do različnih kulturnih, jezikovnih ali etničnih skupin, spola, ekonomskih in socialnih razlik) (65 % v Sloveniji, kar tudi ne odstopa od mednarodnega povprečja). Pri dveh trditvah (od treh) o tečajih, ki so bili v tekočem šolskem letu na voljo učencem, pa za Slovenijo vidimo odstopanje od mednarodnega povprečja. **Precej več učencev, kot je to značilno za mednarodno povprečje, je imelo, po mnenju ravnateljev, v tekočem šolskem letu organiziran izbirni tečaj jezika, v katerem je potekalo testiranje ICCS (tečaji slovenščine v Sloveniji)**⁵⁷, **za učence z različnimi jezikovnimi ozadji** (58 % učencev v Sloveniji ima ravnatelje, ki so odgovorili tako, na mednarodni ravni je ta odstotek 44%). **Precej pod mednarodnim povprečjem pa je v Sloveniji nacionalni odstotek (9 %, na mednarodni ravni pa 26 %) učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali o organizaciji/izvedbi izbirnega tečaja za učence o vprašanih spola** (npr. enakost spolov, stereotipizacija spolov in raznolikost spolov). Pri slednjem so zanimivi precej višji nacionalni odstotki v nekaterih drugih državah, npr. Kitajskem Tajpeju (86 %), ter tudi države z nacionalnimi odstotki nad 40 (kot so Kolumbija, Nizozemska in Španija). Še posebej so ti odstotki zanimivi, če pogledamo odnos oz. spremenjen odnos učencev do enakosti spolov v Sloveniji.

Pri vprašanju, katerega rezultate v zvezi s postavkami oz. trditvami predstavljam v **tabeli 6.7** smo zapisali, da **so med poukom lahko razlike med učenci naslovljene na različne načine**, potem pa učitelje vprašali, v kolikšni meri z učenci 8. razredov med poukom izvajajo te dejavnosti. **Rezultati pri vseh trditvah za učitelje 8. razredov v Sloveniji kažejo, da navedene dejavnosti izvajajo v manjši meri** (oz., natančneje, manj jih to izvaja v veliki ali zmerni meri), **kot je to značilno za mednarodno povprečje**. Na mednarodni ravni je največji delež učiteljev (94 %; delež

⁵⁷Dejansko je šlo za tečaje jezika, v katerem je potekalo testiranje ICCS, v Sloveniji torej za tečaje slovenščine, v drugih državah pa pač jezika, v katerem je potekalo testiranje ICCS.

Tabela 6.6 · Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o dejavnostih, povezanih z raznolikostjo

Nacionalni odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali o obstoju naslednjega:

Izobraževalni sistemi	Dejavnosti usposabljanja učiteljev za poučevanje učencev iz različnih okolij (npr. metode za vrednotenje razlikosti učencev, vključevanje multikulturnih komponent)		Dejavnosti usposabljanja učiteljev za spodbujanje strpnosti učencev do raznolikosti (npr. obravnavanje negativnih občutkov do različnih kulturnih, jezikovnih ali etničnih skupin, do spola, ekonomskih in socialnih razlik)		Dejavnosti usposabljanja učiteljev, povezane z učenci s posebnimi potrebami		Dopolnilni programi za učence iz deprivilegiranih socialnih in/ali ekonomskih okolij		Izbirni tečajji jezika, v katerem je potekalo testiranje za učence različnih jezikovnih ozadij	Izbirni tečajji za učence o vprašanih spola (npr. enakost spolov, stereotipizacija spolov in raznolikost spolov)
Bolgarija	37 (4,5)	▼	53 (4,8)		54 (4,0)	▼	40 (4,2)	▼	18 (3,4)	15 (3,3)
Kitajski Tajpej	86 (3,1)	▲	87 (2,4)	▲	99 (0,7)	▲	97 (1,8)	▲	69 (3,8)	86 (2,8)
Kolumbija	67 (4,8)		72 (4,9)	▲	85 (4,4)		54 (4,8)		10 (2,2)	47 (5,2)
Hrvaška [†]	59 (4,3)		63 (4,4)		91 (2,5)	△	69 (3,9)	▲	68 (3,4)	13 (3,2)
Ciper	90 (0,1)	▲	81 (0,2)	▲	84 (0,2)	△	67 (0,2)	▲	60 (0,3)	35 (0,3)
Estonija	65 (5,2)		54 (5,3)		91 (2,1)	△	29 (5,6)	▼	48 (5,5)	15 (4,6)
Francija	38 (4,8)	▼	26 (4,6)	▼	76 (4,3)		39 (4,8)	▼	50 (4,6)	27 (4,0)
Italija	49 (4,9)	▽	39 (5,0)	▼	95 (2,0)	▲	72 (3,4)	▲	48 (4,7)	16 (3,1)
Latvija [†]	75 (3,8)	▲	74 (3,4)	▲	72 (4,1)	▼	37 (4,1)	▼	67 (3,4)	17 (3,2)
Litva	85 (3,0)	▲	72 (4,3)	▲	98 (1,4)	▲	61 (3,9)	△	40 (3,8)	21 (3,4)
Malta	53 (9,8)		44 (11,4)	▼	76 (9,8)		35 (9,6)		39 (14,0)	33 (8,4)
Nizozemska [†]	33 (5,3)	▼	31 (5,4)	▼	83 (3,8)		40 (5,4)	▼	69 (5,8)	42 (5,7)
Norveška (9) [†]	56 (4,5)		69 (4,7)	▲	86 (3,5)		23 (4,0)	▼	15 (3,2)	11 (3,1)
Poljska	65 (3,5)		61 (3,1)		98 (1,0)	▲	64 (3,3)	▲	74 (3,1)	31 (3,0)
Romunija	46 (8,0)	▼	52 (8,0)		58 (8,9)	▼	78 (8,9)	▲	14 (4,8)	13 (4,6)
Srbija	51 (4,7)		59 (4,6)		79 (3,9)		37 (4,4)	▼	11 (2,8)	22 (3,3)
Slovaška	45 (3,4)	▼	41 (4,3)	▼	76 (3,3)		76 (3,4)	▲	45 (3,9)	11 (2,8)
Slovenija	62 (3,8)		65 (3,6)		92 (1,7)	△	48 (3,8)		58 (4,0)	9 (2,2)
Španija	32 (4,3)	▼	45 (4,0)	▼	67 (3,9)	▼	47 (4,6)		24 (3,8)	47 (4,2)
Švedska [†]	71 (4,2)	▲	69 (4,2)	▲	91 (2,7)	△	11 (2,4)	▼	46 (5,4)	7 (2,1)
Povprečje ICCS 2022	58 (1,1)		58 (1,1)		83 (0,9)		51 (1,1)		44 (1,1)	26 (0,9)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja										
Brazilijska	74 (4,3)		72 (4,0)		79 (3,7)		77 (4,0)		6 (2,2)	23 (4,2)
Danska	33 (4,5)		17 (3,9)		90 (3,1)		63 (5,2)		60 (4,8)	16 (3,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	75 (4,0)	▲	41 (4,4)	▼	61 (3,9)	▼	64 (4,0)	▲	91 (2,2)	33 (4,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Schleswig-Holstein	60 (5,3)		35 (6,4)		58 (6,0)		52 (5,8)		86 (4,8)	20 (5,7)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 6.7 · Poročanja učiteljev o dejavnostih, ki obravnavajo raznolikost

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učiteljev, ki so poročali, da med poukom v veliki ali zmerni meri izvajajo naslednje dejavnosti:					
	Z učenci razpravljam o kulturnih razlikah	Učence spodbujam, da v razrednih razpravah razumejo različna stališča	Učencem naročim, naj raziščejo različne vidike kulture	Učence z različnimi ozadji spodbujam, da delajo skupaj (npr. pri skupinskem delu, aktivnostih medvrstniškega učenja)	Učence vključujem v diskusije o vprašanih spolov, spolnih enakosti, stereotipih, razlikosti	Učencem naročim, naj raziščejo različne socialne in ekonomske vidike
Bolgarija†	78 (1,6)	95 (0,6) △	75 (1,3)	89 (1,0) △	68 (1,6)	60 (1,4) ▽
Kitajski Tajpej	72 (1,1) ▽	91 (0,7) ▽	72 (1,2)	78 (0,9) ▽	73 (1,4) △	64 (1,3)
Hrvaška	82 (1,0) △	96 (0,5) △	72 (1,2)	83 (1,1) ▽	67 (1,3)	65 (1,1)
Italija	87 (0,9) △	98 (0,3) △	89 (0,8) ▲	92 (0,7) △	81 (1,0) ▲	74 (1,1) △
Litva	78 (1,1)	93 (0,6)	70 (1,3) ▽	91 (0,7) △	56 (1,4) ▼	59 (1,2) ▽
Malta	62 (3,7) ▼	89 (1,7) ▽	60 (3,8) ▼	76 (3,5) ▼	54 (5,2)	54 (4,2) ▼
Norveška (9)	85 (1,1) △	97 (0,6) △	79 (1,2) △	85 (1,3)	83 (1,1) ▲	73 (1,7) △
Poljska	81 (0,9) △	92 (0,6) ▽	77 (1,1) △	86 (1,0)	65 (1,2) ▽	74 (1,2) △
Romunija	88 (0,9) ▲	98 (0,4) △	89 (0,9) ▲	97 (0,4) ▲	76 (1,7) △	82 (1,1) ▲
Srbija	83 (1,4) △	98 (0,4) △	77 (2,0) △	93 (0,8) △	79 (1,6) ▲	65 (2,5)
Slovaška	74 (1,3) ▽	93 (0,7)	69 (1,2) ▽	90 (0,9) △	58 (1,5) ▽	60 (1,6) ▽
Slovenija	64 (1,0) ▼	87 (0,8) ▽	49 (1,2) ▼	80 (0,9) ▽	52 (1,2) ▼	37 (1,2) ▼
Španija	69 (1,5) ▽	91 (0,8) ▽	76 (1,3) △	85 (1,2)	72 (1,2) △	73 (1,2) △
Povprečje ICCS 2022	77 (0,4)	94 (0,2)	73 (0,4)	87 (0,4)	68 (0,5)	65 (0,5)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja						
Brazilijska	94 (0,9)	95 (1,1)	89 (1,2)	92 (0,9)	77 (2,1)	87 (1,3)
Kolumbija	90 (1,6)	97 (0,8)	85 (2,3)	93 (1,5)	85 (2,1)	81 (3,2)
Ciper	69 (1,7)	91 (1,3)	65 (2,0)	79 (1,3)	63 (1,7)	55 (1,9)
Danska	86 (2,4)	96 (1,4)	78 (2,7)	81 (3,4)	87 (2,2)	77 (2,9)
Estonija	69 (1,0)	90 (0,9)	72 (1,0)	86 (1,2)	49 (1,1)	46 (1,3)
Francija	48 (2,1)	80 (1,4)	58 (1,7)	63 (1,5)	44 (1,5)	43 (1,7)
Latvija	72 (1,1)	85 (1,0)	57 (1,5)	82 (1,0)	45 (1,6)	42 (1,3)
Nizozemska	65 (1,6)	80 (1,6)	52 (2,0)	64 (2,0)	51 (2,3)	46 (2,5)
Švedska	71 (1,3)	91 (1,0)	63 (1,3)	78 (1,6)	76 (1,5)	57 (1,6)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	68 (1,0)	86 (0,8)	67 (1,1)	81 (1,0)	55 (1,0)	68 (1,1)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

učiteljev v Sloveniji je pod mednarodnim povprečjem), ki učence spodbujajo, da v razpravah v razredu razumejo različna stališča, nato sledi delež učiteljev, ki učence z različnimi ozadji spodbujajo, da delajo skupaj (npr. pri skupinskem delu, aktivnostih medvrstniškega učenja) (na mednarodni ravni 87 % učiteljev, v Sloveniji 80 %, kar je pod mednarodnim povprečjem). **Precej pod mednarodnim povprečjem so deleži učiteljev iz Slovenije, ki z učenci pri pouku razpravljajo o kulturnih razlikah, ki učencem naročijo, naj raziščejo različne vidike kultur, ki učence vključuje v diskusije o vprašanih spola (npr. o enakosti spolov, spolnih stereotipih, raznolikosti spolov) in ki učencem naročijo, naj raziščejo različne socialne in ekonomske vidike.** Na drugi strani iz tabele razberemo deleže učiteljev, ki so pri vseh ali večini trditev nad

Tabela 6.8 · Stališča učiteljev o vplivu kulturnih in etničnih razlik na poučevanje in učenje

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učiteljev, ki so se zelo strinjali ali strinjali z naslednjimi trditvami:					
	Kulturne in etnične razlike med učenci so pomemben vir za poučevanje	Kulturne in etnične razlike med učenci otežujejo ukvarjanje s kontroverznimi vprašanji pri pouku	Kulturne in etnične razlike med učenci otežujejo poučevanje	Kulturne in etnične razlike med učenci krepijo občutek empatije pri učencih	Kulturne in etnične razlike med učenci spodbujajo državljsko zavest učencev	Kulturne in etnične razlike med učenci otežujejo dobro razredno klimo
Bolgarija	69 (1,9) ▼	37 (1,8) △	29 (1,7) △	70 (1,7) ▼	69 (1,7) ▼	26 (2,0) ▲
Kitajski Tajpej	94 (0,5) △	37 (1,2) △	26 (1,1)	83 (1,1)	85 (0,8)	24 (1,0) △
Hrvaška	89 (1,1) △	33 (1,3)	20 (1,1) ▽	84 (1,1)	88 (0,9) △	15 (1,3)
Italija	99 (0,3) ▲	17 (1,0) ▼	16 (1,1) ▽	89 (0,8) △	95 (0,5) △	6 (0,5) ▽
Litva	84 (1,1)	37 (1,4) △	30 (1,0) △	73 (1,5) ▽	86 (0,9)	19 (1,1) △
Malta	90 (2,4) △	39 (3,7)	20 (2,5) ▽	89 (2,3) △	91 (2,4) △	16 (1,9)
Norveška (9)	97 (0,5) ▲	37 (1,6) △	32 (1,6) △	91 (1,1) △	92 (1,0) △	11 (0,9) ▽
Poljska	91 (0,8) △	38 (1,2) △	48 (1,9) ▲	88 (0,6) △	94 (0,6) △	14 (1,1)
Romunija	64 (2,1) ▼	25 (1,5) ▽	14 (1,3) ▼	67 (1,7) ▼	72 (2,0) ▼	16 (1,5)
Srbija	83 (1,6)	21 (1,0) ▼	11 (0,8) ▼	76 (1,7) ▽	87 (1,2)	8 (0,8) ▽
Slovaška	68 (1,6) ▼	47 (2,2) ▲	33 (1,2) △	86 (1,1) △	89 (0,9) △	18 (1,2)
Slovenija	88 (0,7) △	34 (1,2)	27 (1,0) △	82 (0,8)	73 (1,2) ▼	23 (1,0) △
Španija	94 (0,7) △	23 (1,3) ▽	13 (0,9) ▼	92 (0,9) △	93 (0,8) △	10 (0,8) ▽
Povprečje ICCS 2022	85 (0,4)	33 (0,5)	25 (0,4)	82 (0,4)	86 (0,4)	16 (0,3)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja						
Brazilijska	93 (0,8)	31 (1,8)	23 (2,1)	93 (0,8)	92 (0,9)	21 (1,8)
Kolumbija	93 (1,3)	22 (3,4)	15 (2,7)	91 (2,1)	92 (1,8)	23 (3,0)
Ciper	86 (1,4)	47 (1,7)	36 (1,5)	91 (1,0)	92 (1,0)	22 (1,4)
Danska	92 (2,1)	14 (2,6)	8 (1,9)	92 (1,5)	96 (1,4)	8 (2,8)
Estonija	84 (1,1)	48 (1,5)	41 (1,4)	81 (1,0)	90 (0,7)	26 (1,2)
Francija	88 (1,0)	40 (1,8)	19 (1,6)	69 (1,9)	70 (1,9)	11 (1,1)
Latvija	82 (1,1)	38 (1,6)	21 (1,2)	74 (1,5)	80 (1,0)	19 (1,2)
Nizozemska	77 (1,2)	34 (1,2)	19 (1,6)	76 (2,2)	64 (2,5)	21 (3,0)
Švedska	94 (0,6)	34 (1,6)	24 (1,2)	88 (1,3)	93 (0,8)	15 (1,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	88 (0,6)	27 (1,2)	18 (0,9)	84 (0,8)	75 (0,9)	16 (0,9)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

(ali celo precej nad) mednarodnim tabele vidimo, da izstopata dve trditvi, pri katerih imamo na mednarodni ravni manjša deleža učiteljev kot pri nekaterih drugih trditvah – gre za pogostost vključevanja učencev (med poukom) v diskusije o vprašanih enakosti spolov (68 % učiteljev na mednarodni ravni)⁵⁸ in raziskovanje učencev o različnih socialnih in ekonomskih vidikih naslavljanja razlik (65 % učiteljev na mednarodni ravni). Kot že zapisano, pri obeh teh vidikih naslavljanja raznolikosti med poukom so deleži učiteljev iz Slovenije precej pod mednarodnim povprečjem.

Rezultati, ki jih predstavljam v **tabeli 6.8**, so deleži učiteljev, ki so se zelo strinjali ali strinjali s posameznimi postavkami oz. trditvami, da imajo lahko različna kulturna in etnična ozadja učencev različne posledice za poučevanje in učenje. **Na mednarodni ravni se največji delež učiteljev strinja (ali zelo strinja), da kulturne in etnične razlike med učenci spodbujajo državljansko zavest slednjih (86 %, v Sloveniji pa precej pod mednarodnim povprečjem, in sicer 73 % učiteljev), sledi strinjanje s trditvijo, da so kulturne in etnične razlike med učenci pomemben vir za poučevanje (na mednarodni ravni se s tem strinja ali zelo strinja 85 % učiteljev, v Sloveniji 88, kar je nad mednarodnim povprečjem).** Nato sledi delež učiteljev, ki izraža strinjanje s tem, da **kulturne in etnične razlike med učenci krepijo občutek empatije slednjih (na mednarodni ravni in v Sloveniji tako meni 82 % učiteljev).** Pri dveh trditvah, s katerima se strinja najmanjši delež učiteljev na mednarodni ravni, gre za trditvi, da **kulturne in etnične razlike med učenci otežujejo dobro razredno klimo ter da kulturne in etnične razlike med učenci otežujejo poučevanje**, pa iz rezultatov vidimo, da **se s tem strinja statistično značilno več učiteljev iz Slovenije primerjaje z mednarodnim povprečjem ICCS 2022.** Vendar je treba povedati, da je te rezultate smiselno brati skupaj z rezultati o tem, kako pripravljeni so učitelji na poučevanje o pomembnih temah državljanske vzgoje in izobraževanja (kar sem predstavila v drugem poglavju), upoštevati pa je treba tudi to, da je kljub relativno pozitivnim zaznavam (če gledamo mednarodna povprečja – vsaj pri nekaterih trditvah) opaziti tudi razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi. Sicer pa te ugotovitve kažejo, da **se učitelji iz nekaterih nacionalnih okolij težje spopadajo s kulturnimi in etničnimi razlikami.** Razlike med državami pa so pri stališčih o tem, kako kulturne in etnične razlike vplivajo na poučevanje in učenje, seveda lahko povezane tudi z razlikami v deležih učencev iz različnih okolij v njihovih razredih oz. oddelkih.

Po analogiji na predstavitev rezultatov o odstotkih strinjanja s trditvami v **tabeli 6.8 v tabeli 6.9** predstavljam rezultate odgovorov učiteljev, ki se zelo strinjajo ali strinjajo s postavkami oz. trditvami o tem, da imajo lahko različna socialna in ekonomska okolja učencev različne posledice za poučevanje in učenje. Rezultati kažejo, da **na mednarodni ravni velik odstotek učiteljev (74 %) meni, da socialne in ekonomske razlike med učenci spodbujajo državljansko zavest učencev. V Sloveniji je strinjanje s to trditvijo med učitelji precej pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022.** Sledi delež strinjanja učiteljev s trditvijo, da socialne in ekonomske razlike med učenci **krepijo občutek empatije slednjih (v Sloveniji se s tem strinja 69 % učiteljev, pri čemer ni statistično značilne razlike z mednarodnim povprečjem).** Okoli 19 % učiteljev na mednarodni ravni (in 24 % v Sloveniji, kar je nad mednarodnim povprečjem) meni, da socialne in ekonomske razlike med učenci **otežujejo dobro razredno oz. oddelčno klimo.** Približno četrtnina učiteljev na mednarodni ravni (v Sloveniji okoli 23 %, pri čemer razlik z mednarodnim povprečjem ni) meni, da socialne in ekonomske razlike med učenci **otežujejo poučevanje**, nekoliko več učiteljev pa (28 % na mednarodni ravni in 27 % v Sloveniji, pri čemer razlik z mednarodnim povprečjem ni), da socialne in ekonomske razlike med učenci otežujejo ukvarjanje s kontroverznimi vprašanji pri pouku. Nekaj več kot polovica učiteljev (tako na

⁵⁸Ta rezultat se zdi skladen z ugotovitvami, o katerih sem poročala na podlagi podatkov iz Vprašalnika za šole. Pri tej vrsti dejavnosti je bila med državami tudi večja variacija.

Tabela 6.9 · Stališča učiteljev o vplivu socialnih in ekonomskih razlik na poučevanje in učenje

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učiteljev, ki so se zelo strinjali ali strinjali z naslednjimi trditvami:					
	Socialne in ekonomske razlike med učenci so pomemben vir za poučevanje	Socialne in ekonomske razlike med učenci otežujejo ukvarjanje s kontroverznimi vprašanji pri pouku	Socialne in ekonomske razlike med učenci otežujejo poučevanje	Socialne in ekonomske razlike med učenci krepijo občutek empatije pri učencih	Socialne in ekonomske razlike med učenci spodbujajo državljsko zavest učencev	Socialne in ekonomske razlike med učenci otežujejo dobro razredno klimo
Bolgarija†	42 (1,6) ▼	33 (1,5) △	23 (1,6)	62 (1,6) ▽	64 (1,3) ▽	27 (1,5) △
Kitajski Tajpej	77 (1,1) ▲	38 (1,3) ▲	33 (1,3) △	68 (1,1) ▽	75 (0,9)	27 (1,2) △
Hrvaška	67 (1,3) △	25 (1,2)	19 (1,4) ▽	74 (1,1) △	81 (1,2) △	18 (1,7)
Italija	68 (1,4) △	13 (0,7) ▼	12 (0,8) ▼	71 (1,1)	81 (1,0) △	8 (0,7) ▼
Litva	64 (1,3) △	36 (1,3) △	35 (1,3) ▲	60 (1,4) ▼	65 (1,5) ▽	23 (1,3) △
Malta	74 (2,5) ▲	34 (2,3) △	29 (3,0)	81 (2,2) ▲	84 (1,5) ▲	22 (2,0) △
Norveška (9)	60 (1,4)	28 (2,0)	31 (1,9) △	67 (1,8) ▽	77 (1,5) △	14 (1,3) ▽
Poljska	59 (1,5)	29 (1,1)	37 (1,5) ▲	73 (1,4)	80 (1,1) △	21 (1,0)
Romunija	41 (1,8) ▼	18 (1,4) ▽	13 (1,2) ▼	64 (1,6) ▽	67 (1,9) ▽	15 (1,2) ▽
Srbija	40 (3,6) ▼	17 (1,8) ▼	13 (1,3) ▼	70 (1,7)	74 (1,3)	10 (1,1) ▽
Slovaška	52 (1,3) ▽	41 (1,6) ▲	34 (1,6) △	79 (1,6) △	82 (1,5) △	25 (1,7) △
Slovenija	58 (1,1)	27 (1,1)	23 (0,9)	69 (1,0)	45 (1,1) ▼	24 (1,0) △
Španija	65 (1,2) △	19 (1,1) ▽	18 (1,0) ▽	81 (1,0) ▲	84 (0,9) △	11 (0,9) ▽
Povprečje ICCS 2022	59 (0,5)	28 (0,4)	25 (0,4)	71 (0,4)	74 (0,4)	19 (0,4)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegla standardov vzorčenja						
Brazilijska	65 (1,5)	27 (2,0)	28 (1,7)	80 (1,3)	78 (1,5)	21 (1,5)
Kolumbija	67 (2,5)	19 (2,6)	22 (3,2)	81 (1,7)	82 (1,7)	19 (2,7)
Ciper	50 (1,8)	33 (1,8)	24 (1,4)	80 (1,6)	71 (1,6)	18 (1,3)
Danska	71 (3,1)	8 (1,8)	6 (1,5)	84 (2,3)	88 (2,1)	5 (1,7)
Estonija	51 (1,5)	39 (1,7)	30 (1,3)	71 (1,3)	77 (1,3)	31 (1,3)
Francija	62 (1,7)	21 (1,6)	23 (1,5)	57 (2,1)	60 (1,7)	13 (1,1)
Latvija	49 (1,6)	34 (1,9)	24 (1,6)	62 (2,2)	54 (1,5)	27 (1,8)
Nizozemska	59 (1,8)	17 (1,3)	14 (1,3)	70 (2,5)	49 (1,4)	16 (1,8)
Švedska	66 (1,3)	24 (1,3)	21 (1,2)	73 (1,2)	76 (1,6)	14 (1,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	49 (1,0)	22 (0,8)	29 (1,2)	65 (1,0)	57 (1,1)	19 (0,8)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

mednarodni ravni kot v Sloveniji) pa meni, da so socialne in ekonomske razlike med učenci pomemben vir za poučevanje.

Že hitra primerjava med rezultati o stališčih učiteljev o vplivu kulturnih in etničnih razlik na poučevanje in učenje (**tabela 6.8**) ter stališčih o vplivu socialnih in ekonomskih razlik (**tabela 6.9**) kaže, da je (na mednarodni ravni ICCS 2022) kljub na splošno pozitivnemu mnenju o njihovem morebitnem vplivu na poučevanje in učenje obravnava socialnih in ekonomskih razlik za učitelje morda celo zahtevnejša. Učenci iz prikraščenega socialno-ekonomskega okolja imajo lahko več učnih težav in izkažejo nižjo raven učnih dosežkov, kar lahko od učiteljev zahteva več pripravljenosti za uporabo bolj diferenciranih metod poučevanja. Poleg tega lahko to povzroči tudi večjo delovno obremenitev učiteljev. Enako kot pri kompoziciji razredov ali oddelkov glede

na kulturne in etnične raznolikosti učencev so lahko razlike med državami pri stališčih o tem, kako socialne in ekonomske razlike vplivajo na poučevanje in učenje, povezane tudi z razlikami v deležih učencev iz različnih socialnih in ekonomskih okolij v šolskih razredih oz. oddelkih.

6.2 · Izvajanje/aktivnosti državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli

V tem podpoglavju se osredotočam na aktivnosti državljanske vzgoje v razredu oz. oddelku, pa tudi na aktivnosti učencev v lokalnem okolju. Na koncu pa še na rezultate aktivnosti na šoli/v oddelku vezane na področji vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo (VIGD).

6.2.1 · Dejavnosti državljanske vzgoje v lokalni skupnosti

Barber, Clark in Torney-Purta (2021) so pokazali, kako pomembno je upoštevati tako izkušnje učencev v šoli kot zunaj nje in njihovo pripadnost različnim skupnostim (glej tudi Torney-Purta, Amadeo in Andolina, 2010). Interakcije šol z lokalnimi skupnostmi lahko namreč vplivajo na percepcijo odnosov učencev s širšo skupnostjo in krepijo zavedanje učencev o različnih vlogah, ki jih lahko imajo v njej (Annette, 2008; Potter, 2002, Torney-Purta in Barber, 2004). Čeprav rezultati, ki sem jih predstavila v četrtem poglavju, kažejo na relativno nizke deleže vključenosti učencev v dejavnosti lokalne skupnosti, je lahko sodelovanje učencev v skupinah in/ali organizacijah lokalne skupnosti pomembno povezano z razvojem znanj (državljske vednosti) in razvojem spretnosti za državljansko angažiranost (Schulz et al., 2023), trenutno in prihodnjo. Sodelovanje z lokalno skupnostjo je namreč eden od pomembnih vidikov »celovitega šolskega pristopa« državljanske vzgoje in izobraževanja, kar sem opisala že v uvodu šesto poglavje. S tem sodelovanjem lahko namreč šole naslavlajo pomembna vprašanja skupnosti, pri čemer združujejo razvoj državljanske vednosti učencev z razvojem spretnosti in odnosov na podlagi izkušenj (Council of Europe, 2018; OECD, 2023). Pri tem je sodelovanje med šolami in njihovimi lokalnimi skupnostmi mogoče organizirati na različne načine: s sodelovanjem učencev v dejavnostih in kampanjah, povezanih s civilno družbo, z razvojem partnerstev z lokalnimi organizacijami in institucijami ter z organizacijo obiskov učencev v političnih, verskih in kulturnih ustanovah.

Rezultati ICCS 2009 in 2016 so pokazali, da so imeli učenci v skoraj vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih po mnenju ravnateljev šol in učiteljev priložnosti za sodelovanje v dejavnostih, povezanih s civilno družbo v lokalni skupnosti, ki so potekale v sodelovanju z zunanjimi skupinami in organizacijami. Rezultati teh dveh ciklov raziskave so bili na splošno tudi konsistentni glede na postavke oz. trditve v Vprašalniku za šole in Vprašalniku za učitelje (Schulz et al. 2010; 2018). Prav tako so ti rezultati pokazali tudi to, da je bila možnost izvajanja teh dejavnosti odvisna od značilnosti lokalnih skupnosti, v katerih so bile šole, in nakazali, da lahko te značilnosti »vplivajo« na kakovost interakcij med šolami in lokalnimi skupnostmi (Schulz et al., 2010; 2016; 2018). Tako kot v ICCS 2009 in 2016 sta tudi vprašalnika za šole in učitelje v ciklu 2022 vključevala vprašanje o dejavnostih učencev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja (v lokalni skupnosti), ki so jih izvedli v sodelovanju z zunanjimi skupinami in organizacijami. Ravnatelje smo tako vprašali, koliko učencev 8. razredov na njihovi šoli je imelo to (se pravi potekajoče) šolsko leto priložnost sodelovati v kateri izmed naštetih dejavnosti, ki jih prikazujemo v **tabeli 6.10**. Učitelje pa smo vprašali, ali so oni in njihovi učenci 8. razredov v potekajočem šolskem letu sodelovali v kateri izmed naštetih dejavnosti (**tabela 6.11**), v smislu zgolj izbire odgovora »da« ali »ne« (v obeh primerih, pri ravnateljih in

Tabela 6.10 • Odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali o možnostih učencev za sodelovanje v državljanskih dejavnostih

[illegible]

) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo

9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

t. Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole;

Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % cilne populacije.

Opombe:

) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

* Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 6.11 · Poročanje učiteljev o dejavnostih učencev v skupnosti

Nacionalni odstotki učiteljev, ki so s svojim ciljnim razredom sodelovali pri ...										
Dejavnosti, povezane z okoljsko trajnostjo (npr. varčevanje z energijo in vodo, recikliranje)	Dejavnosti, povezane s trajnostnimi cilji	Dejavnosti, povezane s trajnostnimi cilji	Kulturne dejavnosti (npr. gledališča, glasba)	Večkulturne in medkulturne dejavnosti v lokalni skupnosti (npr. promocija in praznovanje kulturne raznolikosti, ulična tržnica prejemne)	Dejavnosti za ozaveščanje ljudi o socialnih vprašanjih, kot so evščina, enakost spolov, nasilje nad ženskami, nasilje nad otroki	Dejavnosti, katerih namen je zaščita kulturne in lokalni skupnosti	Obiski političnih institutov (npr. državnega zbora, vladnih uradov)	Športni dogodki	Dejavnosti za ozaveščanje ljudi o globalnih vprašanjih (npr. podnebne spremembe, svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo)	
Izobraževalni sistemi										
Bolgarija	56 (2,0) ▽	40 (1,7) ▽	39 (2,3) ▽	54 (1,9) ▽	42 (2,1) ▽	42 (1,8) ▽	47 (1,6) ▽	67 (1,7) ▽	27 (1,4) ▽	54 (1,1) ▽
Klajski Taipei	66 (1,0) ▽	44 (1,3) ▽	37 (1,2) ▽	51 (1,4) ▽	36 (1,5) ▽	56 (1,3) ▽	21 (1,4) ▽	63 (1,0) ▽	63 (2,0) ▽	59 (1,6) ▽
Hrvaška	57 (3,1) ▽	56 (1,7) ▽	37 (1,3) ▽	54 (2,4) ▽	29 (2,3) ▽	57 (1,4) ▽	49 (2,2) ▽	59 (2,7) ▽	53 (1,8) ▽	47 (5,2) ▽
Italija	64 (1,8) ▽	73 (1,4) ▽	48 (1,6) ▽	57 (1,6) ▽	25 (1,8) ▽	68 (1,4) ▽	51 (2,0) ▽	11 (1,0) ▽	65 (1,6) ▽	40 (2,0) ▽
Litva	72 (1,6) ▽	56 (1,8) ▽	53 (1,8) ▽	84 (1,2) ▽	76 (1,2) ▽	58 (1,6) ▽	67 (1,5) ▽	25 (1,3) ▽	64 (2,2) ▽	61 (1,1) ▽
Malta	42 (3,0) ▽	25 (2,7) ▽	31 (2,1) ▽	32 (4,5) ▽	24 (4,2) ▽	39 (3,2) ▽	24 (3,1) ▽	10 (1,9) ▽	50 (1,3) ▽	58 (1,7) ▽
Norveška (9)	63 (2,0) ▽	60 (1,8) ▽	31 (1,8) ▽	77 (1,6) ▽	17 (1,6) ▽	57 (1,7) ▽	42 (1,8) ▽	14 (1,5) ▽	64 (2,2) ▽	52 (1,9) ▽
Poljska	66 (1,2) ▽	55 (1,5) ▽	76 (1,0) ▽	49 (1,5) ▽	30 (1,4) ▽	59 (1,3) ▽	47 (1,2) ▽	6 (0,6) ▽	44 (1,4) ▽	55 (1,6) ▽
Romunija	63 (2,1) ▽	55 (1,9) ▽	48 (1,6) ▽	60 (2,1) ▽	40 (2,2) ▽	57 (1,8) ▽	47 (1,9) ▽	17 (1,5) ▽	52 (1,9) ▽	50 (1,3) ▽
Srbija	56 (1,8) ▽	50 (1,6) ▽	59 (2,7) ▽	51 (2,5) ▽	35 (1,6) ▽	40 (1,2) ▽	43 (1,7) ▽	6 (1,1) ▽	54 (2,0) ▽	76 (1,8) ▽
Slovaška	63 (2,3) ▽	54 (2,2) ▽	35 (2,2) ▽	60 (2,3) ▽	30 (1,8) ▽	39 (2,4) ▽	41 (1,5) ▽	7 (0,7) ▽	49 (1,9) ▽	58 (1,6) ▽
Slovenija	64 (1,2) ▽	49 (1,3) ▽	51 (1,4) ▽	81 (1,1) ▽	38 (1,2) ▽	50 (1,2) ▽	48 (1,3) ▽	13 (1,0) ▽	79 (1,0) ▽	52 (1,3) ▽
Španija	55 (1,8) ▽	47 (1,3) ▽	44 (1,5) ▽	66 (1,6) ▽	29 (1,6) ▽	64 (1,3) ▽	32 (1,6) ▽	15 (1,1) ▽	46 (1,9) ▽	54 (0,5) ▽
Povprečje ICCS 2022	61 (0,6)	51 (0,5)	45 (0,5)	60 (0,6)	35 (0,6)	53 (0,5)	43 (0,5)	11 (0,3)	60 (0,6)	64 (1,3)
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja										
Brazilija	66 (2,1) ▽	70 (2,3) ▽	49 (2,3) ▽	76 (2,6) ▽	62 (2,0) ▽	77 (1,9) ▽	57 (2,6) ▽	12 (1,3) ▽	77 (2,2) ▽	84 (1,9) ▽
Kolumbija	68 (2,3) ▽	65 (2,4) ▽	40 (2,6) ▽	68 (3,2) ▽	55 (5,2) ▽	61 (3,0) ▽	47 (4,1) ▽	12 (2,2) ▽	74 (3,5) ▽	60 (3,1) ▽
Ciper	80 (1,2) ▽	59 (1,8) ▽	49 (1,6) ▽	85 (1,3) ▽	37 (2,0) ▽	59 (1,8) ▽	48 (1,8) ▽	17 (1,2) ▽	89 (1,1) ▽	63 (1,9) ▽
Danska	53 (4,2) ▽	45 (3,6) ▽	26 (4,4) ▽	76 (4,8) ▽	19 (3,2) ▽	46 (4,6) ▽	18 (3,9) ▽	34 (3,8) ▽	69 (3,9) ▽	55 (4,5) ▽
Estonija	72 (1,3) ▽	42 (1,5) ▽	42 (1,7) ▽	87 (1,2) ▽	41 (1,7) ▽	49 (1,6) ▽	69 (1,7) ▽	31 (1,5) ▽	91 (0,8) ▽	60 (1,6) ▽
Francija	35 (1,6) ▽	37 (1,6) ▽	26 (1,4) ▽	57 (2,0) ▽	12 (1,0) ▽	45 (2,1) ▽	11 (1,4) ▽	6 (0,9) ▽	38 (2,1) ▽	41 (1,6) ▽
Latvija	54 (2,5) ▽	44 (1,5) ▽	31 (1,4) ▽	70 (1,3) ▽	41 (1,2) ▽	31 (1,4) ▽	52 (1,8) ▽	10 (0,9) ▽	77 (1,6) ▽	53 (2,1) ▽
Nizozemska	21 (2,8) ▽	17 (1,6) ▽	20 (2,6) ▽	46 (2,1) ▽	12 (1,8) ▽	25 (2,2) ▽	9 (1,4) ▽	5 (1,0) ▽	42 (4,8) ▽	32 (3,0) ▽
Švedska	33 (2,0) ▽	45 (1,7) ▽	20 (1,2) ▽	64 (2,1) ▽	16 (1,4) ▽	47 (2,1) ▽	19 (1,6) ▽	7 (1,1) ▽	35 (1,7) ▽	46 (1,5) ▽
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja										
Severno Porenje - Vestfalija	35 (1,8) ▽	27 (1,6) ▽	30 (1,2) ▽	46 (1,7) ▽	18 (1,2) ▽	35 (1,5) ▽	16 (1,2) ▽	17 (1,1) ▽	64 (1,3) ▽	46 (1,5) ▽

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▽

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

‡ Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

‡ Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

učiteljih, je šlo za sodelovanje z zunanjimi skupinami oz. organizacijami v tekočem šolskem letu, ko je bila izvedena raziskava ICCS 2022).

Precej visok odstotek učencev (na mednarodni ravni v ICCS 2022) obiskuje šole, v katerih so imeli v tekočem šolskem letu po mnenju ravnateljev vsi, skoraj vsi ali večina učencev možnost sodelovati v vsaj nekaterih dejavnostih, povezanih z državljanstvom v lokalni skupnosti (**tabela 6.10**). **V okviru mednarodnega povprečja so najvišji odstotki učencev 8. razredov⁵⁹ pri športnih dogodkih v lokalnih skupnostih** (izvedenih v sodelovanju z zunanjimi skupinami in organizacijami), in sicer 75 % učencev obiskuje šole, za katere so tako poročali ravnatelji (**v Sloveniji je delež učencev precej nad mednarodnim povprečjem, in sicer 88 %**), **kulturnih dejavnostih**, kot sta npr. gledališče, glasba (75 % v mednarodnem okviru in 85 v Sloveniji, kar je prav tako **precej nad mednarodnim povprečjem**), in **dejavnostih, povezanih z okoljsko trajnostjo**, kot sta npr. varčevanje z energijo in vodo, recikliranje (na mednarodni ravni gre za 68-odstotni delež učencev, **v Sloveniji je tudi ta trditev precej nad mednarodnim povprečjem**, in sicer ima **79-odstotni delež**). V okviru mednarodnega povprečja so najnižji deleži oz. odstotki učencev iz šol, katerih ravnatelji so poročali, da so imeli v tekočem šolskem letu vsi ali skoraj vsi ali večina učencev možnost **obiskati politične institucije**, npr. državni zbor, vladne urade (**17 % v mednarodnem okviru, v Sloveniji 7 %**, kar je tudi edina trditev, pri kateri so rezultati pod mednarodnim povprečjem), ter se udeležiti **večkulturnih in medkulturnih dejavnosti v lokalni skupnosti** (36 % v mednarodnem okviru in **45 % v Sloveniji**, kar je **nad mednarodnim povprečjem**) in dejavnosti, katerih namen je **zaščita kulturne in zgodovinske dediščine v lokalni skupnosti** (44 % v mednarodnem okviru in 55 v Sloveniji, kar je precej nad mednarodnim povprečjem). **Edina trditev, pri kateri se rezultati niso statistično razlikovali od mednarodnega povprečja, je bila za Slovenijo trditev o dejavnostih za ozaveščanje ljudi o globalnih vprašanjih** (npr. podnebne spremembe, svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo). Vendar so bile **med državami oz. izobraževalnimi sistemi precejšnje razlike pri trditvah o skoraj vseh dejavnostih**.

V okviru mednarodnega povprečja je bilo največ učiteljev, ki so poročali, da so z učenci ciljnega razreda (za večino držav oz. izobraževalnih sistemov gre za 8. razred, razen v primeru Norveške za 9. razred) v tekočem šolskem letu (v sodelovanju z zunanjimi skupinami in organizacijami) (**tabela 6.11**) **izvajali dejavnosti, povezane z državljanstvom v lokalnih skupnostih, dejavnosti, povezane z okoljsko trajnostjo** (npr. varčevanje z energijo in vodo, recikliranje) (**na mednarodni ravni 61 % učiteljev, v Sloveniji 64 %**, kar je **nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022**), sledijo **kulturne dejavnosti**, npr. gledališče, glasba (60 % učiteljev na mednarodni ravni, **v Sloveniji 81 %**, kar je **precej nad mednarodnim povprečjem**), in **športni dogodki** (60 % na mednarodni ravni, v Sloveniji 79 %, kar je tudi **precej nad mednarodnim povprečjem**). **Najnižji odstotki (tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji) so pri obiskih političnih institucij ter obiskih večkulturnih in medkulturnih dejavnosti v lokalni skupnosti** (npr. promocija in praznovanje kulturne raznolikosti, ulična tržnica prehrane). Pri treh dejavnostih, ko primerjamo mednarodna povprečja z nacionalnimi (učitelji v Sloveniji), ni statistično značilnih **razlik** (gre za **dejavnosti, povezane s človekovimi pravicami, obiski političnih institucij, ter dejavnosti za ozaveščanje ljudi o globalnih vprašanjih** (npr. podnebne spremembe, svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo)). **V primeru dejavnosti za ozaveščanje ljudi o socialnih vprašanjih, kot so revščina, enakost spolov, nasilje nad ženskami v družini, spolno nasilje nad ženskami, nasilje nad otroki, pa je Slovenija pod mednarodnim povprečjem**. Podobno kot pri rezultatih iz Vprašalnika za šolo (na katerega so odgovarjali ravnatelji) se rezultati na podlagi poročanja učiteljev med državami oz. izobraževalnimi sistemi pri posameznih trditvah precej razlikujejo.

⁵⁹V primeru Norveške seveda 9. razredov.

6.2.2 · Dejavnosti državljanske vzgoje v razredu/oddelku

V drugem poglavju tega poročila sem predstavila različne pristope, ki so jih šole sprejele za izvajanje državljanske vzgoje in izobraževanja. Kot je bilo ugotovljeno že v ICCS 2016 in 2009, in to velja tudi za cikel 2022, lahko v posameznih šolah soobstajajo različni pristopi. V drugem poglavju sem tako poročala o tem, kateri cilji se zdijo ravnateljem in učiteljem pri državljanski vzgoji in izobraževanju najpomembnejši, kako so učitelji pripravljeni za poučevanje o določenih državljanskih temah ter o njihovih izkušnjah z izobraževanjem in usposabljanjem pri teh temah. V tem podpoglavju pa poročam o rezultatih učencev in učiteljev glede dejavnosti, ki so jih izvajali pri pouku, in o didaktičnih pristopih in metodah (pri predmetih, ki jih najbolj povezujemo z državljansko vzgojo in izobraževanjem)⁶⁰, ki so jih učitelji pri tem uporabljali.

Učence smo vprašali, v kolikšni meri so se na šoli učili o navedenih vprašanih ali temah (ki jih navajam v **tabeli 6.12**). Izbirali so med kategorijami od »v veliki meri« do »sploh se nismo«. Rezultati **na mednarodni ravni** kažejo, da so se je povprečju **najvišji delež učencev** (po njihovem mnenju) v šoli v veliki meri ali do neke mere **učil** o tem, kako varovati okolje (npr. z varčevanjem energije ali ravnanjem z odpadki), in sicer je **na mednarodni ravni** tako poročalo 81 % učencev (**v Sloveniji 79 %**, kar je **pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022**). To je tudi edina tema, kjer so odstotki za Slovenijo statistično značilno pod mednarodnim povprečjem. Po deležu učencev na mednarodni ravni sledi tema, **kako preveriti, ali je spletnim informacijam mogoče zaupati (na mednarodni ravni in v Sloveniji je 62 % učencev poročalo, da so se v šoli tega učili v veliki meri ali vsaj do neke mere)**, in kako so **zaščitene pravice državljanov v državi**, v kateri je potekalo testiranje; v primeru Slovenije gre za Slovenijo, v primeru drugih držav oz. izobraževalnih sistemov pa za tiste države (58 % na mednarodni ravni, v Sloveniji je tako odgovorilo **71 % učencev, kar je precej nad mednarodnim povprečjem**). **Najmanjši odstotki na mednarodni ravni in v Sloveniji** pa so v ICCS 2022 pri trditvi o tem, da so se učenci v šoli učili o tem, kako postati kandidat na lokalnih volitvah (28 % učencev, čeprav za primer **Slovenije** vidimo, da je ta **odstotek precej nad mednarodnim povprečjem, in sicer** je tako poročalo **47 % učencev**). Iz rezultatov tudi vidimo, da so nacionalni odstotki (se pravi **poročanje učencev iz Slovenije**) v večini primerov **precej nad (ali vsaj nad) mednarodnimi povprečji**, razen v primeru že omenjenega rezultata glede teme varovanja okolja (pod mednarodnim povprečjem) ter teme preverjanja, ali je spletnim informacijam mogoče zaupati (kjer ni bilo razlik z mednarodnim povprečjem). Vendar je pri vseh temah mogoče opaziti precejšnje razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi.

Vprašalnik za učitelje ICCS 2022 je vključeval tudi vprašanje o tem, kako učitelji zaznavajo priložnosti učencev 8. razredov (v primeru Norveške 9. razredov) za učenje o državljanskih temah in veščinah na šoli (**tabela 6.13**). Teme, navedene pri tem vprašanju s trinajstimi postavkami oz. trditvami, so bile enake kot tiste, ki so bile vključene v dve predhodni vprašanji, in sicer o tem, kako dobro so po svojem občutku učitelji pripravljeni za poučevanje teh tem in veščin ter ali so se, bodisi takrat, ko so študirali za učitelja, bodisi v sklopu usposabljanja na delovnem mestu (oba sklopa rezultatov sem predstavila že na začetku tega poročila, in sicer v drugem poglavju), usposabljali glede teh tem in veščin. Pomembno je poudariti, da je to vprašanje (pa tudi obe predhodni) vključeno v mednarodno možnost Vprašalnika za učitelje, ki so ga izpolnjevali le učitelji predmetov, ki jih nacionalni raziskovalni centri raziskave ICCS definirajo kot učitelje predmetov, ki jih štejemo kot področja državljanske vzgoje in izobraževanja. V primeru Slovenije so to učitelji predmetov domovinska in državljanska kultura in etika, zgodovina, slovenščina in

⁶⁰Kot že navedeno v začetku tega poročila, gre v Sloveniji za naslednje obvezne predmete: domovinska in državljanska kultura in etika, zgodovina, slovenščina in geografija. Tukaj vsaka država sama identificira predmete, ki sodijo na področje državljanske vzgoje in izobraževanja, pač glede na nabor tamkajšnjih poimenovanih predmetov.

Tabela 6.12 · Poročanja učencev o državljskem učenju v šoli

Nacionalni odstotki učencev, ki so poročali, da so se do neke mere ali v veliki meri ušli naslednjega:

	Kako lahko državljani vplivajo na lokalnih in državnih volitvah	Kako se v Sloveniji sprejemajo in spreminjajo zakoni	Kako varovati okolje (npr. z varčevanjem energije ali ravnanjem z odpadki)	Kako prispevati k reševanju problemov v lokalni skupnosti	Kako so zaščiteni državljske pravice v državi (v kateri je potekalo testiranje)	O političnih vprašanjih in dogodkih v drugih državah	Kako deluje gospodarstvo	Kako preveriti, ali je splošnim informacijam mogoče zaupati	Kako postati kandidat na lokalnih volitvah
Izobraževalni sistemi									
Bolgarija	53 (1,2)	50 (1,2)	81 (1,0)	52 (1,2)	53 (1,2)	41 (1,1)	49 (1,3)	66 (0,9)	30 (1,2)
Klajski Tajpej	88 (0,7)	87 (0,7)	88 (0,7)	74 (0,9)	89 (0,7)	70 (0,8)	65 (0,9)	88 (0,7)	69 (0,8)
Kolumbija	75 (0,9)	60 (1,0)	88 (0,8)	73 (1,1)	78 (1,0)	56 (1,0)	73 (1,0)	59 (0,9)	51 (1,3)
Hrvaška [†]	53 (1,4)	42 (1,4)	89 (0,8)	50 (1,5)	50 (1,6)	43 (1,6)	26 (1,3)	66 (1,4)	20 (1,1)
Ciper	40 (1,0)	39 (1,0)	81 (0,8)	44 (0,9)	40 (0,8)	43 (1,0)	42 (1,0)	68 (1,1)	27 (1,0)
Estonija	37 (1,7)	41 (2,0)	70 (1,1)	49 (1,2)	47 (1,6)	48 (1,7)	40 (1,7)	60 (1,6)	18 (1,5)
Francija	47 (1,2)	53 (1,2)	66 (1,2)	33 (1,0)	60 (1,1)	53 (1,1)	46 (1,2)	53 (1,4)	19 (0,9)
Italija	61 (1,4)	61 (1,6)	91 (0,7)	57 (1,0)	74 (1,1)	70 (1,5)	62 (1,3)	68 (1,4)	19 (1,1)
Latvija	32 (1,2)	39 (1,2)	76 (0,9)	37 (1,2)	39 (1,0)	43 (1,3)	58 (1,4)	54 (1,2)	18 (0,9)
Litva	44 (1,2)	45 (1,1)	85 (0,7)	48 (1,3)	46 (1,2)	55 (1,3)	45 (1,1)	53 (1,3)	20 (0,9)
Malta	45 (2,1)	44 (1,5)	81 (1,7)	52 (1,7)	54 (1,4)	40 (1,4)	48 (1,5)	66 (1,6)	22 (1,2)
Nizozemska [†]	40 (1,4)	32 (1,6)	67 (1,5)	29 (1,1)	28 (1,4)	48 (1,4)	57 (1,9)	62 (1,7)	12 (0,9)
Norveška (9) [†]	75 (0,8)	54 (1,0)	86 (0,7)	64 (0,9)	66 (1,1)	79 (0,8)	52 (1,2)	83 (0,8)	34 (1,0)
Poljska	35 (1,4)	48 (1,2)	79 (0,9)	49 (1,0)	60 (1,1)	58 (1,2)	58 (1,0)	47 (1,1)	32 (1,2)
Romunija	70 (1,5)	62 (1,7)	85 (1,1)	57 (1,4)	69 (1,9)	45 (1,4)	70 (1,3)	63 (1,8)	38 (2,1)
Srbija	43 (1,4)	40 (1,5)	83 (0,8)	47 (1,3)	52 (1,4)	31 (1,3)	42 (1,1)	53 (1,4)	19 (1,0)
Slovaška	68 (1,3)	63 (1,4)	84 (0,9)	57 (1,2)	69 (1,3)	56 (1,5)	63 (1,2)	61 (1,4)	39 (1,3)
Slovenija	76 (0,9)	74 (0,9)	79 (0,6)	66 (1,1)	71 (1,0)	59 (1,1)	72 (0,8)	82 (1,0)	47 (1,1)
Španija	38 (1,0)	34 (1,0)	81 (1,0)	44 (1,0)	46 (1,0)	39 (1,1)	41 (1,2)	50 (1,2)	15 (0,8)
Švedska [†]	66 (1,6)	83 (1,5)	83 (1,1)	55 (1,5)	69 (1,4)	75 (1,0)	58 (1,6)	78 (1,3)	21 (1,1)
Povprečje ICCS 2022	54 (0,3)	53 (0,3)	81 (0,2)	52 (0,3)	58 (0,3)	53 (0,3)	53 (0,3)	62 (0,3)	28 (0,3)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Braziliya	58 (0,9)	61 (0,9)	83 (0,8)	65 (0,8)	66 (0,9)	58 (1,0)	69 (0,9)	65 (0,9)	28 (0,9)
Danska	64 (1,6)	68 (1,4)	74 (1,1)	43 (0,9)	52 (1,3)	65 (1,3)	67 (1,5)	69 (1,3)	31 (1,3)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standard vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	69 (1,4)	58 (1,7)	78 (1,0)	43 (1,2)	54 (1,4)	75 (1,1)	71 (1,4)	52 (1,9)	30 (1,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja									
Schleswig-Holstein	54 (2,9)	43 (2,0)	74 (1,5)	38 (1,6)	44 (2,1)	71 (2,0)	60 (2,3)	49 (2,2)	22 (1,8)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela 6.13 · Poročanja učiteljev o priložnostih učencev za učenje o državljanskih temah in spretnostih

Nacionalni odstotki učiteljev predmetov, povezanih z državljsko vzgojo in izobraževanjem, ki so poročali, da imajo učenci ciljnega razreda priložnosti za učenje naslednjih državljskih tem in spretnosti v veliki ali zmeri meri: Gobaina vprašanja (kot so vsebina)												
Izobraževalni sistemi	Človekove pravice	Glasovanje in volitve	Globalna skupnost in mednarodne organizacije	Okolje in okoljska trajnost	Emigracija in imigracija	Enake možnosti za moške in ženske	Pravice in dolžnosti državljanov	Ustava in politični sistem	Odgovorna raba interneta (npr. zasebnost, zanesljivost, družabni mediji)	Kritično in samostojno mišljenje	Razreševanje konfliktov	Raznolikost in vključevanje
												raznolikost in vključevanje (kot so vsebina)
Božarijat	75 (5,1) ▽	61 (5,4) ▽	71 (4,8) ▽	81 (3,1) ▽	77 (4,4) ▽	74 (4,5) ▽	79 (4,2) ▽	71 (4,7) ▽	85 (3,3) ▽	84 (3,6) ▽	85 (3,4) ▽	87 (5,5) ▽
Klasijski Tajpej	94 (2,2) ▽	98 (1,2) ▽	▲	74 (3,4) ▽	35 (4,2) ▽	90 (2,6) ▽	96 (2,2) ▽	▲	92 (1,9) ▽	75 (4,5) ▽	74 (4,1) ▽	77 (2,7) ▽
Hrvatska	76 (1,3) ▽	47 (1,8) ▽	50 (1,7) ▽	73 (3,4) ▽	51 (1,3) ▽	69 (1,4) ▽	69 (1,4) ▽	46 (2,0) ▽	86 (1,1) ▽	79 (1,4) ▽	82 (1,4) ▽	68 (1,4) ▽
Italija	95 (0,6) ▽	54 (1,8) ▽	74 (1,2) ▽	98 (0,4) ▽	81 (1,2) ▽	89 (0,8) ▽	94 (0,7) ▽	▲	95 (0,8) ▽	83 (1,5) ▽	76 (1,3) ▽	94 (0,7) ▽
Litva	78 (2,2) ▽	63 (2,7) ▽	75 (2,1) ▽	91 (1,1) ▽	82 (1,7) ▽	71 (1,9) ▽	87	77 (2,1) ▽	87 (1,6) ▽	84 (1,6) ▽	85 (1,5) ▽	69 (2,3) ▽
Malta	75 (4,9) ▽	55 (9,7) ▽	56 (7,9) ▽	80 (4,6) ▽	82 (8,4) ▽	77 (4,0) ▽	80 (4,5) ▽	54 (6,7) ▽	83 (5,0) ▽	79 (5,5) ▽	71 (4,3) ▽	85 (4,3) ▽
Norveška (9)	99 (0,5) ▽	99 (0,4) ▽	▲	98 (0,6) ▽	90 (1,8) ▽	95 (1,3) ▽	94 (1,4) ▽	98 (0,9) ▽	98 (0,7) ▽	98 (0,7) ▽	90 (2,0) ▽	96 (1,3) ▽
Poljska	100 (0,3) ▽	95 (2,6) ▽	95 (1,9) ▽	85 (3,5) ▽	88 (3,4) ▽	83 (3,8) ▽	99 (0,7) ▽	97 (1,1) ▽	99 (0,8) ▽	94 (1,9) ▽	94 (2,6) ▽	80 (4,0) ▽
Romunija	92 (1,9) ▽	69 (4,0) ▽	71 (3,8) ▽	85 (3,5) ▽	73 (3,7) ▽	79 (3,2) ▽	86 (2,8) ▽	70 (4,2) ▽	88 (3,6) ▽	87 (3,4) ▽	88 (3,5) ▽	76 (3,8) ▽
Srbija	32 (4,0) ▽	39 (6,6) ▽	51 (4,7) ▽	90 (3,9) ▽	98 (7,3) ▽	97 (3,5) ▽	91 (3,2) ▽	53 (8,9) ▽	97 (1,5) ▽	93 (2,6) ▽	97 (1,7) ▽	92 (2,5) ▽
Slovaška	95 (1,2) ▽	84 (3,0) ▽	73 (2,8) ▽	91 (1,5) ▽	71 (2,6) ▽	75 (2,7) ▽	92 (1,4) ▽	83 (2,5) ▽	92 (1,6) ▽	88 (2,3) ▽	86 (3,1) ▽	85 (1,9) ▽
Slovenija	92 (1,1) ▽	78 (2,3) ▽	76 (1,9) ▽	92 (1,1) ▽	74 (1,6) ▽	77 (1,6) ▽	90 (1,2) ▽	77 (1,8) ▽	95 (0,7) ▽	93 (1,0) ▽	93 (0,9) ▽	85 (1,4) ▽
Španija	88 (0,7) ▽	64 (3,2) ▽	63 (3,1) ▽	88 (1,6) ▽	81 (2,8) ▽	93 (1,5) ▽	83 (2,1) ▽	64 (2,6) ▽	85 (1,9) ▽	87 (2,3) ▽	84 (2,1) ▽	83 (2,9) ▽
Povprečje ICCS 2022	88 (0,7) ▽	70 (1,2) ▽	70 (1,0) ▽	87 (0,7) ▽	71 (1,1) ▽	81 (0,8) ▽	88 (0,7) ▽	74 (1,1) ▽	91 (0,6) ▽	86 (0,8) ▽	85 (0,7) ▽	80 (0,8) ▽
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja												
Brazilijska	93 (1,7) ▽	86 (2,4) ▽	86 (2,4) ▽	94 (1,7) ▽	89 (2,2) ▽	89 (2,9) ▽	91 (2,7) ▽	82 (3,0) ▽	89 (2,1) ▽	92 (2,2) ▽	84 (2,8) ▽	93 (2,0) ▽
Kolumbijska	93 (2,2) ▽	87 (2,5) ▽	74 (4,5) ▽	89 (3,8) ▽	70 (4,8) ▽	85 (3,8) ▽	93 (1,9) ▽	88 (2,5) ▽	82 (3,9) ▽	83 (4,2) ▽	91 (2,0) ▽	84 (3,3) ▽
Ciper	80 (2,2) ▽	42 (3,0) ▽	52 (2,7) ▽	89 (1,4) ▽	69 (2,2) ▽	75 (2,5) ▽	77 (2,3) ▽	41 (2,5) ▽	86 (1,8) ▽	88 (1,5) ▽	80 (2,0) ▽	76 (2,3) ▽
Danska	99 (1,3) ▽	97 (3,3) ▽	96 (2,1) ▽	90 (3,1) ▽	83 (5,0) ▽	94 (2,7) ▽	95 (2,6) ▽	99 (1,4) ▽	91 (3,9) ▽	98 (1,1) ▽	85 (3,9) ▽	81 (6,3) ▽
Estonska	80 (2,8) ▽	74 (3,1) ▽	65 (3,4) ▽	86 (2,7) ▽	62 (3,6) ▽	74 (3,1) ▽	84 (2,4) ▽	74 (2,9) ▽	86 (2,2) ▽	88 (1,9) ▽	83 (2,7) ▽	68 (3,2) ▽
Francija	85 (3,1) ▽	82 (3,2) ▽	61 (4,4) ▽	86 (3,4) ▽	84 (2,7) ▽	84 (3,0) ▽	84 (3,3) ▽	61 (4,2) ▽	81 (3,6) ▽	76 (4,3) ▽	57 (3,8) ▽	72 (4,0) ▽
Latvija	86 (3,8) ▽	71 (3,5) ▽	75 (3,4) ▽	86 (3,5) ▽	68 (4,0) ▽	70 (4,0) ▽	87 (3,3) ▽	80 (3,9) ▽	90 (2,6) ▽	93 (2,0) ▽	89 (2,3) ▽	77 (4,1) ▽
Nizozemska	58 (5,5) ▽	57 (5,7) ▽	52 (5,1) ▽	73 (4,9) ▽	62 (3,6) ▽	64 (2,9) ▽	56 (3,7) ▽	54 (2,4) ▽	77 (4,8) ▽	89 (2,4) ▽	55 (2,6) ▽	54 (3,9) ▽
Švedska	96 (1,2) ▽	97 (1,2) ▽	93 (1,7) ▽	98 (1,1) ▽	93 (2,0) ▽	95 (1,6) ▽	97 (1,5) ▽	97 (1,2) ▽	95 (1,3) ▽	97 (1,0) ▽	71 (3,4) ▽	85 (2,6) ▽
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja												
Nemsko Porenje - Vestfalija	81 (1,7) ▽	87 (1,6) ▽	64 (1,6) ▽	86 (1,5) ▽	68 (1,9) ▽	77 (1,8) ▽	75 (1,2) ▽	78 (1,8) ▽	85 (1,1) ▽	91 (1,0) ▽	88 (1,1) ▽	77 (1,4) ▽

Nacionalni rezultat ICCS 2022 so:

▽ Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

▽ Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▲

▽ Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

▽ Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekateri vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je ostlopal od mednarodno opredeljene populacije, razlikavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % celne populacije.

geografija (tukaj vsaka država sama identificira predmete, ki sodijo na področje državljanske vzgoje in izobraževanja, pač glede na nabor njihovih poimenovanih predmetov). Skratka, v tej tabeli ne predstavljamo odgovorov vseh učiteljev, ki poučujejo ciljni razred raziskave.

V mednarodnem povprečju ICCS 2022 je najvišji odstotek učiteljev (91 %), ki v ciljnem razredu (gre za 8. razred, razen v primeru Norveške za 9.) poučujejo predmete, (najbolj) povezane s področjem državljanske vzgoje in izobraževanja, poročal, da imajo na njihovi šoli (praviloma) učenci 8. razredov velike ali zmerne priložnosti, da se naučijo teme in spretnosti odgovorne rabe interneta (npr. zasebnost, zanesljivost virov, družabni mediji), **v Sloveniji je delež učiteljev nad mednarodnim povprečjem**, in sicer jih je tako poročalo **95 %**. Sledijo teme (in spretnosti) o človekovih pravicah (88 % v mednarodnem okviru in **92 v Sloveniji**, kar je prav tako **nad mednarodnim povprečjem**), **pravice in odgovornosti državljanov** (88 % v mednarodnem okviru, **v Sloveniji sicer 90 učiteljev**, vendar **ni statistično značilnih razlik z mednarodnim povprečjem**), **okolje in okoljska trajnost** (78 % v mednarodnem okviru in **92 v Sloveniji**, kar je tudi **nad mednarodnim povprečjem**) ter tema in spretnost **kritičnega in samostojnega mišljenja** (v mednarodnem okviru 86 %, **v Sloveniji 93**, kar je **nad mednarodnim povprečjem**). Sicer pa iz **tabele 6.13** tudi razberemo, za katere teme (in spretnosti) imajo učenci 8. razredov na konkretni šoli nekoliko manj priložnosti, da se jih naučijo. Gre za teme glasovanje in volitve, globalna skupnost in mednarodne organizacije, emigracija in imigracija. Pri tem so učitelji iz Slovenije vendarle v večjem deležu, kot je to značilno za mednarodno povprečje, poročali, da imajo učenci veliko ali vsaj zmerno veliko priložnosti naučiti se tega v šoli. Pri temi **enake možnosti za moške in ženske** pa je **manjši delež učiteljev iz Slovenije, primerjaje z mednarodnim povprečjem**, odgovoril, da imajo učenci 8. razredov velike ali zmerne možnosti naučiti se tega v šoli. Pri treh trditvah (**pravice in dolžnosti državljanov, ustava in politični sistemi, globalna vprašanja**) pa **v Sloveniji ni razlik z mednarodnimi povprečji**. Je pa tudi pri rezultatih glede trditve, predstavljenih v tej tabeli, opaziti precejšnje razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi.

Vprašalnik za učitelje predmetov državljanske vzgoje in izobraževanja (enako kot pri prejšnji tabeli gre le za rezultate učiteljev, ki poučujejo predmete, povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem; v Sloveniji torej učitelje predmetov v 8. razredu, in sicer domovinska in državljanska kultura in etika, zgodovina, slovenščina in geografija), o tem, kako pogosto pri pouku oz. urah, ki se nanašajo na državljansko vzgojo in izobraževanje v 8. razredih, potekajo dejavnosti, ki so razvidne iz **tabele 6.14**. Učitelji so pri vsaki postavki oz. trditvi izbirali med kategorijami od »nikoli« do »zelo pogosto« (sta pa v rezultatih v tabeli upoštevana le odgovora »pogosto« in »zelo pogosto«).

V okviru mednarodnega povprečja je bil najvišji odstotek učiteljev predmetov, povezanih z državljansko vzgojo in izobraževanjem, ki so spodaj navedene dejavnosti uporabljali pogosto ali zelo pogosto pri naslednjih dejavnostih: učenci razpravljajo o aktualnih zadevah (na mednarodni ravni 77 %, v Sloveniji je tako poročalo 75 % učiteljev, a ni statistično značilnih razlik z mednarodnim povprečjem ICCS 2022), učenci uporabljajo digitalne tehnologije za projekte ali delo v razredu (tako v okviru mednarodnega povprečja kot v Sloveniji je tako odgovorilo 56 % učiteljev), učenci se učijo iz učbenikov (54 % učiteljev v mednarodnem okviru in 59 % v Sloveniji, kar je nad mednarodnim povprečjem). Iz rezultatov **tabele 6.14** pa tudi vidimo, pri katerih trditvah o dejavnosti v sklopu učnih ur predmetov državljanske vzgoje in izobraževanja so bili deleži (oz. pogostost izvajanja dejavnosti) najmanjši. V okviru mednarodnega povprečja, pravzaprav pa **v vsaki od posameznih sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov, so odstotki učiteljev najnižji pri delu učencev na projektih, ki vključujejo zbiranje informacij zunaj šole** (npr. intervjuje v sosesčini, majhne raziskave) (v mednarodnem okviru je tako odgovorilo

Tabela 6.14 · Poročanja učiteljev o dejavnostih državljsanske vzgoje in izobraževanja v razredu

Nacionalni odstotki učiteljev predmetov, povezanih z državljsko vzgojo in izobraževanjem, ki so poročali, da pogosto ali zelo pogosto izvajajo naslednje dejavnosti s svojimi učenci ciljnega razreda:												
	Učenci delajo na projektih, ki vključujejo zbiranje informacij zunaj šole (npr. intervjuje v sosesčini, majhne skupine obdelujejo različne teme)	Učenci v majhnih različnih temah	Učenci sodelujejo pri igranju vlog	Učenci učiteljevim predavanjem delajo z zapiske	Učenci razpravljajo o aktualnih zadevah (spletnih časopisov, virov (npr. wiki,jev, učenci se učijo iz učbenikov	Učenci raziskujejo in/ali analizirajo informacije, zbrane iz številnih spletnih virov (npr. wiki,jev, učenci se učijo iz učbenikov	Učenci pripravljajo predstave z uporabo digitalnih tehnologij (npr. PowerPoint/Prezi, digitalne tehnologije za projekte ali videospotetki, multimedija)					
Izobraževalni sistemi	20 (3,5) 2 (0,9) 12 (1,5) 13 (0,8) 15 (2,0) 6 (2,6) 20 (3,2) 25 (3,5) 21 (2,6) 23 (4,0) 19 (2,1) 12 (1,4) 12 (2,2) 15 (0,7)	45 (5,2) 13 (2,3) 41 (1,8) 43 (1,2) 56 (2,8) 44 (4,1) 76 (2,8) 56 (4,9) 58 (3,1) 78 (4,5) 52 (3,3) 46 (2,2) 53 (3,4) 51 (0,9)	36 (4,7) 8 (1,7) 28 (1,8) 17 (1,2) 28 (2,5) 27 (4,0) 8 (1,8) 25 (3,3) 50 (3,5) 62 (5,5) 37 (2,6) 33 (2,4) 23 (2,8) 29 (0,9)	64 (4,8) 90 (2,9) 42 (1,1) 56 (1,9) 55 (2,6) 20 (3,3) 42 (4,1) 51 (4,6) 77 (2,8) 23 (6,0) 41 (3,2) 57 (2,0) 32 (2,7) 50 (1,0)	73 (5,3) 69 (3,6) 64 (1,4) 71 (1,4) 89 (1,5) 72 (2,6) 76 (2,7) 85 (2,8) 83 (2,3) 92 (3,9) 79 (2,3) 75 (1,7) 70 (3,8) 77 (0,8)	39 (4,7) 28 (3,7) 47 (1,9) 63 (1,8) 61 (2,7) 41 (6,9) 61 (3,8) 59 (4,5) 68 (3,1) 68 (5,4) 44 (2,0) 44 (2,0) 54 (3,1) 53 (1,1)	75 (5,4) 82 (3,1) 51 (1,7) 57 (1,7) 80 (2,0) 28 (8,4) 42 (4,1) 57 (4,7) 80 (3,4) 15 (5,1) 41 (3,1) 59 (2,2) 37 (3,2) 54 (1,1)	11 (2,8) 16 (2,2) 20 (1,3) 20 (1,1) 28 (2,5) 19 (5,9) 10 (1,8) 34 (3,2) 45 (7,3) 10 (1,5) 13 (1,2) 13 (1,2) 25 (2,5) 20 (0,9)	58 (5,2) 20 (2,9) 50 (1,9) 64 (1,8) 58 (2,4) 26 (7,7) 64 (3,2) 59 (5,2) 48 (4,2) 42 (4,0) 52 (3,8) 55 (1,8) 53 (3,1) 50 (1,1)	53 (4,8) 17 (2,6) 52 (2,3) 64 (1,6) 69 (2,8) 42 (6,4) 71 (3,2) 62 (5,2) 58 (3,7) 55 (4,2) 62 (3,8) 56 (2,3) 67 (3,4) 56 (1,0)		
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja	19 (3,0) 20 (3,8) 13 (1,6) 29 (7,1) 9 (1,9) 6 (2,1) 19 (2,8) 7 (1,7) 5 (1,3)	53 (3,4) 64 (3,8) 34 (2,6) 88 (4,5) 50 (3,3) 57 (3,9) 71 (5,1) 29 (5,4) 62 (3,5)	22 (3,1) 50 (4,2) 32 (2,5) 12 (3,5) 22 (2,7) 18 (3,5) 32 (4,9) 3 (1,0) 10 (2,8)	57 (3,8) 65 (4,2) 55 (2,5) 63 (5,6) 64 (3,5) 38 (4,9) 57 (4,2) 78 (4,8) 64 (3,2)	67 (3,6) 71 (6,7) 69 (2,6) 86 (4,8) 71 (2,7) 63 (4,2) 78 (3,5) 51 (9,1) 83 (3,5)	53 (3,1) 49 (6,1) 50 (2,4) 77 (6,6) 52 (3,5) 44 (3,3) 62 (3,7) 44 (3,9) 62 (3,8)	77 (3,3) 39 (4,1) 69 (2,5) 44 (7,2) 60 (3,7) 32 (4,8) 54 (3,6) 93 (1,7) 69 (3,6)	27 (4,5) 22 (2,9) 18 (1,7) 13 (3,8) 11 (2,2) 11 (2,3) 18 (3,1) 7 (2,1) 11 (2,8)	31 (2,6) 37 (4,0) 48 (2,7) 79 (5,6) 36 (3,3) 23 (3,5) 67 (4,0) 33 (6,3) 36 (3,6)	40 (3,5) 39 (5,1) 48 (2,7) 79 (5,6) 40 (3,4) 37 (3,5) 78 (3,7) 50 (4,8) 66 (3,8)		
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja	7 (0,9)	69 (1,9)	33 (2,1)	76 (1,8)	77 (1,3)	54 (2,4)	69 (2,1)	22 (1,7)	64 (2,1)			64 (2,1)
Severno Porenje - Vestfalija												

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(2) Izobraževalni sistem je odstotop od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

15 % učiteljev, v Sloveniji 12 %, kar je pod mednarodnim povprečjem),⁶¹ pri tem, da učenci predlagajo teme/vprašanja za naslednje učne ure (v mednarodnem okviru gre za 20 % učiteljev in v Sloveniji za 13 %, kar je pod mednarodnim povprečjem), ter pri sodelovanju učencev pri igri vlog (v mednarodnem okviru 29 % in v Sloveniji 37, kar je sicer nad mednarodnim povprečjem). Čeprav so opazne razlike med državami oz. izobraževalnimi sistemi, se zdi, da v večini nacionalnih kontekstov učitelji pri pouku državljanske vzgoje in izobraževanja uporabljajo kombinacijo tradicionalnejših učnih dejavnosti (npr. učenje iz učbenika in predavanja, pri katerih si učenci delajo zapiske) s sodobnejšimi, kot sta, recimo, uporaba digitalnih tehnologij za projekte ali delo v razredu.⁶² V večini držav oz. izobraževalnih sistemov (razen v Kitajskem Tajpeju) se precej pogosto uporablja tudi skupinsko delo. Iz rezultatov tudi vidimo, da so učitelji iz Romunije in Srbije pri pogostosti uporabe različnih didaktičnih pristopov in metod skoraj pri vseh posameznih trditvah nad ali precej nad mednarodnim povprečjem. V Sloveniji pa so nekatere dejavnosti (didaktične strategije in metode) po pogostosti uporabe učiteljev nad, spet druge pod mednarodnim povprečjem ali od tega povprečja ni razlik.

V nadaljevanju šestega poglavja se osredotočam na rezultate, vezane na trajnostni razvoj (pri tem sicer pretežno na okoljsko trajnost, ne pa izključno) ter globalno državljanstvo oz., natančneje, na globalna vprašanja oz. dejavnosti, ki te teme obravnavajo v šoli.

6.2.3 · Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgoja in izobraževanje za globalno državljanstvo (VIGD)

V zadnjih letih so se vsebina in cilji državljanske vzgoje in izobraževanja razširili zaradi demografskih, okoljskih, ekonomskih in socialnih vprašanj in izzivov ter vse večje mednacionalne povezanosti (Schulz et al., 2023). Zaradi teh novih vprašanj in izzivov se je razširil tudi sam koncept državljanstva (UNESCO, 2015). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) in vzgoja in izobraževanje za globalno državljansko vzgojo (VIGD) se vse bolj obravnavata kot močno povezani z državljansko vzgojo in izobraževanjem. Določeni vidiki, povezani z VITR in VIGD, so bili raziskani tudi v prejšnjih raziskavah IEA o državljanski vzgoji in izobraževanju, čeprav to ni bilo vedno izrecno navedeno. Za razvoj kazalnikov VITR in VIGD so bili uporabljeni tudi podatki iz ICCS 2016 (Sandoval-Hernández, Isac in Miranda, 2019). Vendar je cikel 2022 razširil število vidikov, povezanih z VITR in VIGD, ki so vključeni v raziskavo ICCS (Schulz et al., 2023). V tem podpoglavju poročila tako predstavljam rezultate iz Vprašalnika za šolo in Vprašalnika za ravnatelje, ki se nanašajo na: okolju prijazne prakse, ki se izvajajo na šoli; okoljske dejavnosti, ki jih izvajajo učitelji z učenci; dejavnosti, povezane z VITR in VIGD, na šoli; in dejavnosti, povezane z globalnimi vprašanji, ki jih učitelji izvajajo z učenci ciljnega razreda (se pravi osmošolci in v primeru Norveške z devetošolci).

Ravnatelji so v Vprašalniku za šole odgovarjali na vprašanje, v kolikšni meri so na njihovi šoli vpeljene okolju prijazne prakse, katerih rezultate predstavljam v tabeli 6.15. Pri tem so pri vsaki postavki oz. trditvi izbirali med kategorijami od »v veliki meri« do »sploh ne« oz. so na voljo so imeli tudi kategorijo »ne morem odgovoriti«. V tabeli predstavljam rezultate ravnateljev, ki so pri posamezni trditvi odgovorili z »v veliki meri« in »do neke mere«. Ravnatelji so v mednarodnem povprečju najpogosteje poročali (oz. največ učencev ima ravnatelje, ki so tako poročali), da imajo na njihovi šoli prakso ločenega zbiranja odpadkov (v povprečju ima na mednarodni ravni

⁶¹Precej pod mednarodnim povprečjem so pri tej dejavnosti učitelji iz Kitajskega Tajpeja.

⁶²Glej tudi Teegelbeckers, Nieuwelink in Oostdam (2023) o rezultatih sistematičnega pregleda literature glede uporabe različnih metod pri poučevanju, kjer se ugotavlja, da je več učnih metod učinkovitih pri spodbujanju različnih demokratičnih kompetenc – znanja, spretnosti in odnosov – in da imajo učne metode različen »vpliv« na te demokratične kompetence oz. spodbujajo različne učne dosežke.

Tabela 6.15 • Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o okolju prijaznih praksah v šoli

Nacionalni odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali, da je šola v veliki ali do neke mere izvajala naslednje okolju prijazne dejavnosti:

Izobraževalni sistemi	Ločeno zbiranje odpadkov	Zmanjševanje količine odpadkov (npr. spodbujanje šolskih obrokov, pri katerih ne nastajajo odpadki, omejevanje uporabe plastičnih izdelkov za enkratno uporabo)	Nakup okolju prijaznih izdelkov (npr. recikliran papir za tiskanje, biološko razgradljiv jedilni pribor in krožniki)	Varčevanje z energijo	Dejavnosti za spodbujanje okolju prijaznega vedenja učencev (npr. plakati, zloženke)	Uporaba izdelkov pravilne trgovine (npr. čaj ali kava v sobi za osebje, jedilnici)	Uporaba lokalne hrane za oreke v jedilnici	Darovanje neporabljene hrane dobrodelnim ustanovam ali tistim, ki potrebujejo pomoč	Izobraževalni šolski vrtni
Bolgarija	70 (4,2)	▼	66 (4,4)	82 (3,3)	95 (1,9)	9 (2,1)	24 (3,2)	9 (2,6)	70 (3,9)
Klasijski Tajpej	100 (0,0)	▲	99 (0,9)	99 (0,7)	95 (1,7)	71 (3,8)	88 (2,2)	45 (3,8)	76 (3,5)
Kolumbija	80 (4,8)	▼	59 (5,1)	73 (4,6)	81 (4,3)	68 (4,7)	49 (5,3)	22 (4,0)	48 (5,2)
Hrvaška ¹	93 (2,4)	▲	55 (4,3)	86 (3,1)	91 (2,6)	75 (3,9)	54 (4,5)	33 (4,0)	42 (4,4)
Ciper	95 (0,1)	▲	81 (0,2)	80 (0,2)	97 (0,1)	59 (0,3)	70 (0,3)	37 (0,3)	62 (0,3)
Estonija	78 (3,6)	▲	51 (4,5)	61 (5,2)	77 (5,6)	44 (5,0)	72 (4,0)	23 (4,7)	12 (3,3)
Francija	84 (3,2)	▲	83 (3,2)	73 (4,4)	77 (3,9)	49 (4,8)	84 (3,7)	18 (3,5)	48 (4,5)
Italija	90 (4,3)	▼	69 (3,9)	74 (3,8)	70 (4,3)	23 (3,2)	38 (4,1)	16 (3,1)	43 (4,0)
Latvija ¹	75 (4,0)	▼	63 (4,3)	86 (3,0)	71 (4,4)	37 (4,5)	79 (3,4)	25 (3,9)	41 (2,8)
Litva	90 (2,6)	▲	89 (2,6)	97 (1,3)	83 (3,3)	47 (4,5)	73 (3,9)	15 (3,6)	31 (3,9)
Malta	88 (7,0)	▲	90 (6,8)	83 (8,9)	71 (10,8)	49 (11,3)	62 (9,4)	46 (10,7)	62 (12,9)
Nizozemska	46 (5,9)	▼	38 (5,6)	60 (5,7)	34 (5,7)	16 (4,5)	18 (3,8)	21 (4,0)	23 (5,5)
Norveška (9) ¹	86 (3,4)	▲	72 (4,1)	74 (4,2)	56 (4,7)	28 (4,6)	34 (4,2)	21 (3,9)	20 (3,8)
Poljska	94 (1,6)	▲	71 (3,6)	89 (2,5)	96 (1,5)	45 (3,6)	46 (3,9)	16 (2,6)	22 (3,5)
Romunija	81 (4,4)	▼	77 (4,2)	97 (1,5)	77 (8,8)	14 (4,7)	14 (4,5)	13 (4,4)	55 (7,8)
Srbija	72 (3,9)	▼	34 (4,0)	57 (4,7)	87 (2,7)	43 (4,4)	28 (3,9)	23 (3,3)	17 (2,8)
Slovaška	97 (1,3)	▲	64 (3,9)	95 (2,0)	96 (1,4)	39 (4,2)	77 (3,3)	23 (3,7)	52 (4,5)
Slovenija	99 (0,9)	▲	87 (2,4)	97 (1,3)	95 (1,8)	39 (3,5)	89 (2,5)	28 (3,7)	62 (3,9)
Španija	90 (2,6)	▲	66 (4,0)	80 (3,5)	87 (2,7)	26 (3,5)	39 (3,4)	31 (3,5)	54 (4,1)
Švedska ¹	80 (3,8)	▲	84 (4,5)	68 (5,3)	53 (4,9)	69 (5,2)	65 (4,6)	8 (2,3)	9 (1,8)
Povprečje ICCS 2022	84 (0,8)		68 (0,9)	81 (0,9)	79 (1,0)	42 (1,1)	55 (0,9)	24 (0,9)	41 (1,1)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja									
Brazilijska	70 (4,4)	▼	48 (4,7)	79 (3,2)	83 (3,2)	54 (4,8)	66 (4,9)	31 (4,2)	25 (4,1)
Danska	81 (4,1)	▼	73 (3,9)	82 (3,7)	64 (3,9)	38 (4,7)	18 (3,9)	8 (2,9)	20 (3,9)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standard vzorčenja									
Severno Porenje - Vestfalija	68 (4,1)	▼	57 (4,3)	59 (4,7)	55 (4,2)	40 (4,2)	37 (4,3)	9 (2,8)	47 (4,4)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja									
Schleswig-Holstein	73 (5,2)	▼	64 (6,4)	59 (6,5)	57 (6,8)	40 (6,5)	48 (6,2)	10 (3,3)	55 (6,6)

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem ▴

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▾

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije raziskavo so izvedli v višjem razredu.

¹ Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

84 % učencev ravnatelje, ki so tako poročali, v Sloveniji gre za 99 % učencev, kar je tudi precej nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022).⁶³ Sledi dejavnosti **varčevanja z energijo** (na mednarodni ravni 81 % učencev, **v Sloveniji 97 %**, kar je prav tako **precej nad mednarodnim povprečjem**).⁶⁴ Tudi precej učencev na mednarodni ravni ima ravnatelje, ki so poročali, da na šoli v veliki meri ali do neke mere izvajajo **dejavnosti za spodbujanje okolju prijaznega vedenja učencev** (npr. plakati, zloženke) (na mednarodni ravni je učencev, katerih ravnatelji so poročali o tem, 79 %, **v Sloveniji 95**, kar je prav tako **precej nad mednarodnim povprečjem**).⁶⁵ Na drugi strani so v mednarodnem povprečju značilni **manjši odstotki pri dejavnosti darovanja neporabljene hrane dobrodelnim ustanovam ali tistim, ki potrebujejo pomoč** (na mednarodni ravni 24 %, v Sloveniji 28, kar **se sicer statistično značilno ne razlikuje od mednarodnega povprečja**).⁶⁶ Tudi pri **uporabi izdelkov pravične trgovine** (npr. čaj ali kava v sobi za osebje, jedilnici) in pri tem, da imajo na šoli **izobraževalne šolske vrtove** kot prakso okolju prijaznih dejavnosti, so **odstotki na mednarodni ravni nekoliko nižji**. Pri **uporabi izdelkov pravične trgovine** gre na mednarodni ravni za 42 % učencev, katerih ravnatelji so tako poročali, v Sloveniji za 39 %, a **ni statistično značilne razlike z mednarodnim povprečjem**. Kar se tiče **izobraževalnih šolskih vrtov**, iz rezultatov vidimo, da je **Slovenija z 62 %** (podobno kot Ciper in Malta) **precej nad mednarodnim povprečjem**. Še nekaj več odstotkov pa je pri učencih (za katere so poročali ravnatelji) iz Bolgarije in Kitajskega Tajpeja. Sicer pa je Slovenija **precej nad mednarodnim povprečjem tudi pri nekaterih drugih trditvah**, kot je npr. **uporaba lokalne hrane za obroke v jedilnici (89 % učencev ima ravnatelje, ki so poročali, da je to v veliki meri ali do neke mere značilna dejavnost njihove šole)**, tukaj namreč beležimo od vseh sodelujočih držav oz. izobraževalnih sistemov najvišji odstotek, takoj za nami je Francija s 84 % učencev iz šol, katerih ravnatelji so tako poročali. Tudi pri trditvah, glede katerih so rezultati predstavljeni v tej tabeli, med državami oz. izobraževalnimi sistemi obstajajo precejšnje razlike.

V **tabeli 6.16** so predstavljeni odstotki **učiteljev** (tukaj gre za vse učitelje ciljnega razreda, ne le za tiste, ki poučujejo predmete, najbolj povezane z državljansko vzgojo in izobraževanjem) ob seznamu **dejavnosti, ki so povezane z okoljskimi vprašanji**, glede katerih so učitelji odgovarjali, ali so **v tekočem šolskem letu z učenci 8. razredov** (oz. 9. razredov v primeru Norveške) **izvedli** katero od navedenih dejavnosti **ali ne**. Na **mednarodni ravni** je v tekočem šolskem letu **61 % učiteljev izvedlo dejavnosti za ozaveščanje učencev o vplivu prekomerne uporabe virov** (npr. vode, energije) na okolje, **v Sloveniji 54 %**, kar je **pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022**. Na drugem mestu po mednarodnem deležu učiteljev je **recikliranje in zbiranje odpadkov v lokalni skupnosti** (44 % učiteljev na mednarodni ravni, **v Sloveniji 56 %**, kar je **precej nad mednarodnim povprečjem**). Kljub temu pa nekaj držav beleži še višji odstotek učiteljev, med njimi najbolj izstopajo učitelji na Slovaškem. **Najnižji odstotki so pri dejavnostih podpisovanja peticije glede okoljskih vprašanj** (npr. podnebne spremembe, onesnaževanje vode, problemi s hrupom, onesnaževanje s plastiko), in sicer je na mednarodni ravni tako poročalo 6 % učiteljev, kar je zelo podobno kot v Sloveniji, **in pri pisanju pisem v časopise ali revije v podporo okoljskim dejavnostim** (npr. zbiranje odpadkov, recikliranje) (v mednarodnem okviru okoli 10 % učiteljev, v Sloveniji nad mednarodnim povprečjem, in sicer je tako poročalo 15 % učiteljev). Tukaj precej odstopajo učitelji iz Romunije, z 23-odstotnim deležem so namreč precej nad mednarodnim povprečjem.

⁶³Precej pod mednarodnim povprečjem so Bolgarija, Nizozemska in Srbija.

⁶⁴Na mednarodni ravni so pri tej trditvi precej pod mednarodnim povprečjem (pa tudi precej pod povprečjem Slovenije) Estonija, Nizozemska in Srbija.

⁶⁵Pri tej dejavnosti so precej pod mednarodnim povprečjem Nizozemska, Norveška in Švedska.

⁶⁶V mednarodnem povprečju so pri tej trditvi precej nad mednarodnim povprečjem na Malti, Cipru in v Kitajskem Tajpeju.

Tabela 6.16 · Poročanja učiteljev o okoljskih dejavnostih učencev v šoli

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učiteljev, ki so poročali, da so z učenci svojega ciljnega razreda izvajali naslednje okoljske dejavnosti:						
	Pisanje pism časopisom ali revijam v podporo okoljskim dejavnostim (npr. zbiranje odpadkov, recikliranje)	Podpisovanje peticije glede okoljskih vprašanj (npr. podnebne spremembe, onesnaževanje vode, problemi s hrupom, onesnaževanje s plastiko)	Objavljanje v podporo dejavnostim, namenjenim zaščiti okolja, na družabnih omrežjih, forumih ali blogih (npr. zbiranje odpadkov, recikliranje)	Dejavnosti za ozaveščanje učencev o vplivu prekomerne uporabe virov (npr. vode, energije) na okolje	Čistilne akcije izven šole	Recikliranje in zbiranje odpadkov v lokalni skupnosti	
Bolgarija†	7 (0,8) ▽	3 (0,5) ▽	23 (1,8)	58 (1,6)	45 (2,3) △	48 (1,8) △	
Kitajski Tajpej	11 (0,7)	8 (0,6) △	19 (0,9)	58 (1,1) ▽	20 (1,8) ▼	11 (1,2) ▼	
Hrvaška	7 (1,1) ▽	5 (1,5)	20 (1,8)	63 (2,2)	39 (3,1)	46 (3,3)	
Italija	5 (0,6) ▽	4 (0,5) ▽	13 (0,8) ▽	80 (1,0) ▲	26 (1,5) ▼	49 (1,5) △	
Litva	7 (0,7) ▽	6 (0,9)	20 (1,1)	52 (1,7) ▽	45 (2,3) △	55 (1,4) ▲	
Malta	11 (2,5)	2 (0,8) ▽	8 (1,6) ▼	40 (3,6) ▼	9 (0,8) ▼	19 (2,7) ▼	
Norveška (9)	2 (0,4) ▽	2 (0,4) ▽	2 (0,4) ▼	58 (2,0)	59 (2,0) ▲	42 (2,2)	
Poljska	5 (0,6) ▽	5 (0,6)	25 (1,2) △	64 (1,4) △	40 (1,7)	58 (1,7) ▲	
Romunija	23 (1,9) ▲	11 (0,8) △	41 (1,6) ▲	71 (1,8) ▲	63 (2,3) ▲	61 (1,9) ▲	
Srbija	14 (1,3) △	11 (1,3) △	41 (1,5) ▲	62 (1,9)	37 (2,0)	36 (1,8) ▽	
Slovaška	12 (1,3) △	4 (0,5) ▽	19 (1,6)	67 (1,7) △	59 (2,1) ▲	73 (1,5) ▲	
Slovenija	15 (0,9) △	5 (0,5)	22 (0,9)	54 (1,3) ▽	36 (1,9)	56 (1,2) ▲	
Španija	8 (0,8)	7 (0,7)	16 (1,1) ▽	61 (1,7)	14 (1,4) ▼	20 (1,7) ▼	
Povprečje ICCS 2022	10 (0,3)	6 (0,2)	21 (0,4)	61 (0,5)	38 (0,6)	44 (0,5)	
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja							
Braziliya	16 (1,7)	13 (1,6)	27 (2,0)	74 (2,1)	32 (2,4)	32 (2,1)	
Kolumbija	36 (4,0)	20 (2,1)	31 (3,0)	76 (2,6)	65 (2,6)	62 (3,0)	
Ciper	20 (1,5)	13 (1,3)	22 (1,5)	52 (1,8)	32 (1,6)	46 (1,7)	
Danska	3 (1,5)	2 (1,4)	14 (3,0)	55 (5,2)	21 (2,9)	24 (3,5)	
Estonija	4 (0,4)	3 (0,6)	6 (0,7)	44 (1,7)	21 (1,6)	17 (1,3)	
Francija	5 (0,7)	1 (0,3)	4 (0,7)	44 (1,8)	8 (1,0)	12 (1,1)	
Latvija	5 (0,7)	3 (0,5)	17 (1,4)	45 (1,9)	30 (2,0)	38 (1,9)	
Nizozemska	4 (0,8)	1 (1,0)	3 (0,6)	28 (2,3)	11 (2,0)	10 (1,5)	
Švedska	4 (0,6)	2 (0,5)	3 (0,5)	49 (1,8)	10 (1,4)	15 (1,6)	
Nemška primerljna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	4 (0,4)	2 (0,3)	6 (0,5)	40 (1,5)	17 (1,1)	20 (1,0)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-ovprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Pri večini teh dejavnosti, o katerih rezultate predstavljam v **tabeli 6.17**, je **visok odstotek učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali** o možnostih sodelovanja učencev oddelkov ciljnega razreda (v Sloveniji in večini drugih držav gre za 8. razrede, razen na Norveškem za učence 9. razredov), o tem, ali je njihova šola v tekočem šolskem letu **izvedla** katero od poročanih dejavnosti (odgovarjali so zgolj z »da« ali »ne«). **Najvišji odstotki, tako na mednarodni ravni kot v Sloveniji, so pri dejavnostih, namenjenih spodbujanju spoštovanja okolja** (na mednarodni ravni ima 92 % učencev ravnatelje, ki so tako poročali, **v Sloveniji 95 % učencev**, statistično značilnih **razlik z mednarodnim povprečjem ICCS 2022 ni**), nato sledijo **dejavnosti za ozaveščanje učencev o pomembnih globalnih vprašanjih** (npr. podnebne spremembe, svetovna revščina,

mednarodni konflikti, otroško delo) (na mednarodni ravni gre za 76 % učencev, katerih ravnatelji šol so tako poročali, **v Sloveniji za 70 %, razlik z mednarodnim povprečjem ni**). Pri obeh od teh trditev je precej nad mednarodnim povprečjem Kitajski Tajpej. **Najnižji odstotki pa so na mednarodni ravni pri projektih v partnerstvu z drugimi šolami v drugih državah**, niso pa to najnižji odstotki za Slovenijo. Pravzaprav so **odstotki za Slovenijo pri tej trditvi precej nad mednarodnim povprečjem**, in sicer gre za 56 % učencev, katerih ravnatelji so tako poročali. So pa **nizki odstotki tako v mednarodnem okviru kot v Sloveniji (v obeh primerih nekaj čez 40 %)** pri dejavnostih, ki so namenjene razvijanju znanja učencev o različnih kulturah (npr. obisk predavateljev predstavnikov manjšinskih skupin, strokovnjakov iz različnih držav in kultur, obisk kulturnih središč). Pri tej trditvi so sicer precej nad mednarodnim povprečjem v

Tabela 6.17 · Odstotki učencev na šolah, kjer so ravnatelji poročali o šolskih dejavnostih za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo (VITR//VIGD)

174

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učencev v šolah, kjer so ravnatelji poročali o pojavu naslednjih dejavnosti za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo (VITR//VIGD)						
	Dejavnosti, namenjene razvijanju znanja učencev o različnih kulturah (npr. obisk predavateljev predstavnikov manjšinskih skupin, strokovnjakov iz različnih držav in kultur, obisk kulturnih	Dejavnosti za ozaveščanje učencev o pomembnih globalnih vprašanjih (npr. podnebne spremembe, svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo)	Dejavnosti, namenjene spodbujanju spoštovanja okolja	Dejavnosti, namenjene spodbujanju etičnega in odgovornega potrošništva	Dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji (npr. migracije, trgovina, degradacija okolja)	Projekti v partnerstvu z drugimi šolami v drugih državah	
Bolgarija	49 (4,5)	75 (3,6)	93 (2,1)	75 (3,7)	△	54 (4,5)	38 (3,9)
Kitajski Tajpej	77 (3,6)	▲	89 (2,4)	▲	99 (0,7)	△	87 (2,2)
Kolumbija	32 (4,5)	▽	78 (3,6)	97 (1,5)	△	75 (3,8)	△
Hrvaška [†]	39 (4,0)	83 (2,8)	△	100 (0,0)	△	64 (4,0)	61 (3,8)
Ciper	35 (0,2)	▽	83 (0,2)	△	98 (0,0)	△	72 (0,2)
Estonija	55 (6,5)	▲	64 (4,7)	▼	94 (2,9)	83 (4,0)	60 (5,9)
Francija	19 (3,9)	▼	50 (4,2)	▼	90 (2,8)	54 (4,9)	42 (4,7)
Italija	36 (4,3)	87 (2,8)	▲	99 (0,7)	△	85 (3,1)	▲
Latvija [†]	30 (3,3)	▼	68 (3,8)	▽	95 (1,8)	55 (4,6)	▼
Litva	53 (3,7)	▲	79 (3,4)	98 (1,1)	△	86 (3,0)	78 (3,8)
Malta	42 (9,9)	74 (12,3)	82 (10,1)	41 (8,5)	▼	49 (9,3)	▼
Nizozemska [†]	44 (5,6)	68 (5,5)	68 (5,1)	▼	47 (5,2)	▼	39 (5,8)
Norveška (9) [†]	40 (4,8)	90 (2,8)	▲	93 (2,5)	90 (2,8)	70 (4,1)	△
Poljska	30 (3,4)	▼	85 (2,7)	△	98 (1,1)	△	63 (3,5)
Romunija	47 (8,5)	80 (5,4)	99 (0,7)	△	76 (4,6)	▲	74 (5,1)
Srbija	35 (3,9)	64 (3,9)	▼	93 (2,1)	31 (4,1)	▼	76 (3,7)
Slovaška	31 (4,1)	▽	74 (3,1)	93 (2,1)	65 (3,9)	69 (3,6)	△
Slovenija	44 (3,7)	70 (3,5)	95 (1,5)	43 (3,9)	▼	46 (4,0)	▼
Španija	47 (4,2)	86 (3,2)	△	94 (1,9)	70 (3,5)	61 (4,5)	28 (4,1)
Švedska [†]	29 (4,7)	▼	71 (4,6)	69 (5,0)	▼	57 (4,8)	▽
Povprečje ICCS 2022	41 (1,1)	76 (1,0)	92 (0,7)	66 (0,9)	62 (1,0)	34 (1,0)	
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja							
Brazilijska	38 (4,5)	81 (3,2)	98 (1,1)	88 (3,0)	77 (3,9)	9 (2,6)	
Danska	58 (5,0)	78 (3,7)	87 (3,3)	67 (4,4)	56 (4,8)	12 (3,3)	
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja							
Severno Porenje - Vestfalija	35 (4,9)	68 (4,2)	72 (4,3)	▼	71 (4,1)	57 (4,6)	35 (4,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja							
Schleswig-Holstein	18 (4,9)	73 (5,8)	73 (5,8)	69 (5,6)	57 (5,8)	34 (6,1)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

(9) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Kitajskem Tajpeju, Estoniji in Litvi. Sicer pa pri vseh naštetih dejavnostih vidimo razlike med državami, predvsem pa pri dejavnostih, povezanih z etičnim in odgovornim potrošništvom ter s spodbujanjem partnerstva s šolami iz drugih držav. Prav tako vidimo, da je **Slovenija precej pod mednarodnim povprečjem pri dejavnostih, ki so namenjene spodbujanju etičnega in odgovornega potrošništva**⁶⁷ ter **dejavnostih za dvig ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji** (npr. migracije, trgovina, degradacija okolja).⁶⁸

V **tabeli 6.18** poročam o deležih učiteljev predmetov, najbolj povezanih z državljsko vzgojo in izobraževanjem (v Sloveniji torej predmetov domovinska in državljska kultura in etika, slovenščina, zgodovina in geografija, v drugih državah imajo druga poimenovanja tovrstnih predmetov),⁶⁹ ki so za tekoče šolsko leto⁷⁰ poročali, da so z učenci 8. razredov⁷¹ izvedli katero od naštetih dejavnosti, povezano z globalnimi vprašanji, ki jih je bilo mogoče izvesti z učenci. Gre za dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o pomembnih globalnih vprašanjih (npr. zbiranje, analiziranje in vrednotenje informacij v poročilih nevladnih ali mednarodnih organizacij, iz časopisov ali s spleta); dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji (npr. dejavnosti na področjih družbenih in gospodarskih povezav, globalnega gospodarstva, vzrokov za migracije); dejavnosti za obveščanje učencev o pravični trgovini (npr. dejavnosti, osredotočene na to, od kod prihaja hrana, in na ljudi, ki so vključeni v njeno pridelavo); dejavnosti za ozaveščanje učencev o kolektivnem sodelovanju za doseganje izboljšav po vsem svetu (npr. protesti zaradi podnebnih sprememb, gibanja za čiščenje okolja, gibanja za socialno pravičnost); dejavnosti, namenjene analizi tega, kako raznolike identitete vplivajo na zmožnost skupnega bivanja.

V skoraj vseh sodelujočih državah oz. izobraževalnih sistemih (kar razberemo iz rezultatov, predstavljenih v **tabeli 6.18**) **je precej visok odstotek učiteljev navedel, da so njihovi učenci sodelovali pri naštetih dejavnostih.** V mednarodnem povprečju je opaziti **najvišje odstotke pri dejavnostih, namenjenih analizi tega, kako raznolike identitete vplivajo na zmožnost skupnega bivanja (63 % na mednarodni ravni),** ne pa v Sloveniji. **Pri tej trditvi je Slovenija precej pod mednarodnim povprečjem,** saj je tako poročalo **le 40 % učiteljev,** ki poučujejo predmete, tesno povezane z državljsko vzgojo in izobraževanjem. **Nad 60 % učiteljev na mednarodni ravni** je tudi poročalo, da so z učenci ciljnega razreda (se pravi 8. razreda, razen na Norveškem 9. razreda) **v tekočem šolskem letu izvedli dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji** (npr. dejavnosti na področjih družbenih in gospodarskih povezav, globalnega gospodarstva, vzrokov za migracije) **ter dejavnosti za ozaveščanje učencev o kolektivnem sodelovanju za doseganje izboljšav po vsem svetu** (npr. protesti zaradi podnebnih sprememb, gibanja za čiščenje okolja, gibanja za socialno pravičnost). **Tudi pri teh dveh dejavnostih so bili odstotki učiteljev iz Slovenije precej pod mednarodnim povprečjem,** in sicer je šlo za 51 ter 48 % učiteljev v Sloveniji. **Pri dejavnosti za obveščanje učencev o pravični trgovini** (npr. dejavnosti, osredotočene na to, od kod prihaja hrana, in na ljudi, ki so vključeni v njeno pridelavo) **je 52 % učiteljev v Sloveniji odgovorilo, da so to z učenci**

⁶⁷Pri tem so precej nad mednarodnim povprečjem v Kitajskem Tajpeju (87 % učencev hodi v šole, kjer so ravnatelji poročali, da so to izvedli v tekočem šolskem letu za učence 8. razredov), Estonija (83 %), Italija (85 %), Litva (86 %), Norveška (9. razred; 90 %), Romunija (76 %). Vidimo pa tudi nekaj držav, kjer so rezultati oz. povprečja v odstotkih podobna tem za Slovenijo.

⁶⁸Pri tej trditvi so precej nad mednarodnim povprečjem v Kitajskem Tajpeju (85 %), Litvi (78 %), Romuniji (74 %), Srbiji (76 %), nekaj držav je pa nad mednarodnim povprečjem (gre za Norveško, Poljsko in Slovaško). Prav tako je nekaj držav, katerih nacionalna povprečja (v odstotkih učencev) so podobna odstotkom v Sloveniji (npr. Francija, Malta, Latvija, Nizozemska).

⁶⁹Se pravi ne gre za vse učitelje, ki poučujejo v 8. razredih (oz. v 9. razredih na Norveškem).

⁷⁰Skratka, ko je bila izvedena raziskava ICCS 2022.

⁷¹Na Norveškem 9. razredov.

Tabela 6.18 · Poročanja učiteljev o dejavnostih, povezanih z globalnimi vprašanji

Izobraževalni sistemi	Nacionalni odstotki učiteljev, ki so poročali o izvajanju naslednjih dejavnosti, povezanih z globalnimi vprašanji, z učenci svojega ciljnega razreda:					
	Dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o pomembnih globalnih vprašanjih (npr. zbiranje, analiziranje in vrednotenje informacij v poročilih nevladnih ali mednarodnih organizacij, iz časopisov ali s spleta)	Dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji (npr. dejavnosti na področjih družbenih in gospodarskih povezav, globalnega gospodarstva, vzrokov za migracije)	Dejavnosti za obveščanje učencev o pravični trgovini (npr. dejavnosti, osredotočene na to, od kod prihaja hrana, in na ljudi, ki so vključeni v njeno pridelavo)	Dejavnosti za ozaveščanje učencev o kolektivnem sodelovanju za doseganje izboljšav po vsem svetu (npr. protesti zaradi podnebnih sprememb, gibanja za čiščenje okolja, gibanja za socialno pravičnost)	Dejavnosti, namenjene analizi tega, kako raznolike identitete vplivajo na zmožnost skupnega bivanja	
Bolgarija†	31 (3,8) ▼	59 (4,6)	30 (5,0)	52 (4,7)	47 (5,0)	▼
Kitajski Tajpej	61 (3,0) ▲	61 (3,3)	42 (3,6)	68 (3,6) △	69 (4,5)	
Hrvaška	33 (1,8) ▼	48 (1,5) ▼	39 (1,5)	55 (1,3) ▼	59 (1,2)	▼
Italija	48 (1,6) ▽	58 (1,5) ▽	31 (1,2) ▼	68 (1,3) △	66 (1,2)	
Litva	50 (3,4)	74 (2,4) ▲	31 (2,6) ▼	54 (2,8) ▽	60 (2,4)	
Malta	48 (6,3)	49 (7,9) ▼	34 (3,8) ▽	45 (4,1) ▼	69 (4,9)	
Norveška (9)	80 (3,2) ▲	74 (3,2) ▲	67 (3,2) ▲	74 (2,9) ▲	73 (3,0)	▲
Poljska	74 (4,1) ▲	90 (2,4) ▲	46 (4,8)	85 (2,5) ▲	79 (3,6)	▲
Romunija	53 (3,2)	66 (3,1)	61 (3,2) ▲	57 (2,7)	56 (3,5)	
Srbija	44 (4,7)	50 (4,4) ▼	34 (6,4)	61 (6,5)	67 (6,3)	
Slovaška	43 (2,5) ▽	59 (2,9)	34 (2,5) ▽	53 (2,7) ▽	63 (2,7)	
Slovenija	44 (2,6) ▽	51 (2,3) ▼	52 (2,0) ▲	48 (2,2) ▼	40 (2,7) ▼	▼
Španija	57 (3,1) △	63 (3,1)	42 (3,0)	70 (2,9) △	69 (3,0)	△
Povprečje ICCS 2022	51 (1,0)	62 (1,0)	42 (1,0)	61 (0,9)	63 (1,0)	
Izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja						
Braziliya	64 (4,8)	81 (2,9)	55 (3,8)	74 (3,4)	81 (2,4)	
Kolumbija	48 (4,8)	65 (3,7)	58 (5,3)	72 (4,2)	70 (4,4)	
Ciper	46 (2,2)	55 (2,6)	25 (2,1)	53 (2,4)	47 (3,0)	
Danska	58 (6,2)	76 (5,8)	16 (4,3)	46 (7,0)	88 (3,6)	
Estonija	53 (3,1)	58 (3,5)	52 (3,2)	49 (3,5)	59 (3,2)	
Francija	46 (4,3)	73 (3,5)	32 (4,1)	43 (4,1)	51 (4,3)	
Latvija	47 (5,3)	70 (3,5)	35 (4,2)	59 (5,0)	55 (4,4)	
Nizozemska	41 (3,0)	58 (5,9)	54 (6,6)	34 (5,0)	46 (7,9)	
Švedska	78 (2,5)	85 (2,6)	68 (3,9)	63 (4,0)	60 (4,2)	
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja						
Severno Porenje - Vestfalija	37 (2,4)	59 (1,9)	49 (2,4)	57 (1,8)	41 (1,8)	

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

Več kot 10 odstotnih točk nad ICCS 2022-povprečjem ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

Več kot 10 odstotnih točk pod ICCS 2022-povprečjem ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

izvedi v tekočem šolskem letu, kar je precej nad mednarodnim povprečjem, ki je sicer 42 %. So pa **pod mednarodnim povprečjem**, po poročanju učiteljev v Sloveniji, tudi **dejavnosti za dvig ozaveščenosti učencev o pomembnih globalnih vprašanjih** (npr. zbiranje, analiziranje in vrednotenje informacij v poročilih nevladnih ali mednarodnih organizacij, iz časopisov ali s spleta). Pri **dveh državah** so nacionalna **povprečja precej nad mednarodnim povprečjem ICCS 2022 pri vseh dejavnosti (Norveška) ali pri večini dejavnosti (Poljska)**. Slovenija pa je primer države, kjer so nacionalna povprečja pri treh od petih trditve (dejavnosti) precej pod mednarodnim povprečjem, pri eni trditvi pod mednarodnim povprečjem in pri eni trditvi precej nad njim.

7 · Razširjeni povzetek

Mednarodno raziskavo državljanske vzgoje in izobraževanja (angl. International Civic and Citizenship Education Study – ICCS) **v Sloveniji koordinira Pedagoški inštitut**, na mednarodni ravni pa Mednarodna zveza za evalvacijo izobraževalnih dosežkov (angl. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA). Pedagoški inštitut je s to raziskavo (podobno kot z ostalimi mednarodnimi primerjalnimi raziskavami, ki potekajo na vsakih nekaj let) izvedel neodvisno evalvacijo tega segmenta šolskega sistema v Republiki Sloveniji. ICCS je **ciklična raziskava**; Slovenija je v mednarodni raziskavi na področju državljanske vzgoje in izobraževanja prvič sodelovala leta 1999 (takrat je imela raziskava kratico CivEd), nato 2009 (prvič s kratico ICCS), nato 2016 in nazadnje v ciklu raziskave leta 2022. Ker sodeluje ciklično, so možne tudi primerjave med posameznimi cikli ali dolgoročno, kar v nadaljevanju naslovim z besedo **trendi (trende je mogoče ugotavljati le za leta 2009, 2016 in 2022 oz. za primerjave med njimi)**. Cikel 2022 za kar nekaj držav pomeni prehod na digitalno merjenje državljanske vednosti, tudi za Slovenijo. Vendar pa so lestvice dosežkov preteklih preverjanj na papirju umerjene s tokratnim preverjanjem (izvedena je bila dodatna »bridge« raziskava, kjer je en del učencev preverjanje znanja reševal na papirju) in je zato vseeno mogoče ugotavljati medletne trende za državljansko vednost učencev. **Posebna vrednost sodelovanja v mednarodni raziskavi** je tudi to, da **se lahko primerjamo z drugimi sodelujočimi državami**. Na ta način lahko **bolje ovrednotimo dosežke v Sloveniji**.

7.1 · Zasnova Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja (ICCS 2022)

Mednarodna raziskava ICCS je zasnovana tako, da **preveri državljansko vednost učencev ob koncu osmega razreda** (razen v primeru Norveške, ki testirajo učence v 9. razredu (zato oznaka (9))). Pri tem ne v Sloveniji ne v drugih državah ali izobraževalnih sistemih ni pomemben zgolj eden od predmetov. Poleg preverjanja državljanske vednosti učencev v raziskavi **sodelujejo tudi ravnatelji vzorčenih šol in učitelji**, ki poučujejo v oddelkih 8. razredov. Tako ravnatelji izpolnijo Vprašalnik za šolo, učitelji Vprašalnik za učitelje, prav tako tudi učenci izpolnijo dodatni vprašalnik (v primeru Evrope učenci celo dva vprašalnika), da pridobimo čim več informacij o šolskih, izvenšolskih, domačih kontekstih, ki se povezujejo z državljansko vednostjo, pa tudi s stališči in z delovanjem/angažiranostjo učencev (v šolskem in izvenšolskem okolju) ter namero o delovanju v prihodnosti.

7.1.1 · Namen raziskave ICCS

Glavni namen raziskave ICCS je raziskati, **kako se mladi v različnih izobraževalnih sistemih oz. državah** (v nadaljevanju bom uporabljala ta izraz) **pripravljajo na vlogo (oz. vloge) aktivnih državljanov, in sicer v svetu, kjer se konteksti demokracije in državljanske participacije še naprej spreminjajo**. Da bi dosegli ta cilj, raziskava zbira podatke o konceptualnem znanju in razumevanju učencev na področju državljanske vzgoje in izobraževanja (v najširšem smislu, **ne zgolj pri enem predmetu**), zbira tudi podatke o njihovih stališčih/prepričanjih in delovanju/angažiranosti (trenutni in v smislu namer za prihodnost) – s posebnim fokusom na področju državljanske vzgoje. Prav tako, ker bi bilo nemogoče razpravljati o dosežkih pri državljanski vzgoji brez drugih kontekstov, **raziskava zbira tudi druge kontekstualne podatke (ne le tiste,**

vezane na učence), le-te pa zbere tudi z drugimi instrumenti oz. vprašalniki. **Mladi** namreč svoje **razumevanje o svojih vlogah državljana razvijajo s številnimi dejavnostmi in izkušnjami, ki potekajo doma, v šoli, v razredu in v širši skupnosti**. Ti kontekstualni dejavniki (ki so hkrati tako predispozicije kot procesi) zagotovo učinkujejo na učne rezultate državljanske vzgoje in izobraževanja ter (vsaj v daljšem časovnem obdobju) obratno.

7.1.2 · Ocenjevalni okvir

Ocenjevalni okvir ICCS loči štiri vsebinske domene (nadalje se vsaka členi še na poddomene in vidike) in dve kognitivni domeni. Vsebinske domene so: **državljske institucije in sistemi, državljanska načela, državljanska participacija ter družbene vloge in identitete**. Kognitivni domeni sta **znanje oz. poznavanje ter sklepanje in analiziranje**.

V Vprašalniku za učence pa preverjamo še **postavke iz afektivno-vedenjskega področja, se pravi stališča/prepričanja** (prepričanja o državljanskih načelih, državljanskih vprašanjih in institucijah, državljanskih vlogah in identitetah) in **delovanje/angažiranost** (izkušnje z delovanjem, odnos do (so)delovanja, pričakovano prihodnje delovanje).

7.1.3 · Izvedba cikla 2022

V raziskavi ICCS 2022 je na mednarodni ravni sodelovalo **22 držav in 2 referenčni udeleženci**. Raziskavo smo v **Sloveniji izvajali med 11. aprilom in 22. junijem 2022** (največ podatkov smo zbrali meseca maja, v juniju pa smo izvajali predvsem ponovitvene izvedbe). V raziskavi so sodelovali učenci (osmošolci, v povprečju so bili stari okoli 14 let), njihovi učitelji in ravnatelji vzorčenih šol. Zbrani so podatki za (ICCS in *bridge*): **177 šol** (242 oddelkov 8. razredov), **173 ravnateljic in ravnateljev** (vzorčenih šol), **2.461 učiteljic in učiteljev** 8. razredov ter **4.958 učenk in učencev 8. razredov**. Rezultati so reprezentativni.

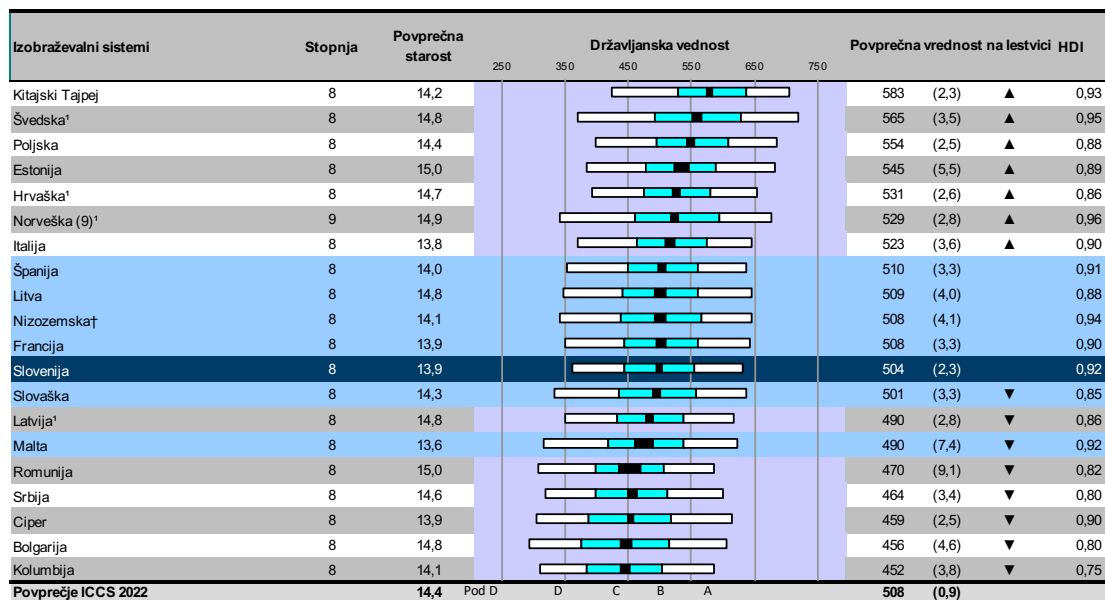
7.2 · Ključne ugotovitve ICCS 2022

Najprej bom prikazala porazdelitev državljanske vednosti (v padajočem vrstnem redu) sodelujočih držav. Pri tem je treba opozoriti, da mednarodno povprečje ne odraža konkretnega števila točk učencev iz sodelujočih držav, ampak je mednarodna lestvica v raziskavi umerjena na okoli 500 točk (s standardno deviacijo 100 točk).

A1 · Državljska vednost v letu 2022

S **slike 7.1** vidimo razvrstitev sodelujočih držav v ICCS 2022 glede na povprečni dosežek pri državljanski vednosti učencev in učenk (v nadaljevanju učencev). Medtem ko je bila **državljska vednost osmošolcev v Sloveniji v preteklih merjenjih nad mednarodnim povprečjem, je leta 2022 prvič enaka mednarodnemu povprečju**. V vseh državah z znakom ▲ so povprečni dosežki državljanske vednosti učencev statistično značilno nad mednarodnim povprečjem lestvice ICCS, v državah z znakom ▼ pa so statistično značilno pod mednarodnim povprečjem ICCS. Kljub temu da so države razvrščene po padajočem vrstnem redu glede na povprečni dosežek državljanske vednosti, kar vidimo v točkah, to še ne pomeni, da v vseh državah pri tem dosežku obstaja statistično značilna razlika. To pomeni, da kljub razlikam v točkah ne moremo reči, da je nacionalno povprečje pri teh (določenih) državah nižje ali višje. V primeru Slovenije to pomeni, da ne moremo reči, da so imele države, ki smo jih obarvali z modro, statistično

Slika 7.1 · Porazdelitev državljanske vednosti v ICCS 2022

Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja

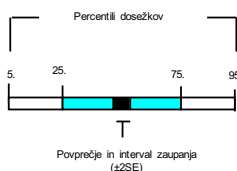
Brazilijska	8	14,1							457 (3,3)		0,75
Danska	8	14,8							556 (3,5)		0,95

Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja

Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	8	14,3							524 (2,6)	▲	0,94
--	---	------	--	--	--	--	--	--	-----------	---	------

Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja

Schleswig-Holstein (Nemčija)	8	14,5							544 (4,4)		0,92
------------------------------	---	------	--	--	--	--	--	--	-----------	--	------

Znatno višji dosežki
od mednarodnega
povprečja ▲

Znatno nižji dosežki
od mednarodnega
povprečja ▼

Opombe:

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 ciljne populacije.

² Izobraževalni sistem je raziskavo izvedel v prvi polovici šolskega leta.

HDI = Indeks človekovega razvoja.

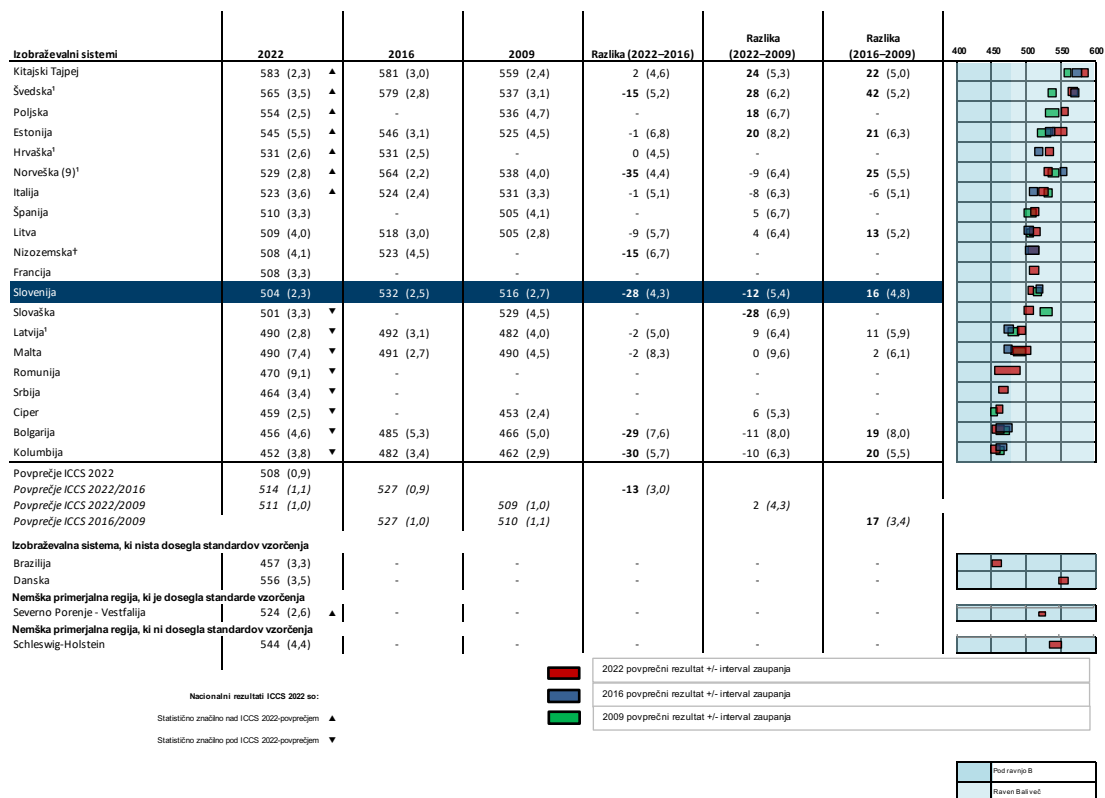
značilno različen dosežek učencev nekaterih drugih držav. Kot torej vidimo s slike, **so dosežki** učencev iz Slovenije leta 2022 primerljivi z dosežki njihovih evropskih vrstnikov iz Španije, Latvije, Nizozemske, Francije, Slovaške in Malte. **Višje dosežke** od učencev v Sloveniji **so imeli v evropskem prostoru njihovi vrstniki iz Švedske, Poljske, Estonije, Hrvaške, Norveške in Italije.**

A2. Trendi državljanske vednosti skozi cikle ICCS

Omenila sem že, da je pri številnih državah, ki so sodelovale tudi v vsaj enem od prejšnjih ciklov, mogoče preveriti tudi trende državljanske vednosti. Te razlike vidimo s [slike 7.2](#). In sicer, **med letoma 2009 in 2016 je prišlo do zvišanja državljanske vednosti na mednarodni ravni, v Sloveniji za 16 točk**. Nobena od sodelujočih držav v letu 2016 ni imela statistično značilno nižjega dosežka od dosežka v letu 2009. V letu **2022 beležimo na mednarodni ravni nižji povprečni dosežek državljanske vednosti kot leta 2016**, in sicer **za 13 točk**, v Sloveniji za **28 točk**. Trend med tema dvema cikloma tudi kaže, da se je **povprečni bralni dosežek znižal v 6 državah** (poleg Slovenije še na Švedskem, Norveškem, Nizozemskem, v Bolgariji in Kolumbiji). Prav tako vidimo, da je imelo **7 držav v letu 2022 enak povprečni dosežek kot leta 2016** (Kitajski Tajpej, Estonija, Hrvaška, Italija, Litva, Latvija in Malta), nikjer pa se med tema cikloma dosežek državljanske vednosti ni zvišal. Zanimivo je tudi pogledati, kaj dejansko pomenijo dosežki v letu 2022 v primerjavi z letom 2009. Na mednarodni ravni opazamo, da je povprečni dosežek približno enak. Imamo pa **4 države, kjer se je ta dosežek v letu 2022 primerjaje z letom 2009 zvišal** (Kitajski Tajpej, Švedska, Poljska, Estonija), **9 držav, kjer je ta dosežek med**

Slika 7.2 · Trendi v povprečni državljanski vednosti skozi cikle ICCS

180

Opombe:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Statistično značilne spremembe ($p < 0,05$) od leta 2009 do 2016 so prikazane v krepki pisavi.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

1 Državna populacija pokriva od 90 do 95 % nacionalne ciljne populacije.

- Podatki niso na voljo.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

cikloma približno enak, v dveh državah pa je državljanska vednost v letu 2022 dejansko nižja, kot je bila leta 2009 (v Sloveniji za 12 točk in na Slovaškem za 28 točk). Skratka, osmošolci iz Slovenije in Slovaške imajo v letu 2022 dejansko nižjo državljansko vednost, kot so jo imeli leta 2009).

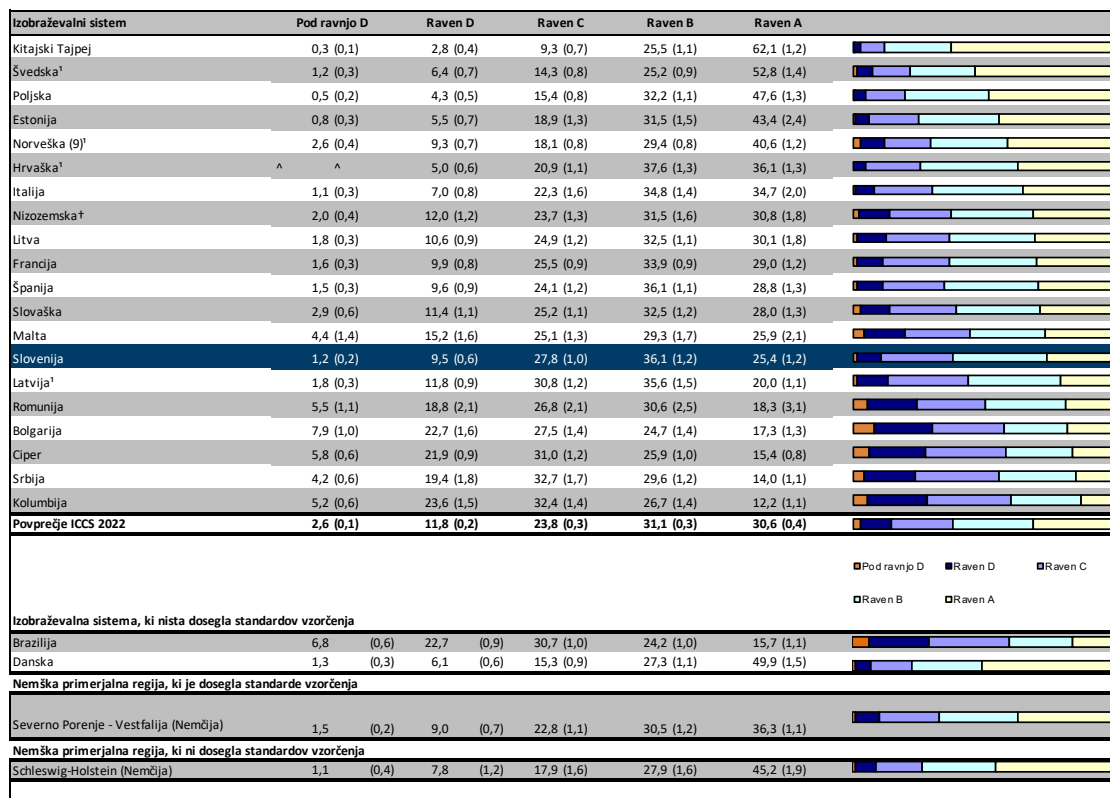
A3. Državlјanska vednost glede na zahtevnostne ravni

V ICCS 2022 je najvišja neomejena raven državljanske vednosti raven A (na kateri učenci bolj izkazujejo celostno kot pa razdrobljeno znanje in razumevanje državljanskih konceptov). Ravni B, C in D so zaporedno pod ravno A, neomejeno območje lestvice pod spodnjo mejo ravni D pa se imenuje »pod ravno D«. Ta lestvica je delno hierarhična, a nikakor ne v absolutnem smislu. Kljub temu da zahtevnostne ravni, ki predpostavljajo neke vrste hierarhijo državljanske vednosti v smislu sofisticiranosti vsebinskega znanja in kognitivnih procesov – naraščajoče ravni na lestvici državljanske vednosti pa običajno predstavljajo vedno zapletenejše vsebinske in kognitivne procese, ki jih učenci dokazujejo s svojim dosežkom -, pa lahko vse ravni lestvice državljanske vednosti vključujejo vsebine, povezane z obema kognitivnima področjema, napredovanje na lestvici pa ni le razširitev od preprostega vsebinskega znanja na spodnji stopnji do sklepanja in analiziranja na zgornji stopnji. Zahtevnost dokazljivega dosežka, ki se ocenjuje pri posamezni nalogi, je rezultat medsebojnega vpliva med državljansko vsebino ter kognitivnim procesom, ki se uporablja pri tej vsebini. Lestvica državljanske vednosti na splošno odraža predvideni razvoj od konkretnih, znanih in bolj mehaničnih elementov državlјanstva do širših političnih in institucionalnih procesov, ki določajo obliko naših državljanskih skupnosti. Lestvica je hierarhična v smislu, da državljanska vednost postaja vse bolj sofisticirana, ko učenci napredujejo po lestvici navzgor. Čeprav lestvica ne opisuje nujnega zaporedja učenja, predvideva, da »rast« učenja običajno sledi zaporedju, ki ga opisuje lestvica. Lestvica je bila skonstruirana ob predpostavki, da lahko vsak posamezen učenec demonstrira, da dosega vsebine lestvice pod svojo izmerjeno ravno dosežkov. V nadaljevanju prikazujem primerov nekaj s posamezne zahtevnostne ravni.

181

Tabela 7.1 • Primeri na posameznih zahtevnostnih ravneh državljanske vednosti

Raven	Primeri: učenci ...
D	· razumejo, da prostovoljci prispevajo k skupnosti; · razumejo, da so vsi ljudje enaki pred zakonom; · razumejo, da je obramba države ključna naloga vojske;
C	· prepoznajo pomen informiranega volivca; · se zavedajo, da ima vlada odgovornosti do vseh državlјanov; · prepoznajo običajen vir obnovljive energije;
B	· opišejo glavno vlogo državnega zbora; · prepoznajo odnos med vlado in vojsko v demokraciji; · povežejo odgovornost za varstvo narave s posameznikom;
A	· opredelijo verjetne strateške cilje etične potrošnje; · upravičijo ločevanje pristojnosti med sodstvom in vlado; · povežejo demokratični proces z vključitvijo spornih (oz. kontroverznih) vprašanj v javno razpravo.

Slika 7.3 · Odstotki učencev na posamezni ravni državljanske vednosti v ICCS 2022**Opombe:**

Izobraževalne sisteme smo predstavili v padajočem vrstnem redu glede na odstotek učencev z rezultati, ki so jih uvrstili na raven znanja A na lestvici.

(¹) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

[†] Skoraj doseženi standardi vzorčenja šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Državna populacija pokriva od 90 do 95 % nacionalne ciljne populacije.

[^] Število učencev je premajhno, da bi poročali o odstotkih na tem ravni.

Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.

S **slike 7.3** vidimo precejšnje razlike pri odstotkih učencev, ki dosegajo posamezne ravni državljanske vednosti. Tako vidimo, da v Sloveniji približno za 5 odstotnih točk manj učencev dosega raven A v primerjavi z mednarodnim povprečjem, vendar tudi precej manj kot v številnih drugih evropskih državah, npr. na Švedskem, Poljskem, Norveškem, v Estoniji, Hrvaški, Italiji itd., še zanimivejši pa so verjetno trendi teh rezultatov. In kaj kažejo za Slovenijo?

Kot vidimo v **tabeli 7.2**, se je v Sloveniji v letu 2022 (**glede na 2016**) precej znižal delež učencev, ki dosegajo zahtevnostno raven A, hkrati pa povečal delež učencev **na ravni D ali pod njo** (dejansko se je **delež skoraj podvojil**). Če pa primerjamo trende v daljšem časovnem obdobju – med letoma 2009 in 2022 – ter za zahtevnostni ravni B in več ter D in manj, je delež učencev **na ravni D in pod njo v letu 2022 približno tak, kot je bil leta 2009, delež učencev na ravni B ali več pa se je v letu 2022 zmanjšal na način, da to raven dosega celo manj učencev, kot jo je leta 2009**.

Tabela 7.2 · Trendi doseganja posameznih zahtevnostnih ravni državljanske vednosti med letoma 2022 in 2016 (v odstotkih učencev) v Sloveniji

Raven	2022 (%)	2016 (%)
A	25	37
B	36	38
C	28	21
D	10	5
pod D	1	0

A4. Državljska vednost glede na nekatere karakteristike učencev

Razlike glede na spol

V mednarodnem povprečju ICCS 2022 so dekleta izkazala višjo državljansko vednost kot fantje, kar v povprečju velja za vse 3 dosedanje cikle raziskave ICCS. Sicer pa so v 18 državah dekleta dosegla višji povprečni dosežek v državljanski vednosti v primerjavi s fanti (**tudi v Sloveniji**), v 2 pa ni bilo razlik med spoloma (tukaj upoštevamo le tiste države, ki so dosegle ustrezne standarde realizacija vzorca, se pravi ne upoštevamo dosežkov iz Brazilije in Danske, pa tudi ne obeh primerjalnih regij iz Nemčije). Na mednarodni ravni je bila razlika med spoloma 26 točk, v Sloveniji **29**. **Razlika med spoloma je v Sloveniji med posameznimi cikli (2009, 2016, 2022) stabilna in se statistično značilno ne povečuje niti ne zmanjšuje.**

183

Razlike glede na socialno-ekonomsko ozadje

Socialno ekonomsko ozadje učencev v raziskavi ICCS merimo s tremi spremenljivkami: poklic staršev, izobrazba staršev in število knjig doma. **Obstajajo (statistično značilne) povezave med vsako od treh spremenljivk socialno-ekonomskega ozadja (poklic staršev, izobrazba staršev, število knjig doma) in državljansko vednostjo učencev, in sicer na mednarodni ravni, prav tako pa tudi, če pogledamo vsako sodelujočo državo oz. izobraževalni sistem posebej (velja tudi za Slovenijo).** Vendar se velikost razlik med skupinami pri vseh treh spremenljivkah med državami precej razlikuje. **Na mednarodni ravni je razlika** med skupino učencev z visoko (SEI 50 ali več) in tisto z nizko (SEI manj kot 50) »poklicno aktivnostjo«⁷² **53 točk** na lestvici državljanske vednosti, pri čemer je bila ta razlika najmanjša v Kitajskem Tajpeju, Italiji in Španiji (okoli 41 točk) in največja na Slovaškem in v Bolgariji (70 točk ali več). **V Sloveniji gre za razliko 42 točk** na lestvici državljanske vednosti učencev, **se pravi se uvrščamo v sklop držav oz. izobraževalnih sistemov z najmanjšimi razlikami. Razlika med povprečnimi vrednostmi na lestvici državljanske vednosti učencev v skupinah z visoko (raven ISCED 6 in**

⁷² Lestvica SEI je zvezna in se giblje od 16 do 90. Da bi bilo mogoče vzpostaviti primerljive opise povezav med vsako od treh socialno-ekonomskih spremenljivk in državljansko vednostjo učencev, sta se za vsako spremenljivko določili dve kategoriji na podlagi vsebinskega pomena kategorij in deleža učencev v vsaki kategoriji. Pri povzemanju povezave med poklicnim statusom staršev in državljansko vednostjo učencev je bila lestvica SEI razdeljena v dve kategoriji na podlagi mednarodnih mejnih točk, ki označujejo »nizek in srednji poklicni status« (pod 50 točk lestvice SEI) in »srednje visok poklicni status« (50 točk lestvice SEI in več).

več) in nizko (pod ravno ISCED 6) izobrazbo staršev je bila v mednarodnem povprečju 47 točk na lestvici državljanske vednosti učencev, pri čemer je najmanjša razlika prav v Sloveniji (28 točk), nato sledi Kolumbija (34 točk), največja razlika pa v Bolgariji, Litvi in na Slovaškem. V vseh sodelujočih državah je bila tudi pri tej postavki razlika statistično značilna (tako kot pri indeksu SEI in glede na število knjig doma). V mednarodnem povprečju je razlika med povprečnimi rezultati na lestvici državljanske vednosti učencev, ki so poročali, da imajo doma 26 ali več knjig, in učencev, ki so poročali, da imajo doma manj kot 26 knjig, 65 točk, od tega najmanjša, 38 točk na lestvici državljanske vednosti, na Hrvaškem in največja, 90 točk na lestvici, v Slovaški republiki (velike razlike so bile tudi v Bolgariji, na Švedskem in Norveškem ter v nekaterih drugih izobraževalnih sistemih). V Sloveniji je ta razlika 54 točk. Če pogledamo trende razlik za Slovenijo glede na kompozitno spremenljivko SES (ki upošteva vse tri vidike skupaj) je razlika približno stabilna, in sicer znaša v letu 2009 42 točk, v 2016 50 točk in v 2022 49 točk (v vseh ciklih v prid učencem z višjim SES).

Razlike glede na priseljski status in jezik, ki ga učenci (družine) govorijo doma

Na mednarodni ravni je okoli 91 % učencev (v Sloveniji 79 %, delež je bil enak kot na Švedskem) poročalo, da so iz »nepriseljenske družine«, 9 % pa, da so iz »priseljenske družine« (v Sloveniji 21 %). Na mednarodni ravni je 86 % učencev poročalo, da doma večinoma govorijo jezik testiranja (v Sloveniji 90 %), 14 % pa, da doma večinoma govorijo nek drug jezik (v Sloveniji je 10 % takih učencev). Podobno kot v raziskavah ICCS 2009 in 2016 je tudi v raziskavi ICCS 2022 mogoče videti pomembne povezave med priseljskim statusom, jezikovnim ozadjem ter državljansko vednostjo učencev. Vendar med državami obstajajo določene razlike (npr., niso v vseh državah razlike statistično značilne, so pa v mednarodnem povprečju in so tudi v Sloveniji). Mednarodno povprečje sodelujočih držav za cikel 2016 je pokazalo, da gre za razliko 44 točk na lestvici državljanske vednosti (v prid učencem brez priseljanskega statusa – razlika v Sloveniji je bila takrat 41 točk). Prav tako je bila povprečna državljanska vednost za učence, ki doma večinoma govorijo jezik preizkusa, na mednarodni ravni za 48 točk višja (v Sloveniji pa za 53 točk na tej isti lestvici). Razlika glede na priseljski status je v ciklu 2022 na mednarodni ravni 41 točk, v Sloveniji 34 – v obeh primerih v prid učencem brez priseljanskega statusa. Največja razlika je na Slovaškem (98 točk na lestvici državljanske vednosti). Razlika glede na jezik, ki ga učenci večinoma govorijo doma, pa je na mednarodni ravni lestvice državljanske vednosti 48 točk (v Sloveniji 57). Največja razlika je na Slovaškem, in sicer 111 točk na lestvici državljanske vednosti. Razlike v Sloveniji med cikli (glede na priseljsko ozadje in jezik, ki ga učenci govorijo doma) so relativno stabilne.

A5. Državlјanska vednost in razlike med šolami

Razlike med šolami pri državljanski vednosti se v mednarodnem merilu po državah precej razlikujejo, vendar so pri državljanski vednosti v Sloveniji med najmanjšimi (skupaj z Norveško ti dve državi beležita najmanjše razlike). In to je verjetno eno pozitivnejših sporočil rezultatov tokratnega cikla raziskave (čeprav so bile razlike med šolami med manjšimi tudi že leta 2016, tako za Slovenijo kot Norveško). Majhne razlike (vendar ne tako majhne kot v Sloveniji in na Norveškem) so sicer tudi na Hrvaškem, v Kitajskem Tajpeju, Na Švedskem, Poljskem, v Italiji, Franciji. Največje razlike med šolami pri državljanski vednosti so na Nizozemskem in v Bolgariji, kar je bila že značilnost cikla 2016.

B. Stališča/prepričanja učencev do pomembnih vprašanj v družbi

Na tem mestu bom sumarno prikazala nekatere rezultate učencev v ICCS 2022 glede na njihova stališča o pomembnih temah v družbi, predvsem v mednarodni primerjalni perspektivi.

V Sloveniji se je leta 2022 69 % učencev strinjalo, da je demokracija najboljša oblika politične ureditve. Ta delež je **pod mednarodnim povprečjem**, ki znaša 74 %.

Rezultati ICCS 2022 so pokazali, da **precej manj naših učencev zanimajo družbena in politična vprašanja v družbi** kot to velja za njihove vrstnike v mednarodnem merilu (v mednarodnem povprečju interes za družbena in politična vprašanja v družbi izkazuje 30 % učencev, v Sloveniji je delež takšnih učencev 22 % in je torej pod mednarodnim povprečjem). V Sloveniji je primerjaje z letom 2016 ta delež ostal na približno isti ravni, mednarodno tudi, so se pa na mednarodni ravni zgodili pomembni premiki – v nekaterih državah je ta interes porastel, v drugih se je zmanjšal, ponekod ni razlik. Prav tako je **manj** osmošolcev v Sloveniji poročalo, da se **v primerjavi z vrstniki iz drugih držav pogovarjajo (s starši ali med sabo) o političnih ali družbenih vprašanjih** ter o dogajanjih v drugih državah. Če pa **primerjamo zanimanje učencev s stopnjo zanimanja njihovih staršev** ali skrbnikov (o kateri so poročali učenci), in sicer na mednarodni ravni, **so precejšnje razlike. Med učenci, ki zanimanje svojih staršev ali skrbnikov ocenjujejo kot »večje«** (zelo se zanima ali zanima se), **jih več kot polovica (v povprečju 56 %) navaja, da tudi njih same to precej ali zelo zanima**, medtem ko **le vsak peti učenec, katerega starši ali skrbniki se ne zanimajo za družbena in politična vprašanja, izraža lastno zanimanje.** Ta povezava je precej dosledna v vseh sodelujočih državah.

Med letoma 2016 in 2022 je pri osmošolcih (mednarodno in v Sloveniji) tudi **izrazito upadlo gledanje televizijskih novic in branje časopisov z namenom informiranja o družbenih in političnih vprašanjih**, hkrati pa tudi ni pomembnega porasta spremljanja spletnih virov za pridobivanje tovrstnih informacij (razen v Italiji, na Malti, Nizozemskem in Norveškem).

Raziskava cikla 2022 kaže na **padec zaupanja osmošolcev v institucije** (vlado, državni zbor, sodišča in tradicionalne medije). Zaupanje je **pri učencih v Sloveniji padlo bolj kot v mednarodnem povprečju**. V mednarodni primerjavi je razvidno, da učenci v Sloveniji manj kot njihovi vrstniki v mednarodnem prostoru zaupajo vladi in državnemu zboru, primerljivo pa je zaupanje v sodišča in tradicionalne medije.

V nadaljevanju po kategorijah predstavljam še nekaj drugih rezultatov (gre za oblikovane lestvice – v dodatku je seznam postavk, ki tvori posamezno lestvico) – s fokusom na Slovenijo:

- **Nad mednarodnim povprečjem: pomen konvencionalnega državljanstva** (tukaj so bila prepričanja učencev v letu 2016 pod mednarodnim povprečjem, a s pozitivnim trendom glede na leto 2009, zanimivo pa je, da se pri tej lestvici prepričanja učencev in učiteljev v letu 2022 ne skladajo – učenci so nad mednarodnim povprečjem, učitelji pa precej pod njim), **kritični pogledi na politični sistem.**
- **Ni razlik z mednarodnim povprečjem: zadovoljstvo s političnim sistemom.**
- **Pod mednarodnim povprečjem: podpora omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah, pomen državljanstva, povezanega z družbenimi gibanji** (tudi v letu 2016 je bilo to pod mednarodnim povprečjem, je pa bil med letoma 2009 in 2016 trend pozitiven; sicer pa imajo v Sloveniji in mednarodno večje zaupanje do oz. dajejo večji pomen državljanstvu, povezanemu z družbenimi gibanji, učenci z višjo državljsko vednostjo; učitelji so pri tej lestvici pod mednarodnim povprečjem ICCS 2022), **pomen globalno usmerjenega državljanstva** (v Sloveniji in mednarodno dajejo temu večji pomen učenci z višjo državljsko vednostjo), **pozitiven odnos do varovanja okolja** (v Sloveniji, a tudi mednarodno, je izražen odnos višji za dekleta, učence z višjim SES ter višjo

državljsko vednostjo), **podpora enakosti spolov** (v Sloveniji tudi padec v primerjavi z letom 2016, v letu 2016 je bilo to sicer nad mednarodnim povprečjem, prav tako je ta podpora celo nižja kot leta 2009), **pozitiven odnos do priseljencev**.

Kot vidimo s **slike 7.4**, je precej stališč/prepričanj pod mednarodno lestvico, tako kot v primeru Slovenije tudi pri učencih iz Latvije, Bolgarije in Nizozemske (večina prepričanj je precej pod mednarodnim povprečjem) – gre za države, ki so tudi pri državljanski vednosti na ravni mednarodnega povprečja ali pod njim. Na drugi strani imamo stališča učencev iz Kitajskega Tajpeja, Francije, Italije, Hrvaške – gre za države, ki (razen Francije) so pri državljanski vednosti nad mednarodnim povprečjem (v primeru Kitajskega Tajpeja celo precej nad njim). Vidimo pa tudi precej držav, kjer so določena prepričanja pod, nad ali na ravni mednarodnega povprečja (precej odvisno od vsebine prepričanj); tak primer je npr. Švedska, ki je sicer na lestvici državljanske vednosti nad mednarodnim povprečjem. Po drugi strani pa je tu primer Romunije, ki je na lestvici državljanske vednosti pod mednarodnim povprečjem.

C. Delovanje/angažiranost in pripravljenost za delovanje v prihodnje

Na tem mestu bom predvsem sumarno prikazala nekatere rezultate učencev v ICCS 2022 glede na njihova trenutna delovanja oz. angažiranost v šoli in izven nje ter glede na njihova pričakovanja o delovanju v prihodnje; tudi tukaj predvsem v mednarodni perspektivi.

V okviru raziskave je v Sloveniji kar **96 % ravnateljev poročalo, da v njihovih šolah volijo predstavnike oddelka, 84 % pa jih pritrjuje, da glasujejo za predstavnike v šolski skupnosti** učencev. Te številke sicer so nad mednarodnim povprečjem, **obenem pa je znatno padel delež učencev, ki so poročali, da so se teh aktivnosti udeležili**. Leta 2016 je o tem, da so v zadnjih 12

186

Slika 7.4 · Prepričanja učencev

Izobraževalni sistemi	Prepričanja učencev										
	Zadovoljstvo s političnim sistemom	Kritični pogledi na politični sistem	Podpora omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah	Pomen konvencionalnega državljanstva	Pomen državljanstva, povezanega z družbenimi gibanji	Pomen globalno usmerjenega državljanstva	Pozitiven odnos do varovanja okolja	Podpora enakosti spolov	Pozitiven odnos do priseljencev	Pričakovana udeležba na volitvah	Pričakovana aktivna politična participacija
Bolgarija	▽	△	▽	▽	▽	△	▽	▽	▽	▼	▼
Kitajski Tajpej	▲	▽	▲	▲	▲	▲	△	▲	△	▲	▲
Kolumbija	△	△	▼	△	△	▲	△	△	▽	▼	▽
Hrvaška ¹	▼	▲	△	▽	△	▲	△	△	△	△	△
Ciper	▽	▽	▽	▽	△	△			▽	▽	▽
Estonija	△	▽		△	▼	▽	▽	▽	△		▽
Francija	△	△	▽	△	△	▼	△	▲	△	▲	△
Italija	▽	△		△	▲	△	▲	△	△	▲	△
Latvija ¹	▽		▽	▽	▽	▽	▽	▽		▼	▼
Litva	▽	△	▽	△					△	▽	▽
Malta	△	▽	▽	△	▽			△	▽	△	△
Nizozemska ²	▲	▼		▼	▽	▼	▼	▼	▼		▽
Norveška (9) ¹	▲	▼		▲	△	▽	▽		▽	△	△
Poljska	▼	△	▲	▽	△	△		▽	△	▽	▽
Romunija	▼	▲	△		▽	△	△	▽		▽	
Srbija			▽	▽	▼		▽		▼	▼	▼
Slovaška	▼	△	▽	▽	▽	▽	▽	▼		▼	▽
Slovenija		△		▽	△	▽	▽	▽		▽	▽
Španija		△		△		△	△	△	△	△	△
Švedska ¹	▲	▼	▲			▽	▽		▽	▲	▲

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

več kot 0,3 mednarodnega standardnega odklona nad povprečjem ICCS 2022 ▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem △

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem ▽

več kot 0,3 mednarodnega standardnega odklona pod povprečjem ICCS 2022 ▼

mesecih sodelovali pri volitvah za predstavnika oddelka ali v šolski parlament/šolsko skupnost, poročalo 66 % osmošolcev, leta 2022 pa 55 %. V nadaljevanju ne ločujem po deležih učencev, ki so to počeli v zadnjih 12 mesecih ali prej (ampak poročam o deležih skupaj).

79 % učencev iz Slovenije se je že udeležilo volitev za predstavnika razreda ali v šolski parlament/šolsko skupnost (bodisi v zadnjih 12 mesecih ko smo jih o tem spraševali, bodisi prej). To je **skladno tudi z mednarodnim povprečjem**. Je pa ta **delež učencev padel**, tako v Sloveniji (za 5 odstotnih točk) kot v mednarodnem povprečju (a nekoliko manj kot v Sloveniji). **Delež učencev v Sloveniji, ki imajo to izkušnjo, je hkrati tudi manjši, kot je bil leta 2009** (se pa med letoma 2009 in 2016 ni spreminjal). **Izkušnjo kandidiranja za predstavnika razreda ali v šolski parlament/skupnost** je navedlo 52 % učencev v Sloveniji, kar je nad mednarodnim povprečjem. Res pa je, da je to **manj kot leta 2016 (ali leta 2009 – med 2009 in 2016 je ta delež ostal enak)**. **Izkušnja sodelovanja pri odločitvah o tem, kako se vodi šoli, je pod mednarodnim povprečjem**, je pa sicer višja (tako je poročal večji delež učencev), kot je bila leta 2016. N lestico, katere rezultate predstavljam spodaj, je vključena še postavka »pridružiti se skupini, ki se zavzema za stališče, s katerim se strinjaš«.

Sodelovanje učencev v prostovoljski skupini, ki dela za pomoč lokalni skupnosti, je pod mednarodnim povprečjem, hkrati pa ostaja na približno isti ravni kot leta 2016 (se je pa povečalo med letoma 2009 in 2016). V letu 2022 je o tej izkušnji poročalo 33 % učencev, kar je sicer več kot leta 2009. Se je pa v letu **2022 povečal delež učencev, ki so poročali, da so že sodelovali v verski skupini ali organizaciji – gre za 46 % učencev –**, kar je **precej večji delež kot na mednarodnem povprečju** in precej več lot leta 2016, je pa na približno enaki ravni kot leta 2009. **Delež učencev, ki je sodeloval z mladinsko organizacijo, povezano s politično stranko ali sindikatom, je pod mednarodnim povprečjem**, gre pa vseeno za višji delež učencev kot v letih 2009 in 2016.

Povprečni rezultati na lestvici, ki kaže na **učencevo pričakovano udeležbo v aktivnostih za zaščito okolja**, je razviden s **slike 7.5**. Tukaj predstavljam rezultate posameznih spremenljivk, ki tvorijo to lestvico. **55 % učencev v Sloveniji** je povedalo, da **bodo zagotovo ali verjetno sodelovali v organiziranem protestu z zahtevo po več ukrepih za zaščito okolja** (kar je skladno z mednarodnim povprečjem). **Deleži učencev, ki bodo v prihodnje zagotovo/verjetno komu povedali, naj preneha povzročati škodo okolju, spodbudili ljudi, naj se sami potrudijo pomagati okolju** (npr. z zmanjševanjem porabe vode), ali **zavrnil nakup izdelkov, ki škodujejo okolju**, pa so **manjši od mednarodnega povprečja**.

V nadaljevanju po kategorijah predstavljam še nekaj drugih rezultatov (gre za oblikovane lestvice – v dodatku je seznam postavk, ki tvori posamezno lestvico) – s fokusom na Slovenijo:

- **Nad mednarodnim povprečjem: pričakovano sodelovanje v nelegalnih dejavnostih** (prav tako se je ta delež učencev primerjaje z letom 2016 še povečal, v Sloveniji najbolj; glede na raven državljanske vednosti rezultati kažejo, da gre predvsem za učence, ki imajo slabšo državljansko vednost, so pod zahtevnostno ravno B, in to je konsistentno po vseh državah).
- **Ni razlik z mednarodnim povprečjem: pričakovano sodelovanje pri legalnih dejavnostih** (tukaj ne na mednarodni ravni ne v Sloveniji ni bilo razlik glede na državljansko vednost učencev glede na zahtevnostno raven B ali nad njo).
- **Pod mednarodnim povprečjem: razpravljanje o političnih in družbenih vprašanjih ter o dogajanju v drugih državah** (pogovarjanje s starši in pogovarjanje z vrstniki o političnih in družbenih vprašanjih v letu 2022 kaže na stanje precej pod mednarodnim povprečjem, pri pogovarjanju z vrstniki je precej nižje kot leta 2016, pri pogovarjanju s starši pa je trend med letoma 2016 in 2022 podoben; pri pogovarjanju s starši

o dogajanju v drugih državah je to v letu 2022 sicer precej pod mednarodnim povprečjem in je primerjaje z letom 2016 opazen trend navzdol, pri pogovarjanju z vrstniki o dogajanju v drugih državah pa med cikloma 2016 in 2022 pri trendu ni razlik, so se pa z vrstniki vendarle več pogovarjali o dogodkih v drugih državah kot v letu 2009; res je tudi, da se tako v mednarodnem povprečju kot v Sloveniji o tem (o političnih in družbenih vprašanjih ter o dogodkih v drugih državah) s starši/vrstniki več pogovarjajo učenci, ki so nad srednjo vrednostjo SES, tisti, ki kažejo večji interes za državljanska vprašanja, in tisti, ki so pri državljanski vednosti na ali nad ravno B), **digitalna državljanska angažiranost** (v Sloveniji so bolj angažirani fantje, učenci z večjim interesom za državljanska vprašanja (to je skladno tudi z mednarodnim povprečjem), in tisti, ki izkazujejo nižje ravni (pod ravno B) državljanske vednosti (tudi slednje je skladno z mednarodnim povprečjem), **državljanska samoučinkovitost** (med letoma 2009 in 2022 se je na mednarodni ravni nekoliko povečala ocena oz. občutek državljanske samoučinkovitosti učencev, v Sloveniji te razlike ni, kot je ni niti med cikloma 2016 in 2022), **pripravljenost na sodelovanje v šolskih dejavnostih** (mednarodno in v Sloveniji tudi padec v primerjavi z letom 2016; sicer pa v letu 2022 v prid dekletom, učencem, zainteresiranim za državljanska vprašanja, in učencem na ali nad ravno B državljanske vednosti), **pričakovano sodelovanje v okoljevarstvenih aktivnostih** (v Sloveniji in mednarodno v prid učencem z višjo državljansko vednostjo – na ali nad ravno B), **pričakovana udeležba na volitvah, ko bodo odrasli** (nižja kot leta 2016, celo nižja kot leta 2009 – v Sloveniji in mednarodno, sicer višja pričakovana udeležbe na volitvah izražajo dekleta, učenci na ravni SES-povprečja ali nad njim, in tisti z višjo državljansko vednostjo (na ali nad ravno B), **pričakovana aktivna politična participacija** (v Sloveniji precej podobna kot v letu 2016, prav tako ni razlik med 2009 in 2022; sicer pa v mednarodnem povprečju in v Sloveniji višjo pričakovano politično participacijo izkazujejo dekleta, učenci z nižjo državljansko vednostjo (pod ravno B), v Sloveniji pa, denimo, ni bilo razlik glede na SES).

Tudi pri rezultatih, vezanih na delovanja učencev, vidimo, da so učenci iz Latvije in Nizozemske (poleg Slovenije) pri večini izraženih stališč o svojem delovanju in nameri prihodnjega delovanja/angažiranja pod mednarodnim povprečjem. Na drugi strani imamo države, ki so nad in pri nekaterih lestvicah precej nad mednarodnim povprečjem (iz Evrope sta to npr. Ciper in Italija), in države, ki so pri določenih lestvicah delovanja ali namerah delovanja pod, nad ali na ravni mednarodnega povprečja.

D. Nekaj drugih pomembnih rezultatov raziskave ICCS 2022

Rezultati raziskave so številni in zanimivi tudi na drugih področjih. Naj samo omenim nekaj teh.

Učenci v Sloveniji so precej optimistični glede tega, česa so se zmerno/dobro naučili (volitve, sprejemanje in spreminjanje zakonov, reševanje problemov v lokalni skupnosti, zaščita državljanskih pravic, kako deluje gospodarstvo, kako postati kandidat na lokalnih volitvah – te postavke so glede deleža učencev v Sloveniji precej nad povprečjem ICCS 2022, pri trditvah o političnih vprašanjih in dogodkih v drugih državah je delež nekoliko nad povprečjem, pri postavki »kako preveriti, ali je spletnim informacijam mogoče zaupati« pa ni razlik z mednarodnim povprečjem), **pod povprečjem so vsebine okoljske trajnosti** (kako varovati okolje, npr. z varčevanjem energije ali ravnanjem z odpadki). **Iz odgovorov ravnateljev in učiteljev je sicer mogoče razbrati številne dejavnosti, ki pokrivajo področje okoljske trajnosti - okolju prijazne**

Slika 7.5 · Delovanja učencev in namera njihovega prihodnjega delovanja

Izobraževalni sistemi	Delovanja učencev								
	Razpravljanje o političnih in družbenih vprašanjih	Digitalna državljanska angažiranost	Državljanstva samoučinkovitost	Pripravljenost na sodelovanje v šolskih dejavnostih	Pričakovano sodelovanje pri legalnih dejavnostih	Pričakovano sodelovanje pri nelegalnih dejavnostih	Pričakovano sodelovanje pri okoljevarstvenih dejavnostih	Pričakovana udeležba na volitvah	Pričakovana aktivna politična participacija
Bolgarija	▽	△	△		△	▲		▽	△
Kitajski Tajpej		▽	▲	▲		▼	△	△	
Kolumbija	▽	△	△	▲	▲	▲	▲	△	▲
Hrvaška ¹		▽	△	▽	▽	▽	△	▽	▽
Ciper		△	△	△	△	▲	△	▽	△
Estonija	△	▽	▽	▼	▽	▽	▼	▼	▽
Francija			▽	▽	▽	▽	△	▲	△
Italija	△	△	△	△	△		△	△	△
Latvija ¹	△	▽	▽	▽	▽	▽	▼	▼	▽
Litva	▲	△	▽		△	△	△		△
Malta			▽	▽	▽	▽		▽	
Nizozemska [†]	▽		▼	▼	▼	▽	▼	▽	▽
Norveška (9) ¹	△	▽		▽	▽	▽	▼	▲	▽
Poljska	△	△		△	△		△	△	▽
Romunija	▽	△	▲	▲	△		▲	▲	△
Srbija	▽	▽	▽			△		▼	▼
Slovaška	△		▽	▽	△		△	▽	▽
Slovenija	▽	▽	▽	▽	△	△	▽	▽	▽
Španija			△	△	△		△	△	△
Švedska ¹	△			▽	▽	▽	▽	△	△

Nacionalni rezultati ICCS 2022 so:

več kot 0,3 mednarodnega standardnega odklona nad povprečjem ICCS 2022

▲

Statistično značilno nad ICCS 2022-povprečjem

△

Statistično značilno pod ICCS 2022-povprečjem

▽

več kot 0,3 mednarodnega standardnega odklona pod povprečjem ICCS 2022

▼

dejavnosti na šoli. Precej nad mednarodnim povprečjem (po poročanju ravnateljev) so tudi sodelovanja v projektih v partnerstvu z drugimi šolami v drugih državah, v okviru katerih so izvajali dejavnosti za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) ter vzgoje in izobraževanja za globalno državljanstvo (VIGD). So pa dejavnosti, ki so prav tako povezane z VITR/VIGD, kjer je na šolah v Sloveniji očitno še veliko prostora zanje, npr. **učitelji poročajo o manj priložnostih za učenje o globalnih vprašanjih** (kot so svetovna revščina, mednarodni konflikti, otroško delo, socialna pravičnost) **in raznolikosti**, tudi odgovori **ravnateljev** so precej **pod mednarodnim povprečjem, ko je govora o šolskih dejavnostih za spodbujanje etičnega in odgovornega potrošništva ter dvigu ozaveščenosti učencev o odnosih med lokalnimi in globalnimi vprašanji** (npr. migracije, trgovina, degradacija okolja).

Če smo bili leta 2016 precej zaskrbljeni nad stališči učencev glede tega, kaj vse in v kakšnem obsegu predstavlja grožnjo za prihodnost sveta – v letu 2016 so bili učenci iz Slovenije nad povprečjem pri večini postavk (ne le okoljskih), se pravi imeli precej pesimistični pogled –, je šel v letu 2022 na mednarodni ravni pri okoljskih grožnjah trend navzgor, v Sloveniji pa ostajamo približno na istem, razen v primeru podnebnih sprememb (2016 pod povprečjem, sedaj še vedno pod povprečjem, je pa trend navzgor). Od drugih groženj, ki so jih izpostavili učenci v letu 2022, so globalne finančne krize, nasilni konflikti (to še posebej) pod mednarodnim povprečjem, nalezljive bolezni prav tako pod povprečjem, mednarodni trend je obrnjen navzdol, v Sloveniji

pa še bolj navzdol. Pri nezaposlenosti ni več razlik (trend v Sloveniji je šel precej navzdol, tudi mednarodni, a ne tako zelo). Nad povprečjem so v letu 2022 stališča učencev pri temi revščina (več naših učencev skrbi revščina v smislu grožnje za prihodnost sveta) – kljub temu da je šel trend pri učencih iz Slovenije precej navzdol, je še vedno nad povprečjem. **V ciklu 2022 v poročanju učencev glede na mednarodno povprečje ne zaznavamo več tako velikih odstopanj pri stališčih učencev (in deležu tistih, ki so tako poročali) do tega, kaj vse predstavlja grožnjo svetu, res pa je, da so se primerjaje z letom 2016 mednarodni deleži učencev pri številnih trditvah o grožnjah svetu povečali.**

Odgovori učencev kažejo na **negativen trend pri zaznavanju oddelčne in šolske klime**. Med letoma 2016 in 2022 je namreč porasel delež učencev, ki jih je strah vrstniškega nadlegovanja, nižje so ocenili raven medsebojnega spoštovanja učencev na šoli, obenem pa je tudi manj tistih, ki bi se strinjali s trditvijo, da njihove učitelje zanima dobro počutje učencev. Učenci so v primerjavi z mednarodnim povprečjem precej manj zadovoljni z odnosi med učitelji in učenci na šoli (ta percepcija je podobna tisti iz leta 2009). Če je bilo **dojemanje odprte oddelčne klime** (npr. učitelji spodbujajo izražanje mnenj, učenec predlaga razpravo o tekočem političnem dogajanju, učenec izraža svoja mnenja, čeprav se ta razlikujejo od večine mnenj drugih itd.) med letoma 2009 in 2016 približno enako, je sedaj **padlo celo pod tisto iz leta 2009, je pa tudi precej pod mednarodnim povprečjem v letu 2022**. Vendar je treba poudariti, da je primerjaje z letom 2016 tudi **več učiteljev poročalo, da se med učenci na šoli pojavljajo vandalizem, neopravičeno izostajanje od pouka, razne nestrpnosti (etnična, verska) in trpinčenje**. Prav tako se je **pri učiteljih povečal delež tistih, ki so si medsebojno pomagali pri reševanju konfliktov med učenci na šoli**. Učitelji pa **zaznavajo manjši delež učencev, ki se s sošolci dobro razumejo**, in manjši delež učencev, ki se dobro vključujejo v razred.

Manj učiteljev (gre za učitelje vseh predmetov v 8. razredu) pri pouku izvaja dejavnosti, ki obravnavajo raznolikosti (vidike kulturnih, socialno-ekonomskih, spolnih raznolikosti) kot to velja za mednarodno povprečje. Pri tem je **66 % učiteljev, ki poučujejo predmete, najbolj povezane z državljansko vzgojo** (v Sloveniji gre za predmete domovinska in državljanska kultura in etika, slovenščina, zgodovina in geografija), **poročalo, da so se za poučevanje o temi raznolikosti in vključevanja** (tekem študija ali v okviru dodatnega strokovnega usposabljanja) tudi **usposabljali** – to je sicer celo nad mednarodnim povprečjem. A hkrati ti **isti učitelji opozarjajo, da se pri tej temi kot tudi pri nekaterih drugih** (ustava in politični sistem, migracije, glasovanje in volitve, pravice in dolžnosti državljanov, enake možnosti za moške in ženske, okolje in okoljska trajnost, človekove pravice) **čutijo manj usposobljene za poučevanje, kot to velja za mednarodno povprečje**. Najbolj pa pri tem **izstopa tema globalna skupnost in mednarodne organizacije**. Tudi učitelji vseh predmetov v 8. razredu so v tem pogledu (vezano na temo raznolikosti) glede pogostosti vključevanja teme raznolikosti in njenih vidikov **pod mednarodnim povprečjem**. 64 % učiteljev v Sloveniji je npr. poročalo, da se pogovarjajo z učenci o kulturni raznolikosti (mednarodno povprečje 77 %), 87 % pa, da učence spodbujajo, naj poskušajo razumeti stališča, drugačna od njihovih (mednarodno povprečje 94 %). Medtem samo 49 % učiteljev pritruje, da vabijo učence k raziskovanju različnih kulturnih perspektiv (mednarodno povprečje 73 %). 80 % odstotkov učiteljev poroča, da spodbuja k sodelovanju učence z različnimi ozadji (mednarodno povprečje 87 %), 52 % pa učence vključuje v razprave o enakosti spolov (mednarodno povprečje 68 %). Medtem 37 % učiteljev soglaša, da od učencev pričakujejo, da bodo raziskovali različne družbene in ekonomske perspektive (mednarodno povprečje 65 %).

So pa **učitelji** (ponovno gre za učitelje vseh predmetov v 8. razredu) iz Slovenije **pri izbiri najpomembnejših ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja relativno skladni z mednarodnim povprečjem**. Rezultati kažejo, da je **spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev**

tudi za učitelje eden izmed najpomembnejših ciljev (55 % učiteljev na mednarodni ravni in 57 % učiteljev, ki poučujejo 8. razrede v Sloveniji), sledita **spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja** (46 % na mednarodni ravni, v Sloveniji 47 %) ter **razvijanje spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov** (42 % na mednarodni ravni, 41 % v Sloveniji). Naslednji cilji so pod mednarodnim povprečjem (pri nas jih je izbralo manj učiteljev, kot je to značilno za mednarodno povprečje): **spodbujanje znanja učencev o povezavah med lokalnimi in globalnimi vprašanji, širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov, spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti, podpora pri razvijanju učinkovitih strategij za boj proti rasizmu**. Pri enem izmed izbranih ciljev pa so naši učitelji **nad mednarodnim povprečjem**. **Gre za cilj spodbujanja sposobnosti za zagovarjanje lastnega stališča** (24 % učiteljev v Sloveniji je izbralo ta cilj kot enega izmed pomembnejših pri državljanski vzgoji in izobraževanju, na mednarodni ravni pa 16 % učiteljev).

Ko govorimo o pristopih državljanske vzgoje in izobraževanja, je pomembno razumevanje, da je državljanska vzgoja in izobraževanje (ob tem, da se poučuje tudi kot samostojni predmet) integrirana v vse humanistične/družboslovne predmete oz. da je vključena v vse šolske predmete. **Stališči do integriranosti področja državljanske vzgoje in izobraževanja v humanistično/družboslovne predmete in v vse šolske predmete sta med ravnatelji v Sloveniji precej pod mednarodnim povprečjem.**

7.3 · Pogled naprej

Na Pedagoškem inštitutu bomo zasnovali serijo **sekundarnih analiz**, ki bodo skušale orisati globlji vpogled v to, kaj ti rezultati dejansko pomenijo za Slovenijo. Vse to bo omogočalo boljše usmerjanje pedagoške prakse na področju državljanske vzgoje in izobraževanja, hkrati pa političnim odločevalcem ponudilo podatke, na podlagi katerih bodo lahko zasnovali ustrezne politike; čeprav je treba povedati, da je nekaj intervencij in priporočil možno izvesti že takoj. Prav tako bomo **okrepili strokovno diseminacijo za šole**. Konec **februarja 2024** pa bomo (ob mednarodni sprostitvi rezultatov) **poročali o rezultatih Evropskega regionalnega modula ICCS 2022**.

Naj na tem mestu zapišem zgolj še to: očitno je, da so **dosežki učencev na področju državljanske vednosti slabi**, prav tako **nas morajo skrbeti njihova stališča** (do pomembnih tem v družbi – ožjem in širšem okolju) ter **manjši angažma (tako v šoli kot izven nje)**, nenazadnje **tudi njihova pripravljenost delovanja/angažiranja v prihodnje**. Seveda vsi pričakujemo, da bo politika na področju vzgoje in izobraževanja resno pristopila k intervencijam, se resno vprašala, če področju državljanske vzgoje na ravni osnovne šole res nameni dovolj pozornosti. Vendar rezultati raziskave kažejo tudi marsikaj drugega, kar ni nujno vezano samo na področje državljanske vzgoje in izobraževanja, ampak je precej širše – vezano je tudi na odnose v šoli (šolska, razredna klima, odnosi med učenci, povečana stopnja vandalizma, neupravičeni izostanki od pouka in še bi lahko naštevala). Seveda **to ne pomeni, da bi morali okrepiti vzgojno funkcijo na račun izobraževalne funkcije šole**; tudi ta **raziskava je namreč pokazala, da je to dvojje med seboj precej povezano**. Skratka, **rezultati raziskave pričajo o precej širši sliki stanja na področju vzgoje in izobraževanja in nenazadnje tudi družbe**. Bojim se, da v **kolikor šolstvo (vzgoja in izobraževanje) sedaj res ne bo postalo ena od pomembnih prioritet tako politike (ne le šolske) kot družbe, je vprašanje, kakšna prihodnost nas čaka**. Družbeni konteksti, v katerih živimo, se danes hitro spreminjajo, postajajo vse kompleksnejši, **pred vzgojo in izobraževanjem je zahtevna naloga (verjetno zahtevnejša kot kadar koli prej)**, hkrati pa se soočamo s **pomanjkanjem učiteljev in drugega strokovnega kadra v šolah**. Vendar je z vsem tem v zvezi zahtevna naloga tudi pred celotno družbo.

7.4 · Mednarodna primerjava lestvic ICCS 2022

Legenda: nad povprečjem ICCS, pod povprečjem ICCS, ni razlik z mednarodnim povprečjem ICCS.

Delovanja učencev

Razpravljanje o političnih in družbenih vprašanjih zunaj šole

Kako pogosto delaš kaj izmed naštetega?
 Se **pogovarjaš s starši o političnih ali družbenih vprašanjih**.
 Se pogovarjaš s starši **o dogodkih v drugih državah**.
 Se **pogovarjaš s prijatelji o političnih in družbenih vprašanjih**.
 Se pogovarjaš s prijatelji **o dogodkih v drugih državah**.

Digitalna državljanska angažiranost

Kako pogosto si vključen/-a v naslednje aktivnosti, povezane z internetom in družabnimi mediji?
Objava lastne vsebine o političnem ali družbenem vprašanju na internetu ali na družabnih medijih.
Delitev vsebine o političnem ali družbenem vprašanju, ki jo je objavil nekdo drug.
Komentiranje spletne objave o političnem ali družbenem vprašanju.
Všečkanje spletne objave o političnem ali družbenem vprašanju.

Državlјanska samoučinkovitost

SVN-trendi – ni razlik (ne z letom 2009 ne z letom 2016), je pa mednarodno med 2009 in 2022 trend pozitiven

Kako dobro bi ti po tvojem mnenju šlo pri naslednjih dejavnostih?
Zagovarjanje svojega mnenja o spornem političnem ali družbenem vprašanju.
Kandidiranje na šolskih volitvah.
Organiziranje skupine učencev, da bi na šoli kaj spremeni.
Spremljanje razprave o spornem vprašanju.
Pisanje pisma ali elektronske pošte v časopis, v katerem bi predstavil/-a svoje stališče o spornem vprašanju.
Govorjenje pred razredom o družbenem ali političnem vprašanju.
Ocena resničnosti informacij o političnih ali družbenih temah.

Pripravljenost na sodelovanje v šolskih dejavnostih

Če bi ti ponudili možnost, kako verjetno je, da bi sodeloval/-a v navedenih dejavnostih?
Glasovanje na volitvah v šoli za razrednega predstavnika ali v šolski parlament.
Pridružiti se skupini učencev, ki se zavzema za stališče, s katerim se strinjaš.
 Postati **kandidat za predstavnika razreda** ali šolski parlament.
Sodelovanje v razpravah zbora učencev.

Pričakovano sodelovanje pri legalnih dejavnostih

Ali bi se v prihodnosti udeležil/-a katere od navedenih dejavnosti in tako izrazil/-a svoje mnenje?
Pogovor z drugimi o tvojih pogledih na politična in družbena vprašanja.
 Vzpostavil/-a **stik z izvoljenim predstavnikom**.
 Sodeloval/-a na **miroljubnem protestu** ali zborovanju.
 Zbiral/-a **podpise za peticijo**.
 Prispeval/-a **v spletni razpravi** o družbenih ali političnih vprašanjih.
Organiziral/-a spletno kampanjo v podporo političnemu ali družbenemu vprašanju.

Pričakovano sodelovanje v nelegalnih dejavnostih

Ali bi se v prihodnosti udeležil/-a katere od navedenih dejavnosti in tako izrazil/-a svoje mnenje?
 Z **razpršilcem** pisal/-a protestna gesla po **zidovih**.
 V protest **zaustavil/-a promet**.
 V protest **zasedel/-la javno zgradbo**.

Pričakovano sodelovanje pri okoljevarstvenih aktivnostih

Ali bi se v prihodnosti udeležil/-a katere od navedenih dejavnosti in tako izrazil/-a svoje mnenje?
Zavrnil/-a nakup izdelkov, ki škodujejo okolju
Povedal/-a komu, naj preneha povzročati škodo okolju.
 Sodeloval/-a v **organiziranem protestu z zahtevo po več ukrepih za zaščito okolja**.
Spodbudil/-a ljudi, naj se sami potrudijo pomagati okolju (npr. z zmanjševanjem porabe vode).

Pričakovana udeležba na volitvah

Kaj misliš, da boš naredil/-a, ko boš odrasel/-la?
 Volil/-a na **lokalnih (občinskih) volitvah**.
 Volil/-a na **državnih volitvah**.
 Si **pred volitvami priskrbel/-a informacije o kandidatih**.

Pričakovana aktivna politična participacija

Kaj misliš, da boš naredil/-a, ko boš odrasel/-la?
 Se **včlanil/-a v politično stranko**.
 Se včlanil/-a v **sindikat**.
Kandidiral/-a na občinskih volitvah.
Se vključil/-a v organizacijo, ki ima politične ali družbene namene.

Stališča/prepričanja učencev

Zadovoljstvo s političnim sistemom

Koliko se strinjaš ali ne strinjaš z naslednjimi trditvami o političnih voditeljih, poslancih državnega zbora in sprejemanju političnih odločitev v Sloveniji?
Politični sistem v Sloveniji deluje dobro.
Poslanci državnega zbora dobro predstavljajo interese mladih.
Poslanci državnega zbora na splošno dobro predstavljajo interese ljudi v svoji državi.
Poslanci državnega zbora do vseh ljudi v družbi ravnavo pošteno.

Kritični pogledi na politični sistem

Koliko se strinjaš ali ne strinjaš z naslednjimi trditvami o političnih voditeljih, poslancih državnega zbora in sprejemanju političnih odločitev v Sloveniji?
Poslanci državnega zbora niso dovolj pozorni na želje ljudi.
Politični voditelji imajo v primerjavi z ostalimi ljudmi preveč moči.
Poslanci državnega zbora po navadi pozabijo na potrebe ljudi, ki so zanje glasovali.

Podpora omejitvam v nacionalnih izrednih razmerah

Koliko se strinjaš ali ne strinjaš s tem, da ima vlada med izrednimi razmerami v državi (npr. zaradi izbruha nalezljive bolezni, kot je covid-19/koronavirus) pravico sprejeti naslednje ukrepe?
Zaprtje trgovin in podjetij.
Denarno kaznovanje ljudi, ki s svojim obnašanjem ogrožajo druge.
Zahtevanje, da ljudje posredujejo informacije o svojem gibanju.
Preložitve sej državnega zbora.
Uvedba omejitev potovanj.
Prepoved mirnih protestov, zborovanj ali shodov.
Zaprtje šol.
Zakonska prepoved odhoda od doma brez zadostnega razloga.
Prepoved večjih združevanj ljudi na športnih in zabavnih prireditvah.

Pomen konvencionalnega državljanstva

SVN 2016: pod povprečjem, je pa bil trend pozitiven
 (učitelji 2022 pa precej pod ICCS)

Kako pomembna so navedena ravnanja za dobrega državljana?
Udeležba na vsakih državnih volitvah.
Vključitev v politično stranko.
Spremljanje političnih vprašanj v časopisu, po radiu, na televiziji ali internetu.
Sodelovanje v političnih razpravah.

Pomen državljanstva, povezanega z družbenimi gibanji

SVN 2016: pod povprečjem, je pa bil trend pozitiven
SVN in mednarodno 2022: bolj zaupajo tisti z višjo državljansko vednostjo
(učitelji pod ICCS)

Kako pomembna so navedena ravnanja za dobrega državljana?
Udeleževanje **mirnih protestov proti zakonom**, za katere se misli, da **so krivični**.
Sodelovanje v **dejavnostih, ki koristijo ljudem v lokalni skupnosti**.
Udeleževanje v **dejavnostih za spodbujanje človekovih pravic**.
Udeleževanje v **dejavnostih za zaščito okolja**.

Pomen globalno usmerjenega državljanstva

SVN in mednarodno 2022: bolj zaupajo tisti z višjo državljansko vednostjo

Kako pomembna so navedena ravnanja za dobrega državljana?
Izkazovanje **zanimanja za druge kulture in jezike**.
Spreminjanje osebnega življenjskega stila, da postanemo **okolju prijaznejši**.
Podpiranje pobud, ki **spodbujajo enake možnosti za vse ljudi** po vsem svetu.
Pomaganje ljudem v manj razvitih državah.

Pozitiven odnos do varovanja okolja

SVN in mednarodno povprečje 2022: višje za dekleta, višji SES, višja državljansko vednost

Koliko se strinjaš ali ne strinjaš z naslednjimi trditvami?
Vlade se morajo bolj kot na podpiranje gospodarske rasti osredotočiti na varovanje okolja.
Vsak državljan mora prispevati k zmanjšanju onesnaženosti.
Slovenija bi morala prispevati k varovanju okolja v drugih državah.
Vsa človeška bitja bi morala prevzeti odgovornost za ohranjanje narave.
Države morajo sodelovati za ohranitev naravnih virov po svetu.

Podpora enakosti spolov

SVN 2016 nad mednarodnim povprečjem, vendar precejšen upad (v 2022 celo slabše kot leta 2009)

Koliko se strinjaš oz. ne strinjaš z naslednjimi trditvami?
Moški in ženske bi morali imeti **enake možnosti za sodelovanje v vladi**.
Moški in ženske bi morali imeti **v vseh pogledih enake pravice**.
Ženske se ne bi smele ukvarjati s politiko.
Kadar **zaposlitev primanjkuje**, bi morali **moški imeti večjo pravico do zaposlitve kot ženske**.
Moški in ženske bi morali **za enako delo dobiti enako plačilo**.
Moški so boljše usposobljeni za politične voditelje kot ženske.

Pozitiven odnos do priseljencev	Koliko se strinjaš oz. ne strinjaš z naslednjimi trditvami o priseljencih? Otroci priseljencev bi morali imeti enake možnosti za izobraževanje kot drugi otroci v državi. Priseljenci, ki živijo v državi več let, bi morali imeti možnost, da volijo na volitvah. Priseljenci bi morali imeti možnost, da ohranijo svoje navade in način življenja. Priseljenci bi morali imeti enake pravice kot vsi drugi v državi. Priseljenci Sloveniji prinašajo številne kulturne, družbene in gospodarske koristi.
--	---

Literatura in viri

- Alscher, P., Ludewig, U., in McElvany, N. (2022). Civic education, teaching quality and students' willingness to participate in political and civic life: Political interest and knowledge as mediators. *Journal of Youth and Adolescence*, 51, str. 1886–1900.
<https://doi.org/10.1007/s10964-022-01639-9>
- Amadeo, J., Torney-Purta, J., Lehmann, R., Husfeldt, V., in Nikolova, R. (2002). *Civic knowledge and engagement: An IEA study of upper secondary students in sixteen countries*. Amsterdam, the Netherlands: IEA. <https://www.iea.nl/publications/study-reports/international-reports-iea-studies/civic-knowledge-and-engagement>
- Anderson, L. W., in Krathwohl, D. A. (ur.) (2001). *A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.
- Anduiza, E., Jensen, M. J., in Jorba, L. (ur.) (2012). *Digital media and political engagement worldwide: A comparative study*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/S1537592715001838>
- Annette, J. (2000). Education for citizenship, civic participation and experiential service learning in the community. V: D. Lawton, J. Cairns in R. Gardner (ur.), *Education for Citizenship* (str. 77–92). Continuum.
- Bachen, C., Raphael, C., Lynn, K., McKee, C., in Philippi, J. (2008). Civic engagement, pedagogy, and information technology on web sites for youth. *Political Communication*, 25(3), str. 290–310. <https://doi.org/10.1080/10584600802197525>
- Bäckman, E., & Trafford, B. (2007). *Democratic governance of schools*. Council of Europe Publishing. <https://theewc.org/resources/democratic-governance-of-schools/>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Banks, J. A. (2001). Citizenship education and diversity. Implications for teacher education. *Journal of Teacher Education*, 52(1), str. 5–16.
<https://doi.org/10.1177/0022487101052001002>
- Banks, J. A. (2020). *Diversity, transformative knowledge, and civic education*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003018360>
- Banks, J. A., in McGee Banks, C. A. (ur.) (2009). *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.). Wiley.
- Barber, C., Clark, C. H., in Torney-Purta, J. (2021). Learning environments and school/classroom climate as supports for civic reasoning, discourse, and engagement. V: C. D. Lee, G. White in D. Dong (ur.), *Educating for civic reasoning and discourse* (str. 273–318). National Academy of Education. <https://doi.org/10.31094/2021/2>
- Barnes, S. H., in Kaase, M. (ur.) (1979). *Political action: Mass participation in five Western democracies*. SAGE Publications.

- Bauman, Z. (2016). *Strangers at our door*. Polity Press.
- Bear, G., Yang, C., Pell, M., in Gaskins, C. (2014). Validation of a brief measure of teachers' perceptions of school climate: Relations to student achievement and suspensions. *Learning Environments Research*, 17(3), str. 339–354. <https://doi.org/10.1007/s10984-014-9162-1>
- Beller, M. (2013). Technologies in large-scale assessments: New directions, challenges, and opportunities. V: M. von Davier, E. Gonzalez, I. Kirsch in K. Yamamoto (ur.), *The role of international large-scale assessments: Perspectives from technology, economy, and educational research*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4629-9_3
- Berkowitz, R., Iachini, A., Moore, H., Capp, G., Astor, R. A., Pitner, R., in Benbenishty, R. (2017). School climate. In *Oxford research encyclopedia of education*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.89>
- Blaskó, Z., da Costa, P., & Vera-Toscano, E. (2020). Non-cognitive civic outcomes: How can education contribute? European evidence from the ICCS 2016 study. *International Journal of Educational Research*, 98, str. 366–378. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.07.005>
- Boogards, M. (2017). Lessons from Brexit and Trump: Populism is what happens when political parties lose control. *Zeitschrift Für Vergleichende Politikwissenschaft*, 11(4), str. 513–518. <https://doi.org/10.1007/s12286-017-0352-y>
- Campbell, A., Gurin, G., in Miller, W. E. (1954). *The voter decides*. Evanston, IL: Row, Peterson and Company.
- Campbell, D. E. (2008). Voice in the classroom: How an open classroom climate fosters political engagement among adolescents. *Political Behavior*, 30(4), str. 437–454. <https://doi.org/10.1007/s11109-008-9063-z>
- Campbell, D. E. (2019). What social scientists have learned about civic education: A review of the literature. *Peabody Journal of Education*, 94(1), str. 32–47.
- Cárdenas, M. (2017). Developing pedagogical and democratic citizenship competencies: 'Learning by Participating' program. V: B. García-Cabrero, A. Sandoval, E. Treviño, S. Diazgranados Ferrans in M. G. Pérez Martinez (ur.), *Civics and citizenship: Theoretical models and experiences in Latin America* (str. 207–239). Sense Publishers.
- Claes, E., in Hooghe, M. (2016). The effect of political science education on political trust and interest: Results from a 5-year panel study. *Journal of Political Science Education*, 13(1), str. 33–45. <https://doi.org/10.1080/15512169.2016.1171153>
- Council of Europe. (2018). *Reference framework of competences for democratic culture*. Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>
- Council of the European Union. (2021). *Council resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European education area and beyond (2021–2030)*. Council of Europe. <https://www.consilium.europa.eu/media/48584/st06289-re01-en21.pdf>
- Damiani, V., in Fraillon, J. (v pripravi). Civic and citizenship education, global citizenship education and education for sustainable development: an analysis of their integrated conceptualisation and measurement in the International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016. *Large-scale Assessments in Education*.

- de Moor, J., Uba, K., Wahlström, M., Wennerhag, M., in De Vydt, M. (ur.). (2020). *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*. Södertörn University. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-40271>
- Desa, D., van de Vijver, F., Carstens, R., in Schulz, W. (2018). Measurement invariance in international large-scale assessments: Integrating theory and method. V: T. Johnson, B. E. Pennell, I. Stoop in B. Dorer (ur.), *Advances in comparative survey methods: Multinational, multiregional, and multicultural contexts (3MC)* (str. 879–910). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118884997>
- Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: Macmillan.
- Diamond, L. (2021). Democratic regression in comparative perspective: Scope, methods, and causes. *Democratization*, 28(1), str. 22–42. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1807517>
- Eidhof, B., in de Ruyter, D. (2022). Citizenship, self-efficacy and education: A conceptual review. *Theory and Research in Education*, 20(1), str. 64–82. <https://doi.org/10.1177/14778785221093313>
- European Commission. (2016). *Understanding and tackling the migration challenge: The role of research*. European Commission. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/111442>
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2017). *Citizenship education at school in Europe, 2017*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/536166>
- Eurostat. (2018). *Migration and migrant population statistics. EU citizens living in another Member State*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview
- Eurydice. (2018). *Citizenship education at schools in Europe (Eurydice brief)*. Brussels: Author. <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3884/Citizenship%20Education%20at%20School%20in%20Europe%20-%202017.pdf>
- Feigelson, M. E., in Dwight, S. A. (2000). Can asking questions by computer improve the candidness of responding? A meta-analytic perspective. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 52(4), str. 248–255. <https://doi.org/10.1037/1061-4087.52.4.248>
- Fishbein, B., Martin, M. O., Mullis, I. V. A., in Foy, P. (2018). The TIMSS 2019 item equivalence study: Examining mode effects for computer-based assessment and implications for measuring trends. *Large-Scale Assessment in Education*, 6, 11. <https://doi.org/10.1186/s40536-018-0064-z>
- Flamingo. (2021). *How young people consume news and the implications for mainstream media*. Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford University. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/how-young-people-consume-news-and-implications-mainstream-media>
- Fredericks, J., Blumenfeld, P., in Paris, A. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), str. 59–96.
- Frey, C. B., Chen, C., in Presidente, G. (2020). Democracy, culture, and contagion: Political regimes and countries' responsiveness to Covid-19. *COVID Economics: Vetted and Real-Time Papers*, 18, str. 222–238. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:06808503-78e4-404f-804f-1f97ab2c7d7e>

- Ganzenboom, H. B. G., de Graaf, P. M., in Trieman, D. J. (1992). A standard international socio-economic index of occupational status. *Social Science Research*, 21(1), str. 1–56.
- Griffith, R. L., Wolfeld, L., Armon, B. K., Rios, J., in Liu, O. L. (2016). Assessing intercultural competence in higher education: Existing research and future directions. *ETS Research Report Series*, 2016(2), str. 16–25. <https://doi.org/10.1002/ets2.12112>
- Gril, A., Klemenčič, E., in Autor, S. (2009). *Udejstvovanje mladih v družbi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Hahn, C. L. (2016). Pedagogy in citizenship education research: A comparative perspective. *Citizenship Teaching & Learning*, 11(2), str. 121–137. https://doi.org/10.1386/ctl.11.2.121_1
- Hanel, P. H., Foad, C., in Maio, G. R. (2021). Attitudes and values. V: *Oxford research encyclopedia of psychology*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190236557.013.248>
- Hart, R. R., in Goldstein, M. A. (1985). Computer-assisted psychological assessment. *Computers in Human Services*, 1(3), str. 69–75.
- Heath, A., in Richards, L. (2016). *Attitudes towards immigration and their antecedents: Topline results from Round 7 of the European Social Survey*. ESS topline results series 7. European Social Survey. <https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL7-Immigration-English.pdf>
- Heine, S. J., Lehman, D. R., Peng, K., in Greenholtz, J. (2002). What's wrong with cross-cultural comparisons of subjective Likert scales?: The reference-group effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 903–918. <https://doi.org/10.1037/00223514.82.6.903>
- Hobolt, S., Anduiza, E., Carkoglu, A., Lutz, G., in Sauger, N. (2016). *Democracy divided? People, politicians and the politics of populism*. CSES Planning Committee final report. https://cses.org/wp-content/uploads/2019/03/CSES5_ContentSubcommittee_FinalReport.pdf
- Holden, C. (2007). Young people's concerns. V: D. Hicks in C. Holden (ur.), *Teaching the global dimension: Key principles and effective practice* (str. 31–42), Routledge Falmer. <https://doi.org/10.4324/9780203962770>
- Homana, G., Barber, C., in Torney-Purta, J. (2006). *Assessing school citizenship education climate: Implications for the social studies*. CIRCLE Working Paper 48. https://circle.tufts.edu/sites/default/files/2019-12/WP48_SchoolCitizenshipImplicationsfortheSocialStudies_2006.pdf
- Hooghe, M., in Oser, J. (2015). The rise of engaged citizenship: The evolution of citizenship norms among adolescents in 21 countries between 1999 and 2009. *International Journal of Comparative Sociology*, 56(1), str. 29–52. <https://doi.org/10.1177/0020715215578488>
- Hooghe, M., in Quintelier, E. (2013). The relationship between political participation intentions of adolescents and a participatory democratic climate at school in 35 countries. *Oxford Review of Education*, 39(5), str. 567–589. <https://doi.org/10.1080/03054985.2013.830097>
- Howard, P. N., & Hussain, M. M. (2011). The upheavals in Egypt and Tunisia: The role of digital media. *Journal of Democracy*, 22(3), str. 35–48. <https://doi.org/10.1353/JOD.2011.0041>

- Huddleston, T. (2007). *From student voice to shared responsibility: Effective practice in democratic school governance in European schools*. Citizenship Foundation. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f7046>
- Inglehart, R. F., in Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash* (July 29 2016), HKS Working Paper No. RWP16-026. <https://ssrn.com/abstract=2818659>
- International Labour Organization. (2012). *International Standard Classification of Occupations ISCO-08*, Volume I.
- Jelenc, Z. (ur.) (2007). *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, JRZ Pedagoški inštitut.
- Kaufman, C. (2020). Civic education in a fake news era: Lessons for the methods classroom. *Journal of Political Science Education*, 17(2), str. 326–331. <https://doi.org/10.1080/15512169.2020.1764366>
- Kennedy, K. (2006). *Towards a conceptual framework for understanding active and passive citizenship* [unpublished report]. http://www.academia.edu/1243639/towards_a_conceptual_framework_for_active_citizenship
- Klemenčič, E. (2014). Participacija. V: I. Bijuklić, M. Sardoč in T. Deželan (ur.), *Osnovni pojmi in dileme državljanske vzgoje (Zbirka Civitas)*, str. 131–136. Ljubljana: i2 d.o.o.
- Klemenčič, E. (2015). Mednarodne raziskave znanja in (nacionalno) oblikovanje politik: era delovanja Pedagoškega inštituta. *Šolsko polje*, 26(3/4), str. 74–75.
- Klemenčič, E., in Štremfel, U. (2011). *Nacionalna in mednarodna perspektiva izobraževanja za državljanstvo v multikulturni družbi*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Klemenčič, E., Mirazchiyski, P. V., in Novak, J. (2019). *Državljska vzgoja v Sloveniji: nacionalno poročilo Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2016)*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-301-1.pdf>
- Knowles, R., Torney-Purta, J., in Barber, C. (2018). Enhancing citizenship learning with international comparative research: Analyses of IEA civic education datasets. *Citizenship, Teaching, & Learning*, 13(1), str. 7–30. https://doi.org/10.1386/ctl.13.1.7_1
- Landmann, T., in Di Gennaro Splendore, L. (2020). Pandemic democracy: Elections and COVID-19. *Journal of Risk Research*, 23(7/8), str. 1060–1066. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1765003>
- Lauglo, J. (2013). Do more knowledgeable adolescents have more rationally based civic attitudes? Analysis of 38 countries. *Educational Psychology*, 33(3), str. 262–282. <https://doi.org/10.1080/01443410.2013.772773>
- Lin, A. R. (2014). Examining students' perception of classroom openness as a predictor of civic knowledge: A cross-national analysis of 38 countries. *Applied Developmental Science*, 18, str. 1–14. <https://doi.org/10.1080/10888691.2014.864204>
- Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., in Schulz W. (2018). *Young people's perceptions of Europe in a time of change. IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 European report*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-73960-1>

- Mager, U., in Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision-making at school: a systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 7(1), str. 38–61. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2011.11.001>
- Malak-Minkiewicz, B., in Torney-Purta, J. (ur.). (2021). *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies: Practice, policy, and research across countries and regions*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-71102-3>
- Marquardt, J. (2020). Fridays for future's disruptive potential: An inconvenient youth between moderate and radical ideas. *Frontiers in Communication*, 5, str. 1–48. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2020.00048>
- Marzocchi, O. (2020). *The impact of COVID-19 measures on democracy, the rule of law and fundamental rights in the EU (European Parliament Briefing)*. European Parliament. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/47207>
- Maurissen, L., Claes, E., in Barber, C. (2018). Deliberation in citizenship education: how the school context contributes to the development of an open classroom climate. *Social Psychology of Education*, 21(4), str. 951–972. <https://doi.org/10.1007/s11218-018-9449-7>
- McGrew, S., Ortega, T., Breakstone, J., in Wineburg, S. (2017). The challenge that's bigger than fake news: Civic reasoning in a social media environment, *American Educator*, 41(3), str. 4–9. https://www.aft.org/ae/fall2017/mcgrew_ortega_breakstone_wineburg
- Mosher, R., Kenny, R. A., in Garrod, A. (1994). *Preparing for citizenship: Teaching youth to live democratically*. Praeger. <https://archive.org/details/preparingforciti00mosh>
- Munck, I., Barber, C., in Torney-Purta, J. (2018). Measurement invariance in comparing attitudes toward immigrants among youth across Europe in 1999 and 2009: The alignment method. *Sociological Methods and Research*, 47(4), str. 687–728. <https://doi.org/10.1177/0049124117729691>
- Neundorf, A., in Smets, K. (2017). *Political socialization and the making of citizens*. Oxford Handbook Topics in Politics. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199935307.013.98>
- Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C. T., Eddy, K., in Nielsen, R. K. (2022). *Digital news report 2022*. Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford University. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022>
- Notley, T., Dezuanni, M., Zhong, H. F., in Chambers, C. (2020). *News and young Australians in 2020: How young people access, perceive and are affected by news media. Research report*. Western Sydney University, Queensland University of Technology. <https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws:56697>
- OECD. (2012). *Free movement of workers and labour market adjustment. Recent experiences from OECD countries and the European Union*. OECD Publications. <https://doi.org/10.1787/9789264177185-en>
- OECD. (2023). Engaging young citizens: Civic education practices in the classroom and beyond. *OECD Education Policy Perspectives*, 65, 1 Mar., str. 1–16. <https://doi.org/10.1787/2166378c-en>
- Osler, A. (2012) Citizenship education and diversity. V: J. A. Banks (ur.), *Encyclopedia of diversity in education* (Vol. 1, str. 353–361). Sage Publications Inc. <https://sk.sagepub.com/reference/diversityineducation>

- Pancer, S. M. (2015). *The psychology of citizenship and civic engagement*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199752126.001.0001>
- Pasek, J., Feldman, L., Romer, D., in Jamieson, K. (2008). Schools as incubators of democratic participation: Building long-term political efficacy with civic education. *Applied Developmental Science*, 12(1), str. 236–237. <https://doi.org/10.1080/10888690801910526>
- Potter, J. (2002). *Active citizenship in schools. A good-practice guide to developing a whole-school policy*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203417058>
- Powell, J. E., Powell, A. I., in Petrosko, J. M. (2015). School climate as a predictor of incivility and bullying among public school employees: A multilevel analysis. *Journal of School Violence*, 14(2), str. 217–244. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.906917>
- Prior, M., in Bougher, L. D. (2018). “Like they’ve never, ever seen in this country”? Political interest and voter engagement in 2016. *Public Opinion Quarterly*, 82(S1), str. 822–842. <https://doi.org/10.1093/poq/nfy002>
- Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *Political Science and Politics*, December, str. 664–683.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., in Nonetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Quin, D. (2017). Longitudinal and contextual associations between teacher-student relationships and student engagement: A systematic review. *Review of educational research*, 87(2), str. 345–387. <https://www.jstor.org/stable/44667659>
- Reichert, F., Chen, J., in Torney-Purta, J. (2018). Profiles of adolescents’ perceptions of democratic classroom climate and students’ influence: The effect of school and community contexts. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(6), str. 1279–1298. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0831-8>
- Reimers, F. (2013). Education for improvement: Citizenship in the global public sphere. *Harvard International Review*, 35(1), str. 56–61.
- Rovira Kaltwasser, C., in Van Hauwaert, S. (2020). The populist citizen: Empirical evidence from Europe and Latin America. *European Political Science Review*, 12(1), str. 1–18. <https://doi.org/10.1017/S1755773919000262>
- Rubin, A. (2002). Reflections upon the late-modern transition as seen in the images of the future held by young Finns. V: G. Gidley in S. Inayatullah (ur.), *Youth futures: Comparative research and transformative visions* (str. 99–109). Praeger.
- Sandoval-Hernández, A., Isac, M. M., in Miranda, D. (2019). *Measurement strategy for SDG Global Indicator 4.7.1 and thematic indicators 4.7.4 and 4.7.5 using international large-scale assessments in education: Proposal*. (Information papers; No. GAML6/REF/9). UNESCO Institute for Statistics. <http://gaml.uis.unesco.org/wpcontent/uploads/sites/2/2019/08/GAML6-REF-9-measurement-strategy-for-4.7.1-4.7.4-4.7.5.pdf>
- Sandoval-Hernández, A., Isac, M. M., in Miranda, D. (ur.). (2018). *Teaching tolerance in a globalized world*. IEA Research for Education (Vol. 4). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-78692-6>
- Schachner, M. K, Noack, P., Van de Vijver, F. J., in Eckstein, K. (2016). Cultural Diversity Climate and Psychological Adjustment at School-Equality and Inclusion Versus Cultural Pluralism. *Child Development*, July, 87(4), str. 1175–91. <https://doi.org/10.1111/cdev.12536>

- Scheerens, J. (2011). Indicators on informal learning for active citizenship at school. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 23(3), str. 201–222. <https://doi.org/10.1007/s11092-011-9120-8>
- Scheerens, J. (ur.). (2009). *Informal learning of active citizenship at school: An international comparative study in seven European countries*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9621-1>
- Scheerens, J., in Bosker, R. J. (1997). *The foundations of educational effectiveness*. Pergamon.
- Schulz, W. (2004). Scaling procedures for Likert-type items on students' concepts, attitudes and actions. V: W. Schulz in H. Sibberns (ur.), *IEA Civic Education Study technical report* (str. 193–126). IEA. <https://www.iea.nl/index.php/publications/technical-reports/iea-civic-education-study-technical-report>
- Schulz, W. (2018). Civic knowledge, engagement, and attitudes among lower-secondary students in 24 countries. Results from ICCS 2016. V: J. A. Pineda-Alonso, N. De Alba in E. Navarro-Medina (ur.), *Handbook of research on education for participative citizenship and global prosperity* (str. 1–44). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-7110-0.CH001>
- Schulz, W., in Fraillon, J. (2011). The analysis of measurement equivalence in international studies using the Rasch model. *Educational Research and Evaluation* 17(6), str. 447–464. <https://doi.org/10.1080/13803611.2011.630559>
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., in Losito, B. (2010). *ICCS 2009 International report: Civic knowledge, attitudes and engagement among lower secondary school students in thirty-eight countries*. Amsterdam, the Netherlands: IEA.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., in Friedman, T. (2023b). *Education for Citizenship in Times of Global Challenge: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 International Report*. Amsterdam: IEA. <https://www.iea.nl/studies/iea/iccs/2022>.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., in Friedman, T. (2018). *Becoming Citizens in a Changing World : IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Springer Open.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., in Agrusti, G. (2016). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016: Assessment framework*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-39357-5>
- Schulz, W., Fraillon, J., Ainley, J., Losito, B., in Kerr, D. (2008). *International Civic and Citizenship Education Study: Assessment framework*. Amsterdam, the Netherlands: IEA.
- Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., in Friedman, T. (2023). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 Assessment Framework*. Amsterdam, the Netherlands: IEA.
- Schulz, W., in Ainley, J. (2018). Lower secondary school students' attitudes toward equality. *CADMO*, 1, str. 66–81. <https://doi.org/10.3280/CAD2018-001008>
- Sibberns, H. (2020). Technology and assessment. V: H. Wagemaker (ur.), *Reliability and validity of international large-scale assessment*. IEA research for education, Vol. 10 (str. 169–186). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-53081-5_10

- Sincer, I., Severiens, S., in Volmer, M. (2019). Teaching diversity in citizenship education: Context-related teacher understandings and practices. *Teacher and Teacher Education*, 78, str. 183–192. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.11.015>
- Sloga (n. d). *Enakost spolov*. <https://sloga-platform.org/enakost-spolov/>
- Teegelbeckers, J. Y., Nieuwelink, H., in Oostdam, R. J. (2023). School-based teaching for democracy: A systematic review of teaching methods in quantitative intervention studies. *Educational Research Review*, 39, 100511. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100511>
- Torney, J., Oppenheim, A. N., in Farnen, R. F. (1975). *Civic education in ten countries: An empirical study*. New York: John Wiley & Sons.
- Torney-Purta, J., in Schwille, J. (2011). The IEA Studies in Civic Education: Their History from the Late 1960s to 2005. V: C. Papanastasiou, T. Plomp in E. Papanastasiou (ur.), *IEA 1958–2008: 50 Years of Experiences and Memories*, str. 97–114. Nicosia: Cultural Center of the Kykkos Monastery.
- Torney-Purta, J., Amadeo, J., in Andolina, M. (2010). A conceptual framework and a multimethod approach for research in civic engagement and political socialization. V: L. Sherrod, J. Torney-Purta in C. Flanagan (ur.), *Handbook of research on civic engagement in youth* (str. 497–534). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470767603.ch19>
- Torney-Purta, J., in Barber, C. (2004). Democratic school engagement and civic participation among European adolescents: Analysis of data from the IEA Civic Education Study. *Journal of Social Science Education*, 4(3), str. 13–27. <https://doi.org/10.2390/jssse-v4-i3-992>
- Torney-Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H., in Schulz, W. (2001). *Citizenship and education in twenty-eight countries: Civic knowledge and engagement at age fourteen*. Amsterdam, the Netherlands: IEA.
- Treviño, E., Carrasco, D., Claes, E., in Kennedy, K. J. (ur.). (2021). *Good citizenship for the next generation. A global perspective using IEA ICCS 2016 data*. IEA Research for Education (Vol. 12). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-75746-5>
- UNDP. (2022). *Human development report 2021–22: Uncertain times, unsettled lives: Shaping our future in a transforming world*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. UNESCO. https://en.unesco.org/sites/default/files/gcedtopicsandlearningobjectives_01.pdf
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: learning objectives*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- UNESCO. (2018). *Global education monitoring report, 2019: Migration, displacement and education: building bridges, not walls*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265866>
- UNESCO. (2020). *Education for sustainable development: A roadmap*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802>
- UNESCO. (2021). *Berlin declaration on education for sustainable development*. UNESCO. <https://en.unesco.org/sites/default/files/esdfor2030-berlin-declaration-en.pdf>

- United Nations General Assembly. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1
- United Nations. (1948). *The Universal Declaration of Human Rights*. United Nations General Assembly.
- Van de Gaer, E., Grisay, A., Schulz, W., in Gebhardt, E. (2012). The reference group effect: An explanation of the paradoxical relationship between academic achievement and self-confidence across countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(8), str. 1205–1228. <https://doi.org/10.1177/0022022111428083>
- Van Houtte, M. (2005). Climate or culture? A plea for conceptual clarity in school effectiveness research. *School Effectiveness and School Improvement*, 16(1), str. 71–89.
- Verba, S., Schlozman, K. L., in Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1pnc1k7>
- Veugelers, W. (2011). The moral and the political in global citizenship: Appreciating differences in education. *Globalisation, Societies and Education*, 9(3/4), str. 473–485. <https://doi.org/10.1080/14767724.2011.605329>
- Wanders, F. H., Dijkstra, A. B., Maslowski, R., van der Veen, I., in Amnå, E. (2021). The role of teachers, parents, and friends in developing adolescents' societal interest. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(5), str. 736–751. <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1754901>
- 206 | Wang, M. T., in Degol, J. L. (2015). School climate: a review of the construct, measurement and impact on student outcomes. *Educational Psychology Review*, 28, str. 315–352. <https://doi.org/10.1007/s10648-015-9319-1>
- Weiss, J. (2020). What Is youth political participation? Literature review on youth political participation and political attitudes. *Frontiers in Political Science*, 2(May), str. 1–13. <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.00001>
- Witschge, J., Reozer, J., in van de Werfhorst, H. (2019). Type of education and civic and political attitudes. *British Educational Research Journal*, 4(2), str. 298–319. <https://doi.org/10.1002/berj.3501>

Priloga

Slika P1 · Uvod v modul volilna aplikacija

Aplikacija za glasovanje v športnem društvu

Naslednjih 5 vprašanj se nanaša na vzpostavitev aplikacije za glasovanje. Aplikacijo bo uporabljalo športno društvo za odločanje, povezano z vodenjem društva.

Slika P2 · Primer 10 (modul volilna aplikacija: naloga 1)

Športni klub se je odločil, da bodo spremenili način sprejemanja odločitev o vodenju kluba. Odločili so se, da bodo vsem članom kluba dovolili uporabo telefonske aplikacije za neposredno glasovanje o predlogih, namesto da vse odločitve sprejema komite.

Kako je način, kjer o predlogih **glasujejo člani**, bolj demokratičen način odločanja kot tisti, kjer se klub zanaša na komite?

- ☐ Vsi člani bodo zadovoljni z odločitvami.
- ☐ Uporaba telefonske aplikacije bo verjetno zabavnejša.*
- ☐ Vsi člani so lahko vključeni v sprejemanje odločitev.
- ☐ Manjša nevarnost je, da bi se posamezniki vmešavali v sprejemanje odločitev.

Slika P3 · Primer 11 (modul volilna aplikacija: naloga 2)

Aplikacija ima tri funkcije, ki podpirajo glasovanje za člane.

Kakšno demokratično vrednoto odraža posamezna funkcija aplikacije?

Povleci in spusti vsako funkcijo aplikacije na ujemajočo se demokratično vrednoto.

Ena demokratična vrednota bo ostala brez ujemajoče se funkcije.

Funkcije aplikacije

Aplikacija ne prikazuje imen volivcev.

Aplikacija odjavi člane, ko oddajo glas.

Aplikacija omogoča pretvorbo besedila v govor.

Demokratične vrednote

Glasovanje mora biti dostopno vsem članom.

Vsak član lahko glasuje samo enkrat.

Glasovi članov morajo biti tajni.

Člani bi morali imeti možnost glasovanja brez pritiska drugih.

Slika P4 · Uvod v interaktivno nalogo modula volilna aplikacija

Interaktivna naloga

Sedaj boš opravil/-a interaktivno nalogo.

Pripraviti moraš aplikacijo za prvo glasovanje članov kluba.

Ko boš pripravil/-a aplikacijo, boš prejel/-a povratne informacije o tem, kako dobro so tvoje nastavitve delovale pri glasovanju.

Slika P5 · Primer 10 (modul volilna aplikacija: naloga 1)

V klubu bodo prvič glasovali in želijo si najbolj pravičen rezultat.

Predlog se glasi:

Neporabljena sredstva iz letošnjega leta bi morali porabiti za novo opremo.

Klub ima 80 članov.

Za pripravo aplikacije razmisli o odgovorih na naslednja vprašanja.

1. Ali je treba aplikacijo uporabiti za potrditev identitete člana, ki glasuje?
2. Ali naj ostane glas posameznega člana tajen ali ne?
3. Kako dolgo naj traja glasovanje?

V vsaki kategoriji izberi eno možnost, da pripraviš aplikacijo.

Klikni , da potrdiš izbrane nastavitve aplikacije.

Po tem, ko klikneš , ne moreš več nazaj in spremeniti svojega odgovora.

Nastavitve aplikacije za pravila glasovanja

1. Potrditev identitete volivca

- * ☐ Člani morajo pred glasovanjem vnesti svojo številko mobilnega telefona (preverjeno z SMS-kodo). ☐ Člani lahko glasujejo neposredno iz aplikacije, ne da bi potrdili svojo identiteto

2. Zasebnost volivca

- ☐ Volivci lahko vidijo, kako so glasovali drugi. ☐ Glasovi so tajni. *

3. Časovno obdobje, v katerem lahko aplikacija sprejema glasove

- ☐ Od 6.00 do 6.30 v dnevu. ☐ Od 6.00 do 18.00 v dnevu. *

Slika P6 · Primer 13 (modul volilna aplikacija: naloga 4)

Prikazani so rezultati glasovanja in povratne informacije članov.

Za ogled izbrane nastavitve aplikacije lahko zapreš poročilo o povratnih informacijah. Poročilo lahko kadarkoli odpreš in zapreš.

Katera od dveh nastavitev aplikacije meniš, da je najpomembnejša za zagotovitev poštenega postopka glasovanja?

Izberi eno nastavitev aplikacije in pojasni, zakaj misliš, da je pomembna.

☐ Zasebnost volivca.

☐ Časovno obdobje, v katerem lahko aplikacija sprejema glasove.

Poročilo glasovanja

Predlog: *Neporabljena sredstva iz letošnjega leta bi morali porabiti za novo opremo.*

8

Št. članov, ki so glasovali

1

Da

7

Ne

Rezultat: *Zavrnjeno*
Več kot polovica glasov je bila za »Ne«.

Povratne informacije članov

- Mnogi so menili, da je bilo trajanje glasovanja prekratko.
- Mnogi člani niso glasovali, saj so se bali, da morda drugim ne bi bilo všeč, kako so glasovali.

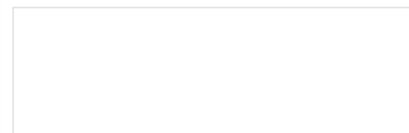
[Zapri poročilo](#)

Slika P7 · Primera 14 in 15 (nalogi 5 in 6 modula volilna aplikacija)

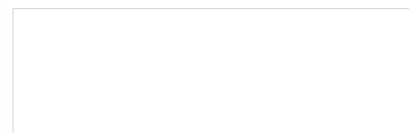
Po glasovanju je klub pregledal pravila glasovanja.

Nekateri so trdili, da se lahko glasovi preštejejo **samo**, če je glasovalo vsaj 50 od 80 članov.

Napiši en razlog, ki **podpira** pravilo, da se morajo glasovi prešteti **samo**, če je glasovalo vsaj 50 od 80 članov.

Napiši en razlog **proti** pravilu, da se morajo glasovi prešteti **samo**, če je glasovalo vsaj 50 od 80 članov.

Slika P8 · Zaključek modula volilna aplikacija

Aplikacija za glasovanje v športnem društvu

Dokončal/-a si 5 vprašanj, povezanih z aplikacijo za glasovanje v športnem društvu.

Slika P9 · Nahajanje primerov na lestvici državljanske vednosti ICCS 2022

210

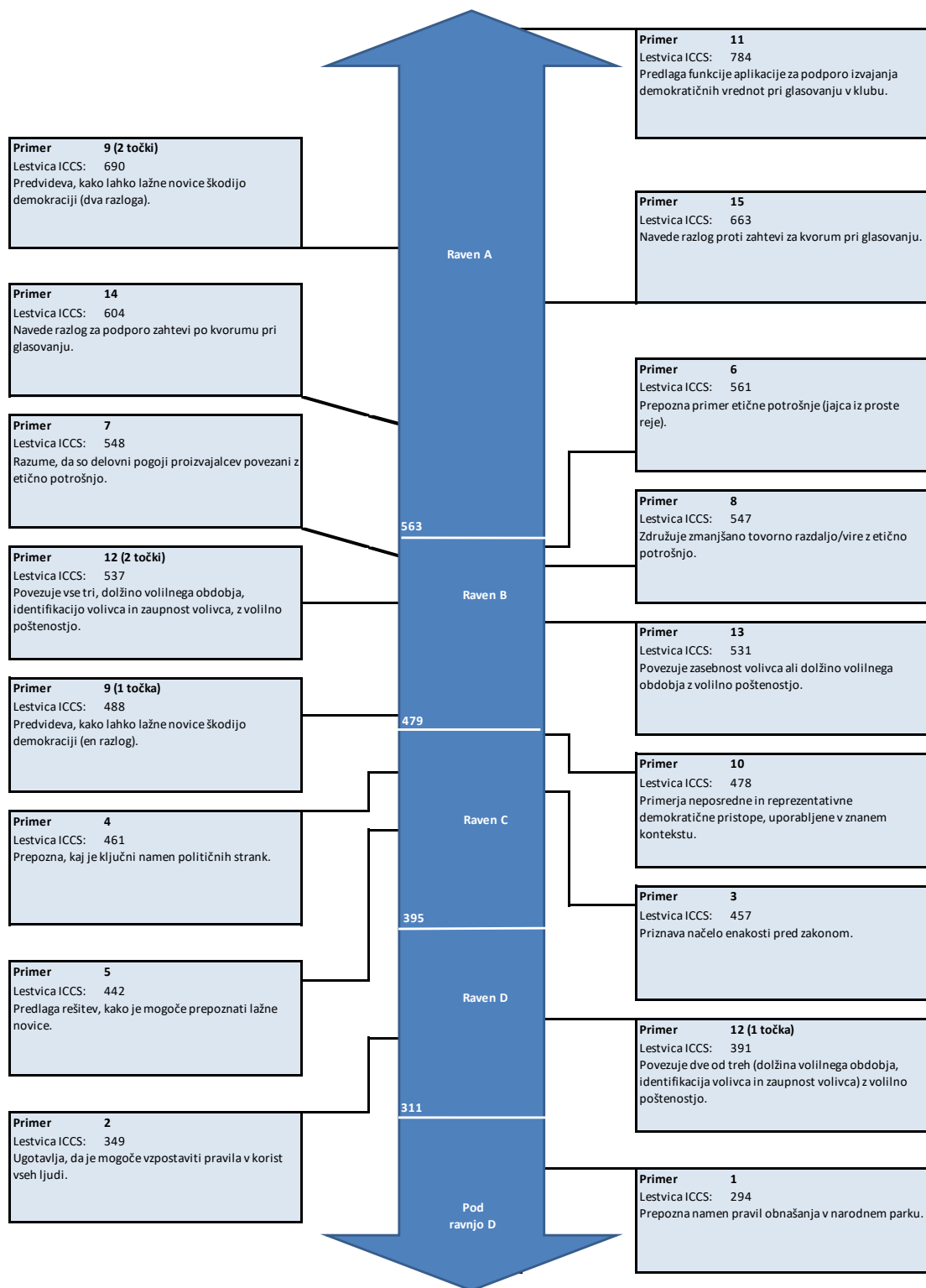

Tabela P1 · Primera 1 (zgoraj) in 2 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih za primer 1

Spodnji znak stoji v eksludskem nacionalnem parku.

Nacionalni park Bele vode

Obiskovalci morajo upoštevati naslednja pravila:

- Ne odlagajte smeti.
- Ne kurite odprtega ognja.
- Ne hranite divjih živali.
- Taborite le na za to namenjenih prostorih.

Kršitve bodo strogo kaznovane.

24

C13NPM1

Zakaj ima nacionalni park pravila?

- ☐ ₁ Da bi zaščitili nacionalni park in poskrbeli za varnost obiskovalcev.*
- ☐ ₂ Da bi ljudi odvrgli od obiska nacionalnega parka.
- ☐ ₃ Da bi z globami zbrali denar za nacionalni park.
- ☐ ₄ Da bi ljudi opozorili na nevarnosti v nacionalnem parku.

Zoja: »Nočem obiskati nacionalnega parka. Preveč je pravil.«

Alma: »Pravila so smiselna. Z veseljem jih upoštevam.«

Kateri razlog najboljše pojasni, zakaj Alma z veseljem upošteva pravila?

- ☐ ₁ Alma meni, da o pravilih ne smemo nikoli dvomiti.
- ☐ ₂ Alma razume, da so pravila vsem v korist.*
- ☐ ₃ Alma se boji kazni, če pravil ne bi upoštevala.
- ☐ ₄ Alma ne razume, da jo pravila omejujejo pri dejavnostih v parku.

Opombe:

* Pravih odgovor.

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

* Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

1 Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Raven na lestvici državljanske vednosti	Težavnost na lestvici državljanske vednosti
Pod ravni D	294
Opisnik	
Prepozna namen pravi obnašanja v narodnem parku.	
Sklici na ICSS ocenjevalni okvir	
Vsebinska domena	1. Državlanske institucije in sistemi
Kognitivna domena	1. Vednost (znanje)
Izobraževalni sistemi	Odstotek pravih odgovorov
Bolgarija	84 (1,7)
Kitajski Tajpej	97 (0,7)
Kolumbija	87 (1,1)
Hrvaška ¹	96 (0,9)
Ciper	86 (1,4)
Estonija	94 (1,3)
Francija	90 (1,2)
Italija	94 (1,0)
Latvija ¹	88 (1,4)
Litva	93 (1,0)
Malta	93 (1,7)
Nizozemska [†]	90 (1,5)
Norveška (9) [†]	92 (0,7)
Poljska	94 (0,8)
Romunija	84 (3,1)
Srbija	85 (1,5)
Slovaška	90 (1,4)
Slovenija	95 (0,9)
Španija	90 (1,2)
Švedska ¹	93 (1,2)
Povprečje ICSS 2022	91 (0,3)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	
Brazilijska	86 (1,2)
Danska	94 (0,8)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	88 (1,3)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja	
Schleswig-Holstein (Nemčija)	88 (2,2)

Tabela P2 · Primera 1 (zgoraj) in 2 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih za primer 2

Spodnji znak stoji v eksludskem nacionalnem parku.

Nacionalni park Bele vode

Obiskovalci morajo upoštevati naslednja pravila:

- Ne odlagajte smeti.
- Ne kurite odprtega ognja.
- Ne hranite divjih živali.
- Taborite le na za to namenjenih prostorih.

Kršitve bodo strogo kaznovane.

24

C13NPM1

Zakaj ima nacionalni park pravila?

- ☐ ₁ Da bi zaščitili nacionalni park in poskrbeli za varnost obiskovalcev.*
- ☐ ₂ Da bi ljudi odvrgli od obiska nacionalnega parka.
- ☐ ₃ Da bi z globami zbrali denar za nacionalni park.
- ☐ ₄ Da bi ljudi opozorili na nevarnosti v nacionalnem parku.

Zoja: »Nočem obiskati nacionalnega parka. Preveč je pravil.«

Alma: »Pravila so smiselna. Z veseljem jih upoštevam.«

Kateri razlog najboljše pojasni, zakaj Alma z veseljem upošteva pravila?

- ☐ ₁ Alma meni, da o pravilih ne smemo nikoli dvomiti.
- ☐ ₂ Alma razume, da so pravila vsem v korist.*
- ☐ ₃ Alma se boji kazni, če pravil ne bi upoštevala.
- ☐ ₄ Alma ne razume, da jo pravila omejujejo pri dejavnostih v parku.

Opombe:

* Pravih odgovor.

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Raven na lestvici državljanske vednosti	Težavnost na lestvici državljanske vednosti
Raven D	349
Opisnik	
Ugotavlja, da je mogoče vzpostaviti pravila v korist vseh ljudi.	
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir	
Vsebinska domena	4. Državljske vloge in identitete
Kognitivna domena	1. Vednost (znanje)
Izobraževalni sistemi	
Odstotek pravih odgovorov	
Bolgarija	81 (2,0)
Kirgizski Tajpej	90 (1,1)
Kolumbija	89 (1,3)
Hrvaška [†]	94 (0,9)
Ciper	88 (1,3)
Estonija	89 (1,4)
Francija	82 (1,5)
Italija	75 (1,9)
Latvija [†]	78 (1,8)
Litva	81 (1,6)
Malta	90 (1,8)
Nizozemska [†]	74 (1,8)
Norveška (9) [†]	89 (1,0)
Poljska	93 (0,8)
Romunija	85 (1,9)
Srbija	85 (1,4)
Slovaška	84 (1,6)
Slovenija	91 (1,0)
Španija	82 (1,6)
Švedska [†]	92 (1,1)
Povprečje ICCS 2022	86 (0,3)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	
Brazilijska	82 (1,2)
Danska	89 (1,2)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	89 (1,4)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Schleswig-Holstein (Nemčija)	88 (2,2)

Tabela P3 · Primer 3 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih

Tine je obtožen hudega kaznivga dejanja. Tinetov oče je pomemben politik. Ko policija odkrije, da je Tinetov oče pomemben politik, umaknejo obtožnico in Tineta izpustijo.

Zakaj je dejanje policije nedemokratsko?

- ☐ V demokraciji so ljudje nedolžni, dokler se jim ne dokaže, da so krivi.
- ☐ V demokraciji policija nima pravice, da nekoga obtoži kaznivga dejanja.
- ☐ V demokraciji imajo vsi državljani pravico do pravnega zastopstva.
- ☐ V demokraciji mora zakon veljati enako za vse.*

Opombe:

* Pravih odgovor.

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja sele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Raven na lestvici državljanske vednosti	Težavnost na lestvici državljanske vednosti
Raven C	457
Opisnik	
Priznava načelo enakosti pred zakonom.	
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir	
Vsebinska domena	2. Državljska načela
Kognitivna domena	1. Vednost (znanje)
Izobraževalni sistemi	Odstotek pravih odgovorov
Bolgarija	64 (2,1)
Kitajski Tajpej	80 (1,7)
Kolumbija	64 (2,0)
Hrvaška ¹	70 (2,0)
Ciper	65 (2,1)
Estonija	65 (2,2)
Francija	75 (1,7)
Italija	80 (1,7)
Latvija ¹	54 (2,1)
Litva	68 (2,1)
Malta	68 (2,0)
Nizozemska [†]	60 (1,9)
Norveška (9) [†]	72 (1,3)
Poljska	79 (1,2)
Romunija	68 (3,7)
Srbija	62 (1,9)
Slovaška	69 (2,4)
Slovenija	78 (1,6)
Španija	68 (1,8)
Švedska [†]	73 (2,1)
Povprečje ICCS 2022	68 (0,5)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	
Brazilijska	54 (1,64)
Danska	62 (2,05)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	72 (1,8)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Schleswig-Holstein (Nemčija)	73 (3,1)

Tabela P4 · Primer 4 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih

Kateri je najverjetnejši razlog, da se posameznik v demokraciji pridruži politični stranki?

☐ Da bi policiji pomagal zagotavljati spoštovanje zakonov.

☐ Da bi odločal o kaznih za ljudi, ki so obsojeni kaznivih dejanj.

☐ Da bi določil, kje bodo volilne kabine za državne volitve.

☐ Da bi sodeloval pri dejavnostih, ki vplivajo na politiko vlade.*

Raven na lestvici državljanske vednosti	Težavnost na lestvici državljanske vednosti
Raven C	461
Opisnik	
Prepozna, kaj je ključni namen političnih strank.	
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir	
Vsebinska domena	1. Državljsanske institucije in sistemi
Kognitivna domena	2. Sklepanje in analiziranje
Izobraževalni sistemi	
Odstotek pravih odgovorov	
Bolgarija	72 (2,0)
Kitajski Tajpej	86 (1,3)
Kolumbija	49 (2,0)
Hrvaška ¹	81 (1,6)
Ciper	61 (2,2)
Estonija	76 (2,2)
Francija	60 (1,9)
Italija	59 (2,0)
Latvija ²	54 (2,1)
Litva	70 (2,2)
Malta	59 (2,6)
Nizozemska ³	66 (2,1)
Norveška (9) ¹	76 (1,5)
Poljska	89 (1,1)
Romunija	56 (4,1)
Srbija	70 (1,7)
Slovaška	67 (2,2)
Slovenija	83 (1,4)
Španija	58 (2,0)
Švedska ³	76 (1,8)
Povprečje ICCS 2022	69 (0,5)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	
Brazilijska	49 (1,7)
Danska	80 (1,4)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	75 (1,6)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja	
Schleswig-Holstein (Nemčija)	77 (3,1)

Opombe:

* Pravih odgovor.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

¹ Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

³ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela P5 • Primer 5 (zgoraj) in 9 (spodaj) z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih za primer 5

Lažne novice je izraz, ki se uporablja za opis napačnih in zavajajočih informacij, ki so namerno predstavljene kot novice.

16

C14FKC1

Kako lahko lažne novice škodujejo demokraciji?

Navedi **dva načina**.

1.

2.

Kaj lahko posameznik naredi, da potrdi, ali so informacije v članku resnične ali lažne?

☐

Preveri, ali je ista informacija predstavljena v več različnih virih.*

☐

Preveri, ali se vlada z novicami strinja ali ne.

☐

Preveri, ali se njegovi prijatelji s člankom strinjajo ali ne.

☐

Preveri, ali so novice na družbenih omrežjih med popularnimi ali ne.

Opombe:

* Pravih odgovor.

() Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

- Vprašanje v tem izobraževalnem sistemu ni bilo postavljeno.

Raven na lestvici državljanske vednosti	Težavnost na lestvici državljanske vednosti
Raven C	442
Opisnik	
Predlaga rešitev, kako je mogoče prepoznati lažne novice.	
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir	
Vsebinska domena	3. Državljska participacija
Kognitivna domena	1. Vednost (znanje)
Izobraževalni sistemi	
Bolgarija	66 (2,3)
Kitajski Tajpej	79 (1,4)
Kolumbija	71 (2,2)
Hrvaška [‡]	81 (1,6)
Ciper	60 (2,0)
Estonija	80 (1,8)
Francija	-
Italija	80 (2,3)
Latvija [†]	-
Litva	58 (1,5)
Malta	72 (1,8)
Nizozemska [†]	84 (1,6)
Norveška (9) [†]	89 (1,0)
Poljska	76 (1,4)
Romunija	62 (3,0)
Srbija	63 (1,7)
Slovaška	77 (2,0)
Slovenija	83 (1,5)
Španija	74 (1,7)
Švedska [‡]	92 (1,1)
Povprečje ICCS 2022	75 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja	
Brazilijska	66 (1,8)
Danska	83 (1,3)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja	
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	69 (2,2)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja	
Schleswig-Holstein (Nemčija)	73 (2,8)

Tabela P6 • Primeri 6, 7 in 8 z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih

Tjaša živi v bogati državi in želi biti etična potrošnica. To pomeni, da dobro premisli, kaj kupuje, in upošteva način izdelave, izvor in okoljske vplive svojega nakupa.

24

CHCMT

Katero od naslednjih dejanj je primer tega, da je Tjaša etični potrošnik?

- ☐ Kupuje samo jajca iz proste reje.*
- ☐ Kupuje samo najcenejša oblačila.
- ☐ Kupuje samo izdelke malih podjetij.
- ☐ Kupuje samo izdelke z dobrimi spletnimi ocenami.

25

Tjaša obišče spletno mesto z informacijami za etične potrošnike. Katere informacije bo najverjetneje našla na tem spletnem mestu?

- ☐ Koliko stane dostava izdelkov.
- ☐ Kakšni so delovni pogoji ljudi, ki izdelujejo izdelke.*
- ☐ Kako priljubljeni so izdelki na mednarodnem trgu.
- ☐ V katerih državah so izdelki na voljo.

26

Tjaša se odloči, da bo kupovala samo izdelke, ki so proizvedeni v bližini kraja, kjer živi. Kaj je na Tjašini odločitvi takšnega, kar jo dela etično potrošnico?

- ☐ Izdelki potujejo kratke razdalje, da pridejo do nje.*
- ☐ Izdelki so bolj kakovostni od tistih, ki so narejeni drugje.
- ☐ Z lahkoto se obrne na proizvajalca, če ima pritožbo.
- ☐ Verjetno bo lahko svoje prijatelje prepričala, da kupijo iste izdelke.

Raven na lestvici državljanske vrednosti		Težavnost na lestvici državljanske vrednosti	
Primer 6	Raven B	561	
Primer 7	Raven B	548	
Primer 8	Raven B	547	
Opisnik			
Primer 6	Prepozna primer etične potrošnje (ajca iz proste reje)		
Primer 7	Razume, da so delovni pogoji proizvajalcev povezani z etično potrošnjo.		
Primer 8	Združuje zmanjšano tovarno razdaljo/km z etično potrošnjo.		
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir			
Vsebinska domena		Kognitivna domena	
Primer 6	3. Državljsanska participacija	1. Vrednoti (znanje)	
Primer 7	3. Državljsanska participacija	1. Vrednoti (znanje)	
Primer 8	2. Državljsanska načela	2. Sklepanje in analiranje	

	Odstotek pravih odgovorov (primer 6)	Odstotek pravih odgovorov (primer 7)	Odstotek pravih odgovorov (primer 8)
Izobraževalni sistem			
Bolgarija	40 (1,9)	51 (2,0)	34 (2,1)
Kitajski Tajpej	62 (1,8)	39 (1,8)	55 (1,9)
Kolumbija	24 (1,5)	49 (1,7)	40 (1,9)
Hrvatska ¹	56 (2,0)	45 (1,9)	42 (2,4)
Ciper	41 (2,1)	44 (1,9)	34 (2,0)
Estonija	48 (2,5)	54 (2,5)	56 (2,4)
Francija	46 (2,2)	55 (1,9)	54 (1,9)
Italija	56 (2,4)	50 (3,4)	61 (3,0)
Latvija ²	30 (1,9)	51 (1,9)	50 (2,0)
Litva	46 (2,2)	58 (2,0)	60 (2,4)
Malta	33 (2,3)	53 (2,5)	55 (2,6)
Nizozemska ³	58 (1,9)	65 (2,3)	72 (1,9)
Norveška (9) ⁴	54 (1,8)	70 (1,5)	82 (1,3)
Poljska	60 (1,7)	63 (1,8)	49 (1,7)
Romunija	51 (4,3)	46 (2,9)	43 (1,8)
Srbija	47 (2,3)	29 (1,8)	38 (1,7)
Slovenija	46 (2,0)	49 (2,0)	40 (1,8)
Slovenija	47 (2,0)	46 (1,6)	47 (1,8)
Španija	48 (1,9)	51 (2,0)	44 (1,7)
Švedska ⁵	69 (1,9)	73 (1,8)	84 (1,6)
Povprečje ICCS 2022	48 (0,5)	52 (0,5)	52 (0,5)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja			
Brazila	19 (1,5)	41 (1,8)	42 (2,0)
Danska	71 (1,7)	74 (1,3)	81 (1,6)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja			
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	73 (2,1)	75 (1,6)	72 (2,0)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja			
Schleswig-Holstein (Nemčija)	77 (2,5)	75 (2,8)	75 (2,6)

Opombe:

* Pravih odgovor.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije; raziskavo so izvedli v višjem razredu.

¹ Skoraj dosegli standardi vzorčenja šole, kar so bile vključene tudi nadomestne šole.² Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 do 95 % ciljne populacije.

Tabela P7 • Primera 5 (zgoraj) in 9 (spodaj) s kodirno shemo in z odstotki pravih odgovorov po izobraževalnih sistemih

Lažne novice je izraz, ki se uporablja za opis napačnih in zavajajočih informacij, ki so namerno predstavljene kot novice.

16

CMFECT

Kako lahko lažne novice škodujejo demokraciji?

Navedi dva načina.

1.

2.

Ocenjevanje primera 9: 2 točki

Vključi razloge iz dveh različnih kategorij, navedenih spodaj.

1. Spodkopava skupni koncept resnice
2. Spodbuja nerazumno družbeno reakcijo
3. Uporablja se lahko za izkivljanje ali manipulacijo običajnih demokratičnih procesov
4. Uporablja se lahko za izogibanje politični odgovornosti in pravičnosti za dejanja
5. Spodkopava zaupanje javnosti v civilne institucije/strokovnjake/politični sistem/množične medije
6. Lahko povzroči slabo politično/zakonodajno odločanje

Ocenjevanje primera 9: 1 točka

Vključi en razlog iz zgoraj navedenih kategorij

Kaj lahko posameznik naredi, da potrdi, ali so informacije v članku resnične ali lažne?

☐

Preveri, ali je ista informacija predstavljena v več različnih virih.*

☐

Preveri, ali se vlada z novicami strinja ali ne.

☐

Preveri, ali se njegovi prijatelji s člankom strinjajo ali ne.

☐

Preveri, ali so novice na družbenih omrežjih med popularnimi ali ne.

Opombe:

* Pravih odgovor.

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih.

(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.

† Skoraj doseženi standardi vzorčenja, šole ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % celne populacije.

Raven na lestvici državljanske vednosti		Težavnost na lestvici državljanske vednosti
1 točka	Raven B	488
2 točki	Raven A	690
Opisnik		
1 točka	Predvideva, kako lahko lažne novice škodijo demokraciji (en razlog).	
2 točki	Predvideva, kako lahko lažne novice škodijo demokraciji (dva razloga).	
Sklici na ICCS ocenjevalni okvir		
Vsebinska domena		Kognitivna domena
1 točka	1. Državlanske institucije in sistemi	2. Sklepanje in analiziranje
2 točki	1. Državlanske institucije in sistemi	2. Sklepanje in analiziranje
Izobraževalni sistemi		
	Odstotki za vsaj 1 točko	Odstotki 2 točki
Bolgarija	42 (2,1)	12 (1,4)
Kitajski Tajpej	86 (1,1)	45 (1,6)
Kolumbija	56 (2,3)	13 (1,2)
Kosovo [†]	70 (1,8)	19 (1,5)
Ciper	61 (1,8)	9 (1,1)
Estonija	81 (2,1)	37 (2,6)
Francija	45 (2,0)	10 (1,2)
Italija	62 (2,5)	12 (1,7)
Latvija [‡]	60 (2,2)	19 (1,7)
Litva	62 (2,0)	20 (1,7)
Malta	68 (2,7)	20 (1,8)
Nizozemski [‡]	83 (1,4)	32 (1,7)
Norveška (9) [‡]	67 (1,7)	17 (1,1)
Poljska	72 (1,5)	25 (1,5)
Romunija	73 (2,3)	27 (2,8)
Srbija	55 (2,5)	14 (1,4)
Slovaška	66 (2,0)	19 (1,7)
Slovenija	67 (1,8)	14 (1,4)
Spanija	70 (2,2)	26 (1,9)
Švedska [‡]	82 (1,6)	26 (1,9)
Povprečje ICCS 2022	66 (0,5)	21 (0,4)
Izobraževalna sistema, ki nista dosegla standardov vzorčenja		
Braziliya	64 (1,6)	27 (2,2)
Danska	77 (1,6)	29 (1,7)
Nemška primerjalna regija, ki je dosegla standarde vzorčenja		
Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija)	77 (1,7)	25 (2,0)
Nemška primerjalna regija, ki ni dosegla standardov vzorčenja		
Schleswig-Holstein (Nemčija)	80 (3,0)	29 (3,1)

Tabela P8 · Povzetek informacij o primerih od 10 do 14 za sestavljanje aplikacije za glasovanje

Zahtevnostna raven	Primer #	Težavnost na zahtevnostni lestvici	Točke/maksimalne točke	Povprečje ICCS 2022*	Najmanjši odstotek, ki je dosegel točko*	Največji odstotek, ki je dosegel točko*	Opisnik	Vsebinska domena	Kognitivna domena
Raven A	11	784	1/1	11 (0,3)	2 (0,5)	30 (1,6)	Predlaga funkcije aplikacije za podporo izvajanja demokratičnih vrednot pri glasovanju v klubu.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven A	15	663	1/1	29 (0,5)	11 (1,3)	69 (1,8)	Navede razlog proti zahtevi za kvorum pri glasovanju.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven A	14	604	1/1	41 (0,5)	22 (1,8)	80 (1,4)	Navede razlog za podporo zahtevi po kvorumu pri glasovanju.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven B	12	537	2/2	52 (0,5)	43 (1,9)	69 (1,6)	Povezuje vse tri, dolžino volilnega obdobja, identifikacijo volilca in zaupnost volilca, z volilno poštenostjo.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven B	13	531	1/1	55 (0,5)	37 (1,6)	78 (1,6)	Povezuje zasebnost volilca ali dolžino volilnega obdobja z volilno poštenostjo.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven C	10	478	1/1	66 (0,5)	48 (2,1)	82 (1,4)	Primerja neposredne in reprezentativne demokratične pristope, uporabljene v znanem kontekstu.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje
Raven D	12	391	1/2	85 (0,4)	73 (1,9)	95 (0,7)	Povezuje dve od treh (dolžina volilnega obdobja, identifikacija volilca in zaupnost volilca) z volilno poštenostjo.	3. Državljska participacija	2. Sklepanje in analiziranje

*Odstotki temeljijo samo na podatkih iz CBA izobraževalnih sistemov ICCS 2022.

